

ข้อเสนอแนะการเข้าถึงความยุติธรรมของ
ผู้หญิงมุสลิม
ในจังหวัดชายแดนภาคใต้

ข้อเสนอแนะ การเข้าถึงความยุติธรรมของผู้หญิงมุสลิม ในจังหวัดชายแดนภาคใต้

สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

ISBN : 9786167213910

ข้อเสนอแนะ การเข้าถึงความยุติธรรมของผู้หญิงมุสลิม ในจังหวัดชายแดนภาคใต้

ที่ปรึกษา :

นางอังคณา นีละไพจิตร
ผศ.ดร.สุชาติ เศรษฐมาลินี
นางสาวสุพัตรา ภู่อานานุสรณ์
นางสาวนัยนา สุภาพัง
นางสาวอุษา เลิศศรีสันทัด

ผู้เรียบเรียง/รวบรวม :

นางสาววันรุ่ง แสนแก้ว ผู้อำนวยการกลุ่มงานคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ๕
นางสาวกิตติพร บุญอ่ำ นักวิชาการสิทธิมนุษยชนชำนาญการพิเศษ

ขอขอบคุณภาพปก โดย :

ชุมศักดิ์ นรารัตน์วงศ์

จัดพิมพ์โดย : สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

ศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติ ๘๐ พรรษา ๕ ธันวาคม ๒๕๕๐
อาคารรัฐประศาสนภักดี (อาคารบี) ชั้น ๖-๗ เลขที่ ๑๒๐ หมู่ที่ ๓
ถนนแจ้งวัฒนะ แขวงทุ่งสองห้อง เขตหลักสี่ กรุงเทพฯ ๑๐๒๑๐
โทรศัพท์ : ๐-๒๑๔๑-๓๘๐๐, ๐-๒๑๔๑-๓๙๐๐
โทรสาร : ๐-๒๑๔๓-๗๗๙๑
Website : <http://www.nhrc.or.th>
สายด่วนร้องเรียน ๑๓๗๗

พิมพ์ครั้งที่ : ๑

จำนวน : ๑,๐๐๐ เล่ม
กันยายน ๒๕๖๑

ออกแบบโดย : บริษัท วี อินดี้ ดีไซน์ จำกัด

พิมพ์ที่ : บริษัท วี อินดี้ ดีไซน์ จำกัด
๕๕/๒๕๙ ซอยเลียบบคลองสอง ๒๓ แขวงสามวาตะวันตก เขตคลองสามวา กรุงเทพฯ ๑๐๕๑๐
โทรศัพท์ : ๐๘๓ ๙๐๒ ๔๒๔๐ , ๐๙๗ ๐๙๔ ๗๗๙๘ , ๐๘๑ ๙๓๑ ๗๙๑๖

ข้อเสนอแนะ การเข้าถึงความยุติธรรมของผู้หญิงมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้

คำนำ

รายงานฉบับนี้จัดทำขึ้นด้วยความพยายามของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติและองค์กรเครือข่ายที่ร่วมกันดำเนินงานโครงการ “การส่งเสริมการเข้าถึงความยุติธรรมและการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของผู้หญิงมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้” ตั้งแต่คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ชุดที่สอง ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๕๗-๒๕๕๘ โดยการสนับสนุนจาก UN Women และมีการดำเนินโครงการต่อเนื่องถึงคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ชุดที่สาม ในปี พ.ศ. ๒๕๖๐ โครงการนี้นับเป็นความพยายามแรกๆ ในประเทศไทยในการเสริมสร้างความตระหนักเรื่องสิทธิมนุษยชนของผู้หญิงมลายูมุสลิมและเรื่องหลักการอิสลามซึ่งส่งเสริมความเสมอภาคระหว่างเพศแก่องค์กรผู้หญิงมุสลิมและเครือข่าย หน่วยงานภาครัฐ และองค์กรศาสนาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ รวมทั้งการเสริมสร้างความเข้มแข็งแก่องค์กรผู้หญิงมุสลิมและเครือข่ายในการร้องเรียนกรณีการละเมิดสิทธิมนุษยชนต่อกลไกระดับประเทศ

รายงานฉบับนี้ได้นำเสนอตัวอย่างประสบการณ์ความยากลำบากของผู้หญิงและการไม่ได้รับความเป็นธรรมของผู้หญิงอันเนื่องมาจากความเชื่อ ประเพณีท้องถิ่น หรือกฎหมายที่ผู้หญิงมุสลิมจังหวัดชายแดนภาคใต้จำนวนไม่น้อยต้องเผชิญ โดยใช้ให้เห็นความสอดคล้องของหลักศาสนาอิสลามกับหลักสิทธิมนุษยชนของผู้หญิงตามมาตรฐานของอนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ (Convention on Elimination of All Forms of Discrimination against Women – CEDAW) ของสหประชาชาติ ที่หน่วยงานภาครัฐและองค์กรทางศาสนาทุกระดับที่เกี่ยวข้องสามารถใช้เป็นหลักในการวิเคราะห์ปัญหาและกำหนดแนวปฏิบัติในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนที่ผู้หญิงมุสลิมสามารถเข้าถึงได้ง่าย ละเอียดอ่อนต่อมิติทางเพศสภาพ และส่งเสริมความเสมอภาคระหว่างเพศตามเจตนารมณ์ของ CEDAW รายงานฉบับนี้ยังเชื่อมโยงกลไกด้านสิทธิมนุษยชนต่างๆ ของสหประชาชาติกับบทบาทของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติในฐานะกลไกการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของผู้หญิงในระดับประเทศ

ประมวลความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากผู้เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อเสนอแนะของผู้หญิงมุสลิมชายแดนจังหวัดภาคใต้ รวมทั้งองค์ความรู้เกี่ยวกับความก้าวหน้าขององค์การความร่วมมืออิสลาม (Organization of Islamic Cooperation – OIC) ในการจัดการเลือกปฏิบัติและส่งเสริมความเสมอภาคของหญิงและชาย จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อหน่วยงานภาครัฐและองค์กรทางศาสนาที่จะพัฒนาเป็นแนวปฏิบัติในเรื่องต่างๆ ให้ผู้หญิงมลายูมุสลิมได้รับประโยชน์อย่างแท้จริง

ในนามคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติและองค์กรเครือข่าย ขอแสดงความขอบคุณอย่างจริงใจต่อผู้ที่
ช่วยแบ่งปันประสบการณ์และเข้าร่วมในการสนทนาและทำให้โครงการนี้สำเร็จลงได้ ขอขอบคุณคณะกรรมการ
ด้านสิทธิสตรีและความเสมอภาคทางเพศสภาพในคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ชุดที่ ๓ รวมถึงเจ้าหน้าที่
สิทธิมนุษยชนทุกคน เราได้รับแรงบันดาลใจจากผู้หญิงที่แบ่งปันประสบการณ์ความยากลำบากและขมขื่นเพื่อ
สนับสนุนให้เกิดการเปลี่ยนแปลง เราขอขอบคุณอย่างยิ่งต่อเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งเข้าร่วมกับกระบวนการนี้อย่าง
เปิดเผย และหวังอย่างยิ่งว่ารายงานข้อเสนอแนะแนวทางปฏิบัตินี้จะประโยชน์ในการคุ้มครองสิทธิของผู้หญิง
มุสลิมทุกคนต่อไป

อังคณา นีละไพจิตร
คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
กันยายน ๒๕๖๑

بسم الله الرحمن الرحيم

คำนำ

อิสลามเป็นศาสนาที่มีบทบัญญัติครอบคลุมในทุกมิติและทุกย่างก้าวของชีวิตที่มุสลิมทุกคนจะต้องมีความศรัทธายึดถือและนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันตั้งแต่ตื่นจนหลับและเกิดจนตาย อย่างไรก็ตาม เมื่อศาสนาอิสลามซึ่งถือกำเนิดในดินแดนคาบสมุทรอาหรับได้แพร่ขยายไปในดินแดนอื่นๆ จนกลายเป็นศาสนาสากดังเช่นศาสนาทั้งหลายนั้น ย่อมมีการผสมผสานกับวัฒนธรรมท้องถิ่นที่มีมาก่อน ซึ่งในหลายๆ เรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นเหล่านั้นไม่ได้ขัดกับหลักการคำสอนของศาสนาอิสลามแต่อย่างใด แต่ในหลายสังคมเราก็พบว่าได้มีความเชื่อและประเพณีปฏิบัติหลายอย่างที่ไม่ได้สอดคล้องกับหลักและแก่นคำสอนของอิสลาม และหนึ่งในนั้นคือ ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องสิทธิของผู้หญิงในทัศนะอิสลามจนถูกคนที่ไม่เข้าใจศาสนาอื่นโจมตีหรือมองในเชิงลบ และมีอคติว่าอิสลามเป็นศาสนาที่เอาเปรียบกดขี่ผู้หญิงและไม่ให้สิทธิแก่ผู้หญิงอย่างที่เราควรจะเป็น

แต่ที่จริงแล้ว หากเราจะทำความเข้าใจประเด็นสิทธิของผู้หญิงในทัศนะอิสลามนั้น จำเป็นที่เราจะต้องเข้าใจสภาพของสังคมในคาบสมุทรอาหรับก่อนที่จะกำเนิดศาสนาอิสลาม ซึ่งเป็นสภาพที่ผู้หญิงชาวอาหรับขณะนั้นถูกมองเป็นเพียงสินค้าและวัตถุทางเพศ และแทบจะไม่มีสิทธิเสรีภาพใดๆ และเป็นความอับอายของครอบครัวจนกระทั่งถึงกับมีการฝังทารกผู้หญิงทั้งเป็นจำนวนมาก แต่คำสอนของศาสนาอิสลามได้มาปฏิเสธประเพณีความเชื่อที่ลดทอนคุณค่าความเป็นมนุษย์ของผู้หญิงในสังคมอาหรับขณะนั้น โดยมองว่ามนุษย์ทุกคนไม่ว่าชายหรือหญิงต่างมีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่เท่าเทียมกันในฐานะที่เป็นตัวแทนของพระผู้เป็นเจ้า (ค่อลีฟะตุลลอฮ์) บนโลกนี้ ดังคัมภีร์อัล-กุรอานได้กล่าวไว้ความว่า:

“แท้จริงข้าจะให้มนุษย์แทนคนหนึ่งนในพิภพ” (อัล-กุรอาน ๒: ๓๐)

และพระผู้เป็นเจ้ายังทรงห้ามการทำลายชีวิตของทารกผู้หญิงดังปรากฏในคัมภีร์อัล-กุรอาน ที่ได้กล่าวไว้ความว่า :

“และเมื่อผู้ใดในหมู่พวกเขาได้รับข่าวว่าได้ลูกผู้หญิง ใบหน้าของเขากลายเป็นหมองคล้ำและเศร้าสลด เขาจะซ่อนตัวเองจากกลุ่มชนเนื่องจากความอับอายที่ได้ถูกแจ้งแก่เขา เขาจะเก็บเอาไว้ด้วยความอับอายหรือฝังมันในดิน พึงรู้เถิดสิ่งที่พวกเขาตัดสินใจนั้นมันชั่วแท้ๆ” (อัล-กุรอาน ๑๖: ๕๘-๕๙)

“และเมื่อทารกหญิงที่ถูกฝังทั้งเป็นถูกถามด้วยความผิดอันใดเขาจึงถูกฆ่า” (อัล-กุรอาน ๘๑: ๘-๙)

และท่านนบีมุฮัมมัด (ศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลัม) ยังได้กล่าวไว้อีกว่า สิ่งที่พระผู้เป็นเจ้าโกรธกริ้วมากที่สุด คือ การละเลยทอดทิ้งสิทธิของผู้หญิงและเด็ก

ข้าพเจ้าขอขอบคุณและรู้สึกชื่นชมในการทำงานของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติภายใต้โดย คณะอนุกรรมการด้านสิทธิผู้หญิง ที่ได้เล็งเห็นความสำคัญและพยายามทุ่มเทการทำงานเพื่อช่วยยกระดับการเข้าถึง สิทธิและความยุติธรรมของผู้หญิงมุสลิม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีคนส่วนใหญ่นับถือ ศาสนาอิสลาม แต่จากรายงานของคณะอนุกรรมการสิทธิด้านผู้หญิงฉบับนี้ ซึ่งได้ศึกษารวบรวมสถานการณ์และสภาพ ปัญหาที่ยังคงเกิดขึ้นในสังคมมุสลิมเกี่ยวกับการเข้าถึงสิทธิและความยุติธรรมของผู้หญิงมุสลิม ซึ่งจะว่าไปแล้ว สถานการณ์การเข้าถึงสิทธิและความยุติธรรมของผู้หญิงนั้นดูเหมือนว่ายังคงเป็นปรากฏการณ์ที่เป็นสากลเกิดขึ้นใน ทุกสังคม แม้แต่สังคมในโลกตะวันตกและโลกมุสลิมโดยทั่วไป ดังนั้น ในส่วนของสังคมมุสลิมเอง ทุกภาคส่วนที่มีส่วน เกี่ยวข้องตั้งแต่ในระดับปัจเจกบุคคล (มุสลิมทุกคน) กรรมการมัสยิด กรรมการอิสลามประจำจังหวัด กรรมการกลาง อิสลามแห่งประเทศไทย รวมทั้งสำนักจุฬาราชมนตรี จำเป็นที่จะต้องให้ความใส่ใจอย่างยิ่งกับเรื่องนี้ เพราะการต้อง สถาปนาความยุติธรรมให้เกิดขึ้นในสังคมนั้นนับเป็นแก่นคำสอนสำคัญที่สุดประการหนึ่งของศาสนาอิสลาม โดยความ ยุติธรรมในทัศนะอิสลาม หมายถึง การให้สิทธิและการปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างเท่าเทียม ความยุติธรรมจึงเป็นคุณค่าทาง ศีลธรรมที่สูงส่งและเป็นคุณลักษณะสำคัญของมนุษย์และของสังคมที่มีคุณภาพ (วะสะฎียะฮ์)

คัมภีร์อัล-กุรอาน ได้มีการย้ำเน้นมากมายเกี่ยวกับการสร้างความยุติธรรมในสังคม ได้แก่

“ผู้ศรัทธาทั้งหลาย! จงเป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่ด้วยดีเพื่ออัลลอฮ์ เป็นพยานด้วยความเที่ยงธรรมและจงอย่าให้ การเกลียดชังพวกหนึ่งพวกใด ทำให้พวกเจ้าไม่ยุติธรรม จงยุติธรรมเถิด มันเป็นที่ใกล้กับความยำเกรงยิ่งกว่า และ พึงยำเกรงอัลลอฮ์เถิด แท้จริงอัลลอฮ์นั้น เป็นผู้ทรงรอบรู้อย่างละเอียดในสิ่งที่พวกเจ้ากระทำการ” (อัล-กุรอาน ๕: ๘)

พระผู้เป็นเจ้าจึงกล่าวถึงผู้ผิดความยุติธรรมไว้ว่า “แท้จริงอัลลอฮ์ทรงรักผู้มีความยุติธรรม” (อัล-กุรอาน ๖๐: ๘)

และพระองค์ทรงยืนยันถึงเป้าหมายของการส่งบรรดานบีทั้งหลายมายังโลกนี้เพื่อสถาปนาความยุติธรรม ดังปรากฏในอัล-กุรอานความว่า :

“โดยแน่นอนเราได้ส่งบรรดารอซูล (ศาสนทูต) ของเราพร้อมด้วยหลักฐานทั้งหลายอันชัดแจ้งและเราได้ ประทานคัมภีร์และความยุติธรรมลงมาพร้อมกับพวกเขาเพื่อมนุษย์จะได้ดำรงอยู่บนความเที่ยงธรรม” (อัล-กุรอาน ๕๗: ๒๕)

ดังนั้น เราสามารถสรุปได้ว่า ความยุติธรรมเป็นข้อผูกพันอันหนักแน่นในศาสนาอิสลาม และความ ยุติธรรม จึงเป็นสิ่งที่ต้องห้ามสำหรับคนมุสลิม เพราะพระผู้เป็นเจ้ามีเป้าหมายชัดเจนของการส่งบรรดาศาสดาทั้งหลายในศาสนา อิสลามมาเพื่อให้ทางนำที่ถูกต้องและผดุงความยุติธรรมและขจัดความอยุติธรรมในสังคม

ท่านนบีมุฮัมมัด (ศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลัม) ได้กล่าวถึงความสำคัญของความยุติธรรมในอิสลามไว้ว่า “จะมีบุคคล ๗ ประเภท ที่จะได้รับการปกป้องภายใต้ร่มเงาของพระผู้เป็นเจ้าในวันที่จะไม่มียุติธรรมใดที่จะสามารถ ปกป้องพวกเขาได้นอกจากร่มเงาของพระผู้เป็นเจ้า (ในวันพิพากษา) คือ ผู้นำที่ทรงความยุติธรรม” (ศอเฮียะฮ์ มุสลิม ฮะดีษหมายเลข ๑๐๓๑) ดังนั้น จากคำสอนดังกล่าวของท่านนบีมุฮัมมัด (ศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลัม) หมายความว่า พระผู้เป็นเจ้าจะทรงทดสอบบรรดาผู้นำมุสลิมทั้งหลายที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมถึงการปฏิบัติต่อผู้อื่น โดยหาก พวกเขาได้ละเลยหรือไร้ความยุติธรรมแล้วไซ้ พวกเขาจะไม่ได้อยู่ภายใต้ร่มเงาของพระผู้เป็นเจ้าในวันพิพากษา

ท่านนบีมุฮัมมัด (ศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลัม) ได้รายงานในฮะดีษกุดซีบหนึ่งจากองค์พระผู้อภิบาล โดยย้าเตือนเราในเรื่องความยุติธรรมไว้ว่า “ข้าขอห้ามทั้งต่อตัวข้าเองและท่านทั้งหลายไม่ให้เป็นผู้ที่ไร้ความยุติธรรม” (ศอเฮียะฮ์ มุสลิม ฮะดีษหมายเลข ๒๕๗๗) และท่านนบียังได้กล่าวว่า “ท่านทั้งหลาย จงระวังเรื่องความอยุติธรรม เพราะมันจะนำสู่ความมืดในวันพิพากษา” (ศอเฮียะฮ์ มุสลิม ฮะดีษ หมายเลข ๒๕๗๘)

ข้าพเจ้าจึงหวังว่า รายงานฉบับนี้จะเป็นจุดเริ่มต้นให้กับมุสลิม และโดยเฉพาะอย่างยิ่งบรรดาผู้นำมุสลิมในระดับต่างๆ ทั้งหลายจะได้ทำการศึกษา ทำความเข้าใจ อุดมคติ และเกิดความตระหนักในปัญหาการเข้าถึงความยุติธรรมและสิทธิต่างๆ ของผู้หวัญมุสลิมในทั่วทุกภาคของประเทศ เพื่อช่วยกันนำพลังทุกส่วนของสมาชิกในสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งพลังของผู้หญิงซึ่งมีจำนวนมากกว่าของผู้ชายเสียด้วยซ้ำในปัจจุบัน เพื่อเข้ามาช่วยกันสร้างสรรค์สังคมให้มีความสมดุลและเข้มแข็งในการเผชิญกับปัญหาสังคมต่างๆ ที่เข้ามารุมเร้าอย่างมากมาในปัจจุบัน ข้าพเจ้าจึงใคร่ขอถือโอกาสนี้ เพื่อกล่าวคำขอบคุณเป็นอย่างยิ่งต่อคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ และองค์กรต่างๆ ที่เกี่ยวข้องที่ได้จุดประกายจากงานศึกษาและให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ยิ่งแก่ภาคส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง จึงมีความหวังว่าข้อเสนอแนะที่มีคุณค่าทั้งหลายเหล่านั้น จะถูกนำไปปฏิบัติให้เป็นรูปธรรมอย่างจริงจังต่อไปเพื่อการสร้างสรรค์สังคมมุสลิมให้มีความสมดุลและจะได้เป็นประจักษ์พยานที่ท่านนบีมุฮัมมัด (ศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลัม) ได้ภาคภูมิใจ ดังโองการ อัล-กุรอาน ที่ได้กล่าวไว้ความว่า :

“และในทำนองเดียวกัน เราได้ให้พวกเจ้าเป็นประชาชาติที่เป็นกลาง (มีความสมดุล) เพื่อพวกเจ้าจะได้เป็นสักขีพยานแก่มนุษย์ทั้งหลาย และร่อซูล (ศาสนทูต) ก็จะเป็นสักขีพยานแก่พวกเจ้า” (อัล-กุรอาน ๒: ๑๔๓)

ขอคุณอาจากพระผู้เป็นเจ้าได้ประทานความสำเร็จและทางนำที่ถูกต้องแก่ทุกคน อามีน

ผศ. ดร. อับดุลเลาะ หนุ่มสุข
ผู้อำนวยการสถาบันวะสะฎียะฮ์เพื่อสันติภาพและการพัฒนา
สำนักจุฬาราชมนตรี

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	ก
สารบัญ	ข
คำย่อ	ค
๑ บทนำ	๒
๑.๑ ภาพรวมการเข้าถึงความยุติธรรมของผู้หญิงมุสลิมชายแดนใต้ : กรณีความรุนแรงในครอบครัวและความรุนแรงในชุมชน	๒
๑.๒ เรื่องเล่าใต้ฮิญาบ : ประสบการณ์แสนขมขื่นของผู้หญิงมุสลิมจังหวัดชายแดนภาคใต้	๔
๒ หลักอิสลามที่ส่งเสริมความเสมอภาคระหว่างเพศ และ หลักสิทธิมนุษยชนของผู้หญิง:	๑๑
ความจริงที่ถูกลืมขำ	
๒.๑ หลักอิสลามกับความเสมอภาคระหว่างเพศ	๑๑
๒.๒ หลักสิทธิมนุษยชนของผู้หญิง	๑๓
๒.๓ สรุปความสอดคล้องระหว่าง หลักอิสลาม กับ หลักการอนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ	๑๖
๓ การส่งเสริมการเข้าถึงความยุติธรรมของผู้หญิงมุสลิม : ความพยายามของสหประชาชาติ	๑๙
กลุ่มประเทศมุสลิม และ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ	
๓.๑ กลไกของสหประชาชาติด้านสิทธิมนุษยชนของผู้หญิง	๑๙
๑) อนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ	๑๙
๒) ข้อมติคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติที่ ๑๓๒๕	๒๑
๓.๒ องค์การความร่วมมืออิสลาม	๒๓
๓.๓ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ	๒๕
๑) การรับเรื่องร้องเรียนกรณีที่มีการละเมิดสิทธิมนุษยชน	๒๕
๒) การจัดทำรายงานคู่ขนานผลการดำเนินงานของประเทศไทยเสนอต่อกลไกสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติ	๒๖
๒.๑) รายงานคู่ขนานตามพันธกรณีต่ออนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ	๒๗

๒.๒) รายงานคู่ขนานตามพันธกรณีต่อกลไกด้านสิทธิมนุษยชนอื่นๆ ของสหประชาชาติ	๒๗
๒.๓) รายงานคู่ขนานตามกระบวนการทบทวนสถานการณ์สิทธิมนุษยชนโดยคณะมนตรีสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ	๒๗
๓.๔) ความร่วมมือระหว่างคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติและองค์กรเครือข่าย	๒๘
๑) การดำเนินการในช่วงคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติชุดที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๕๗-๒๕๕๘)	๒๘
๒) ความเห็นขององค์การระหว่างประเทศและองค์กรภาครัฐต่อข้อเสนอแนะของผู้หญิงในการส่งเสริมการเข้าถึงความยุติธรรมในจังหวัดชายแดนภาคใต้	๓๕
๓) การดำเนินการในช่วงคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ชุดที่ ๓ (พ.ศ. ๒๕๖๐)	๔๐
๔) ตัวอย่างประสบการณ์ความร่วมมือระหว่างองค์กรศาสนากับประชาสังคมและความคืบหน้าของภาครัฐ	๔๑
๔) ประมวลประเด็นสำคัญในการส่งเสริมการเข้าถึงความยุติธรรมของผู้หญิงจังหวัดชายแดนภาคใต้	๔๗
๕) ข้อเสนอแนะของผู้หญิงมุสลิมเพื่อพัฒนาแนวปฏิบัติในการส่งเสริมการเข้าถึงความยุติธรรมของผู้หญิงในจังหวัดชายแดนภาคใต้	๕๗
๖ บทสรุป	๖๕
๗ ภาคผนวก	๖๗

คำย่อ

CAT	อนุสัญญาต่อต้านการทรมานและการประติบัติหรือการลงโทษอื่นที่โหดร้ายไร้มนุษยธรรมหรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรี (Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment of Punishment)
ICCPR	กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights)
CEDAW	อนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ (Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women)
CERD	อนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบ (Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination)
ICESCR	กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (International Covenant on the Economic, Social and Cultural Rights)
OIC	องค์การความร่วมมืออิสลาม (Organization of Islamic Cooperation)
UN WOMEN	องค์การเพื่อความเสมอภาคระหว่างเพศและเพิ่มพลังของผู้หญิงแห่งสหประชาชาติ (United Nations Entity for Gender Equality and the Empowerment of Women)
UNHRC	คณะมนตรีสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (UN Human Rights Council)
UNSCR 1325	ข้อมติคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ ๑๓๒๕ (UN Security Council Resolution 1325)
UPR	กระบวนการทบทวนสถานการณ์สิทธิมนุษยชนโดยคณะมนตรีสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (Universal Periodic Review)
กสม.	คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
กอ. รมน.ภาค ๔ ส่วนหน้า	กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายใน ภาค ๔ ส่วนหน้า
ศอ.บต.	ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้

“ภาพรวมการเข้าถึงความยุติธรรมของผู้หญิงมุสลิมชายแดนใต้:
กรณีความรุนแรงในครอบครัวและความรุนแรงในชุมชน”

๑

บทนำ

๑.๑ ภาพรวมการเข้าถึงความยุติธรรมของผู้หญิงมุสลิมชายแดนใต้: กรณีความรุนแรงในครอบครัวและความรุนแรงในชุมชน

ประเทศไทยเข้าเป็นภาคีอนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ (Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women-CEDAW) ในปี พ.ศ. ๒๕๒๘ โดยมีข้อสงวน ๗ ข้อ (การมีส่วนร่วมทางการเมืองและกิจกรรมสาธารณะ สัญชาติ การศึกษา การจ้างงาน การทำสัญญา การสมรส และการระงับข้อพิพาทด้วยศาลระหว่างประเทศ) ซึ่งต่อมาได้มีการถอนออกไปเป็นระยะๆ เหลือเพียงการระงับข้อพิพาทด้วยศาลระหว่างประเทศที่ประเทศไทยยังไม่รับที่จะผูกพัน แม้ประเทศไทยมีความก้าวหน้าในการปฏิรูปกฎหมายมาโดยลำดับ ตั้งแต่การที่รัฐธรรมนูญยอมรับในความเสมอภาคระหว่างหญิงและชาย มีบทบัญญัติรองรับมาตรการพิเศษชั่วคราว และคุ้มครองสิทธิของผู้หญิงโดยเฉพาะอย่างยิ่งในกระบวนการพิจารณาตีความผิดเกี่ยวกับเพศ และประกันการเข้าถึงบริการฟื้นฟูต่างๆ รวมถึงมีการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายที่เลือกปฏิบัติต่อสตรีหลายฉบับ มีการออกกฎหมายใหม่เพื่อคุ้มครองผู้หญิงจากความรุนแรงและการเลือกปฏิบัติในรูปแบบต่างๆ แต่การเข้าถึงความยุติธรรมของผู้หญิงหลากหลายกลุ่ม โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้หญิงในภาวะยากลำบากมักถูกมองข้าม ทำให้ไม่ได้รับการคุ้มครองอย่างเป็นธรรมและทันทั่วถึงที่ตามมาตรฐาน CEDAW จากกระบวนการยุติธรรมทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ

ผู้หญิงมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นหนึ่งในกลุ่มผู้หญิงในภาวะยากลำบากนี้ แม้ประเทศไทยจะรับรองข้อคิดคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติที่ ๑๓๒๕ (UN Secretary Council Resolution 1325-UNSCR 1325) และมติอื่นๆ ที่เรียกร้องให้รัฐภาคีส่งเสริมให้ผู้หญิงมีส่วนร่วมในการตัดสินใจทุกระดับในเรื่องการป้องกันการจัดการ และการแก้ปัญหาความขัดแย้ง ใช้มาตรการพิเศษและมาตรการที่เหมาะสมคุ้มครองผู้หญิงและเด็กหญิงจากความรุนแรงด้วยเหตุแห่งเพศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการข่มขืนและการล่วงละเมิดทางเพศรูปแบบอื่นๆ และรูปแบบทั้งปวงของความรุนแรงในสถานการณ์ความขัดแย้งที่มีการใช้กำลังอาวุธ แต่จนถึงปัจจุบันรัฐมักให้ความสำคัญกับนโยบาย แผนงาน และงบประมาณเพื่อยุติความรุนแรงที่เกิดจากความขัดแย้งมากกว่าคำนึงถึงการเข้าถึงความยุติธรรมและการจัดการเลือกปฏิบัติ

ในบริบทของจังหวัดชายแดนภาคใต้ซึ่งประชาชนส่วนใหญ่มีเชื้อสายมลายูและนับถือศาสนาอิสลาม พระราชบัญญัติว่าด้วยการใช้กฎหมายอิสลามในเขตจังหวัดปัตตานี นราธิวาส ยะลา และสตูล พ.ศ. ๒๕๔๙ มีบทบัญญัติให้ศาลชั้นต้นสามารถใช้กฎหมายอิสลามว่าด้วยครอบครัวและมรดกในการพิจารณาตีแผ่เกี่ยวกับคดีครอบครัวและมรดกโดยไม่จำเป็นต้องใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ โดยให้มีคณะกรรมการปฏิบัติหน้าที่ร่วมกับผู้พิพากษา ศาลชั้นต้นในการพิจารณาและวินิจฉัยชี้ขาดคดีครอบครัวและมรดก และเปิดโอกาสให้ศาลสามารถตีความหลักการของกฎหมายอิสลามที่เกี่ยวข้องและนำมาบังคับใช้กับคดีครอบครัวและมรดก โดยให้การตัดสินในขั้นนี้เป็นขั้นสุดท้าย (มาตรา ๔) ซึ่งหากคณะกรรมการวินิจฉัยข้อกฎหมายอิสลามผิดพลาดไปคู่ความไม่สามารถอุทธรณ์และฎีกา อันอาจทำให้เกิดความเสียหายได้^๑

จากงานวิจัยเรื่อง “การเข้าถึงความยุติธรรมของผู้หญิง : ตำรวจอุปสรรคและการเปลี่ยนแปลงที่จำเป็น”

โดยคณะกรรมการนักนิติศาสตร์สากลและมูลนิธิยุติธรรมและสันติภาพ พบว่าผู้หญิงส่วนใหญ่ในจังหวัดชายแดนภาคใต้เข้าถึงความยุติธรรมได้อย่างจำกัดในการจัดการปัญหาต่างๆ ในครอบครัวและชุมชน เช่น ความรุนแรงในครอบครัว การสมรส การสิ้นสุดการสมรส การจ่ายค่าเลี้ยงดู หรือการจัดการมรดก^๑ ทั้งนี้เนื่องจาก ๑) กฎหมายอิสลามที่ใช้อยู่ขาดความชัดเจน การตีความไม่แน่นอน เนื่องจากการใช้ดุลยพินิจของคณะโต๊ะยุติธรรม และไม่มีประมวลหลักเกณฑ์การตัดสินตามกฎหมายอิสลามอย่างเป็นทางการ ๒) ผู้นำศาสนาในระดับชุมชนและระดับจังหวัดล้วนเป็นผู้ชายซึ่งอาจไม่เข้าใจในปัญหาต่างๆ ที่ผู้หญิงเผชิญอย่างเพียงพอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความรุนแรงต่อผู้หญิงอันเนื่องมาจากฐานคิดเรื่องเพศสภาพ^๒ และ ๓) ผู้หญิงมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ส่วนใหญ่ไม่มีความรู้เกี่ยวกับหลักศาสนาเพียงพอที่จะเรียกร้องความยุติธรรมให้ตนเอง กลไกยุติธรรมระดับชุมชนที่ปฏิบัติหน้าที่ในการอำนวยความสะดวกเบื้องต้นตามที่ปฏิบัติกันมาในหลายกรณีไม่สอดคล้องกับหลักศาสนาอิสลามที่ให้ความสำคัญในเรื่องความรัก ความเมตตา ความยุติธรรม และความเสมอภาคระหว่างหญิงชาย และมาตรฐานสากลในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของผู้หญิง

ในการเข้าถึงความยุติธรรมของผู้หญิงมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ พบว่ามีจำนวนน้อยมากที่คดีความรุนแรงด้วยเหตุแห่งเพศถูกนำขึ้นสู่การพิจารณาของศาล อีกทั้งตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการบังคับใช้กฎหมายอิสลาม^๓ มาตรา ๓ กำหนดให้ใช้กฎหมายอิสลามวินิจฉัยคดีแพ่งเกี่ยวกับเรื่องครอบครัวและมรดกของอิสลาม เฉพาะคดีที่ขึ้นสู่ศาลเท่านั้น จึงอาจทำให้กฎหมายอิสลามใช้ได้ศาลเท่านั้น เป็นการใช้อย่างจำกัดคดีในศาลแต่ไม่ผูกพันถึงการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ฝ่ายอื่นนอกศาล คือ เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง เจ้าหน้าที่ที่ดินฯ อาจไม่ยอมรับกฎหมายอิสลามในเรื่องการสมรส การสิ้นสุดการสมรส และการแบ่งมรดก เป็นผลให้ผู้หญิงมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ส่วนใหญ่เข้าไม่ถึงความยุติธรรม และต้องเผชิญกับปัญหานานาประการโดยที่ไม่มีมาตรการและแนวทางในการคุ้มครอง ช่วยเหลือ เยียวยา แก่ผู้หญิงที่เผชิญความรุนแรงในรูปแบบต่างๆ อย่างเป็นรูปธรรม

๑ เพียงพร วิเศษสินธุ์, “กฎหมายอิสลามกับการจัดการมรดก: ศึกษาเฉพาะกรณีศาลจังหวัดสตูล”, รายงานการอบรมหลักสูตร “ผู้พิพากษาผู้บริหารในศาลชั้นต้น” รุ่นที่ ๑๐ สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม พ.ศ. ๒๕๕๕ หน้า ๓๓.

๒ เรื่องเดียวกัน หน้า ๓๓.

๓ เพศสภาพ หรือ เพศภาวะ หมายถึง บทบาท พฤติกรรม และคุณลักษณะ ที่สังคมกำหนดให้แก่หญิงและชาย และยังหมายถึงความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างเหล่าหญิงและชายในสังคม คุณลักษณะ โอกาส และสัมพันธภาพนี้ ถูกประกอบสร้างโดยสังคมและเรียนรู้กันผ่านกระบวนการกล่อมเกลา ซึ่งเปลี่ยนแปลงได้ตามบริบทและกาลเวลา เพศสภาพจะเป็นตัวกำหนดความคาดหวัง ข้อห้าม และการให้คุณค่าแก่หญิงและชายในบริบทนั้น ๆ ในสังคมส่วนใหญ่จะมีความแตกต่างและความไม่เสมอภาคระหว่างหญิงและชายในเรื่องการมอบหมายความรับผิดชอบ ภาระหน้าที่ การเข้าถึงและควบคุมทรัพยากร ตลอดจนโอกาสในการตัดสินใจ เพศสภาพยังใช้เป็นเกณฑ์หนึ่งในการวิเคราะห์ทางสังคมและวัฒนธรรมด้วย นอกเหนือจากอายุ ชนชั้น ระดับความยากจน เชื้อชาติ กลุ่มชาติพันธุ์ และรสนิยมทางเพศ

๑.๒ เรื่องเล่าใต้ฮิญาบ: ประสบการณ์แสนขมขื่นของผู้หญิงมุสลิมจังหวัดชายแดนภาคใต้

ผู้หญิงมุสลิมจังหวัดชายแดนภาคใต้จำนวนมากมายต้องเผชิญกับปัญหานานาประการโดยที่ไม่มีมาตรการและแนวทางในการคุ้มครอง ช่วยเหลือ เยียวยา ที่เป็นรูปธรรม ดังประสบการณ์สุดรันทดจากหญิงมุสลิมในพื้นที่บางคนที่กำลังหาญก้าวออกมาเล่าเรื่องของเธอให้สังคมได้รับรู้^๔ ต่อไปนี้

๑) นาดะ : กรณีถูกข่มขืน บังคับแต่งงาน บังคับเสพยาเสพติด และทำร้ายร่างกาย

“หนูเป็นลูกสาวคนเดียวของครอบครัวข้าราชการ ตอนนั้นหนูอายุ ๒๔ กำลังเรียนปริญญาโท และทำงานเป็นเลขานุการให้สามีของญาติ ซึ่งเป็นผู้มีอิทธิพลอยู่ในหน่วยงานระดับท้องถิ่นแห่งหนึ่ง เขาอายุเกือบ ๖๐ วันหนึ่งหนูถูกข่มขืนและข่มขืน จากนั้นเขาก็บังคับหนูข่มขืนว่าไม่ให้เอาเรื่องนี้ไปบอกใคร เขาอ้างว่าจะเป็นเรื่องอับอายสำหรับหนูและเสียหายสำหรับเขา...

สุดท้ายเขาบังคับให้หนูแต่งงานกับเขา การแต่งงานของหนูกับเขาเกิดขึ้นที่สำนักงานคณะกรรมการกลางอิสลามประจำจังหวัดแห่งหนึ่งในเวลา ๔ ทุ่ม มีเพียงรองประธานและคนสนิทของเขา โดยไม่มีพ่อแม่หรือญาติของหนูเป็นพยานรับรู้เลย หนูไม่รู้ด้วยซ้ำว่าต้องตกเป็นภรรยาคนที่สี่ของเขา แม้กระทั่งใบนิเกห์หรือใบทะเบียนสมรสเขาก็ไม่ได้ให้หนูเห็นเลย เขาก็เก็บไว้หมด...

เขาเสพยาเสพติดและเสพยาหนักขึ้นเรื่อยๆ ทั้งยาไอซ์ โคเคน และกัญชา ทุกครั้งที่ใช้เขาจะมีอารมณ์รุนแรงและมักใช้กำลังกับหนู ทั้งทุบ ต่อยทุกวัน บางครั้งมดลูกบวม ถูกโกนคิ้ว โดยที่เขาให้เหตุผลไม่ยอมให้หนูไปเจอกับสังคมภายนอกหรือเจอใคร เขายังเคยลากหนูออกจากห้องมาทางเดินของโรงแรมโดยที่หนูไม่ได้ใส่เสื้อผ้าเลย จนถึงการใช้ยาไอซ์ จนติดยาเสพติด มีอาการทางประสาท ร่างกายทรุดโทรม เมื่อพ่อแม่ทราบเรื่องจึงให้หนูลาออกจากงานกลับมารักษาดูตัวที่บ้าน และพยายามดำเนินการขอหย่าขาดจากสามี แต่เขาพยายามขอรื้อคดี ไม่ยอมหย่า ถ้าอยากหย่าให้เดินเรื่องเอง...

ต้องใช้เวลานานกว่าจะฟื้นร่างกายจากการบาดเจ็บจากการถูกทำร้ายร่างกาย รวมถึงบาดแผลทางจิตใจจากการถูกคุกคามต่อเนื่องทุกวัน ในที่สุดหนูตัดสินใจก้าวออกมาจากจุดนั้นเพื่อเข้าสู่กระบวนการหย่าที่คณะกรรมการกลางอิสลามประจำจังหวัด หนูมาขอคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่ หนูนายมากที่หนูต้องเจอกับเจ้าหน้าที่ที่เป็นผู้ชายหนูต้องเล่าเรื่องราวของหนูให้เขาฟัง ซึ่งบางเรื่องมันน่าอายเป็นเรื่องไม่เหมาะสม มันเหมือนเป็นการประจานตัวเอง หนูถูกเจ้าหน้าที่คณะกรรมการกลางพุดจาตุหีนหนีดยอดหย่า ตาหนีหนูว่า ที่มาขอหย่าเพราะทำตัวไม่ดี สามีถึงได้ทุบตี และเป็นเรื่องภายในครอบครัวที่ผู้หญิงต้องมีความอดทนและให้เกียรติสามี...

การหย่าเป็นไปอย่างยากลำบาก เนื่องจากจะต้องทำการหย่าในพื้นที่ที่ได้ทำบันทึกการสมรสเท่านั้นและต้องมีเอกสารบันทึกการสมรสมาแสดง แต่เอกสารทั้งหมดอยู่กับเขา หนูจึงต้องไปหาพยานผู้ชายมาสองคนเพื่อประกอบการแสดงความจำนงขอหย่า ต้องรับภาระในการออกค่าใช้จ่ายเอง หนูรู้สึกท้อแท้และอับอายเวลาที่ต้องบอกเล่าเรื่องความรุนแรงในครอบครัวและความรุนแรงทางเพศที่ถูกสามีกระทำ แล้วห้องที่เจ้าหน้าที่ให้พักก็ไม่ใช่ห้องเฉพาะ มีหลายคนที่มาเรียงแถวเพื่อที่จะเข้าพบ เรื่องราวของเราต้องถูกคนที่อยู่ข้างๆ รับฟังไปด้วย และเราเองก็ได้รับฟังเรื่องราวของคนอื่น เราเห็นว่า ไม่มีการจะปกป้องสิทธิของตนเอง และเกิดคำถามว่า การปกป้องสิทธิของผู้หญิงอยู่ตรงไหน...

การดำเนินเรื่องการหย่าใช้เวลานานพอสมควร โดยต้องเข้าพบคณะกรรมการอิสลามถึง ๓ ครั้ง ครั้งที่ ๑ ไปพบเพื่อสอบถามถึงวิธีการกรณีที่ฝ่ายชายไม่ยินยอมหย่า และให้เหตุผลที่สมเหตุสมผลว่าจะดำเนินการหย่าเพื่ออะไร ครั้งที่ ๒ ยื่นเรื่องให้คณะกรรมการกลางอิสลามเพื่อทำหนังสือแจ้งฝ่ายชายให้มาไกล่เกลี่ย แต่เขาไม่ยินยอมไกล่เกลี่ย จึงต้องมีครั้งที่ ๓ เพื่อทำพิธีหย่าโดยมีคนของฝ่ายชายรับรู้ฝ่ายเดียว หนูไม่กล้าดำเนินคดีทางอาญาตามกฎหมายไทย เพราะถูกข่มขืนถึงความปลอดภัยของตัวเองและครอบครัว และการดำเนินการนี้ก็มีแต่คนของฝ่ายชายรับรู้ ไม่มีคนของฝ่ายหญิงรับรู้เลย ในที่สุดหนูขอหย่าขาดจากเขาได้ด้วยความช่วยเหลือจากพ่อแม่ แต่จนถึงปัจจุบันอดีตสามีก็ยังคงพยายามคุกคามเพื่อบังคับให้เธอลูกกลับไปใช้ชีวิตร่วมกับเขาอีก”

^๔ นำเสนอในการประชุมผู้หญิง เรื่อง “การเข้าถึงความยุติธรรมของผู้หญิงมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้” เมื่อวันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘ ที่โรงแรมซีเอส จังหวัดปัตตานี.

๒) ดาววัน : กรณีถูกบังคับแต่งงานโดยกฎหมาย

“ฉันชื่อดาววัน อายุ ๒๙ ปี มีผู้ชายคนหนึ่งในบ้านเดียวกัน มาขอฉันกับแม่ตั้งแต่เมื่อห้าปีก่อน แต่ฉันให้แม่ปฏิเสธไป เพราะฉันไม่รู้รู้สึกอะไรกับเขา ผู้ชายคนนี้ ไม่ละความพยายาม อีกสามปีต่อมา เขาพาผู้ใหญ่มาขอฉันกับแม่อีกครั้ง ฉันก็ยังยืนยันทปฏิเสธไปเหมือนเดิม... พ่อแม่ของชายคนนั้นอับอายหาว่าฉันเป็นต้นเหตุทำให้ลูกของเขาไม่ยอมแต่งงานกับหญิงอื่นที่เขาหามาให้แต่งงานฉัน ทำให้ต้องจ่ายค่าเสียหายให้แก่หญิงนั้น พ่อแม่ฝ่ายชายและผู้มีอิทธิพลจึงวางแผนกับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ให้ลูกชายเธอเอาของมาฝากไว้ที่บ้านฉัน พอตกเย็นก็ให้ลูกชายของตนมาหาฉันในตอนค่ำ แล้วให้กำนันผู้ใหญ่บ้านแสดงตัวบีบบังคับให้ฉันแต่งงานกับลูกชายตน โดยให้คนไปตามโต๊ะอิหม่ามตอนตีสอง และปู่ของฉันอายุ ๘๐ ปี ซึ่งตาบอดมาจากอีกหมู่บ้านหนึ่งในฐานะเป็นผู้ใหญ่ของฝ่ายหญิง...

เขาส่งสถานการณ์ให้เห็นว่าฉันกับผู้ชายคนนั้นประเพณีไม่เหมาะสมและจะต้องแต่งงานกัน... ฉันเล่าความจริงให้อิหม่ามฟัง เขานิ่งเฉย ไม่กล่าวอะไร ฉันต้องยอมเซ็นเอกสารการแต่งงานโดยเขาไม่มีสินสอดสักบาทในตอนตีสาม ซึ่งเป็นวันใหม่ แต่เขาเขียนในเอกสารว่าการแต่งงานเกิดขึ้นตอนแปดโมงเช้า...

หลังจากวันนั้นฉันรู้สึกแย่มากๆ วันรุ่งขึ้นฉันรู้สึกเศร้าใจกับชะตาชีวิตและตัดสินใจจบชีวิตตนเองด้วยการแขวนคอตาย โดยเขียนคำสาปแช่งลงในกระดาษเขียนไว้ในคัมภีร์อัลกุรอาน เอาผ้าคลุมหัวมัดร้อยสำหรับผูกแขวนคอ ด้วยหวังว่าทางราชการจะต้องมาทำการสอบสวนเรื่องที่เกิดขึ้น แต่น้องชายที่อยู่ในเมืองกลับมาพอดี แม่เข้ามาทอด ร้องไห้ และขอร้องไม่ให้ทำแบบนี้ ฉันบอกแม่ว่าฉันไม่อาจอยู่ในสภาพนี้ได้ ฉันอายคน ฉันอายเพื่อน ฉันทำให้พี่น้องต้องอับอาย แม่จึงบอกให้ฉันหนีไปอยู่นอกชุมชน...

ฉันต้องการให้ผู้นำชุมชนยกเลิกกฎหมายบ้านนี้ กฎที่เจอผู้ชายกับผู้หญิงอยู่ด้วยกันแล้วต้องแต่งงานกัน โดยไม่ได้ทำการสอบถามความจริงและความสมัครใจ เอากฎหมายบังคับตามความรู้สึกของตัวเอง ...จากที่ฉันไปหาคณะกรรมการอิสลามจังหวัดที่นั่นไม่มีผู้หญิง ฉันอยากได้เจ้าหน้าที่ผู้หญิง พอเราเข้าห้องปั๊บ ต้องไปนั่งฟังเรื่องราวของคนอื่น และพอถึงเรื่องของเราก็มีหลายคนมานั่งต่อแถวฟังเรื่องของเรา มันสมควรแล้วหรือ ฉันก็กลายเป็น ไม่อยากให้ใครมารู้ เมื่อผ่านการแต่งงานและมีการหย่าร้าง สังคมจะติตราเราว่าเป็นแม่หม้าย ทั้งๆ ที่เราแต่งงานแต่เพียงในนาม ยิ่งสังคมมุสลิมยิ่งติตรา ถึงเราเป็นหม้ายแม่เพียงในนามก็จะมีหลายคนเข้ามาติตราเรา ชวนเราไปเป็นเมียน้อยก็มี บ้างครั้งรู้สึกว่า เราถูกลดคุณค่า ถูกดูถูก กลายเป็นผู้หญิงไม่มีศักดิ์ศรีแล้ว”

๓) โซเฟีย : กรณีถูกบังคับแต่งงานโดยกฎหมาย

โซเฟีย อายุ ๑๕ ปี พ่อของเธอเสียชีวิตจากเหตุการณ์ความไม่สงบ เธอถูกขายในหมู่บ้านซึ่งมีลูกเมียแล้ว และเป็นผู้ติดตามเสพติดออกอุบายมาหาแม่ของโซเฟียในยามวิกาล แล้วนำกลุ่มผู้นำชุมชนและผู้นำศาสนามาที่บ้านโซเฟีย ตาหนิว่าเธอประพฤติดิตหลักศาสนาร้ายแรงเข้าช่วยผิดประเวณีและทำผิดกฎหมายหมู่บ้านโดยอยู่กับผู้ชายสองต่อสองจึงต้องให้มีการแต่งงานกันในทันที อีกทั้งแม่ของโซเฟียจะต้องเสียค่าปรับอีกเป็นเงินสามพันบาท แต่แม่ของโซเฟียบอกว่าขอไปตามลุงของโซเฟียมาทำการแต่งงานให้ พวกผู้นำจึงยอมกลับไป

เช้ามืดวันรุ่งขึ้นแม่ของโซเฟียได้ให้เธอออกไปอยู่กับญาติที่จังหวัดอื่นเพื่อหลีกเลี่ยงการแต่งงานกับชายผู้นั้นและเพื่อที่เธอจะได้เรียนหนังสือต่อ

ครอบครัวของเธอถูกผู้นำในหมู่บ้านคุกคามตลอดและชักชวนไม่ให้ชาวบ้านคบหากับครอบครัวของเธอเนื่องจากครอบครัวของเธอได้ทำบาปร้ายแรง ปัจจุบันโซเฟียยังไม่สามารถกลับบ้านได้

๔) ชีริน : กรณีเด็กหญิงถูกข่มขืนและถูกบังคับแต่งงาน

ชีริน อายุ ๑๔ ปี เป็นเด็กหญิงมลายูมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เธอถูกชายข้างบ้านข่มขืน พ่อแม่ของเธอได้ไปแจ้งความที่สถานีตำรวจภูธรอำเภอ ชายที่ข่มขืนเธออ้างกับเจ้าหน้าที่ว่าเขากับเธอรักใคร่ชอบพอกัน และการมีเพศสัมพันธ์เป็นความพอใจของทั้งสองฝ่าย ระหว่างการพิจารณาคดีในชั้นศาล เขาให้การต่อคณะตุลาการศาลเยาวชนและครอบครัว เช่นเดียวกัน และเขายืนยันที่จะแต่งงานกับเธอตามหลักศาสนาอิสลาม ซึ่งคณะตุลาการศาลเยาวชนและครอบครัวเห็นด้วยเพื่อที่จะจัดการแต่งงานที่ถูกต้องตามศาสนาอิสลาม และเพื่อให้พ้นจากความอับอาย

ชีรินไม่กล้าคัดค้านการแต่งงานต่อหน้าศาลเพราะเธอมีความรู้สึกหวาดกลัวมาก ผู้พิพากษาหญิงในศาลสังเกตเห็นว่าชีรินมีอาการหวาดกลัว และไม่ยอมตอบคำถามใดๆ ในศาล ขณะที่จำเลยพยายามพูดขึ้นนำตลอด อีกทั้งยังสังเกตเห็นว่าในห้องพิจารณาคดี นอกจากมีผู้เสียหายและพ่อแม่ กับจำเลยและทนายแล้ว ยังมีผู้หญิงและเด็กอีกสองคนนั่งอยู่ในห้องพิจารณาคดีด้วย ผู้พิพากษาหญิงจึงได้ขอพักการพิจารณาคดี และสอบถามความยินยอมของชีรินเป็นการส่วนตัวด้วยความใส่ใจ ชีรินจึงได้เล่าให้ศาลฟังว่า ผู้หญิงและเด็กที่นั่งอยู่เป็นภรรยาและบุตรของชายที่ข่มขืนเธอ และพวกเขาบังคับให้ชีรินยอมรับว่าชอบพอกันและยืนยันที่จะแต่งงาน เพื่อให้ผู้ข่มขืนไม่ต้องรับโทษ ไม่เช่นนั้นพวกเขาจะทำร้ายเธอ

ในที่สุด ผู้พิพากษาหญิงจึงพิพากษาว่าเด็กหญิงชีรินถูกข่มขืนกระทำชำเราโดยการบังคับข่มขืนใจ ศาลจึงไม่อนุญาตให้แต่งงาน และลงโทษจำคุกจำเลย ๑๕ ปี ตามกฎหมาย

๕) นาไรซ์ : กรณีความรุนแรงทางเพศต่อเด็กหญิง

“ฉันชื่อมาเรีย... เมื่อยายรู้ว่าฉันถูกข่มขืนโดยผู้ชายในหมู่บ้านจึงไปแจ้งกับผู้นำในชุมชน ซึ่งผู้นำในชุมชนไม่ได้แนะนำให้ยายไปแจ้งความเพื่อดำเนินคดีกับคนที่ข่มขืนฉัน เพียงแต่ให้เขาจ่ายค่าเสียหายให้กับยายของฉันเพื่อให้เรื่องราวจบลงโดยไม่ต้องถึงมือตำรวจเป็นคดีความกัน.. ฉันไม่ได้รับการดูแลแต่อย่างใด ไม่มีใครสนใจว่าควรพาฉันไปตรวจร่างกายประเมินความเสียหายหรือป้องกันไม่ให้ตั้งท้อง ดูเหมือนว่าในชุมชนจะมองเรื่องราวที่เกิดขึ้นและสร้างบาดแผลทั้งทางกายและจิตใจแก่ฉันนั้นเป็นเรื่องปกติ ที่สามารถจะแก้ไขให้จบลงได้ด้วยการตัดสินใจของผู้นำในชุมชน...

ต่อมาอีกสองสามเดือน... ฉันได้ตั้งท้อง ผู้นำชุมชนจึงให้ผู้ชายที่ข่มขืนแต่งงานกับฉันเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น โดยไม่มีใครคำนึงถึงความรู้สึกหรือถามถึงความต้องการของฉันที่ยังเป็นเพียงเด็กหญิงคนหนึ่ง แต่ทุกคนคิดแต่เพียงว่าเด็กในท้องต้องมีพ่อ ไม่ว่าเขาจะเกิดมาด้วยวิธีใดก็ตาม... ฉันถูกบังคับให้แต่งงานกับชายที่แก่กว่าพ่อของฉัน และไม่เคยมคิดที่จะรับเลี้ยงดูฉันเช่นภรรยา..

ฉันต้องแบกภาระตั้งท้องจากการกระทำของเขา ฉันไม่กล้ามองหน้าใครในหมู่บ้าน เพราะดูเหมือนว่าทุกคนจะประณามว่าฉันเป็นคนผิด... นำแปลกที่เด็กหญิงในวัย ๑๔ ปีต้องยอมทนกับการทำร้ายทั้งทางร่างกายและจิตใจจากคนในชุมชน ฉันไม่สามารถที่จะทนอยู่ต่อไปได้ในหมู่บ้านที่ทุกคนได้ตัดสินลงโทษฉัน วันหนึ่งฉันจึงตัดสินใจเดินทางออกจากบ้าน และชุมชนที่ไม่มีใครให้ความยุติธรรมแก่เด็กหญิงอย่างฉัน คงยังมีเด็กหญิงที่เผชิญชะตากรรมเช่นฉันอีกมาก และอีกนานสักเท่าใดที่พวกเราจะได้เข้าถึงความยุติธรรม”

๒) อาลิษา : กรณีความรุนแรงในครอบครัว

“ฉันชื่ออาลิษา อายุ ๓๗ ปี แต่งงานกับคนรักของฉันที่รู้จักคบหากันมาไม่นานนัก หลังจากอยู่ด้วยกันมา 3 ปี ฉันมีลูกคนแรกทำให้มีรายจ่ายเพิ่มขึ้น สามี่ของฉันมีรายได้ไม่มากนักจากการทำงาน ฉันจึงต้องออกไปทำงานแม่แต่วันเสาร์อาทิตย์ฉันก็ต้องหางานพิเศษทำ สามี่ฉันลงสมัครและได้รับเลือกเป็นสมาชิก อบต. เขาให้เวลาเรื่องการเมืองและไม่มีเวลาให้ครอบครัว แม้แต่รายได้ของเขาก็ไม่ได้นำมาใช้จ่ายดูแลในครอบครัว...

ต่อมาฉันได้รู้ว่าสามี่ติดการพนัน เมื่อเขาเสียการพนันไม่มีเงินก็พาลทะเลาะ ถึงขั้นทำร้ายทุบตีฉัน เอาของมีค่าในบ้านไปจำหน่าย ฉันต้องทนอยู่ในสภาพเช่นนี้เป็นเวลานานถึง ๕ ปี ฉันอายุไม่กล้าออกไปทำงานถ้ามีรอยเขียวช้ำตามตัว เพราะกลัวคนอื่นจะรู้ว่าถูกสามี่ทำร้าย ฉันไม่กล้าเล่าให้พ่อแม่ฟัง ไม่รู้จะหันหน้าไปปรึกษาใคร สามี่ติดการพนันหนักขึ้นเรื่อยๆ มีปัญหาการเงินและเครียดมาก ต้องเก็บตัวอยู่บ้าน เขาเริ่มพึ่งยาเสพติดทั้งใช้เองและเป็นคนขายไปด้วย...

สามี่ใช้ความรุนแรงมากขึ้น ทะเลาะทุบตีทำร้ายฉันบ่อยขึ้น ฉันเองต้องการหย่าแยกทางออกไป แต่เขาไม่ยอมหย่าให้ จนกระทั่งวันหนึ่งสามี่ทำร้ายฉันรุนแรง โดยมีพี่สาวสามี่นั่งอยู่ด้วย สามี่ได้หลุดปากพูดคำว่าเราเลิกกัน ในทางศาสนาอิสลามให้สิทธิผู้ชายบอกเลิกภรรยาได้ด้วยการกล่าวขึ้นมาเท่านั้น ทำให้ฉันได้กลับไปอยู่ที่บ้านพ่อแม่

ฉันกลับไปอยู่กับพ่อแม่ได้ ๒ เดือน สามี่กลับมาขอคืนดี... แต่ไม่นานเขาก็กลับไปเป็นเหมือนเดิม ติดการพนัน ติดยาเสพติดหนักขึ้นและทะเลาะ ทำร้ายทุบตีฉัน จนเราหย่ากันครั้งที่สอง แต่ไม่นานนักก็กลับไปอยู่ด้วยกันใหม่ เพราะทุกครั้งฉันก็เห็นแก่ลูกอยากให้ลูกมีครอบครัวที่มีพ่อพร้อมกันพ่อแม่ลูก แต่ความรุนแรงที่ได้รับทั้งทางร่างกายและจิตใจที่เพิ่มมากขึ้นทำให้ฉันทนไม่ไหว จนต้องขอลูกหย่ากันทางโทรศัพท์ คราวนี้เขาเรียกเงินจากฉันจำนวน ๓๐,๐๐๐ บาท และข่มขู่ฉันมากมาย แต่ก็ไม่ได้ทำให้ฉันกลัวเขาอีกแล้ว ฉันไม่ต้องการถูกสามี่ทำร้ายทุบตี ไม่ต้องการทนทุกข์ทรมานเพียงเพื่อรักษาคำว่า ครอบครัว เอาไว้”

๓) ด.ญ. ป : กรณีถูกล่วงละเมิดทางเพศโดยพ่อบังเกิดเกล้า

ด.ญ.ป อายุ ๑๓ ปี อาศัยอยู่กับบิดามารดาภายในบ้านไม่มีเลขที่ในสวนยางพารา เธอถูกพ่อบังเกิดเกล้าข่มขืนหลายครั้งขณะที่แม่ของเธอนอนหลับ โดยหลังการข่มขืนพ่อจะขู่เธอว่าห้ามบอกเรื่องนี้กับแม่ ทำให้ ด.ญ.ป เกิดความหวาดกลัวเกรงว่าจะถูกพ่อทุบตี จึงไม่กล้าบอกแม่

ต่อมาแม่จับได้ว่าพ่อข่มขืนลูกสาว จึงเล่าให้ตาฟังและขอให้ตาช่วยไปแจ้งความร้องทุกข์ให้เจ้าหน้าที่ตำรวจดำเนินคดีกับพ่อ พนักงานสอบสวนได้ลงบันทึกประจำวันไว้เป็นหลักฐานพร้อมกับจะติดตามนำตัวพ่อของ ด.ญ. ป มาสอบข้อเท็จจริง และได้พา ด.ญ. ป ไปตรวจร่างกายที่โรงพยาบาลเพื่อเป็นหลักฐานในการดำเนินคดีต่อไป

๘) รอฮานี : กรณีการกีดกันให้เงินเยียวยาเป็นมรดกตามกฎหมายอิสลาม

รอฮานี เป็นหญิงมุสลิมที่สามีเสียชีวิตจากเหตุการณ์การสลายการชุมนุมตากใบ รอฮานีต้องเผชิญชีวิตอยู่อย่างยากลำบากในการเลี้ยงดูลูก ๔ คน ที่กำลังอยู่ในวัยเรียนและมีภาระหนี้สินที่ต้องชดเชย รัฐบาลได้จ่ายเงินเยียวยาเบื้องต้นแก่ครอบครัวผู้เสียชีวิตสามแสนบาท (ไม่รวมค่าทำศพและค่าทำยังให้ผู้เสียชีวิต) แต่รอฮานีได้รับเงินเยียวยาทั้งสิ้นเพียงสามหมื่นเจ็ดพันบาท เนื่องจากตะไคร่ยุติธรรมได้ให้ความเห็นว่าเงินเยียวยาเป็นมรดกจึงให้มีการแบ่งเงินให้กับทายาทผู้เสียชีวิตตามกฎหมายอิสลามว่าด้วยครอบครัวมรดก ซึ่งตกแก่ พ่อ พี่ชาย น้องชาย ของสามี รอฮานีได้พยายามขอให้ครอบครัวสามีช่วยชดเชยหนี้สินที่สามีของเธอทิ้งไว้แต่ได้รับการปฏิเสธ

แม้ในที่ประชุมสัมมนาผู้รู้ทางศาสนาอิสลามทั่วประเทศจะมีความเห็นว่า “เงินเยียวยาจากรัฐ ไม่ใช่มรดก” และระบุว่าด้วยการช่วยเหลือเยียวยาผู้ได้รับความเสียหายและผู้ได้รับผลกระทบจากการกระทำของเจ้าหน้าที่รัฐ อันสืบเนื่องมาจากเหตุการณ์ความไม่สงบจังหวัดชายแดนภาคใต้ พ.ศ. ๒๕๕๕ ที่ออกในเวลาต่อมา” กำหนดนิยาม “ทายาท” ว่าหมายถึงทายาทตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (พ่อ แม่ บุตร ภรรยา หากไม่มีก็ให้จ่ายแก่ทายาทชั้นต่อไป) ปัจจุบัน การจ่ายเงินเยียวยาในหลายพื้นที่ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ยังคงมีการจ่ายตามหลักมรดกอิสลามตามความเห็นชอบของกรรมการเยียวยาที่แต่ละจังหวัดตั้งขึ้น

๙) กรณีถูกเจ้าหน้าที่ของรัฐแสวงหาประโยชน์ทางเพศ

๙.๑) ละห์:

“ฉันชื่อมีละห์ อายุ ๓๖ ปี ทุกคนบอกว่าฉันมีสติปัญญาที่ไม่ปกติเหมือนคนอื่น เมื่อฉันโตเป็นสาว ผู้ใหญ่บ้านได้จับฉันแต่งงานกับคนจากหมู่บ้านใกล้เคียง เขาเองก็เป็นคนที่ไม่สมประกอบเหมือนกัน เราอยู่ด้วยกันจนมีลูกสองคน สามีฉันไม่ชอบทำงาน และชอบหาเรื่องทะเลาะทุบตีฉันตลอดเวลา จนฉันทนไม่ไหวหนีกลับมาที่บ้านบอกพ่อแม่ว่า จะไม่กลับไปอยู่กับสามีอีกแล้ว เพราะกลัวจะถูกทุบตีอีก จะขอเลี้ยงดูลูกด้วยตัวเอง ฉันมีรถเครื่องเก่าๆ คันหนึ่งสำหรับขับไปทำงานรับจ้างกรีดยางเพื่อนำเงินมาดูแลลูกๆ เพราะไม่อยากพึ่งพาขอเงินคนอื่น...

วันหนึ่งฉันขับรถเครื่องมาพบทหารคนหนึ่งที่เขามาประจำการแถวๆ หมู่บ้าน เขาใจดีมากให้ของกินแก่ฉันไปฝากลูกๆ และเงินจำนวนหนึ่ง ต่อมาฉันก็ได้พบกับเขาอีกหลายครั้ง และทุกครั้งเขาก็ให้อาหารและเงินแก่ฉันเพื่อไปให้ลูกๆ เมื่อฉันไปกรีดยางเขาก็ตามไปเป็นเพื่อน เขาชอบถามฉันว่าเหงาไหม ชอบทหารไหม ทหารมีเงินเยอะนะ ถ้าฉันยอมตามใจเขาฉันก็จะมีเงินไปให้ลูกๆ...

วันหนึ่งเขากอดฉันและบังคับให้ฉันนอนด้วย โดยเขาไม่ให้บอกใคร หลังจากนั้นเขาก็มาหลับนอนกับฉันอีก จนฉันตั้งท้อง เขาก็ให้เงินไปซื้อยากินเพื่อเอาเด็กออก ทหารคนนี้ไม่ยอมเลิกหลับนอนกับฉัน...

ทุกครั้งที่ฉันไปกรีดยางเขาก็ตามไปด้วย จนฉันตั้งท้องครั้งที่สอง เขาก็ให้เงินไปซื้อยาเพื่อเอาเด็กออก แต่คราวนี้ไม่สำเร็จฉันต้องไปทำแท้งที่คลินิกแห่งหนึ่งในเมือง หลังจากทำแท้งครั้งที่สองเขาก็กลับมามีความสัมพันธ์กับฉันอีก ไม่นานนักฉันก็ต้องเป็นครั้งที่สาม และเขาก็ให้เงินไปทำแท้งเหมือนเช่นเคย คราวนี้หมอปฏิเสธที่จะทำแท้งให้ฉันพยายามกินยาให้เด็กออก แต่ก็ไม่สำเร็จ ทุกคนในหมู่บ้านจึงรู้เรื่องความสัมพันธ์ของฉันกับทหาร ฉันถูกขับออกจากหมู่บ้าน ไม่มีใครสนใจว่าฉันและลูกๆ จะมีชีวิตอยู่ต่อไปอย่างไร”

๙.๒) เราะห์:

“ฉันชื่อเราะห์... ฉันได้พบกับนายทหารยศจ่าคนหนึ่ง เขาพยายามเข้ามาพูดคุยด้วย จนฉันให้ความสนิทสนม เขาทำให้ฉันเชื่อว่า เขาเป็นทหารที่ดีมีความรับผิดชอบ พร้อมทั้งจะให้การดูแลผู้หญิงมุสลิมเช่นฉันเป็นอย่างดี เขาใช้วิธีเข้ามาสนิทสนมกับฉัน มาเยี่ยมฉันที่บ้านบ่อยมากขึ้น... ฉันคบหาอยู่กับจ่าทหารคนนี้ ได้ราว ๑ ปี จึงได้รู้ความจริงว่า เขามีเมียมีลูกมาก่อนที่จะรู้จักกับฉัน เมื่อฉันสอบถามเขาก็สารภาพและบอกว่ากำลังจะหย่าขาดกับภรรยา เขาเพียงอยู่ด้วยกันเพราะเห็นแก่ลูก รอให้ลูกเรียนจบก่อนเขาจะหย่าขาดจากภรรยามาอยู่ดูแลฉัน เขาสัญญาจนฉันเชื่อใจมันใจในตัวเขา และยอมมีความสัมพันธ์ลึกซึ้งด้วย แต่เมื่อเวลาผ่านไปเขาก็ไม่ได้ดำเนินการใดๆ ที่จะทำให้เราได้มีชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างเป็นเปิดเผย มีหน้าซ้ำกลับไม่พยายามติดต่อเหมือนอย่างเคย จนฉันต้องติดต่อกับผู้บังคับบัญชาของเขา เขาจึงได้โทรกลับมา...

เหตุการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปทำให้ฉันได้รู้ว่าผู้ชายคนนี้กำลังหลอกฉัน ทำให้ฉันตายใจ เชื่อคำมั่นสัญญาที่ให้ไว้ ทั้งที่เขาไม่ได้คิดที่จะรับผิดชอบต่ออย่างแท้จริงตั้งแต่ต้น เขาทำให้ฉันเชื่อใจว่าเขาเป็นชายชาติทหารที่ดี มีความรับผิดชอบ ไม่เคารพศักดิ์ศรีของฉัน ไม่มีความซื่อสัตย์ และทำตามสัญญาที่ได้ให้ไว้กับฉัน และหลังจากนั้นไม่นานเขาก็ได้ย้ายไปประจำอยู่ต้นสังกัด และค่อยๆ ขาดการติดต่อ...

ฉันถูกเหยียบย่ำศักดิ์ศรีทำให้เสียชื่อเสียง ยังมีเพื่อนผู้หญิงมุสลิมอีกหลายคนที่ถูกย่ำยีเกียรติยศและความเป็นผู้หญิงเช่นเดียวกับฉัน จากทหารที่เข้ามาปฏิบัติหน้าที่รักษาความสงบ แต่ในขณะเดียวกันก็ฉวยโอกาสแสวงหาประโยชน์จากผู้หญิงในหมู่บ้าน

ฉันจึงต้องการเรียกร้องความยุติธรรมให้กับผู้หญิง ความรับผิดชอบจากหน่วยงานของรัฐที่จะต้องควบคุมดูแลความประพฤติของเจ้าหน้าที่ที่ลงมาปฏิบัติการในชุมชน ลงโทษผู้กระทำความผิด และชดเชยความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ผู้หญิง สิ่งที่เกิดขึ้นกับฉันคือ ความรุนแรงรูปแบบหนึ่งที่ยังถูกมองว่าเป็นเรื่องส่วนตัว และไม่มีใครใส่ใจเยียวยา แม้เราจะไม่สูญเสียชีวิต แต่เราผู้หญิงก็ไม่สามารถจะมีชีวิตต่อไปได้อย่างปกติสุขเหมือนเดิม เราจึงต้องการความยุติธรรม”

“หลักอิสลามที่ส่งเสริมความเสมอภาคระหว่างเพศ
และ หลักสิทธิมนุษยชนของผู้หญิง : ความจริงที่ถูกมองข้าม”

๒

หลักอิสลามที่ส่งเสริมความเสมอภาคระหว่างเพศ และ หลักสิทธิมนุษยชนของผู้หญิง: ความจริงที่ถูกมองข้าม

๒.๑ หลักอิสลามกับความเสมอภาคระหว่างเพศ^๕

ผศ.ดร. สุชาติ เศรษฐมาลินี ผู้อำนวยการสถาบันศาสนา วัฒนธรรม และสันติภาพ มหาวิทยาลัยพายัพ กล่าวว่าสังคมมุสลิมในปัจจุบันมีปรากฏการณ์ที่ผู้หญิงถูกกระทำด้วยความรุนแรงในรูปแบบต่างๆ ทั้งโดยคนใกล้ชิดและบุคคลอื่นเช่นเดียวกับสังคมอื่นๆ ทั่วโลก แต่กลุ่มมุสลิมส่วนน้อยบางกลุ่มที่นิยม ความรุนแรงสุดโต่ง ก่อปรกับการบิดเบือนอิสลามด้วยภาพลวงตาต่างๆ โดยสื่อตะวันตกทำให้ อิสลามกลายเป็นสัญลักษณ์ของความรุนแรง ความโหดร้ายและการกดขี่ผู้หญิงมากขึ้น ทั้งๆ ที่จริงๆ แล้วอิสลามมีความงดงามมากมาย มีความรัก ความเมตตา ความเคารพและให้เกียรติทุกคนอย่างเท่าเทียม รวมทั้ง ความเสมอภาคระหว่างหญิงชาย การอยู่ร่วมกันกับผู้คนต่างศาสนาอย่าง สันติไม่ยอมรับความรุนแรงอย่างไรเหตุผลและไร้ขอบเขตในทุกรูปแบบ (ดูภาคผนวก ๑)

ผศ.ดร. अबดุลเลาะห์ หนุมสุข ผู้ทรงคุณวุฒิ สำนักจุฬาราชมนตรี ยืนยันว่าท่านศาสดามุฮัมมัด (ช.ล.) ได้ให้ความสำคัญต่อผู้หญิงอย่างยิ่ง โดยท่านศาสดาได้กล่าวว่า สิ่งทีประเสริฐที่สุดของโลกนี้ คือ ผู้หญิง ที่มีคุณธรรมอันจะสามารถสร้างโลกได้ และในการเทศนาครั้งสุดท้ายของท่าน ท่านศาสดาฯ ได้กล่าวว่า ศาสนาอิสลามเป็นศาสนาที่สมบูรณ์แล้ว โดยท่านได้กล่าวประโยคหนึ่งที่นับเป็นประโยคทองต่อผู้คนจำนวนมากว่า “ท่านทั้งหลายจงดูแลผู้หญิงให้ดี”

ผศ.ดร. สุชาติ เศรษฐมาลินี สรุปว่าหลักการอิสลามเป็นหลัก การที่ส่งเสริมความเสมอภาคระหว่างเพศ คือ

- หากผู้หญิงไม่พร้อมทางร่างกายหรือจิตใจที่จะมีเพศสัมพันธ์กับผู้ชาย ผู้ชายจะต้องไม่บังคับให้ผู้หญิงมีเพศสัมพันธ์ด้วย^๖

^๕ คำบรรยาย ผศ.ดร. สุชาติ เศรษฐมาลินี ผู้อำนวยการสถาบันศาสนา วัฒนธรรม และสันติภาพ มหาวิทยาลัยพายัพ ในการอบรมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง “การส่งเสริมการเข้าถึงความยุติธรรมของผู้หญิงมุสลิม ธันวาคม ๒๕๕๗ ที่จังหวัดปัตตานี

^๖ วรรคตอนหนึ่งในอัล-กุรอานระบุว่า ผู้หญิงคือแหล่งเพาะปลูก (อยากทำอะไร เมื่อไหร่ก็ได้) นั้น อุลามาฮ์ (ผู้รู้) บอกว่าการจะพิจารณาว่าจะทำอะไรกับผู้หญิงก็ได้ตามอัล-กุรอานนั้น ต้องดูเจตจำนงของอายะฮ์ (วรรคตอน) ที่ลงมาพร้อมบริบทต่างๆ สำหรับอายะฮ์นี้ มีลงมาเพื่อตอบคำถามของคอฮาบะฮ์ (อัครสาวกของท่านศาสดา) คนหนึ่งที่ถามท่านศาสดามุฮัมมัดว่าจะมีเพศสัมพันธ์ด้วยท่านนั้นท่านได้ไหม ความหมายของอายะฮ์นี้ คือ จะใช้ทำไหนดก็ได้ อย่างไรก็ตาม เชคอุซัยนี ได้พิเคราะห์ว่า (วินิจฉัย) ว่าหากผู้หญิงไม่พร้อมทางร่างกายหรือจิตใจที่จะมีเพศสัมพันธ์กับผู้ชาย ผู้ชายจะต้องไม่บังคับให้ผู้หญิงมีเพศสัมพันธ์ด้วย

• ภรรยาไม่ควรปฏิเสธการมีเพศสัมพันธ์กับสามี แต่ให้สามีเฝ้าโลมด้วย เนื่องจากเป็นเรื่องการให้ความรัก ความอบอุ่น เติมเต็มชีวิตสมรสและความเป็นครอบครัว

• อิสลามไม่ได้คำนึงความรู้สึกและสิทธิของผู้ชายเท่านั้น แต่ไม่ส่งเสริมการกระทำที่อาจก่อให้เกิดอันตราย หรือผลร้ายและเอาใจใส่ความต้องการผู้หญิงด้วย เช่น การไม่สนับสนุนให้ผู้ชายไปรบนานเกิน ๔ เดือน เนื่องจากผู้หญิงก็ต้องการได้รับความอบอุ่นจากผู้ชายด้วยเช่นกัน

• มนุษย์ทุกคนในโลกนี้ไม่ว่าหญิงหรือชาย คือ ตัวแทนของพระผู้เป็นเจ้าบนหน้าแผ่นดิน (ค่อลีฟะตุลเลาะห์) ทุกชีวิตจึงมีความศักดิ์สิทธิ์ ละเมิดมิได้^๗ ดังนั้น การปฏิบัติตัวในแต่ละวันของมนุษย์ถือเป็นการทำความงามความดี ในฐานะตัวแทนของพระผู้เป็นเจ้าด้วย มุสลิมทุกคนทั้งหญิงและชายจึงต้องตระหนักถึงการปฏิบัติตัวในชีวิตประจำวันของตนให้สอดคล้องกับหลักการของศาสนา และพระผู้เป็นเจ้าทรงมองเห็นทุกการกระทำนั้น

• เป้าหมายการมีชีวิตอยู่ของมุสลิมมิใช่การอยู่กับความสุดโต่ง แต่ต้องมี “ความเป็นประชาชาติสายกลาง (วะสะฎียะฮ์)” ที่ไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน เช่น ไม่ทรมาณตนเอง เพราะร่างกายมีสิทธิ์เหนือตัวเรา และภรรยา สามี หรือญาติพี่น้องก็มีสิทธิ์เหนือตัวเรา

• มุสลิมต้องไม่เลือกที่จะปฏิบัติดีเฉพาะต่อคนมุสลิมเท่านั้น แต่ยังต้องทำความดีต่อผู้ไม่ใช่มุสลิมด้วย อย่างไรก็ตาม จากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นโดยทั่วไป ผู้หญิงมุสลิมยังคงถูกละเมิด ถูกทำร้าย และไม่ได้รับความยุติธรรม ในหลายกรณีมีการอ้างเหตุผลทางศาสนาเพื่อรับรองการใช้ความรุนแรงต่อผู้หญิง โดยไม่คำนึงถึงบริบทซึ่งระบุถึงที่มาและเจตจำนงของการบัญญัติคำสอนทางศาสนาอิสลาม ผู้หญิงมุสลิมจึงยังคงเผชิญกับความรุนแรงโดยบุคคลรอบตัวทั้งในพื้นที่ส่วนตัวและพื้นที่สาธารณะ เช่น การกล่าวอ้างถ้อยคำจาก อัล-กุรอานที่ว่า “จงเชียนนาง” มาใช้ในการตีความรับรองความชอบธรรมในการที่สามีเชียนตีภรรยาว่าเป็นสิ่งที่ศาสนาอิสลามอนุญาต หรืออีกนัยหนึ่งเป็นการใช้ตรรกะที่ทำให้ผู้ชายมีความชอบธรรมที่จะทำร้ายหญิงที่เป็นภรรยา^๘

ผศ.ดร. อับดุลเลาะห์ หนุ่มสุข ยกตัวอย่างถึงประเพณีวัฒนธรรมในบางพื้นที่ว่ามีอิทธิพลต่อการลดทอนสิทธิของผู้หญิงเช่นกัน ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้หรือในบางภูมิภาคอื่นการให้ค่าสมรส (มะฮัร) ซึ่งเป็นทรัพย์สินหรือของขวัญที่เจ้าบ่าวมอบให้กับเจ้าสาวโดยพ่อและแม่เจ้าสาวไม่มีสิทธิใดในค่าสมรสนั้น ได้ถูกกำหนดไว้เพียงแค่ ๑๒๕ บาท มาจากฐานคิดคำนวณจากค่าสมรสซึ่งท่านศาสดามุฮัมมัด (ซ.ล.) ให้แก่บิดาของเจ้าสาว ๕๐๐ ดิรฮัม ซึ่งครูบาอาจารย์ตั้งแต่ในอดีตได้แปลเงินจำนวนดังกล่าวเป็น ๕๐๐ สลึง หรือเท่ากับ ๑๒๕ บาท และยึดติดกับค่าของเงินจำนวนนั้นมาตลอด ในขณะที่ค่าของเงินได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างมากในปัจจุบันจนไม่สามารถเทียบกับค่าเงินเดิมได้อีกต่อไป^๙

^๗ โดยหลักคำสอนของอิสลาม ชีวิตมนุษย์ทุกชีวิตมีความศักดิ์สิทธิ์ ผู้ใดจะละเมิดมิได้ ดังนั้น หลักการอิสลามจึงอนุญาตให้ทำสงครามในกรณีเพื่อปกป้องตนเองจากการถูกรุกรานเท่านั้น ไม่ใช่เพื่อรุกรานผู้อื่น และการที่มักมีการแปลความหมายของคำว่า “ญิฮาด” ว่า คือ การทำสงครามศักดิ์สิทธิ์นั้น โดยหลักคำสอนของอิสลามแล้ว สงครามไม่ใช่เรื่องศักดิ์สิทธิ์ เนื่องจากการทำสงครามมักมีการทำลายชีวิตของมนุษย์

^๘ คือ การใช้ตรรกะแบบช่วยฎอน (ตรรกะที่“ยกตนเหนือสิ่งสร้างอื่นของพระผู้เป็นเจ้า”) โดยทำตัวเป็นผู้ยิ่งใหญ่สามารถทำร้ายภรรยาของตนได้ โดยอ้างว่าเพื่อให้มารร้ายออกจากตัวนางทั้งๆ ที่ในทัศนะอิสลาม อำนาจสูงสุด คือ อำนาจอัลลอฮ์ ไม่ใช่อำนาจผู้ชาย

^๙ ผศ.ดร. อับดุลเลาะห์ หนุ่มสุข ผู้ทรงคุณวุฒิ สำนักจุฬาราชมนตรี และผู้อำนวยการสถาบันวะสะฎียะฮ์เพื่อสันติภาพและการพัฒนา สำนักจุฬาราชมนตรี

ดังนั้น หากจะให้มุสลิมตระหนักถึงเจตนารมณ์ของศาสนาอิสลามที่ไม่อาจปฏิเสธบทบาทสำคัญของผู้วินิจฉัยหลักการศาสนา ซึ่งปัจจุบันมีทั้งสายเสรีนิยมและอนุรักษนิยม หากนักการศาสนาเหล่านี้มีความเข้าใจ การพูดคุยกันในประเด็นละเอียดอ่อนหรือประเด็นร่วมสมัยอื่นๆ ก็จะสามารถทำได้ง่ายขึ้น โดยหากเราสามารถที่จะทำความเข้าใจว่าหลักการศาสนาอิสลามเป็นเรื่องของการตีความ ซึ่งอาจถูกวัฒนธรรม จารีต หรือประเพณีบางประการตามพื้นที่ต่างๆ เข้ามาแฝงอยู่จนถูกทำให้คนส่วนใหญ่เข้าใจว่า สิ่งเหล่านั้นคือแก่นของศาสนา การทำความเข้าใจและคลี่คลายประเด็นความเป็นมาในส่วนนี้ จะช่วยให้บรรยากาศการพูดคุยเป็นไปในทิศทางเดียวกันมากขึ้น^{๑๐}

สำหรับตัวผู้หญิงเอง ซึ่งยังต้องเผชิญกับการตีความตามวัฒนธรรม จารีต หรือประเพณีในแต่ละพื้นที่ก็ต้องตระหนักถึงความเป็นมนุษย์ที่ต้องมีความเสมอภาคระหว่างหญิงชาย ต้องมีความกล้าหาญ^{๑๑} ลุกขึ้นมาช่วยกันต่อสู้เพื่อความยุติธรรม^{๑๒} โดยต้องตระหนักถึงคุณค่าของตนเองเพื่อเปลี่ยนแปลงสังคมไปสู่ความเป็นธรรม^{๑๓} นอกจากนี้ยังต้องศึกษาทั้งหลักศาสนาและมีความรู้เท่าทันการตีความ ว่าข้อบัญญัติทางศาสนาที่นำมาใช้จะต้องไม่ขัดกับบทบัญญัติส่วนอื่นๆ ของอัล-กุรอาน และต้องสอดคล้องกับหลักศาสนา ซึ่งมุ่งเน้นเรื่องความรักและความเมตตาเป็นหลักเพื่อที่ผู้หญิงจะกล้าตั้งคำถามเพื่อโต้แย้งผู้นำศาสนาหากตัดสินข้อศาสนาไม่ถูกต้องเช่นเดียวกับที่ผู้หญิงในประวัติศาสตร์อิสลามได้เคยท้าทายผู้นำศาสนาในยุคนั้นมาแล้ว^{๑๔}

๒.๒ หลักสิทธิมนุษยชนของผู้หญิง^{๑๕}

หลักสิทธิมนุษยชนของผู้หญิงเป็นหลักการสำคัญตามอนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบของสหประชาชาติ (UN Convention on the Elimination of all Forms of Discrimination against Women - CEDAW) ซึ่งเป็นอนุสัญญาระดับแรกที่เจาะจงคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของผู้หญิงที่ถูกเลือกปฏิบัติ นอกเหนือจากกระแскการคุ้มครองสิทธิในยุคแรกๆ คือ สิทธิพลเมือง หรือ สิทธิทางเศรษฐกิจและสังคม อนุสัญญานี้ถือว่าความเป็นมารดาเป็นภาระหน้าที่ทางสังคม การเลี้ยงดูบุตรก็เป็นหน้าที่ของทั้งหญิงและชาย และมุ่งคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของผู้หญิงครอบคลุมสิทธิทางพลเมือง การเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม สหประชาชาติให้การรับรอง CEDAW ในปี พ.ศ. ๒๕๒๒ มีผลบังคับใช้เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๔ ปัจจุบันมีประเทศที่เป็นภาคีอนุสัญญาแล้วทั้งสิ้น ๑๑๙ ประเทศ^{๑๖} รวมทั้งประเทศไทย นับเป็นหนึ่งในอนุสัญญาระหว่างประเทศที่มีประเทศที่เป็นภาคีมากที่สุด

การเป็นภาคีอนุสัญญาระดับนี้ หมายถึง การที่ประเทศที่เป็นภาคียอมรับว่ามีการเลือกปฏิบัติและความไม่เสมอภาคของผู้หญิง ยอมรับถึงความจำเป็นที่รัฐต้องแก้ปัญหาโดยการดำเนินการหรือละเว้นการดำเนินการใดๆ และยินดีที่จะรับผิดชอบในระดับประเทศและประชาคมโลก ในการดำเนินงานตามพันธกรณี จำเป็นอย่างยิ่งที่รัฐภาคีต้องชัดเจนในหลักการสำคัญของ CEDAW ๓ ประการ ซึ่งให้กรอบในการกำหนดยุทธศาสตร์การเพิ่มความก้าวหน้าด้านสิทธิมนุษยชนของผู้หญิง คือ ความเสมอภาค การไม่เลือกปฏิบัติ และพันธกรณีของรัฐ

๑๐ คำบรรยายของ ดร.อัมพร หมาดเด็น สาขาวิชาสังคมศาสตร์ สำนักวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ งานสัมมนาเชิงปฏิบัติการ เรื่อง “การจัดทำแนวปฏิบัติในการคุ้มครองและส่งเสริมการเข้าถึงความยุติธรรมของผู้หญิงมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้” ระหว่างวันที่ ๑๕-๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘ ที่จังหวัดปัตตานี

๑๑ ที่จะยืนยันว่า “ฉันคือ คอลีฟะตุลลอฮ์”

๑๒ อัลลอฮ์ (ซบ.) ตรัสว่า “ต้องต่อสู้เพื่อความยุติธรรมถึงแม้จะเป็นอันตรายต่อเรา”

๑๓ อัล-กุรอาน (๑๑ : ๑๓) อัลลอฮ์ (ซบ.) ทรงตรัสว่า “อัลลอฮ์จะไม่ทรงเปลี่ยนคนกลุ่มใด นอกจากพวกเขาจะเปลี่ยนแปลงตัวเองก่อน”

๑๔ ในประวัติศาสตร์อิสลาม ผู้หญิงได้เคยตั้งคำถามโต้แย้งท่านอุลามาฮ์ (ผู้รู้ทางศาสนา) ที่กำลังจะตัดสินข้อศาสนาที่ละเมิดสิทธิที่อัลลอฮ์ทรง ให้แก่ผู้หญิง (โดยจะตัดสินให้ผู้หญิงเป็นฝ่าย ผิดและให้ลดจำนวนสินสอดที่เรียกร้องจากชายลง) จนผู้นำศาสนาท่านนั้นต้องยอมจำนนต่อข้อโต้แย้งของผู้หญิง ตัดสินให้ผู้ชายเป็นฝ่ายผิด ผู้หญิงเป็นฝ่ายถูก

๑๕ <https://cedaw.iwraw-ap.org/cedaw/cedaw-principles/>

๑๖ https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=IV-8&chapter=4&lang=en

๑) หลักความเสมอภาค (Principle of Equality) CEDAW ไม่ได้มุ่งหมายให้ผู้หญิงต้องได้รับการปฏิบัติหรือการบริการเช่นเดียวกับผู้ชาย เพราะนั่นอาจไม่เพียงพอที่จะประกันว่าผู้หญิงจะได้รับประโยชน์จากการใช้สิทธินั้นอย่างเสมอภาคกับผู้ชาย แต่ต้องเป็นการปฏิบัติหรือการบริการที่คำนึงว่าผู้หญิงมีความแตกต่างจากผู้ชายทั้งบทบาท หน้าที่ และความคาดหวังของสังคม ความแตกต่างนี้ทำให้หญิงและชายมีสัมพันธภาพเชิงอำนาจที่ไม่เสมอภาคกัน อันเป็นอุปสรรคต่อโอกาสและการเข้าถึงทรัพยากรของผู้หญิง และจะต้องดำเนินการต่อหญิงและชายแตกต่างกันอย่างไร เพื่อให้ผู้หญิงได้รับโอกาส เข้าถึงทรัพยากร และที่สำคัญได้รับประโยชน์จากโอกาสและการเข้าถึงนั้น แทนที่จะดำเนินการต่อหญิงและชายแบบเดียวกัน

ความเสมอภาคในโอกาสและการเข้าถึงทรัพยากรจะเกิดขึ้นได้ด้วยการมีกรอบกฎหมาย นโยบาย และกลไก การดำเนินการของหน่วยงานต่างๆ อย่างไรก็ตาม นโยบายแบบเหวี่ยงแหที่ไม่จำแนกเพศกลุ่มเป้าหมาย แม้จะไม่ได้กีดกันผู้หญิงชัดเจน แต่อาจมีผลลัพธ์ที่เลือกปฏิบัติต่อผู้หญิงได้ เนื่องจากผู้หญิงส่วนใหญ่มีภาระในการดูแลเด็ก ผู้สูงอายุ และความเป็นอยู่ของสมาชิกในครอบครัว รวมทั้งการที่สังคมคาดหวังในบทบาท ความสามารถ และความต้องการของหญิงและชายต่างกัน สิ่งเหล่านี้มีอิทธิพลต่อแนวคิดในการกำหนดนโยบายและการปฏิบัติที่อาจเป็นการเลือกปฏิบัติหรือเป็นผลให้เกิดการเลือกปฏิบัติต่อผู้หญิงได้

ท้ายที่สุด ความเสมอภาคที่แท้จริง (Substantive Equality) ไม่ใช่เพียงแค่ความเสมอภาคทางกฎหมาย (นิติบัญญัติ) แต่ต้องเป็นความเสมอภาคเชิงผลลัพธ์ หรือ ความเสมอภาคในความเป็นจริง (พฤตินัย) ด้วย

๒) หลักการไม่เลือกปฏิบัติ (Principle of Non-discrimination) CEDAW ตระหนักถึงความจำเป็นและหนทางสู่การดำเนินการที่เป็นรูปธรรมเพื่อขจัดความไม่เสมอภาคและปรับปรุงกลไกเชิงสถาบันที่ยังมีการเลือกปฏิบัติต่อสตรี

ตาม CEDAW ข้อ ๑ นิยาม “**การเลือกปฏิบัติต่อสตรี**” หมายถึง “**การแบ่งแยก การกีดกัน หรือการจำกัดใดๆ เพราะเหตุแห่งเพศ ซึ่งเป็นผลให้หรือมีเจตนาทำให้สตรีไม่ว่าจะมีสถานภาพการสมรสใดๆ ไม่ได้รับการยอมรับ ไม่ได้ใช้สิทธิหรือไม่ได้รับประโยชน์จากสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานในด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม พลเมือง หรือด้านอื่นใดอย่างเสมอภาคกับชาย**”

ด้วยคำนิยามนี้ ทำให้เห็นจุดอ่อนของกฎหมายและนโยบายแบบเหวี่ยงแหที่ไม่คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างหญิงชายได้ชัดเจนว่า กฎหมายและนโยบายเหล่านี้ไม่ตระหนักว่าผู้หญิงยังคงได้รับความเดือดร้อนจากผลของการเลือกปฏิบัติในอดีต แม้กฎหมายหรือนโยบายอาจไม่มีเจตนาที่ประสงค์จะปฏิเสธสิทธิของผู้หญิง แต่หากมีผลให้เป็นเช่นนั้น ก็ถือได้ว่าเป็นการเลือกปฏิบัติเช่นกัน

แม้ในหลายประเทศผู้หญิงมีสิทธิทางกฎหมาย แต่การเข้าถึงสิทธิทางกฎหมายของผู้หญิงกลับมีไม่มากเท่าที่สิทธิที่มี เนื่องจากการเลือกปฏิบัติด้วยเหตุแห่งเพศยังคงมีอยู่ ซึ่งส่งผลกระทบต่อโอกาสการมีส่วนร่วมของผู้หญิงในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของผู้หญิงด้วย ข้อกำหนดต่างๆ ของ CEDAW จะเป็นสะพานเชื่อมโยงการประกันสิทธิพลเมืองกับสิทธิทางการเมืองและสิทธิทางเศรษฐกิจสังคมของผู้หญิงเข้าด้วยกัน ผ่านกฎหมาย นโยบาย มาตรการพิเศษชั่วคราว และมาตรการที่เหมาะสมทั้งปวงข้อเสนอแนะต่อประเทศภาคี เพื่อขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีที่เกิดขึ้น

จุดเด่นของ CEDAW ที่ไม่เห็นด้วยต่อผู้พิทักษ์ด้านสิทธิมนุษยชนฉบับอื่น ๆ

- CEDAW เรียกร้องให้หญิงและชายในทุกระดับ ทั้งในครอบครัว ชุมชน สาธารณะ และรัฐ มีสัมพันธภาพเชิงอำนาจที่เสมอภาคกัน
- CEDAW ชี้ให้เห็นว่าการละเมิดผู้หญิงในพื้นที่ส่วนตัว เป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนของผู้หญิง
- CEDAW ยอมรับถึงผลกระทบเชิงลบของการปฏิบัติทางสังคม ประเพณี และวัฒนธรรมที่เกิดจากการตีค่าความต่ำต้อยหรือสูงส่งของเพศใดเพศหนึ่ง หรือ บทบาทเหมารวมของหญิงและชาย

๓) หลักพันธกรณีของรัฐ (Principle of State Obligation)

การเป็นรัฐภาคี CEDAW หมายถึง ประเทศนั้นสมัครใจยอมรับข้อผูกพันในการดำเนินการผ่านกฎหมายหรือบทบัญญัติเกี่ยวกับสิทธิทางกฎหมายที่กำหนดไว้ใน CEDAW ที่จะจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีและจะทำให้เกิดความเสมอภาคระหว่างหญิงและชาย โดยจะปฏิบัติตามบรรทัดฐานและมาตรฐานที่รัฐภาคีทั้งปวงเห็นชอบร่วมกัน และยินดีให้คณะกรรมการ CEDAW ซึ่งประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญอิสระจากนานาประเทศจำนวน ๒๓ คน ติดตามและตรวจสอบการดำเนินงานของรัฐภาคีตามบรรทัดฐานและมาตรฐานของ CEDAW นอกจากนี้ รัฐภาคียังมีข้อผูกพันที่จะดำเนินการให้บรรลุความเสมอภาคเชิงผลลัพธ์ หรือ ประกันว่าผู้หญิงได้ใช้สิทธิต่างๆ และได้ประโยชน์จากการใช้สิทธินั้นจริง

ประเทศภาคียังมีข้อผูกพันที่จะต้องเสนอรายงานภายใน ๑ ปี หลังจากการเข้าเป็นภาคี โดยรายงานถึงอุปสรรคเกี่ยวกับความเสมอภาคของผู้หญิงและการดำเนินการของรัฐที่จะขจัดอุปสรรคนั้น หลังจากนั้นจะต้องรายงานความก้าวหน้าเป็นระยะๆ ทุก ๔ ปี รัฐมีหน้าที่ความรับผิดชอบต่อผู้หญิงที่ไม่อาจเพิกถอนได้และเป็นความรับผิดชอบระดับประเทศและประชาคมโลก

CEDAW ข้อ ๒ ระบุถึงพันธกรณีของรัฐภาคีที่จะกำหนดนโยบายการไม่เลือกปฏิบัติผ่านกฎหมาย กลไกเชิงสถาบันและนโยบายต่างๆ ข้อ ๓ ผู้กพันรัฐที่จะส่งเสริมความเสมอภาคผ่านวิธีการที่เหมาะสมทั้งปวง รวมถึงมาตรการเชิงรุกและเงื่อนไขที่เอื้อต่อการพัฒนาและความก้าวหน้าอย่างเต็มที่ของผู้หญิง ข้อ ๔ ผู้กพันให้รัฐใช้ “มาตรการพิเศษชั่วคราว” ซึ่งเป็นการเพิ่มแต้มต่อให้แก่ผู้หญิงเพื่อลดช่องว่างระหว่างหญิงและชาย ให้มีโอกาสทางเศรษฐกิจและสังคมที่สมดุลกันทั้งในระดับประเทศและนานาชาติ และเร่งให้เกิดความเสมอภาคในเชิงผลลัพธ์เร็วขึ้น

ศิริพร สะโครบานเนค ประธานมูลนิธิผู้หญิง กล่าวว่า บางคนใช้คำว่า “การเลือกปฏิบัติเชิงบวก หรือ การเลือกปฏิบัติที่เป็นคุณ (positive discrimination/affirmative action) เพื่ออธิบาย “มาตรการพิเศษชั่วคราว” ซึ่งไม่ควรใช้ทั้งสองคำข้างต้น เพราะการเลือกปฏิบัติมีความหมายเชิงลบอยู่แล้ว

จึงไม่ควรมี “การเลือกปฏิบัติเชิงบวก” หรือ “การเลือกปฏิบัติที่เป็นคุณ” ได้อีก จะทำให้คนทั่วไปมีความเข้าใจคลาดเคลื่อนว่าการเลือกปฏิบัติสามารถทำได้จริงๆ แล้ว “มาตรการพิเศษชั่วคราว” เป็นการเพิ่มเติมต่อให้แก่ผู้หญิงเพื่อลดช่องว่างระหว่างหญิงและชาย ผู้หญิงจะได้มีโอกาสทางเศรษฐกิจและสังคมสมดุลกับชาย และบรรลุความเสมอภาคเร็วขึ้น

ส่วนข้อ ๕-๑๖ ผูกพันให้รัฐจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในมิติต่างๆ แม้จะไม่ครอบคลุมทุกมิติแต่เจตนารมณ์ของการเลือกปฏิบัติตาม CEDAW ข้อ ๑ ก็สามารถทำให้พิจารณาการเลือกปฏิบัติต่อสตรีครอบคลุมทุกมิติได้

๒.๓ สรุปความสอดคล้องระหว่าง หลักอิสลาม กับ หลักการ CEDAW^{๑๗}

การปฏิบัติทางศาสนาอิสลามในแต่ละพื้นที่และสังคมอาจขึ้นอยู่กับการตีความตามวัฒนธรรมท้องถิ่นของสังคม นั้นๆ ที่พอจะเข้ากันได้แต่ต้องไม่ขัดหรือแย้งกับหลักศาสนาอิสลาม การตีความและวิถีปฏิบัติทางอิสลามจึงอาจมีความหลากหลายตามจุดยืนของแต่ละสำนักคิด (School of Thought) หรือวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งมีวิวัฒนาการมาโดยตลอดนับแต่เมื่อศาสนาอิสลามเกิดขึ้นในโลกเมื่อกว่า ๑๔๐๐ ปีที่ผ่านมา ซึ่งมีทั้งที่สอดคล้องกันและขัดแย้งกันเอง ดังนั้น จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้นับถือศาสนาอิสลามต้องยึดหลักการตามคัมภีร์อัล-กุรอานให้มั่น การอ้างอิงบทคำสอนในคัมภีร์อัล-กุรอานต้องทำอย่างประณีต มิใช่การยกเพียงบทคำสอนวรรคใดวรรคหนึ่ง (อายะฮ์) เพียงอย่างเดียว แต่ต้องคำนึงถึงเจตนารมณ์ของการประทานบทคำสอน (อายะฮ์) ต่างๆ ลงมาด้วย นอกจากนี้ จะต้องไม่ขัดหรือแย้งกับหลักการที่เป็นเสาหลักของศาสนาอิสลามเรื่องความยุติธรรมและความเมตตาด้วย ประวัติศาสตร์อิสลามมีพัฒนาการจากเมื่อ ๑๔๐๐ กว่าปีเพื่อยกระดับสถานภาพผู้หญิงให้ดีขึ้นจากการเป็นทาส บำเรอขาย มามีสิทธิในมรดกและทรัพย์สิน สิทธิในการสมรสหรือยุติการสมรส รวมถึงสิทธิในการศึกษา เป็นต้น

- การเลือกตีความและการปฏิบัติทางศาสนาอิสลามที่เป็นการเลือกปฏิบัติต่อผู้หญิงเป็นการขัดแย้งกับ CEDAW เช่น การมีภรรยาหลายคน ความไม่เท่าเทียมด้านการสมรสและการหย่า การบังคับแต่งงานในวัยเด็ก การจำยอมสามีเรื่องการเว้นระยะการมีบุตร การห้ามผู้หญิงออกไปทำงานนอกบ้าน การอบรมสั่งสอนเมียด้วยการทุบตี
- สัมพันธภาพระหว่างหญิงชายที่ไม่เสมอภาคกัน เช่น การมีภรรยาหลายคน ความไม่เท่าเทียมด้านการสมรสและการหย่า การบังคับแต่งงานในวัยเด็ก การจำยอมสามีเรื่องการเว้นระยะการมีบุตร การห้ามผู้หญิงออกไปทำงานนอกบ้าน การสั่งสอนเมียด้วยการทุบตี เป็นการขัดกับปรัชญาพื้นฐานของอิสลาม ที่ให้ความสำคัญกับความยุติธรรม ความรัก ความเมตตา ความเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

• ความพยายามขององค์การความร่วมมืออิสลาม (Organization of Islamic Cooperation-OIC) เพื่อผลักดันให้มีปฏิญญาเพื่อการจัดการเลือกปฏิบัติและส่งเสริมความเสมอภาคของผู้หญิง (ปฏิญญาองค์การความร่วมมืออิสลามว่าด้วยบทบาทผู้หญิงในมิติต่างๆ^{๑๘}) ถือเป็นตัวอย่างสำคัญของการตอบรับมาตรฐานสากลและเป็นตัวอย่างของการเชื่อมโยงมาตรฐานระหว่างประเทศเข้ากับหลักการทางศาสนา

• ความคิดที่ว่ามาตรฐานด้านสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศโดยเฉพาะ CEDAW เป็นสิ่งแปลกแยกเป็นของตะวันตกและเป็นสิ่งที่ขัดต่อหลักการศาสนาอิสลามจึงไม่ถูกต้องเสมอไป เนื่องจากมีประเทศมุสลิมเป็นภาคี CEDAW ร้อยละ ๑๒ จากประเทศสมาชิกสหประชาชาติที่เป็นรัฐภาคีทั้งสิ้น ๑๙๙ ประเทศ การเชื่อมโยงตนเอง (และหลักการศาสนาอิสลาม) ในฐานะที่เป็นมุสลิมเข้ากับมาตรฐานระหว่างประเทศด้วยอัตลักษณ์สมาชิกของชุมชนโลกจึงเป็นเรื่องสำคัญ เพราะมุสลิมยังต้องอยู่ร่วมกับคนอื่น ๆ อีกทั้งเป็นหน้าที่ที่เราต้องร่วมกันผลักดันให้ชุมชนมุสลิมและชุมชนโลกสามารถอยู่ร่วมกันได้ด้วย

• การบังคับแต่งงานเพื่อรักษาเกียรติของครอบครัว หรือแม้กระทั่งการจัดการความต้องการทางเพศของเยาวชนด้วยการบังคับแต่งงานให้เด็กหรือเยาวชนเป็นอีกสถานการณ์ที่น่ากังวลเพราะจะทำให้ผู้หญิงตกอยู่ในภาวะขมขื่นไปตลอดชีวิต ประเทศมุสลิมหลายประเทศเสนอว่าต้องแก้ไขโดยให้เด็กและเยาวชนมีโอกาสได้รับการศึกษาที่สูงขึ้น และให้ทั่วถึงมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับความห่วงใยและข้อเสนอแนะของคณะกรรมการ CEDAW ที่มีต่อประเทศต่างๆ รวมทั้งประเทศไทยถึงการแก้ปัญหา^{๑๙} อนึ่ง ตามหลักการอิสลามเป้าหมายของการแต่งงานจะให้ความสำคัญที่ “การสร้างครอบครัว” มากกว่า “การมีเพศสัมพันธ์” ดังนั้น ทุกฝ่ายจึงควรระมัดระวังการใช้ศาสนาเป็นข้ออ้างเพื่อเป็นเหตุผลในการรองรับการแต่งงานกับเด็กและเยาวชนเพียงเพื่อสนองความต้องการมีเพศสัมพันธ์ แม้กฎของชุมชนและการจัดการเพื่อปกป้องเกียรติของชุมชนจะมีความสำคัญมากในท้องถิ่น แต่ต้องพิจารณาด้วยว่ากฎชุมชนขัดกับหลักการศาสนาหรือไม่ ตัวอย่างเช่น มีบทบัญญัติ (ซุนนะฮ์) ของท่านศาสดามุฮัมมัด (ซ.ล.) ที่กล่าวถึงตอนที่ท่านได้ยุติการแต่งงาน (ประกาศให้การแต่งงานนั้นเป็นโมฆะ) ของศอฮาบะฮ์ (อัครสาวกสาวก) คนหนึ่งเมื่อท่านศาสดา (ซ.ล.) ได้รับทราบว่ศอฮาบะฮ์ผู้นั้นได้บังคับลูกสาวของเขาให้แต่งงาน

๑๘ Tehran Declaration 2010 (http://ww1.oic-oci.org/external_web/Iran_Women/en/docs/Final%20Tehran%20Declaration.pdf),

Jakarta Declaration on the Role of Women Development in OIC Member State – 2012, Istanbul Declaration 2016 (https://www.oic-oci.org/subweb/woman/6/en/docs/final/6wom_dec_en.pdf) and ect.

“การส่งเสริมการเข้าถึงความยุติธรรมของผู้หญิงมุสลิม : ความพยายามของสหประชาชาติ
กลุ่มประเทศมุสลิม และคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ”

๓

การส่งเสริมการเข้าถึงความยุติธรรม ของผู้หญิงมุสลิม: ความพยายามของสหประชาชาติ กลุ่มประเทศมุสลิม และคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

รายงานบทนี้จะชี้ให้เห็นถึงความพยายามในการส่งเสริมการเข้าถึงความยุติธรรมของผู้หญิงมุสลิมในแต่ละระดับ ตั้งแต่ระดับสหประชาชาติ กลุ่มประเทศมุสลิม และองค์กรด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย ดังนี้

๓.๑ กลไกของสหประชาชาติด้านสิทธิมนุษยชนของผู้หญิง

นับตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๐๘ ถึงปัจจุบัน สหประชาชาติได้ให้การรับรองอนุสัญญาด้านสิทธิมนุษยชนเพื่อเป็นหลักประกันการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในด้านต่างๆ จำนวนทั้งสิ้น ๙ ฉบับ^{๑๙} โดยมี CEDAW เป็นอนุสัญญาที่คุ้มครองสิทธิมนุษยชนของผู้หญิงโดยตรง นอกจากนี้ สหประชาชาติยังได้ให้การรับรองข้อมติคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติที่ ๑๓๒๕ เรื่อง “ผู้หญิง และ สันติภาพและความมั่นคง” (UN Secretary Council Resolution 1325 on Women and Peace and Security) ซึ่งเป็นเอกสารทางการ (Official Document) และมีภาระผูกพันให้รัฐภาคีต้องปฏิบัติตาม (Legal Document) ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๑) อนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ (CEDAW)

เพื่อให้รัฐภาคีมีการดำเนินการตามข้อผูกพันที่มีต่ออนุสัญญานี้ สหประชาชาติได้เห็นชอบให้คณะกรรมการ CEDAW มีกลไกในการติดตามการดำเนินงานของรัฐภาคี ดังนี้

(๑) การจัดทำรายงานของรัฐภาคีเสนอต่อคณะกรรมการ CEDAW (State Report Review)

สหประชาชาติมอบหมายให้คณะกรรมการ CEDAW ทำหน้าที่พิจารณารายงานของรัฐภาคี โดยรัฐภาคีจะต้องจัดทำรายงานฉบับแรกภายใน ๑ ปี หลังจากเข้าเป็นภาคี หลังจากนั้นจะต้องจัดทำรายงานในทุก ๔ ปี โดยคณะกรรมการ CEDAW จะกำหนดให้รัฐภาคีรายงานความคืบหน้าในการดำเนินการตามข้อห่วงใยและข้อเสนอแนะที่ให้ไว้ในสรุปข้อสังเกต (Concluding Observations) จากการรายงานของรัฐภาคีนั้นในครั้งก่อน

๑๙ ปัจจุบันมีทั้งสิ้น ๙ ฉบับ ดังนี้ ๑) อนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบ (Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination - CERD), ๒) กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights-ICCPR), ๓) กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights - ICESCR), ๔) อนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ (Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women - CEDAW), ๕) อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child - CRC), ๖) อนุสัญญาว่าด้วยการต่อต้านการทรมานและการปฏิบัติหรือการลงโทษอื่นที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือที่ย่ำแย่ที่สุด (Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment - CAT), ๗) อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิของคนพิการ (Convention on the Rights of Persons with Disabilities - CRPD), ๘) อนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการคุ้มครองบุคคลทุกคนจากการหายสาบสูญโดยถูกบังคับ (International Convention for the Protection of All Persons from Enforced Disappearance (CED) และ ๙) อนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิของแรงงานโยกย้ายถิ่นฐานและสมาชิกในครอบครัว (Convention on the Protection of the Rights of Migrants Workers and Member of their Families หรือ CMW) ประเทศไทยยังรับรองอนุสัญญาลำดับที่ ๘ และ ๙

(๒) ข้อเสนอแนะทั่วไป

CEDAW กำหนดให้คณะกรรมการ CEDAW ทำหน้าที่ออกข้อเสนอแนะทั่วไปเพื่อเป็นช่องทางในการอธิบายการตีความอนุสัญญาเพิ่มเติม และให้คำแนะนำแก่รัฐภาคี เพื่อให้มีการดำเนินการในการปฏิบัติตามพันธกรณีที่มีต่ออนุสัญญานี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยจะออกข้อเสนอแนะทั่วไปเป็นระยะๆ เพื่อให้ทันสมัยครอบคลุมประเด็นการเลือกปฏิบัติต่อผู้หญิงมากที่สุด ข้อเสนอแนะทั่วไปที่เกี่ยวข้องกับผู้หญิงมุสลิม ได้แก่

- ข้อเสนอแนะทั่วไปที่ ๑๔ ว่าด้วยการขริบอวัยวะเพศหญิง ซึ่งเป็นการปฏิบัติตามประเพณีที่เป็นอันตรายต่อหญิงและเด็กหญิง (ทั้งนี้ ข้อ ๕ ของอนุสัญญา ให้รัฐภาคีใช้มาตรการที่เหมาะสมทุกอย่าง เพื่อปรับปรุงแบบแผนความประพฤติทางสังคมและวัฒนธรรมของบุรุษและสตรี และส่งเสริมความเข้าใจเรื่องความสัมพันธ์ในครอบครัว และความเป็นเพศมารดาที่เป็นหน้าที่ทางสังคม และการดูแลบุตรเป็นความรับผิดชอบร่วมกันของหญิงและชาย)

- ข้อเสนอแนะทั่วไปที่ ๑๙ ว่าด้วยความรุนแรงต่อผู้หญิง ซึ่งอธิบายว่าความรุนแรงอันเนื่องมาจากฐานคิดเรื่องเพศภาวะ เช่น ความรุนแรงที่กระทำต่อสตรีเพราะเธอเป็นผู้หญิง หรือมีผลกระทบต่อสตรีอย่างรุนแรงเป็นพิเศษ รวมถึงการทำร้ายหรือทำให้เจ็บปวดในทางร่างกาย จิตใจ หรือทางเพศ การข่มขู่ว่าจะทำร้าย การบังคับ และการลิดรอนเสรีภาพอื่นๆ นั้น ถือเป็นการเลือกปฏิบัติตามอนุสัญญานี้ อนุสัญญานี้ครอบคลุมถึงความรุนแรงที่กระทำโดยบุคคล องค์กร หรือเจ้าหน้าที่รัฐ

- ข้อเสนอแนะทั่วไปที่ ๓๐ ว่าด้วยบทบาทผู้หญิงในการป้องกันข้อขัดแย้ง สถานการณ์ความขัดแย้ง และสถานการณ์หลังความขัดแย้ง (พ.ศ. ๒๕๕๖) ทั้งการเยียวยา การมีส่วนร่วมในการสร้างสันติภาพตามมติคณะมนตรีความมั่นคงที่ ๑๓๒๕ การค้ามนุษย์ ความรุนแรงจากทุกฝ่าย และการสมรส

- ข้อเสนอแนะทั่วไปที่ ๓๓ ว่าด้วยสิทธิที่จะเข้าถึงความยุติธรรมของผู้หญิง ซึ่งหมายถึง การที่ผู้หญิงมีสิทธิสิทธิมนุษยชนทั้งโดยนิตินัยและพฤตินัย เข้าถึงอำนาจศาลได้และการเยียวยาที่มีคุณภาพได้ รวมทั้งมีกระบวนการยุติธรรมที่รับผิดชอบต่อประชาชน นับว่าสิทธิที่จะเข้าถึงความยุติธรรมของผู้หญิงเป็นสิทธิที่สำคัญมากต่อการทำให้สิทธิของผู้หญิงทุกด้านเป็นจริงตาม CEDAW เนื่องจากจะเป็นรากฐานสำคัญของกฎหมาย ธรรมเนียมปฏิบัติ และตุลาการที่เป็นอิสระ เป็นกลาง ถูกต้อง และมีความน่าเชื่อถือ รวมทั้งการไม่ปล่อยไว้คนผิดลอยนวลและต้านการฉ้อโกง และการมีส่วนร่วมของผู้หญิงอย่างเสมอภาคในตุลาการและกลไกการดำเนินการตามกฎหมาย

(๓) พิธีสารเลือกรับของ CEDAW (CEDAW Optional Protocol)

พิธีสารนี้เป็นอนุสัญญาย่อยของ CEDAW ที่เพิ่มอำนาจหน้าที่ให้แก่กรรมการ CEDAW ในการรับเรื่องร้องเรียน เป็นช่องทางให้ผู้หญิงที่ถูกเลือกปฏิบัติอันเนื่องมาจากฐานคิดเรื่องเพศภาวะยื่นข้อร้องเรียนและขอรับการเยียวยาจากรัฐที่ถูกร้องเรียน ผู้ร้องเรียนอาจเป็นผู้เสียหายหรือกลุ่มผู้เสียหายหรือองค์กร/หน่วยงานที่ผู้เสียหายยินยอมให้ดำเนินการแทน พิธีสารนี้เปิดโอกาสให้รัฐภาคีที่ถูกร้องเรียนชี้แจงกรณีที่เกิดขึ้น คณะกรรมการ CEDAW จะพิจารณาข้อเท็จจริงของทั้งสองฝ่ายว่าจะรับข้อร้องเรียนไปพิจารณาต่อไปหรือไม่ เงื่อนไขการรับข้อร้องเรียน คือ ผู้ร้องจะต้องใช้กลไกรัฐภายในประเทศในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจนหมดสิ้นแล้ว เว้นแต่การดำเนินการแก้ไขดังกล่าวล่าช้าโดยไม่มีเหตุอันสมควร หรือไม่น่าจะมีมาตรการแก้ไขอย่างมีประสิทธิภาพ หรือไม่ได้อยู่ระหว่างการตรวจสอบโดยกระบวนการสอบสวนหรือไต่สวนระหว่างประเทศอื่นๆ คณะกรรมการ CEDAW สามารถที่จะขอเข้าไปตรวจสอบข้อเท็จจริงในประเทศที่ถูกร้อง รวมทั้งมีหนังสือสอบถามให้รัฐภาคีนั้นตอบคณะกรรมการ CEDAW ภายในกำหนดด้วย

ตัวอย่างกรณีข้อร้องเรียนของผู้หญิงมุสลิมจากประเทศต่าง ๆ เช่น

- ข้อร้องเรียนของ ราฮีม ครูมัธยมชาวตุรกี ที่ถูกปลดจากงานเพราะโพกผ้าคลุมผมตามประเพณีมุสลิม โดยที่ทำงานของเธอพิจารณาว่าเป็นการกระทำที่ขัดต่อระเบียบการแต่งกายในที่ทำงาน ถือว่าเป็นการจงใจประกาศอุดมการณ์และมีจุดมุ่งหมายทางการเมือง ซึ่งเป็นสิ่งต้องห้าม ส่งผลต่อความสงบสุขในที่ทำงาน ได้มีการตักเตือนแล้วแต่ยังไม่เลิก จึงถูกให้ออก แม้กรณีนี้เกิดก่อนที่ตุรกีจะเข้าเป็นภาคีแต่ผลกระทบที่ครูหญิงได้รับยังคงเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องจนถึงช่วงที่ตุรกีเข้าเป็นภาคี กรณีนี้เป็นการเลือกปฏิบัติตามข้อ ๑๑ ของ CEDAW ทำให้ผู้ร้องขาดรายได้เลี้ยงดูตนเองและครอบครัว อย่างไรก็ตามคณะกรรมการ CEDAW ยังไม่รับข้อร้องเรียนนี้ เพราะยังไม่สิ้นสุดกระบวนการในประเทศ

- ข้อร้องเรียนของ ฟาติมา ต่อประเทศออสเตรีย ที่ล้มเหลวที่จะให้ความปลอดภัยและการคุ้มครองชีวิตผู้หญิง จนมารดาของเธอซึ่งเป็นผู้ย้ายถิ่นต้องเสียชีวิตจากความรุนแรงในครอบครัวโดยถูกสามีแทงตายขณะเดินทางจากที่ทำงานกลับบ้าน เป็นการละเมิดอนุสัญญา ข้อ ๑ ข้อ ๒ ข้อ ๓ และ ข้อ ๕ รวมทั้งข้อเสนอแนะที่ ๑๒ ๑๙ และ ๒๑ คณะกรรมการ CEDAW พิจารณาข้อร้องเรียนและมีข้อเสนอแนะให้รัฐบาลออสเตรียดำเนินการ ดังต่อไปนี้ ๑) สร้างความเข้มแข็งและติดตามการดำเนินการตาม พ.ร.บ. ความรุนแรงในครอบครัวโดยทันทีไม่ล่าช้า ๒) ลงโทษผู้กระทำผิดโดยเร็ว โดยใช้ทั้งมาตรการแพ่งและอาญา สิทธิของผู้กระทำไม่ควรสำคัญกว่าสิทธิที่จะมีชีวิตอยู่ของผู้หญิงที่ถูกกระทำ และความปลอดภัยในชีวิตทั้งทางร่างกายและจิตใจ ๓) ปรับปรุงการประสานการทำงานระหว่างผู้บังคับใช้กฎหมายและเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรม โดยประสานกับองค์กรสตรีในการคุ้มครองดูแลช่วยเหลือผู้เสียหาย

ประเทศออสเตรียได้ดำเนินการตอบสนอง ดังนี้ ๑) จัดการอบรมและให้การศึกษาเรื่องความรุนแรงในครอบครัวอย่างจริงจัง รวมถึงให้ความรู้เรื่อง CEDAW ข้อเสนอแนะทั่วไปที่ ๑๙ เกี่ยวกับความรุนแรงต่อผู้หญิง และพิธีสารเลือกรับของ CEDAW แก่ ผู้พิพากษา อัยการ หนายความ และเจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมาย ๒) จัดทำรายงานการดำเนินการของรัฐภาคีภายในระยะเวลา ๖ เดือน และ ๓) จัดแปลข้อเสนอแนะเป็นภาษาเยอรมัน และเผยแพร่แก่ทุกภาคส่วน

๒) ข้อมติคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติที่ ๑๓๒๕ เรื่อง “ผู้หญิง และ สันติภาพและความมั่นคง” (UN Secretary Council Resolution 1325 on Women and Peace and Security)

UNSCR 1325 เรื่อง “ผู้หญิง และ สันติภาพและความมั่นคง” เป็นเอกสารทางการ และมีภาระผูกพันกับให้รัฐภาคีต้องปฏิบัติตามฉบับแรกของคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ ที่ได้รับการรับรองเมื่อ ปี พ.ศ. ๒๕๔๓ เนื่องจากคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติตระหนักถึงผลกระทบของความขัดแย้งจากการใช้กำลังอาวุธที่มีต่อผู้หญิง ซึ่งผลกระทบดังกล่าวไม่เป็นธรรมและมีรูปแบบเฉพาะตัว ทั้งยังเรียกร้องให้มีการนำมิติที่คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างเพศมาพิจารณาความต้องการของผู้หญิงและเด็กหญิงในช่วงที่มีความขัดแย้ง การส่งกลับประเทศ การตั้งถิ่นฐาน การฟื้นฟู การกลับคืนสู่สังคม และการปฏิรูปหลังความขัดแย้ง UNSCR ๑๓๒๕ ขอให้คู่ความขัดแย้งป้องกันการละเมิดสิทธิสตรี สนับสนุนการมีส่วนร่วมในการเจรจาสันติภาพ การบูรณะหลังความขัดแย้ง และป้องกันผู้หญิงและเด็กจากความรุนแรงทางเพศและความรุนแรงอันเนื่องมาจากฐานคิดเรื่องเพศภาวะในช่วงความขัดแย้งที่มีการใช้กำลังอาวุธ

ข้อสันนิษฐานว่าการคุ้มครองผู้หญิงในพื้นที่ที่มีความขัดแย้งทั่วโลก เนื่องจากพบว่า ในสถานการณ์ความขัดแย้งทั่วโลกจะมีการใช้เพศเป็นเครื่องมือในการประหัตประหารต่อสู้ เช่น การข่มขืนผู้หญิงในสงคราม ความรุนแรงในครอบครัว เป็นต้น กรณีความรุนแรงที่เกิดขึ้นอาจไม่ได้มีผู้ที่อยู่ฝ่ายตรงข้ามเป็นคู่กระทำ แต่ความรุนแรงที่เกิดขึ้นอาจเป็นผลจากการละเลยในการป้องกันหรือระงับเหตุเนื่องจากอยู่ในพื้นที่ที่ขัดแย้ง UNSCR ๑๓๒๕ ไม่ได้กล่าวถึงเฉพาะผู้หญิงในการสร้างสันติภาพ แต่ยังเน้นย้ำถึงการแสวงหาหลักประกันในการคุ้มครองผู้หญิงจากการล่วงละเมิดทางเพศและความรุนแรง การมีส่วนร่วมของผู้หญิงในการตัดสินใจ การปกป้องให้ผู้หญิงปลอดภัย การฟื้นฟูเยียวยาและให้หลักประกันผู้หญิงที่จะไม่ถูกบังคับ เนื่องจากในประเทศที่มีความขัดแย้งและเกิดการเสียชีวิตของคนจำนวนมาก ผู้หญิงหลายคนถูกบังคับให้แต่งงานเพื่อตั้งครุฑและมีลูกจำนวนมาก รวมทั้งในบางประเทศซึ่งผู้หญิงถูกข่มขืนก็อาจถูกบังคับให้ทำแท้ง เป็นต้น ข้อสันนิษฐานจึงมีความสำคัญต่อสิทธิในชีวิตและเนื้อตัวของผู้หญิงซึ่งผู้หญิงต้องมีส่วนร่วมในการตัดสินใจด้วย รวมทั้งสิทธิในการได้รับการฟื้นฟูผู้หญิง การเข้าถึงความยุติธรรมของผู้หญิงโดยให้มีกฎหมายเพื่อสร้างหลักประกันแก่ผู้หญิง

UNSCR ๑๓๒๕ ยังระบุถึงสิทธิทางเศรษฐกิจและสังคม เนื่องจากในพื้นที่ที่มีภัยพิบัติบางครั้งอาจเป็นผลให้มีการสูญเสียที่ดินทั้งผืน ในขณะที่พื้นที่ที่มีความขัดแย้งอาจมีการสร้างความหวาดกลัว และผู้หญิงหลายคนอาจสูญเสียหัวหน้าครอบครัวหรือผู้หญิงหลายคนอาจกลายเป็นผู้อพยพโยกย้ายถิ่นและอาจส่งผลให้สูญเสียทรัพย์สินหรือการครอบครองที่ดินไป ซึ่งข้อสันนิษฐานนี้จะพยายามมองทุกอย่างเป็นเรื่องรวมและมีหลักประกันให้ผู้หญิงสามารถกลับมาถือครองทรัพย์สินในภายหลังเหตุการณ์ความขัดแย้งที่เกิดขึ้น และยังให้การคุ้มครองสิทธิอนามัยการเจริญพันธุ์และอนามัยแม่และเด็ก

สำหรับประเด็นการป้องกันนั้น UNSCR ๑๓๒๕ ได้ให้ความสำคัญกับความยุติธรรมและการฟื้นฟูเยียวยา รวมถึงความยุติธรรมในระยะเปลี่ยนผ่าน อีกทั้งได้ให้ความสำคัญกับการปฏิรูปความมั่นคงทั้งการปฏิรูปตำรวจหรือการปฏิรูปทหาร โดยเฉพาะในมิติที่เกี่ยวกับเพศสภาพซึ่งหน่วยงานด้านความมั่นคงจำเป็นต้องทราบ และการสร้างระบบเตือนเนื่องจากความขัดแย้งทำให้เกิดความอ่อนไหวทางเพศสภาพ ดังเช่น กรณีที่เกิดขึ้นในหลายพื้นที่ที่มีความขัดแย้ง กรณีประเทศไทยเช่น เหตุการณ์ชุมนุมในพื้นที่กรุงเทพมหานครซึ่งมีการนำประเด็นทางเพศสภาพขึ้นมาเพื่อโจมตีผู้นำหญิง เพราะฉะนั้นในทุกพื้นที่ของการขัดแย้งจึงสามารถนำข้อสันนิษฐานนี้มาใช้เพื่อปกป้องผู้หญิงจากการใช้เพศเป็นเครื่องมือในการทำลายศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้หญิงได้

ส่วนประเด็นการมีส่วนร่วมและการเป็นตัวแทนของผู้หญิงในการรักษาสันติภาพทั้งในรูปแบบของเจ้าหน้าที่รัฐและพลเรือน UNSCR ๑๓๒๕ ได้เน้นให้ผู้หญิงเข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิรูปความมั่นคงและมีส่วนร่วมในการบวนการเลือกตั้ง

UNSCR ๑๓๒๕ ยังกล่าวถึงการฟื้นฟูและการกลับคืนดังเดิม (Restitution) ซึ่งมีความสำคัญมาก เนื่องจากเป็นหลักประกันว่าผู้หญิงทุกคนจะได้รับฟื้นฟูและการทดแทนในสิ่งที่ตนเองสูญเสียไปกลับคืนมา อีกทั้งยังกล่าวถึงการเข้าถึงความยุติธรรมหลังความขัดแย้ง ซึ่งต้องสร้างให้เกิดความรับผิดชอบทางอาญาและสร้างหลักประกันความเป็นอิสระของระบบตุลาการ การรักษาเอกสารพยานหลักฐานข้อมูลเกี่ยวกับอาชญากรรมเพื่อป้องกันการแก้แค้น ดังเช่น เหตุการณ์ความขัดแย้งฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ในกัมพูชาซึ่งพบผู้หญิงจำนวนมากที่ถูกข่มขืนและอาจถูกทำให้เสียชีวิตด้วย แต่ภายหลังความขัดแย้งแล้วได้มีการบันทึกข้อมูลไว้เป็นประวัติศาสตร์ด้วย

๓.๒ องค์การความร่วมมืออิสลาม (Organization of Islamic Cooperation-OIC)^{๒๐}

OIC เป็นองค์การระหว่างประเทศของชาวมุสลิม จัดตั้งขึ้นเพื่อปกป้องผลประโยชน์ของประเทศสมาชิกและสร้างความเป็นเอกภาพในกลุ่มประเทศมุสลิม มีสมาชิก ๕๗ ประเทศ ที่มีประชากรรวมกันเกินกว่า ๑.๒ พันล้านคน จากตะวันออกกลาง แอฟริกา เอเชียกลาง เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เอเชียใต้ อเมริกาใต้ สำหรับประเทศไทยมีสถานะเป็นผู้สังเกตการณ์การประชุม (Observer) ของ OIC

OIC เป็นตัวอย่างสำคัญของการเชื่อมโยงมาตรฐานสากลเข้ากับหลักการทางศาสนาอย่างสร้างสรรค์ในการปกป้องและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของผู้หญิง โดย OIC มีการประชุมรัฐมนตรีกิจการผู้หญิงของประเทศสมาชิกองค์การความร่วมมืออิสลาม ในทุก ๒ ปี เพื่อเป็นกลไกสำคัญในการส่งเสริมบทบาทและสิทธิสตรีในการพัฒนา การประชุมหารือครั้งแรกมีขึ้นในปี พ.ศ. ๒๕๔๙ ที่กรุงอิสตันบูล ประเทศตุรกี ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๕๓ องค์การความร่วมมืออิสลามได้มีการประชุมรัฐมนตรีผู้หญิงที่กรุงเตหะราน ประเทศอิหร่าน โดยให้ความสำคัญขอความร่วมมือกันในการปฏิบัติภารกิจเพื่อความก้าวหน้าของผู้หญิง โดยกำหนดกลไกในการดำเนินงาน รวมทั้งมีการประกาศปฏิญญาเตหะราน เรื่อง “ผู้หญิง ครอบครัว และเศรษฐกิจ” (Women, Family and Economy) และต่อมาเมื่อเดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๕ (ค.ศ. ๒๐๑๒) ได้มีการประชุมในหัวข้อ “การเสริมพลังการมีส่วนร่วมของผู้หญิง และบทบาทในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศสมาชิกองค์การความร่วมมืออิสลาม” (Strengthening Women’s Participation and Roles in Economic Development in OIC Member States) โดยมีสาระสำคัญในปฏิญญาทั้งสองฉบับ ดังนี้

๑) ให้ความสำคัญเรื่องเพศสภาพ ในฐานะที่เป็นกุญแจสำคัญที่นำไปสู่ความเสมอภาคระหว่างเพศ ความยุติธรรมระหว่างเพศ และการเสริมพลังการทำงานให้แก่ผู้หญิงในทุกมิติ

๒) เน้นย้ำว่าการใช้ความรุนแรงต่อผู้หญิงในทุกรูปแบบ ทั้งที่บ้าน ที่ทำงาน หรือที่ใดๆ ในสังคม ถือเป็นการละเมิดสิทธิตามคำประกาศสิทธิมนุษยชนแห่งอิสลาม ดังนั้น จึงต้องเน้นการให้ความเคารพในเกียรติ ศักดิ์ศรีของผู้หญิงและปกป้องความรุนแรงทั้งทางกายและทางจิตใจ

๓) จัดทำแนวทางการตรวจสอบการเข้าถึงความเสมอภาคระหว่างเพศ โดยออกกฎ และระเบียบที่มีขอบเขตกลุ่มเป้าหมายรวมถึงผู้หญิง ผู้มีฐานะยากจนและกลุ่มชายขอบต่างๆ เพื่อสนับสนุนให้กลุ่มเป้าหมายเหล่านี้สามารถเข้าถึงความยุติธรรม และสามารถนำไปบังคับใช้ในการเข้าถึงทรัพยากรที่นำไปสู่การลดปัญหาความยากจน และความไม่ยุติธรรมต่างๆ ทั้งนี้ การพัฒนาตามแนวทางกฎหมายที่ว่าจะต้องให้ความสำคัญกับมุมมองความเสมอภาคทางเพศทั้งในทางกฎหมาย และโอกาสการเข้าถึงความยุติธรรม สถาบัน องค์การรัฐและภาคประชาสังคมในการสนับสนุนการทำงานของหญิง

๔) มุ่งดำเนินการทั้งมาตรการเฉพาะและมาตรการชั่วคราวเพื่อจัดการเลือกปฏิบัติต่อผู้หญิงและเด็กหญิง ในกระบวนการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจทุกระดับ และปฏิบัติการเพื่อเพิ่มจำนวนของผู้หญิงในฐานะผู้แทนในการเสนอกฎหมาย การบริหารและองค์กรศาลยุติธรรม และบทบาทของผู้หญิงในภาคส่วนสาธารณะ และการบริการต่างๆ

๕) เพิ่มโอกาสผู้หญิงให้เข้าถึงการบริการทางสังคมและสุขภาพ รวมถึงการจัดตั้งกองทุนและการสนับสนุนงบประมาณที่เพียงพอในการช่วยเหลือผู้หญิง/เด็กหญิง และกลุ่มชายขอบที่ไม่มีโอกาสเข้าถึงบริการ หรือหญิงที่มีฐานะยากจนในการเข้าถึงบริการทางสังคมและสุขภาพ

^{๒๐} Report of Ministerial Conference on Women’s Role in the Development of OIC Member States.

http://www.oic-oci.org/oicv2/page/?p_id=225&p_ref=71&lan=en

๖) พัฒนาหลักสูตรในทุกระดับการศึกษาเพื่อให้ผู้เรียนตระหนักในเรื่องความอ่อนไหวทางเพศ เพื่อเข้าใจถึงสาเหตุที่ทำให้เกิดอคติทางเพศทั้งในการทำงานและชีวิตทางสังคม

๗) สนับสนุนให้เกิดความลงตัวของการทำงานของผู้หญิงกับความรับผิดชอบในครอบครัวโดยการสนับสนุนนโยบายที่เป็นมิตรกับครอบครัว ได้แก่ การลาคลอดและการอำนวยความสะดวกในการดูแลเด็ก การให้แม่ทำงานจากที่บ้าน รวมทั้งการให้หลักประกันความมั่นคงในการทำงานแก่ผู้หญิงหลังการลาคลอด โดยต้องคำนึงถึงความสำคัญกับบทบาทของผู้หญิงในครอบครัว

เมื่อเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๕๙ ที่ประชุมรัฐมนตรีกิจการผู้หญิงของประเทศสมาชิกองค์การความร่วมมืออิสลาม ได้มีการประชุมที่กรุงอิสตันบูล ประเทศตุรกี และมีมติเห็นชอบปฏิญญาอิสตันบูล เรื่อง “บทบาทของผู้หญิงในการพัฒนาของประเทศสมาชิกองค์การความร่วมมืออิสลาม” (The Role of Women in the Development of the OIC Member States) (ดูภาคผนวก ๒) โดยปฏิญญานี้มีสาระสำคัญ คือ

๑) ให้มีการนำ UNSCR ๑๓๒๕ เรื่อง ผู้หญิง สันติภาพและความมั่นคงมาใช้เพื่อคุ้มครองผู้หญิงและเด็กในพื้นที่สงครามและพื้นที่ความขัดแย้ง (Conflict Zone) (ข้อ ๖)

๒) ให้นำมาตรการที่จำเป็นมาบังคับใช้เพื่อคุ้มครองหญิงและเด็กหญิงจากความรุนแรง การถูกละเมิดและการแสวงหาประโยชน์ทางเพศ ในกรณีความขัดแย้ง หรือในภาวะสงคราม รวมถึงในค่ายผู้ลี้ภัย (ข้อ ๑๐)

๓) ให้มีการยอมรับสิทธิของผู้หญิงให้มีโอกาสที่เท่าเทียม การมีส่วนร่วม สิทธิในการเป็นผู้นำ และให้นำหลักความอ่อนไหวทางด้านเพศสภาพมาใช้กับกรอบงานทุกๆ ด้าน เช่น การกำหนดงบประมาณ กฎหมาย นโยบายและในรัฐธรรมนูญ (ข้อ ๑๑)

๔) เน้นย้ำไม่ให้มีการเลือกปฏิบัติต่อผู้หญิงและเด็กหญิงในทุกรูปแบบในด้านที่เกี่ยวกับความเชื่อทางศาสนา อิสลาม วัฒนธรรม การศึกษา การจ้างงาน หรือในด้านการใช้ชีวิตในสังคมและทางด้านสื่อมวลชน (ข้อ ๑๒)

ปฏิญญาอิสตันบูล มีข้อเสนอแนะต่อประเทศสมาชิกของ OIC และข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานย่อยต่างๆ ของ OIC และสถาบันเชี่ยวชาญพิเศษ ดังนี้

ข้อเสนอแนะต่อประเทศสมาชิกของ OIC

๑) ให้ประเทศสมาชิกเร่งให้มีการออกกฎหมายเพื่อประกันและส่งเสริมโอกาสในด้านความเสมอภาคของผู้หญิง และให้ผู้หญิงมีส่วนร่วมมากขึ้นในทุกๆ ด้านที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา สิทธิทางการศึกษา (โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การศึกษาในระดับสูง) การขจัดอคติเหมารวมต่อผู้หญิงโดยเฉพาะในภาควิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การมีส่วนร่วมของผู้หญิงในสังคมผ่านทางรัฐบาล องค์กรภาคประชาสังคมในการมีส่วนร่วมต่อนโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง สวัสดิการและประกันสังคม

๒) ให้รัฐสภาของประเทศสมาชิกออกบทบัญญัติเพื่อต่อสู้กับปัญหาการค้าหญิงและเด็กหญิง ปัญหาการล่วงละเมิดทางเพศ และความรุนแรงในครอบครัว

๓) ให้มีการพัฒนากฎหมายและนโยบายต่างๆ เพื่อสนับสนุนการจ้างงานในผู้หญิง และมีมาตรการพิเศษเพื่อขจัดปัญหาการล่วงละเมิดทางเพศในที่ทำงานและพื้นที่สาธารณะ

๔) ให้มีหลักประกันการมีส่วนร่วมของผู้หญิงทั้งในครอบครัว และสังคม ทั้งในองค์กรของรัฐ, เอกชน และภาคประชาสังคม และส่งเสริมนโยบายและกฎหมายที่ประกันสวัสดิการและความมั่นคงในสังคม

ข้อเสนอแนะ: ต่อหน่วยงานเจ้าของในสังกัดของ OIC และสถาบันเชิงวิชาชีพ

- ๑) ให้กรรมการสิทธิมนุษยชนที่เป็นอิสระในประเทศสมาชิก OIC ดำเนินงานเกี่ยวกับสิทธิของผู้หญิงและเด็ก และหลักคุณค่าของความยุติธรรมและความเสมอภาคอย่างต่อเนื่อง
- ๒) จัดหาบุคลากรและงบประมาณอย่างเพียงพอเพื่อรับประกันการเสริมสร้างศักยภาพผู้หญิงให้มีประสิทธิภาพ
- ๓) ให้มีการทบทวนกฎหมายครอบคลุมไว้เพื่อต่อต้านความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็กหญิง, การแต่งงานก่อนวัย (Early marriage) และการเลือกปฏิบัติต่อผู้หญิงทุกรูปแบบ

๓.๓ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.)

กสม. ในฐานะที่เป็นองค์กรระดับชาติในการคุ้มครองและส่งเสริมสิทธิมนุษยชนตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๒๔๗ บัญญัติให้คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติมีหน้าที่และอำนาจหลักในการตรวจสอบและรายงานข้อเท็จจริงที่ถูกต้องเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิมนุษยชนทุกกรณีโดยไม่ล่าช้า และเสนอแนะมาตรการหรือแนวทางที่เหมาะสมในการป้องกันหรือแก้ไขการละเมิดสิทธิมนุษยชน รวมทั้งการเยียวยาผู้ได้รับความเสียหายจากการละเมิดสิทธิมนุษยชนต่อหน่วยงานของรัฐหรือเอกชนที่เกี่ยวข้อง กอปรกับประเทศไทย มีพันธกรณีที่ต้องรายงานผลการดำเนินงานด้านสิทธิมนุษยชนด้านต่างๆ ต่อสหประชาชาติในฐานะรัฐภาคี กสม. จึงมีบทบาทสำคัญ ดังนี้

๑) การรับเรื่องร้องเรียนกรณีที่มีการละเมิดสิทธิมนุษยชน

กสม. รับคำร้องเรียนเมื่อเกิดกรณีที่มีการละเมิดสิทธิมนุษยชนขึ้น ทำการตรวจสอบ และรายงานข้อเท็จจริง พร้อมข้อเสนอแนะเชิงกฎหมาย นโยบาย หรือ มาตรการในการยุติการละเมิดสิทธิมนุษยชนของผู้หญิง ทั้งยังสามารถหยิบยกปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนขึ้นพิจารณาได้เองด้วยกระบวนการทำงานของ กสม. การดำเนินงานที่ผ่านมาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ และ ๒๕๕๐ กสม. มอบหมายให้คณะอนุกรรมการด้านต่างๆ ทำการตรวจสอบเรื่องร้องเรียน ใน กสม. ชุดที่สอง คณะอนุกรรมการที่ทำหน้าที่รับผิดชอบในเรื่องผู้หญิงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ คือ คณะอนุกรรมการยุทธศาสตร์ด้านสิทธิมนุษยชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ และต่อมา กสม. ชุดที่ ๓ ได้แต่งตั้ง คณะอนุกรรมการด้านสิทธิและความเสมอภาคทางเพศสภาพ ทำหน้าที่ตรวจสอบเรื่องร้องเรียนการละเมิดสิทธิมนุษยชน และการเลือกปฏิบัติเกี่ยวกับเพศสภาพ โดยผู้ได้รับความเดือดร้อนสามารถยื่นเรื่องได้หลายช่องทาง

ทั้งการร้องเรียนโดยตรงที่สำนักงาน กสม. และการร้องเรียนผ่านศูนย์ประสานงานสิทธิมนุษยชนจังหวัดชายแดนภาคใต้ ณ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ทั้งการร้องเรียนทางโทรศัพท์ (๑๓๗๗) และการร้องเรียนทางจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ ในกรณีเป็นเรื่องร้องเรียนที่เห็นว่าผู้ร้องอาจไม่ได้รับความปลอดภัยหรือเป็นกรณีที่ผู้ร้องประสงค์จะให้ปกปิดชื่อ กสม. จะปกปิดชื่อของผู้ร้องเรียนไว้เป็นความลับ โดยจะแจ้งผลการตรวจสอบและข้อเสนอแนะไปยังหน่วยงานที่มีหน้าที่โดยตรง เพื่อให้ปัญหาความเดือดร้อนของผู้ร้องเรียนได้รับการแก้ไขโดยเร็ว อีกทั้งหากกรณีเรื่องร้องเรียนของผู้ร้องได้รับการพิจารณาในชั้นศาล ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องก็สามารถที่จะนำรายงานผลการตรวจสอบของ กสม. ไปใช้เป็นพยานหลักฐาน หรือสามารถขอให้ กสม. ไปเบิกความเป็นพยานในชั้นศาลด้วยได้ ปัจจุบันนี้ ยังไม่ปรากฏว่ามีคำร้องเรียนกรณีการละเมิดสิทธิมนุษยชนผู้หญิงมุสลิมมาที่ กสม. ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะผู้หญิงผู้เสียหายอาจมีความหวาดกลัวเพราะทั้งผู้กระทำ ผู้นำศาสนา และคนในชุมชน มักอ้างหลักศาสนาเพื่อสร้างความชอบธรรมที่จะจำกัดสิทธิของผู้หญิงในกฎของชุมชน ทำให้ผู้หญิงต้องยอมจำนนให้มีการละเมิดต่อไป ประเด็นนี้จึงเป็นประเด็นท้าทายที่ กสม. ต้องทำงานกับเครือข่ายอย่างเข้มแข็งในการสร้างความตระหนักและการปรับเปลี่ยนเจตคติในกลุ่มผู้นำชุมชนและผู้นำศาสนาในท้องถิ่น โดยการให้ความรู้และเพิ่มพลังความเชื่อมั่นแก่ผู้หญิงมุสลิมต่อไป

๒) การจัดทำรายงานคู่ขนานผลการดำเนินงานของประเทศไทยเสนอต่อกลไกสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติ

ตามที่คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติมีหน้าที่จัดทำรายงานคู่ขนานตามอนุสัญญาด้านสิทธิมนุษยชนที่ประเทศไทยเป็นภาคีเพื่อเสนอคณะกรรมการประจำอนุสัญญาต่างๆ นั้น นับเป็นกลไกสำคัญหนึ่งในการติดตามความก้าวหน้า ปัญหาอุปสรรค ข้อท้าทาย รวมถึงการมีข้อเสนอแนะในการดำเนินการตามภาระผูกพันของประเทศไทยในฐานะรัฐภาคี เพื่อปกป้องคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของผู้หญิงมุสลิมให้เป็นไปตามมาตรฐานสากล ประกอบด้วย การจัดทำรายงาน ดังต่อไปนี้

๒.๑) รายงานคู่ขนานตามพันธกรณีต่อ CEDAW

การที่ประเทศไทยเป็นภาคี CEDAW กสม. มีภารกิจต้องจัดทำรายงานคู่ขนานตามอนุสัญญานี้เสนอต่อคณะกรรมการ CEDAW เช่นเดียวกับอนุสัญญา หรือกติการะหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนอื่น ๆ ซึ่งในโอกาสที่ประเทศไทยต้องไปรายงานความคืบหน้าต่อหน้าคณะกรรมการ CEDAW ถึงในการดำเนินงานด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทยตามรายงานฉบับที่ ๖ และ ๗ เมื่อเดือนกรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๖๐ กสม.ได้จัดทำรายงานสถานการณ์ประเด็นปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนของผู้หญิง และข้อเสนอแนะต่อคณะกรรมการ CEDAW ตามข้อมูลที่ กสม.ได้รับเรื่องราวร้องเรียนจากประชาชน เพื่อเป็นข้อมูลให้คณะกรรมการพิจารณาการดำเนินงานของประเทศไทย^{๒๑} ในส่วนของภาคประชาสังคม มูลนิธิผู้หญิงและคณะทำงานปาดานีเพื่อการเฝ้าระวังต่อกลไกระหว่างประเทศ^{๒๒} (PATANI Working Group for Monitoring of International Mechanisms) ได้จัดทำรายงานที่มีประเด็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนของผู้หญิงมุสลิมด้วย และมีผู้แทนเข้าร่วมในวาระที่คณะกรรมการ CEDAW จัดให้ภาคประชาสังคมเข้าพบและนำเสนอประเด็นปัญหาและข้อห่วงใยด้วยวาจา

ผลการพิจารณารายงานของประเทศไทย คณะกรรมการ CEDAW ได้แสดงความห่วงใยต่อประเทศไทยในหลายประเด็น โดยมีสรุปข้อสังเกต (Concluding Observations) พร้อมข้อเสนอแนะต่อประเทศไทยเกี่ยวกับการเลือกปฏิบัติต่อผู้หญิงมุสลิม^{๒๓} เช่น แก้ไขกฎหมายไม่ให้มีข้อยกเว้นในการห้ามมิให้มีการเลือกปฏิบัติด้วยเหตุผลตามหลักศาสนา ขจัดภาพเหมารวมและเจตคติที่ชายเป็นใหญ่ในหญิงและชาย รวมทั้งผู้นำทางศาสนา เอาผิดทางอาญากับการขี้อวยวะเพศและรณรงค์ถึงผลกระทบต่อหญิงและเด็กจากการปฏิบัตินั้น พัฒนามาตรการพิเศษชั่วคราวเพื่อสร้างหลักประกันว่าผู้หญิงมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้จะมีความเสมอภาคเชิงเนื้อหาเช่นเดียวกับผู้ชายในทุกด้าน รวมถึงการจัดให้มีการช่วยเหลือทางสังคมและทางการเงินที่พอเพียง คุ้มครองหญิงและเด็กที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับความขัดแย้งจากการใช้ความรุนแรงทุกรูปแบบ สร้างหลักประกันว่าหญิงที่สามเริ่หรือสมาชิกครอบครัวต้องเผชิญกับการละเมิดสิทธิมนุษยชนจะเข้าถึงการเยียวยาที่มีประสิทธิภาพและเข้าถึงความยุติธรรม ให้ผู้หญิงมีส่วนร่วมและการตัดสินใจอย่างเต็มที่ในกระบวนการฟื้นฟูทุกขั้นตอนหลังความขัดแย้ง สร้างหลักประกันในการบริการสุขภาพทางเพศและอนามัยเจริญพันธุ์อย่างทั่วถึงและสิทธิที่จะตัดสินใจรับบริการนั้นอย่างอิสระ ได้รับรู้ล่วงหน้าสร้างหลักประกันว่าการมีภรรยาหลายคนเป็นสิ่งต้องห้าม

๒๑ http://tbinternet.ohchr.org/Treaties/CEDAW/Shared%20Documents/THA/INT_CEDAW_IFN_THA_27198_E.pdf

๒๒ http://tbinternet.ohchr.org/Treaties/CEDAW/Shared%20Documents/THA/INT_CEDAW_NGO_THA_27699_E.pdf

๒๓ http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CEDAW%2fC%2fTHA%2fCO%2f6-7&Lang=en

๒.๒) รายงานคู่ขนานตามพันธกรณีที่มีต่อกลไกด้านสิทธิมนุษยชนอื่นๆ ของสหประชาชาติ

ในฐานะสถาบันสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ กสม. มีหน้าที่จัดทำรายงานคู่ขนานผลการดำเนินงานของประเทศไทยและเสนอแนะการดำเนินงานของรัฐบาลในประเด็นต่างๆ ตามพันธกรณีที่มีต่ออนุสัญญาอื่นๆ ที่ประเทศไทยเข้าเป็นภาคีด้วย ซึ่งในบางรายงานมีประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสตรีโดยรวม หรือสตรีมุสลิมเป็นการเฉพาะด้วย หลังเสร็จสิ้นการรายงานของประเทศไทยคณะกรรมการประจำอนุสัญญาต่างๆ ได้มีสรุปข้อคิดเห็นทั้งข้อห่วงใยและข้อเสนอแนะที่เกี่ยวกับผู้หญิงมุสลิม ดังนี้

- อนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบ (Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination-CERD) คณะกรรมการการ CERD มีข้อกังวลต่อประเทศไทย (ข้อ ๒๐) (ข้อ ๒, ๕ (ง)) ว่าผู้หญิงเชื้อสายมลายูกำลังเผชิญการเลือกปฏิบัติที่ซ้ำซ้อน ทั้งในพื้นที่การเมืองและชีวิตทางสังคม ทำให้โอกาสในการเข้าถึงความยุติธรรมของผู้หญิงกลุ่มนี้มีความยากลำบากขึ้นอีกมาก (พ.ศ. ๒๕๕๕)

- อนุสัญญาต่อต้านการทรมานและการประติบัติหรือการลงโทษอื่นที่โหดร้ายไร้มนุษยธรรมหรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรี (Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment of Punishment-CAT) คณะกรรมการ CAT มีข้อเสนอแนะต่อประเทศไทย (ข้อ 16 (d)) ให้ขจัดอุปสรรคการเข้าถึงความคุ้มครองทางกฎหมายและชดใช้ความเสียหายแก่ผู้หญิงกลุ่มด้อยโอกาส โดยเฉพาะผู้หญิงมลายุมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ (พ.ศ. ๒๕๕๗)

- กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (International Covenant on the Economic, Social and Cultural Rights-ICESCR) คณะกรรมการ ICESCR ได้มีข้อเสนอแนะให้ประเทศไทยดำเนินการปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยความเสมอภาคระหว่างเพศ (พ.ศ.๒๕๕๘)

- กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights-ICCPR) คณะกรรมการ ICCPR ก็ได้ให้ข้อเสนอแนะให้ประเทศไทยดำเนินการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อผู้หญิง โดยการแก้ไขพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. ๒๕๕๘ ขจัดความรุนแรงในครอบครัวให้หมดไป แก้ไขกฎหมายให้ยุติการดำเนินคดีอาญาหากมีการไกล่เกลี่ยประนีประนอม รวมถึงให้ประเทศไทยเพิ่มความพยายามในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้หญิงในชีวิตทางการเมือง และโอกาสการเป็นผู้บริหารระดับสูง และให้มีการรณรงค์สร้างจิตสำนึกเพื่อขจัดอคติและความเข้าใจผิดทางเพศ (พ.ศ. ๒๕๖๐)

๒.๓) รายงานคู่ขนานตามกระบวนการทบทวนสถานการณ์สิทธิมนุษยชนโดยคณะมนตรีสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (Universal Periodic Review -UPR)

ในปี พ.ศ. ๒๕๕๙ สหประชาชาติโดยคณะมนตรีสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (UN Human Rights Council-UNHRC) ได้ปรับปรุงกลไกการตรวจสอบสิทธิมนุษยชนของประเทศสมาชิกสหประชาชาติให้ทันสมัยและเท่าทันการล่วงละเมิดสิทธิมนุษยชนของประเทศที่มีความเสี่ยงหรือมีประวัติการละเมิดสิทธิมนุษยชนได้ดียิ่งขึ้นซึ่งสหประชาชาติเรียกกระบวนการนี้ว่า กระบวนการ Universal Periodic Review (UPR) ซึ่งกำหนดให้ประเทศสมาชิกสหประชาชาติทุกประเทศต้องรายงานสถานการณ์สิทธิมนุษยชนภายในประเทศต่อ UNHRC เป็นระยะๆ และเปิดโอกาสให้ประเทศสมาชิกสหประชาชาติอื่นๆ ให้ข้อเสนอแนะต่อประเทศที่ถึงวาระต้องรายงาน UNHRC ได้ ทั้งนี้เพื่อให้ประเทศสมาชิกสหประชาชาติทุกประเทศปรับปรุงสถานการณ์สิทธิมนุษยชนให้ดีขึ้น ให้ทั่วโลกมีการสนับสนุนส่งเสริม และคุ้มครองสิทธิมนุษยชนมากขึ้น รวมถึงให้มีการช่วยเหลือทางวิชาการในการส่งเสริมสมรรถนะการจัดการด้านสิทธิมนุษยชนของรัฐให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

ตามกระบวนการ UPR ประเทศสมาชิกสหประชาชาติที่ถึงกำหนดรายงานจะส่งรายงานด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศนั้น (National Report) ให้ UNHRC และสำนักงานข้าหลวงใหญ่สิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (Office of the High Commissioner for Human Rights-OHCHR) โดย UNHRC จะตั้งคณะทำงาน UPR จากประเทศสมาชิกสหประชาชาติเพื่อทบทวนรายงานการประเมินสถานการณ์สิทธิมนุษยชนของประเทศที่ถึงกำหนดรายงานโดยประเมินจากข้อมูลของผู้มีส่วนได้เสีย (Stakeholders) ทุกภาคส่วน ได้แก่ ๑) รายงานของรัฐ ๒) รายงานด้านสิทธิมนุษยชนจากกลไกประจำอนุสัญญาที่รัฐนั้นเป็นภาคี และ ๓) รายงานจากภาคส่วนอื่นๆ เช่น คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ภาคประชาสังคม องค์กรพัฒนาเอกชน (Non-Government Organizations) รวมทั้งรายงานจากหน่วยงานของสหประชาชาติที่จะเข้ามารวบรวมข้อมูลประเด็นสิทธิมนุษยชน เช่น การที่เจ้าหน้าที่สหประชาชาติเข้าพบผู้นำรัฐบาลเพื่อรับทราบข้อมูลและสถานการณ์ล่าสุดของรัฐภาคี จากนั้นคณะทำงานจะนำเสนอรายงานผลการประเมินสถานการณ์สิทธิมนุษยชนของประเทศนั้นให้ที่ประชุม UNHRC ทั้งคณะพิจารณา (Peer Review) เพื่อให้มีการรับรองต่อไป ประเทศที่ถูกทบทวนจะต้องตอบคำถามในประเด็นที่ประเทศสมาชิกอาจมีข้อสงสัย และจะต้องนำข้อเสนอที่ได้รับมาไปปฏิบัติให้เป็นรูปธรรม ซึ่งหากประเทศที่ถูกทบทวนไม่ปฏิบัติตามหรือไม่ให้ความร่วมมือ UNHRC จะทวงถามประเทศที่ถูกทบทวนต่อไป

กสม. จึงมีหน้าที่จัดทำรายงานคู่ขนานผลการดำเนินงานของประเทศไทยและเสนอแนะการดำเนินงานของรัฐบาลในประเด็นต่างๆ ตามกระบวนการ UPR ด้วย ปัจจุบัน ประเทศไทยได้ผ่านการพิจารณาทบทวนสถานการณ์สิทธิมนุษยชนตาม UPR มาแล้ว ๒ ครั้งเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๕๔ และ ๒๕๕๙ หลังเสร็จสิ้นการรายงานของประเทศไทย คณะมนตรีสิทธิมนุษยชนฯ ได้มีข้อเสนอแนะให้รัฐบาลไทยไม่เลือกปฏิบัติต่อผู้หญิงมุสลิมและปรับปรุงกฎหมายความเท่าเทียมระหว่างเพศ เป็นต้น

๓.๔. ความร่วมมือระหว่าง กสม. และองค์กรเครือข่าย

๑) การดำเนินการในช่วง กสม. ชุดที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๕๗-๒๕๕๘)

เพื่อเป็นการเพิ่มการเข้าถึงความยุติธรรมแก่ผู้หญิงมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ต้องเผชิญกับปัญหาที่ซับซ้อน คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ชุดที่ ๒ ซึ่งมีศาสตราจารย์เกียรติคุณ ดร. อมรา พงศาพิชญ์ เป็นประธานกรรมการ และองค์กรภาคี ได้แก่ สำนักจุฬาราชมนตรี สถาบันศาสนา วัฒนธรรม และสันติภาพ มหาวิทยาลัยพายัพ มูลนิธิยุติธรรมเพื่อสันติภาพ มูลนิธิผู้หญิง และคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี (ดูภาคผนวก ๓) จึงได้ร่วมกันริเริ่มโครงการ “การส่งเสริมการเข้าถึงความยุติธรรมและการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของผู้หญิงมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้” ขึ้น โดยได้รับการสนับสนุนจาก UN Women ภายใต้โครงการระดับภูมิภาค “การส่งเสริมสิทธิมนุษยชนของผู้หญิงในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ๗ ประเทศ (Regional Programme on Improving Women’s Human Rights in Southeast Asia, 2011-2015)” เพื่อ ๑) สร้างความตระหนักเรื่องสิทธิมนุษยชนของผู้หญิงผ่านหลักอิสลามและหลักสิทธิมนุษยชนของผู้หญิง ๒) ระดมความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพื่อส่งเสริมการเข้าถึงความยุติธรรมของผู้หญิงมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ให้เป็นรูปธรรม มีกลุ่มเป้าหมายจากสามจังหวัดจำนวนรวม ๒๓๙ คน ร่วมในกิจกรรมดังตารางสรุป ต่อไปนี้

กิจกรรม และ ผู้เข้าร่วมใน ๓ จังหวัด	วัตถุประสงค์และ เนื้อหาหลัก	หมายเหตุ
๑. การอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่อง “การส่งเสริมการเข้าถึงความยุติธรรมของผู้หญิงมุสลิม” (ธันวาคม ๒๕๕๗ ๒ วัน ๒ รุ่นๆละ ๒๕ คน ที่จังหวัดปัตตานี) กลุ่มเป้าหมาย ๕๐ คน ● เจ้าหน้าที่ศูนย์ประสานงานสิทธิมนุษยชน จังหวัดชายแดนภาคใต้และเจ้าหน้าที่ ศอ.บต. ● องค์กรผู้หญิงมุสลิมและเครือข่าย	● เพิ่มความรู้และ มุมมองด้าน สิทธิมนุษยชน เกี่ยวกับ ● สถานการณ์ ความรุนแรงต่อ ผู้หญิงมุสลิม ในสามจังหวัด อันเนื่องมาจาก ฐานคิดเรื่อง เพศภาวะ ● กฎหมายที่ คุ้มครองผู้หญิง จากความรุนแรง ● หลักศาสนา อิสลามในการ คุ้มครอง สิทธิมนุษยชน ของผู้หญิง ● มาตรฐานสากล ต่างๆ ในการ คุ้มครอง สิทธิมนุษยชน ของผู้หญิง ● ความร่วมมือ ของกลุ่ม ประเทศอิสลาม เรื่องผู้หญิง	● ผลลัพธ์สำคัญที่ได้จาก ๓ กิจกรรมข้างต้น คือ เจ้าหน้าที่ภาครัฐมีความเข้าใจและละเอียดอ่อน ต่อสิทธิมนุษยชนของผู้หญิงมากขึ้นโดยเฉพาะ อย่างยิ่งองค์ความรู้เรื่องหลักการอิสลามที่ ยอมรับความเสมอภาคระหว่างหญิงชายเคารพ และคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของผู้หญิง ซึ่งผู้เข้า ร่วมต่างยอมรับว่าเป็นองค์ความรู้ใหม่ที่เป็น ประโยชน์ต่อการปฏิบัติงาน แม้จะยังมีข้อห่วงใย ถึงการสร้างความเข้าใจกับกลุ่มผู้นำศาสนาที่ ตีความเฉพาะจุดเพื่อตอบสนองวัตถุประสงค์ของ ผู้อำนาจในครอบครั้ว ชุมชน และสังคมโดยรวม โดยไม่คำนึงถึงบริบทหรือเจตจำนงของพระอัลลอฮ์ ● กลุ่มผู้หญิงมุสลิมมีส่วนร่วมในการสะท้อนปัญหา และความต้องการในการเข้าถึงความยุติธรรมต่อ เจ้าหน้าที่ภาครัฐ มีความมั่นใจในการตั้งคำถาม ถึงความยุติธรรมที่ได้รับภายใต้การอำนวย ความยุติธรรมของรัฐ และร่วมกันเสนอแนะต่อ กลไกทางศาสนาและกลไกภาครัฐและท้องถิ่น ในการเพิ่มการเข้าถึงความยุติธรรมแก่ผู้หญิง
๒. การประชุมผู้หญิง เรื่อง “การเข้าถึงความยุติธรรม ของผู้หญิงมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้” (๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘ ที่จังหวัดปัตตานี) กลุ่มเป้าหมาย ๑๕๗ คน ● ผู้นำหญิงและเครือข่ายผู้หญิงมุสลิม		
๓. การสัมมนาเชิงปฏิบัติการ เรื่อง “การจัดทำแนว ปฏิบัติในการคุ้มครองและส่งเสริมการเข้าถึง ความยุติธรรมของผู้หญิงมุสลิมใน จังหวัดชายแดนภาคใต้” (๑๕-๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘ ที่จังหวัดปัตตานี) กลุ่มเป้าหมาย ๓๒ คน: ● ผู้ปฏิบัติงานสหวิชาชีพเกี่ยวกับผู้หญิงและเด็ก ตำรวจ ทหาร เจ้าหน้าที่ยุติธรรมจังหวัด และ ประชาสังคม		

กิจกรรม และ ผู้เข้าร่วมในส่วนกลาง	วัตถุประสงค์	หมายเหตุ
๔. การสัมมนาระดับชาติ เรื่อง “สู่แนวปฏิบัติ เพื่อส่งเสริมการเข้าถึงความยุติธรรมของผู้หญิงมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้” (๒๑ เมษายน ๒๕๕๘ ที่กรุงเทพมหานคร) กลุ่มเป้าหมาย ๑๕๐ คน • เฉพาะหน่วยงานภาครัฐในส่วนกลาง • ภาคประชาสังคม • องค์กรผู้หญิง • สื่อมวลชน	• สร้างความเข้าใจถึงปัญหาการเข้าถึงความยุติธรรมของผู้หญิงมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ • ระดมความเห็นขององค์กรระหว่างประเทศ (UN Women) และองค์กรภาครัฐต่อร่างข้อเสนอแนะของผู้หญิงมุสลิมในเรื่องความรุนแรงในครอบครัวและความรุนแรงทางเพศในชุมชนตามกรอบการอภิปราย ดังนี้ ๑) จะมีแนวทางปฏิบัติอย่างไร ๒) ข้อเสนอที่จะดำเนินการเร่งด่วน ๓) จะผลักดันข้อเสนอไปสู่การปฏิบัติได้อย่างไร	• กสม. และองค์กรเครือข่ายนำเสนอปัญหาผ่านวีดิทัศน์เรื่อง “เรื่องเล่าใต้ฮิญาบ”^{๒๔} ที่ผู้หญิงถูกละเมิดจากผู้มีอิทธิพลด้วยกฎหมาย และไม่ได้เข้าถึงความยุติธรรมจากกลไกศาสนาและกลไกรัฐ • UN Women ชื่นชมบทบาทนำของประเทศไทยในการถอนข้อสงวน CEDAW ข้อ ๑๖ ซึ่งคณะกรรมการ CEDAW ได้ให้ข้อสังเกตแก่ประเทศภาคีทั้งหลายที่มีข้อสงวนที่ข้อ ๑๖ ว่า เหตุผลเกี่ยวกับศาสนา วัฒนธรรม และประเพณีไม่สามารถนำมาเป็นเหตุผลในการเลือกปฏิบัติได้ และมีข้อเสนอแนะให้มีแนวปฏิบัติสำหรับหน่วยงานภาครัฐที่จะไม่ปล่อยให้ผู้กระทำความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็กหญิงไม่ถูกลงโทษ • หน่วยงานรัฐ ภาครัฐนำเสนอความคืบหน้าและแผนในการดำเนินงานที่เกี่ยวข้อง • เครือข่ายกลุ่ม/องค์กรผู้หญิงมุสลิมประมวลความเห็นที่รวบรวมได้จัดทำเป็นตารางสรุปข้อเสนอแนะของผู้หญิงมุสลิมเพื่อพัฒนาแนวปฏิบัติในการส่งเสริมการเข้าถึงความยุติธรรมของผู้หญิงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ดังตารางแนบท้าย)

๒๔ <https://www.youtube.com> พิมพ์ “เรื่องเล่าใต้ฮิญาบ final 25/05/2015” ซึ่งกสม.และองค์กรเครือข่ายได้ร่วมกันจัดทำและเผยแพร่แก่สาธารณะพร้อมกิจกรรมโครงการผ่านสื่อโทรทัศน์ด้วย

ตารางสรุป ข้อเสนอแนะของผู้หญิงมุสลิมเพื่อพัฒนาแนวปฏิบัติ ในการส่งเสริมการเข้าถึงความยุติธรรมของผู้หญิงในจังหวัดชายแดนภาคใต้

๑) ข้อเสนอแนะต่อกลไกศาสนา

ระดับ	ความรุนแรงในครอบครัว/ ความรุนแรงทางเพศในชุมชน	การละเมิดสตรีมุสลิมโดยเจ้าหน้าที่รัฐ (ฝ่ายพลเรือนและฝ่ายความมั่นคง)
ชุมชน - ผู้นำศาสนา - กรรมการมัสยิด	- ให้ผู้หญิงมีส่วนร่วมในคณะกรรมการศาสนา/ที่ปรึกษา - ตรวจสอบ ฟังข้อเท็จจริงอย่างรอบด้านจากผู้เสียหาย - มีทัศนคติที่ดี และคำนึงถึงสิทธิของผู้เสียหาย - รับประสานงานกับหน่วยงานรัฐเพื่อการช่วยเหลือ เยียวยา เบื้องต้น - กำหนดกฎ/ระเบียบชุมชน^{๒๕} ให้สอดคล้องกับหลักการอิสลามเชิงบวก - ปรับเปลี่ยนเจตคติของชุมชนที่มีต่อหญิงและเด็กที่ถูกกระทำด้วยความรุนแรงผ่านช่องทางการสื่อสารที่มีอยู่แล้วในชุมชน	- ร่วมกับผู้นำชุมชนประสานกับผู้บังคับบัญชาของเจ้าหน้าที่รัฐเพื่อช่วยเหลือหญิงผู้เสียหายในการเรียกร้องสิทธิ - ร่วมกับผู้นำชุมชนเจรจากับหน่วยงานต้นสังกัดของเจ้าหน้าที่รัฐเรียกร้องให้มีการตรวจสอบข้อเท็จจริง และติดตามให้มีบทลงโทษ เพื่อให้เป็นแนวทางปฏิบัติร่วมกันระหว่างหน่วยงานฝ่ายความมั่นคง และชุมชนท้องถิ่น - ร่วมกับผู้นำชุมชนประสานกับฝ่ายความมั่นคงในพื้นที่เพื่อจัดเวทีแลกเปลี่ยนความรู้ทางศาสนา วัฒนธรรม ข้อคำนึงเกี่ยวกับความอ่อนไหวของสถานการณ์เด็กและสตรีในพื้นที่
จังหวัด คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด	- ให้ผู้หญิงมีส่วนร่วมในคณะกรรมการศาสนา/ที่ปรึกษา - จัดให้มีผู้มีทักษะให้คำปรึกษาแก่ผู้หญิงเป็นการเฉพาะ เข้าถึงง่าย มีความรู้ความเข้าใจ - เพิ่มเนื้อหาการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของผู้หญิงที่สอดคล้องกับหลักการเชิงบวกในการอบรมก่อนแต่งงาน โดยให้มีวิทยากรที่มีความรู้ความเข้าใจเรื่องสิทธิมนุษยชนของผู้หญิง - จัดอบรมเสริมสร้างความเข้าใจแก่ผู้นำศาสนาใน จชต. (หลักอิสลามเชิงบวก แนวทางของ OIC ในการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรี ส่งเสริมความเสมอภาคของผู้หญิง) - จัดทำแนวปฏิบัติสำหรับผู้นำศาสนาในการร่วมกับผู้นำชุมชนและเจ้าหน้าที่สหวิชาชีพให้ความคุ้มครองผู้หญิงและเด็กที่ถูกกระทำด้วยความรุนแรง	ร่วมจัดอบรมหลักการทางศาสนาและประเพณีวัฒนธรรมแก่เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองและฝ่ายความมั่นคง เพื่อเป็นแนวทางการปฏิบัติในพื้นที่

๒๕ กฎชุมชน หรือฮุกุมปากัด เป็นกฎเกณฑ์ที่ชุมชนกำหนดขึ้นเองเพื่อใช้ในการจัดระเบียบและปกครองกันเองของชุมชนมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เช่นการลงโทษหญิงที่ไม่คลุมฮิญาบ หรือการลงโทษโดยการบังคับหญิงและชายที่อยู่ด้วยกันตามลำพังให้แต่งงานกัน หรือบังคับให้หญิงที่ถูกชุมชนต้องแต่งงานกับผู้ที่ไม่ชอบใจ ทำให้ผู้กระทำผิดไม่ได้รับโทษ

ระดับ	ความรุนแรงในครอบครัว/ ความรุนแรงทางเพศในชุมชน	การละเมิดสิทธิมนุษยชนโดยเจ้าหน้าที่รัฐ (ฝ่ายพลเรือนและฝ่ายความมั่นคง)
ประเทศ - คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย - สำนักจุฬาราชมนตรี	- ให้ผู้หญิงร่วมเป็นกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย - พัฒนาหลักสูตรและจัดอบรมสร้างเสริมความเข้าใจแก่ผู้นำศาสนาใน จชต. (หลักอิสลามเชิงบวก มาตรฐานสากล แนวทางของ OIC ในการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรี ส่งเสริมความเสมอภาคของผู้หญิง) - บังคับใช้กฎหมายอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้ให้มีประสิทธิภาพ (เช่น ค่าเลี้ยงดูบุตร การจัดการทรัพย์สินการกำหนดเงื่อนไขก่อนแต่งงาน) - จัดทำแนวพัตวา (คำวินิจฉัยประเด็นศาสนา) ที่คำนึงถึงการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของผู้หญิงและเผยแพร่แก่ผู้นำศาสนาเพื่อใช้ในการปฏิบัติงานในพื้นที่	-

๒) ข้อเสนอแนะต่อกลไกฝ่ายปกครอง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยราชการ และภาคประชาสังคมที่เกี่ยวข้อง

ระดับ	ความรุนแรงในครอบครัว/ ความรุนแรงทางเพศในชุมชน	การละเมิดสิทธิมนุษยชนโดยเจ้าหน้าที่รัฐ (ฝ่ายพลเรือนและฝ่ายความมั่นคง)
ตำบล/อำเภอ - ฝ่ายปกครอง - อปท. - หน่วยราชการ - ประชาสังคม	ผู้นำชุมชน: รับเรื่องร้องเรียน ให้ความช่วยเหลือผู้เสียหายในการเรียกร้องสิทธิ หน่วยงานรัฐ: - มีหน่วยรับเรื่องร้องเรียนระดับอำเภอ - ให้กลุ่มสตรีมีส่วนร่วมประสานความช่วยเหลือ - อบรมสร้างความตระหนักแก่ผู้นำศาสนาและผู้นำชุมชนให้เข้าถึงจิตใจของผู้เสียหาย - จัดเวทีสร้างเสริมสมรรถนะแกนนำเยาวชนหญิงให้มีความตระหนักและสามารถป้องกันตนเองจากความรุนแรงรูปแบบต่างๆ	ผู้บังคับบัญชาของหน่วยเฉพาะกิจต่างๆ กวดขันความประพฤติของเจ้าหน้าที่ประจำท้องถิ่น และกำหนดบทลงโทษในการควบคุมไม่ให้เจ้าหน้าที่มีความประพฤติไม่สอดคล้องกับวินัยขององค์กรและวัฒนธรรมท้องถิ่น
ประเทศ - คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย - สำนักจุฬาราชมนตรี	อปท.: - มีโครงการและงบประมาณที่สนับสนุนการยุติความรุนแรงต่อสตรีในแผนพัฒนาตำบล/เทศบาล - ให้การคุ้มครองผู้หญิงมุสลิมจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวและความรุนแรงทางเพศ โรงพยาบาล/สถานพยาบาล: มีบุคลากรที่มีความสามารถและทักษะ โรงเรียน: มุ่งให้ได้แก่จบการศึกษาภาคบังคับ ป้องกันการออกกลางคันมาแต่งงาน	

ระดับ	ความรุนแรงในครอบครัว/ ความรุนแรงทางเพศในชุมชน	การละเมิดสิทธิมนุษยชนโดยเจ้าหน้าที่รัฐ (ฝ่ายพลเรือนและฝ่ายความมั่นคง)
จังหวัด/ประเทศ • ฝ่ายปกครอง • องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น • หน่วยงานราชการ • ภาคประชาสังคม	• กระทรวงมหาดไทย - มีนโยบายมิให้กฎ/ระเบียบชุมชนละเมิดสิทธิมนุษยชนของผู้หญิง และเด็ก รวมถึงไม่เป็นอุปสรรคต่อการเข้าถึงความยุติธรรมของผู้หญิง - ประเมินผลกระทบของกฎ/ระเบียบชุมชนที่มีต่อสิทธิและการเข้าถึงความยุติธรรมของผู้หญิง โดยเน้นศึกษาวัฒนธรรมและวิถีปฏิบัติในท้องถิ่นตามหลักอิสลาม • กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ - ให้มีฝ่ายกิจการสตรีในจังหวัด - ให้องค์กรสตรีมุสลิมมีส่วนร่วมในการรณรงค์ยุติความรุนแรงต่อเด็กและสตรี - สนับสนุนงบประมาณในการสร้างเครือข่ายและการทำงานของภาคประชาสังคม - สนับสนุนการเพิ่มกลไกระดับอำเภอเพื่อรับเรื่องร้องเรียนและให้ความช่วยเหลือแก่ผู้หญิง โดยมีสถานที่ดูแล/ศูนย์ให้คำปรึกษาผู้ได้รับผลกระทบระดับอำเภอ “Help Center” แบบ One-Stop Service ประจำชุมชน ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากผู้นำทางการและผู้นำศาสนา มีผู้นำชุมชน ผู้นำศาสนาโรงพยาบาล พมจ. เป็นคณะทำงาน - ให้มีสัดส่วนของสตรีอย่างเหมาะสมในการให้คำปรึกษา/ช่วยเหลือเบื้องต้น กระจายข่าวสารข้อมูลความรู้แก่ผู้หญิงและเด็กประชาสัมพันธ์ข้อมูล ให้ความรู้ - สนับสนุนงบประมาณการจัดอบรมแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐและอาสาสมัครชุมชน - เผยแพร่คู่มือเรื่องแนวทางปฏิบัติทักษะวัฒนธรรมแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐและประชาชน • กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว - บูรณาการแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาสถานภาพสตรีจังหวัดชายแดนภาคใต้เข้าในแผนพัฒนาสตรีระดับชาติ ระยะ ๕ ปี/ระยะยาว - กำหนดนโยบายการส่งเสริมการเข้าถึงความยุติธรรมและการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของผู้หญิงสำหรับจังหวัดชายแดนภาคใต้ • ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ - มียุทธศาสตร์และแผนปฏิบัติการในการพัฒนาสถานภาพสตรีชายแดนใต้ที่ครอบคลุมการป้องกันแก้ไขความรุนแรงต่อผู้หญิง การเข้าถึงการศึกษา การเข้าถึงการฝึกทักษะอาชีพ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจทางการเมืองและการบริหาร - กำหนดให้มีสัดส่วนของผู้หญิงในคณะกรรมการระดับชาติในการพัฒนาชายแดนใต้และด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง	• ศอ.บต. จัดทำคู่มือทักษะวัฒนธรรมหรือปรับปรุงเพิ่มเติมจากคู่มือของ กอ.ส. โดยเพิ่มเรื่องความอ่อนไหวของพื้นที่ในกรณีสตรี เพื่อใช้ในการอบรมเจ้าหน้าที่ของรัฐทั้งฝ่ายพลเรือนและฝ่ายความมั่นคงที่ย้ายเข้ามาประจำการในจังหวัดชายแดนภาคใต้ • กองอำนวยการร่วมรักษาความมั่นคงภายใน (กอ.รมน.) ภาค ๔ ส่วนหน้า และ ศชต. มีหน่วยงาน/ฝ่ายรับเรื่องร้องเรียน เรื่องการละเมิดสิทธิผู้หญิงที่เกี่ยวข้องกับเจ้าหน้าที่ฝ่ายความมั่นคง • กอ.รมน.ภาค ๔ ส่วนหน้าจัดอบรมทหารเรื่องแนวปฏิบัติตัวในชุมชนทักษะวัฒนธรรมที่รวมเรื่องความสัมพันธ์ชายหญิงในชุมชน รวมทั้งเข้มงวดกวดขันความประพฤติของผู้ที่จะมาปฏิบัติงานในท้องถิ่น ไม่ปล่อยให้ผู้กระทำความผิดต่อผู้หญิงในท้องถิ่นลอยนวล • ศอ.บต. จัดทำคู่มือทักษะวัฒนธรรมหรือปรับปรุงเพิ่มเติมจากคู่มือของ กอ.ส. โดยเพิ่มเรื่องความอ่อนไหวของพื้นที่ในกรณีสตรี เพื่อใช้ในการอบรมเจ้าหน้าที่ของรัฐทั้งฝ่ายพลเรือนและฝ่ายความมั่นคงที่ย้ายเข้ามาประจำการในจังหวัดชายแดนภาคใต้ • กองอำนวยการร่วมรักษาความมั่นคงภายใน (กอ.รมน.) ภาค ๔ ส่วนหน้า และ ศชต. มีหน่วยงาน/ฝ่ายรับเรื่องร้องเรียน เรื่องการละเมิดสิทธิผู้หญิงที่เกี่ยวข้องกับเจ้าหน้าที่ฝ่ายความมั่นคง

ระดับ	ความรุนแรงในครอบครัว/ ความรุนแรงทางเพศในชุมชน	การละเมิดสิทธิมนุษยชนโดยเจ้าหน้าที่รัฐ (ฝ่ายพลเรือนและฝ่ายความมั่นคง)
	• ศอ.บต. - ตั้งฝ่าย/หน่วยงานย่อยเพื่อรับคำร้องเรื่องความรุนแรงทางเพศต่อผู้หญิงในจังหวัดชายแดนใต้ ทั้งภายในครอบครัวและชุมชน - รับเรื่องร้องเรียนกรณีการละเมิดสิทธิสตรีโดยเจ้าหน้าที่ และให้ความช่วยเหลือเยียวยาเบื้องต้น • ศูนย์ดำรงธรรม - เพิ่มกลไกรับเรื่องร้องเรียนความรุนแรงในครอบครัวและความรุนแรงทางเพศ - ประสานงานกับสหวิชาชีพในขั้นตอนการตรวจสอบข้อเท็จจริงในกระบวนการยุติธรรม การฟ้องคดีเรียกค่าเสียหายแทนผู้หญิงและเด็ก - ประสาน จิตแพทย์ และนักสังคมสงเคราะห์ให้ความช่วยเหลือเยียวยาผลกระทบจากจิตใจ • กลไกยุติธรรมในชุมชน - ตระหนักถึงปัญหาความรุนแรงรูปแบบต่างๆ ที่กระทบต่อผู้หญิง - รมรungskกับนำชุมชนและผู้นำศาสนาเพื่อส่งเสริมให้ผู้หญิงและเด็กที่ประสบความรุนแรงในรูปแบบต่างๆ ได้รับความคุ้มครองและเข้าถึงความยุติธรรม - รมรungskกับเจ้าหน้าที่ตำรวจในพื้นที่ให้ตระหนักถึงความสำคัญของการให้ความช่วยเหลือในกระบวนการยุติธรรมทางการ • กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ - จัดอบรมความรู้เรื่องสิทธิมนุษยชน สิทธิสตรี มาตรฐานกลไกด้านสิทธิมนุษยชนและหลักการอิสลามเชิงบวกใน การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของสตรี ความรู้เกี่ยวกับกลไกการให้ความช่วยเหลือผู้ถูกกระทำ ให้แก่กรรมการอิสลามประจำจังหวัด เพื่อให้มีการจัดอบรมถ่ายทอดความรู้แก่โต๊ะอิหม่าม ครูสอนศาสนาในชุมชนต่างๆ - กสม. จัดตั้งหน่วยงานย่อยให้กระจายทั่วถึงในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ให้ทำงานด้านวาระสตรีเป็นหลักสามารถดำเนินการแทนผู้หญิงในกรณีไม่ได้รับความเป็นธรรม • โรงพยาบาลประจำจังหวัด - ทำหน้าที่ให้ความรู้ และสนับสนุนการมีส่วนร่วมของอาสาสมัครหมู่บ้านเพื่อช่วยงานเกี่ยวกับการให้ความช่วยเหลือในกระบวนการยุติธรรม เช่น การตรวจร่างกายเพื่อเก็บหลักฐานการให้มันักจิตวิทยาเข้าไปช่วยงานยุติธรรม - พัฒนาแนวทางในการดูแลสุขภาพและสิทธิอนามัยเจริญพันธุ์ของผู้หญิงการเว้นระยะการมีบุตร/การคลอดที่ปลอดภัย/ และการเฝ้าระวังการขริบอวัยวะเพศหญิง • ปรับปรุงร่างกฎหมายอิสลามครอบครัว มรดก พ.ศ. ให้มีสาระที่บรรจุแนวทางในการให้ผู้หญิงสามารถเข้าถึงความยุติธรรมได้ง่าย รวดเร็ว ไม่เสียค่าใช้จ่าย โดยผู้หญิงมุสลิมในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้จะต้องมีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็น	• กอ.รมน.ภาค ๔ ส่วนหน้าจัดอบรมทหารเรื่องแนวปฏิบัติตัวในชุมชนทักษะวัฒนธรรมที่รวมเรื่องความสัมพันธ์ชายหญิงในชุมชน รวมทั้งเข้มงวดกวดขันความประพฤติของผู้ที่จะมาปฏิบัติงานในท้องถิ่น ไม่ปล่อยให้ผู้กระทำความผิดต่อผู้หญิงในท้องถิ่นลอยนวล • กอ.รมน.ภาค ๔ ส่วนหน้าจัดทำแนวปฏิบัติของหน่วยงานทหารและบทลงโทษเจ้าหน้าที่ที่ละเมิดแสวงหาประโยชน์ทางเพศ

๒) ความเห็นขององค์การระหว่างประเทศและองค์กรภาครัฐต่อข้อเสนอแนะของผู้หญิงในการส่งเสริมการเข้าถึงความยุติธรรมในจังหวัดชายแดนภาคใต้

การสัมมนาระดับชาติ เรื่อง “สู่แนวปฏิบัติเพื่อส่งเสริมการเข้าถึงความยุติธรรมของผู้หญิงมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้” เมื่อวันที่ ๒๑ เมษายน ๒๕๕๘ ซึ่ง กสม. และองค์กรเครือข่ายร่วมกันจัดขึ้นเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับการอำนวยความสะดวกและการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของผู้หญิงนั้น มีผู้แทนองค์การระหว่างประเทศและหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องให้ความเห็นต่อข้อเสนอแนะของผู้หญิงมุสลิมในการส่งเสริมการเข้าถึงความยุติธรรมของผู้หญิงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ รวมถึงข้อมูลในสิ่งที่หน่วยงานรัฐกำลังดำเนินการตามคำมั่น และแผนการดำเนินงานของหน่วยงานในเรื่องนี้ ดังนี้

โรเบร์ตา คลาร์ก (Roberta Clarke)

ผู้อำนวยการภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิก

องค์การเพื่อความเสมอภาคระหว่างเพศและพลังของผู้หญิงแห่งสหประชาชาติ (UN WOMEN)

“ประเทศไทยนับเป็นประเทศผู้นำในการเป็นภาคี CEDAW ในภูมิภาคนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นหนึ่งในสองประเทศในภูมิภาคเอเชีย ตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งจริงๆ แล้วในภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิกด้วย ที่เป็นภาคีพิธีสารเลือกรับของ CEDAW ตอนที่ประเทศไทยเข้าเป็นภาคีนั้นได้มีข้อสงวนหลายข้อ และล่าสุดได้ถอนข้อสงวนข้อที่ ๑๖ เรื่องการใช้มาตรการที่เหมาะสมในการจัดการเลือกปฏิบัติต่อผู้หญิงในชีวิตสมรสและสัมพันธภาพในครอบครัวให้มีความเสมอภาคระหว่างหญิงชายออกในปี พ.ศ. ๒๕๕๕ ซึ่งนับเป็นก้าวอย่างที่สำคัญมากที่สร้างให้เกิดกรอบการปฏิบัติงานที่เราภาคภูมิใจกันวันนี้... ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาคณะกรรมการ CEDAW ได้ให้ข้อสังเกต

แก่ประเทศภาคีเช่นเดียวกับประเทศไทยที่มีข้อสงวนที่ข้อ ๑๖ ว่า เหตุผลเกี่ยวกับศาสนา วัฒนธรรม และประเพณีไม่สามารถนำมาเป็นเหตุผลในการเลือกปฏิบัติได้ จึงขอให้ประเทศต่างๆ ถอนข้อสงวนข้อนี้ออกไป ซึ่งประเทศไทยได้แสดงบทบาทนำในการถอนข้อสงวนนี้ออกไปแล้ว แต่ข้อท้าทายของประเทศไทยและอีกหลายประเทศคือทำอย่างไรจะให้การถอนข้อสงวนนำไปสู่การออกกฎหมาย นโยบาย และนำไปสู่การปฏิบัติที่สอดคล้องกับมาตรฐาน CEDAW เพื่อเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมนำไปสู่ความเสมอภาคอย่างแท้จริง โดยไม่นำเหตุผลทางศาสนา วัฒนธรรม และประเพณีมาเป็นเหตุผลในการเลือกปฏิบัติต่อผู้หญิง

ในการปฏิบัติตามพันธกรณี CEDAW มีหลักการสำคัญสามประการ ซึ่งมีความสำคัญไม่เฉพาะกับไทยแต่กับทุกประเทศ ได้แก่ ๑) ความเสมอภาคระหว่างหญิงชาย ซึ่งไม่เฉพาะความเสมอภาคทางโอกาส การเข้าถึงทรัพยากรเท่านั้น แต่ยังหมายถึงความเสมอภาคในผลลัพธ์ที่ทำให้หญิงและชายมีความเสมอภาคและชีวิตอยู่ร่วมกันได้อย่างมั่นคงด้วย ๒) การไม่เลือกปฏิบัติทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยรัฐมีข้อผูกพันที่จะจัดการเลือกปฏิบัติโดยกฎหมายและนโยบายทั้งทางตรงและทางอ้อม การจัดการเลือกปฏิบัติทางอ้อมจะเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงบรรทัดฐานและการปฏิบัติทางวัฒนธรรม ๓) รัฐมีพันธกรณีที่จะต้องเคารพ คุ้มครองและทำให้สิทธิของประชาชนเกิดขึ้นจริง ไม่เพียงแต่รัฐที่จะต้องดำเนินการตามพันธสัญญาเท่านั้น ผู้ที่ไม่ใช่ภาครัฐ เช่น นายจ้าง สหภาพการค้า สามี-ภรรยา เอกชน ก็ต้องมีข้อผูกพันที่จะยึดหลักความเสมอภาคระหว่างหญิงชายด้วย นอกจากนี้ CEDAW ยังระบุให้ประเทศภาคีบรรจุหลักความเสมอภาคระหว่างหญิงชายไว้ในรัฐธรรมนูญด้วย

สำหรับข้อเสนอแนะที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากสามจังหวัดชายแดนใต้ได้ร่วมกันจัดทำขึ้นนั้น ขอเสนอให้เพิ่มแนวปฏิบัติสำหรับหน่วยงานภาครัฐที่จะทำให้ การไม่ลงโทษผู้กระทำความผิดหายไป เพราะการไม่ลงโทษผู้กระทำความผิดทำให้ผู้หญิงไม่กล้ารายงานเรื่องที่เกิดขึ้นเพราะเกรงจะถูกตีตราในขณะที่ผู้ทำผิดกลับลอยนวล ดังนั้น จึงควรสร้างความรู้ความเข้าใจและสร้างแนวทางให้การไม่ลงโทษยุติลงอย่างแท้จริง เพื่อให้ผู้หญิงมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินอย่างแท้จริง เราจะพบว่าเมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นผู้หญิงมักจะไปหาผู้นำชุมชนหรือผู้นำศาสนาเพราะคิดว่าเป็นพื้นที่ที่จะได้รับความเห็นใจ สิ่งที่หลายประเทศได้มีการดำเนินการและน่าจะประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี คือ การกำหนดกระบวนการให้ผู้รับผิดชอบทุกภาคส่วนรู้ว่าจะต้องดำเนินการอย่างไรเมื่อผู้หญิงได้รับความเสียหายไปแจ้งเหตุ

แนวปฏิบัติที่เสนอมาอีกประเด็นหนึ่งที่ดีมาก คือ การทำให้ผู้นำชุมชนและเจ้าหน้าที่ภาครัฐทุกภาคส่วนดำเนินการตอบสนองต่อสถานการณ์จริงที่ผู้หญิงมุสลิมเผชิญ โดยรับรู้ เข้าใจ และละเอียดอ่อนต่อความรู้สึก ความหวาดกลัว ความกังวล ความเป็นส่วนตัวของผู้ที่เข้ามาร้องเรียน การตอบสนองนี้จะแสดงให้เห็นว่าผู้หญิงมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาด้วย”

การยุติการไม่ลงโทษผู้กระทำความผิดจะเกิดขึ้นไม่ได้หากไม่มีการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมเสียก่อน นั่นคือ การไม่อดทนต่อความรุนแรงทุกรูปแบบต่อผู้หญิงอีกต่อไป ไม่เพียงการเปลี่ยนแปลงที่ความเข้าใจ ชีตความสามารถ หรือวัฒนธรรมการทำงานของภาครัฐเท่านั้น แต่เปลี่ยนแปลงผู้ที่ไม่อยู่ในภาครัฐด้วยทั้งที่เป็นการเปลี่ยนแปลงระดับบุคคล และการเปลี่ยนแปลงเชิงสถาบัน

ความเสมอภาคระหว่างหญิงชายในหลักอิสลามเป็นสิ่งพึงดงามมาก เพราะเป็นการให้คุณค่าที่เสมอภาคกันระหว่างหญิงกับชาย เพื่อให้เกิดการเคารพซึ่งกันและกัน สร้างความกลมกลืนในการอยู่ร่วมกัน ซึ่งจะเป็นจุดที่จะยุติความรุนแรงต่อผู้หญิงได้ การเปลี่ยนวัฒนธรรมเพื่อหยุดยั้งการกระทำความผิดแล้วไม่ถูกลงโทษจะนำมาซึ่งการสร้างกรอบความรับผิดชอบร่วมกัน

สิ่งสำคัญอย่างยิ่งยวดคือ การทำงานร่วมกันของภาคี ไม่ว่าจะเป็นภาคีเก่าของภาครัฐ ภาคเอกชน สื่อสารมวลชน กลไกเชิงสถาบัน กลไกทางศาสนา การสร้างภาคีจะเป็นพื้นฐานของการสร้างวัฒนธรรมใหม่ หากภาคีเข้าใจความเป็นสากลของมวลมนุษยชาติซึ่งเป็นรากฐานสำคัญ ก็จะไปสู่การเปลี่ยนแปลงได้ โดยต้องมีมาตรฐานภาพความมุ่งมั่นทางการเมือง ซึ่งรวมถึงการเพิ่มทรัพยากรในการดำเนินการด้วย ดังที่ได้ระบุไว้ในแนวปฏิบัติที่เสนอมา

ปติกาณจน์ สิทธิเดช

รองอธิบดีกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ

ผู้แทนกระทรวงยุติธรรม

“กระทรวงยุติธรรมทำงานในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้อย่างต่อเนื่องเพื่อส่งเสริมให้ประชาชนเข้าถึงความยุติธรรมอย่างทั่วถึงและเท่าเทียม ครั้งนี้เป็นครั้งแรกที่ได้มีการนำเสนอปัญหาที่ผู้หญิงมุสลิมเผชิญออกมาอย่างชัดเจนในระดับประเทศ และมีข้อเสนอแนะที่เป็นรูปธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการได้ฟัง ผศ. ดร. สุชาติ เศรษฐมาลินี นำเสนอหลักการศาสนาอีกมิติหนึ่งซึ่งไม่เคยได้รับรู้มาก่อน ทำให้เห็นว่าจำเป็นต้องเผยแพร่เรื่องนี้อย่างต่อเนื่องและกว้างขวาง กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพทำเรื่องกฎหมายและเสรีภาพพื้นฐานอยู่แล้วน่าจะผนวกหลักการที่ถูกต้องเข้าไปด้วยในอนาคต เพื่อให้หญิงและชายจับมือก้าวไปพร้อมๆ กัน กระทรวงฯ ต้องตระหนักว่าหลักการที่ถูกต้องเป็นอย่างไร...”

กระทรวงยุติธรรมก็มีการช่วยเหลือเยียวยาอย่างต่อเนื่องแก่หญิงมุสลิมที่เป็นผู้เสียหายหรือได้รับผลกระทบจากคดีอาญาจากอาชญากรรมที่ตนไม่ได้กระทำ เช่น กรณีนักเรียนที่ถูกข่มขืนแล้วโรงเรียนไม่ยอมให้เข้าสอบ

กระทรวงฯ จะสนับสนุนประเด็นการลดความเหลื่อมล้ำและสร้างความยุติธรรมทั่วถึงเท่าเทียม ทั้งก่อนระหว่าง และหลังกระบวนการยุติธรรมชุมชน โดย ๑) ในขั้นตอนก่อนกระบวนการยุติธรรมนั้น ขณะนี้กระทรวงฯ กำลังจับมือกับกระทรวงมหาดไทยจะให้ยุติธรรมชุมชนไปอยู่กับ อบต. เพื่อทำเรื่องยุติธรรมในชุมชน ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท ส่งเสริมความรู้ความเข้าใจเรื่องกฎหมายและสิทธิเสรีภาพ และการป้องกันอาชญากรรม ๒) ในขั้นตอนระหว่างกระบวนการยุติธรรม กระทรวงฯ มีความพยายามที่จะผลักดัน “ร่างพระราชบัญญัติกองทุนยุติธรรม” ที่จะให้การสนับสนุนค่าดำเนินคดี การคุ้มครองพยาน ค่าประกันตัวและการดำเนินคดีทางอาญา และ “ร่างกฎหมายเกี่ยวกับการป้องกันและปราบปรามการทรมานและการสูญหายโดยไม่สมัครใจ” ซึ่งคาดว่าจะคณะรัฐมนตรีจะพิจารณาเร็วๆ นี้ รวมถึง จะผลักดันให้มีพระราชบัญญัติไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทของชุมชน ซึ่งการไกล่เกลี่ยเป็นภูมิปัญญาดั้งเดิมของภาคประชาชนแต่ที่ผ่านมาไม่มีอะไรรับรองวิธีการ การกำหนดมาตรฐานการไกล่เกลี่ยระหว่างหน่วยงานต่างๆ ที่ทำเรื่องนี้ให้เป็นมาตรฐานเดียวกันก็เป็นอีกช่องทางหนึ่งที่น่าจะทำได้ นอกจากนี้ยังมีแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติฉบับที่ ๓ (พ.ศ. ๒๕๕๗-๒๕๖๑) ซึ่งจะเป็นกลไกหนึ่งที่จะสามารถร่วมกันดำเนินงานสนับสนุนการเข้าถึงความยุติธรรมของผู้หญิงมุสลิมให้เป็นรูปธรรมได้... กระทรวงฯ ยังต้องเรียนรู้ต่อไปและยินดีเป็นส่วนส่วนการทำงานเพื่อการเข้าถึงความยุติธรรมที่ทั่วถึงและเท่าเทียม”

กิตติ สุระคำแหง

ผู้อำนวยการสำนักบริหารงานยุติธรรม ศูนย์อำนาจการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้

“ในมุมมองของผม ความรุนแรงที่เกิดขึ้นน่าจะเกิดในมุมมืดของสังคมในมุมใดมุมหนึ่ง วิธีคิดแบบนั้นเป็นข้อยกเว้น ไม่ใช่หลักการ ผมยังเชื่อมั่นในหลักการศาสนาอิสลามที่ถูกต้องเช่นเดียวกับ ศ.ดร. สุชาติ เศรษฐมาลินี เชื่อในวิถีของมุสลิม ผมยังเชื่อมั่นในผู้นำศาสนาหลายๆ ท่านในพื้นที่ ผมจึงคิดว่าสิ่งที่เกิดขึ้นถูกเก็บกดไว้ในมุมใดมุมหนึ่ง ผู้ได้รับผลกระทบจะก้าวข้ามสิ่งที่เป็นข้อจำกัดอย่างไร ปัญหาต่างๆ ถูกเก็บกดไว้ ผู้อำนวยการ คอ.บต. มีนโยบายชัดเจนในการก้าวข้ามขวากหนามไปสู่กระบวนการยุติธรรม

ข้อเสนอที่ให้พิจารณานั้น เชื่อว่าตรงใจท่านเลขาธิการ คอ.บต.

มีบางข้อที่ทำอยู่แล้วแต่ยังไม่ได้หยิบยกขึ้นมาให้เป็นรูปธรรม กิจกรรมต่อไปนี้จะเป็สะพานให้ผู้หญิงมุสลิมก้าวข้ามข้อจำกัดและฝ่าฟันให้พ้นขวากหนามได้อย่างไร ๑) จัดตั้งศูนย์อำนาจความเป็นธรรมระดับตำบล ๓๐๐ กว่าตำบล พร้อมรับเรื่องร้องเรียนร้องทุกข์ มีผู้หญิงปฏิบัติหน้าที่ด้วย ๒) จะมีเครือข่ายในการทำงานร่วมกับศูนย์ยุติธรรมชุมชน โดยมีนิติกรประจำอำเภอ ๔๐ กว่าคน ซึ่งเป็นผู้หญิง ๓๐ กว่าคน จะจัดให้มีนิติกรประจำศาล เรือนจำและคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด เพื่อรับฟังเรื่องร้องทุกข์ ร้องเรียน ๓) มีสายด่วน ๑๘๘๐ จัดให้มีคน ๑๔ คนมานั่งรับเรื่องร้องเรียน ตลอด ๒๔ ชั่วโมง โดยจะมีกลไกในการช่วยเหลือโดยทันที ๔) ได้สนับสนุนงบประมาณให้สำนักงานกลางอิสลามสร้างศูนย์ไกลเกลี่ยปัญหาอิสลามในสามจังหวัด ๔ ล้านบาทเพื่อสร้างบรรยากาศให้เอื้อต่อการแก้ปัญหา ๕) มีการตั้งมหาวิทยาลัยอิมามเพื่อเป็นเวทีให้ผู้นำศาสนามุสลิมรุ่นใหม่และรุ่นเก่ามาพูดคุยทบทวนเรื่องสิทธิมนุษยชนและอนุสัญญาต่างๆ ให้หน่วยงานต่างๆ และผู้นำศาสนาได้รับรู้และเรียนรู้อย่างบูรณาการ ๖) มีกลไกจัดการเจ้าหน้าที่รัฐที่มีพฤติกรรมไม่เหมาะสม เช่น ทำผิดกฎหมาย ทำผิดจรรยาบรรณ ไม่เข้าใจและไม่ยอมทำความเข้าใจ”

กานู อุกัยริตน์

เลขาธิการศูนย์อำนาจการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้

“ขอเพิ่มเติมว่า คอ.บต. มีนิติกรประจำศาลและเรือนจำในการให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชนอยู่แล้ว แต่จะเพิ่มอัตรากำลังให้สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ๕ พื้นที่ เพื่อให้ผู้หญิงที่มีปัญหาเรื่องครอบครัวมีความอบอุ่นใจมากขึ้น นอกจากนี้จะมีการแต่งตั้งผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายสตรีอีก ๑๙๘๒ แห่ง เพื่อให้บทบาทสตรีมีความชัดเจนมากขึ้นและเพื่อสร้างความอุ่นใจให้พี่น้องสตรีในสามจังหวัด”

พล.ต.ชวลิต เจริญแจ้ง

ผู้อำนวยการสำนักบังคับใช้กฎหมายและสิทธิมนุษยชน

ผู้แทนกองอำนาจการรักษาความมั่นคงภายในภาค ๔ ส่วนหน้า

“...กฎหมายที่ผมรับผิดชอบเป็นกฎหมายพิเศษ ๓ ฉบับ เพื่อควบคุมไม่ให้เจ้าหน้าที่ละเมิดสิทธิหรือใช้กฎหมายเกินขอบเขต ได้แก่ กฎอัยการศึก พ.ศ. ๒๕๕๗ พระราชบัญญัติสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. ๒๕๕๘ และพระราชบัญญัติความมั่นคง พ.ศ. ๒๕๕๑ ส่วนใหญ่ผมรับผิดชอบงานการเมืองและดูแลรับเรื่องร้องเรียนกรณีเจ้าหน้าที่ไปละเมิดสิทธิจากการใช้กฎหมายพิเศษ รวมทั้งรับผิดชอบเรื่องพาดนกลับบ้าน พาดนหลบหนีกลับมาสู่คดี ที่ผ่านมาก็ได้คลุกคลีกับกลุ่มสตรีค่อนข้างมากเพื่อหาทางเข้าถึงสตรีที่ได้รับผลกระทบจากความขัดแย้ง เช่น คดีครูจุฬาลงกรณ์ในปี พ.ศ. ๒๕๕๙ ที่บ้านกุจิงลือปะ นราธิวาส มีสตรีที่ถูกหมายจับ ๔๐ คน บางส่วนมอบตัว บางส่วนยังหลบหนีอยู่ โดยเชิญกลุ่มสตรีภาคใต้มาพบปะสะท้อนปัญหา

ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ ได้แก่ ปัญหาสิทธิมนุษยชน การประกอบอาชีพ ยาเสพติดการดูแลลูก สิทธิที่ไม่เสมอภาคกันของหญิงชาย ให้ความช่วยเหลืออำนวยความสะดวกในการประกันตัวสำหรับผู้ถูกหมายจับ การจัดหาทนายต่อผู้คดีให้

สำหรับงานด้านการคุ้มครองสตรีโดยเฉพาะจะอยู่ในความรับผิดชอบของ คอ.บต. และกระทรวงยุติธรรมเป็นหลัก เห็นด้วยกับการส่งเสริมบทบาทสตรี ปัญหาในสามจังหวัดชายแดนใต้ ถ้าให้ผู้หญิงนำปัญหาความขัดแย้งจะจบแน่นอน เห็นด้วยกับพลเอกสนธิ บุญญรัตกริน อดีตผู้บัญชาการทหารบกที่ว่าภาคใต้ต้องให้ผู้หญิงนำ”

ศ.นัย มุสา

ผู้อำนวยการสำนักยุทธศาสตร์ความมั่นคงจังหวัดชายแดนภาคใต้และชนต่างวัฒนธรรม

ผู้แทนสำนักงานความมั่นคงแห่งชาติ

“ขณะนี้ สภาความมั่นคงแห่งชาติกำลังจัดทำร่างนโยบายการบริหารและการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ พ.ศ. ๒๕๕๘-๒๕๖๐ จะเป็นตัวเปิดในการแก้ปัญหาชายแดนภาคใต้ในทุกมิติ จะพูดถึงประเด็นปัญหาของสตรีและเยาวชนเพิ่มขึ้นอีก ๑ ย่อหน้า จากเดิมมีเพียง ๑ ประโยค เพื่อให้เห็นความสัมพันธ์ของความรุนแรงทางกายภาพ โครงสร้าง และวัฒนธรรมที่ต้องถูกครอบด้วย ความรุนแรงจากความขัดแย้ง เป็นเรื่องสำคัญมากจะลงพื้นที่กลางเดือนหรือปลายเดือนนี้ ให้ประชาชนสามจังหวัดช่วยดูร่างที่เสนอว่ามั่นคงหรือไม่อย่างไร

ในเรื่องแนวปฏิบัติ มีข้อเสนอแนะให้ระบุว่าการไกล่เกลี่ยมีอะไรบ้าง กลไกรัฐมีอะไรบ้างที่เกี่ยวข้อง และควรระบุกลไกด้านนโยบายที่จะแสดงให้เห็นเจตนารมณ์ทางการเมืองที่จะแก้ปัญหาความขัดแย้งในภาคใต้ด้วย และให้กลไกเหล่านี้เข้ามามีส่วนร่วม รวมถึงน่าจะต้องการ

เอากกระทรวงวัฒนธรรมและกระทรวงมหาดไทยเข้ามามีส่วนร่วมด้วย นอกจากนี้ยังมีประเด็นการส่งเสริมผู้หญิงให้มีบทบาทในการตัดสินใจทางการเมือง หากจะให้มีการบูรณาการเรียนรู้มิติอิสลามซึ่งมีอยู่หลายชุด ก็น่าจะเป็นประโยชน์มากเรื่องนี้เป็นเรื่องละเอียดอ่อน ควรต้องใช้การมีส่วนร่วมให้มาก”

๓) การดำเนินการในช่วง กสม. ชุดที่ ๓ (พ.ศ. ๒๕๖๐)

กสม. และองค์กรเครือข่ายได้ร่วมกันทบทวนองค์ความรู้สำคัญและให้ข้อมูลช่องทางการร้องเรียนกรณีการละเมิดสิทธิมนุษยชนแก่ผู้แทนเครือข่ายผู้หญิงมุสลิมและหน่วยงานภาครัฐ ตลอดจนสร้างความเข้าใจแก่นักวิชาการศาสนาและผู้นำศาสนาถึงปัญหาและความต้องการของผู้หญิงมุสลิมจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่จะได้รับการคุ้มครองผ่านกิจกรรมดังต่อไปนี้

กิจกรรมและผู้เข้าร่วม	วัตถุประสงค์และเนื้อหาหลัก	หมายเหตุ
๑. การเสริมสร้างสมรรถนะผู้หญิงมุสลิมจังหวัดชายแดนภาคใต้ ภายใต้โครงการ การจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและการปรับปรุงกฎหมายเพื่อส่งเสริมการเข้าถึงความยุติธรรมของผู้หญิงมุสลิมจังหวัดชายแดนภาคใต้” (๖-๘ พฤษภาคม ๒๕๖๐ ที่จังหวัดปัตตานี) กลุ่มเป้าหมาย ๓๐ คนใน ๓ จังหวัด • องค์กรผู้หญิงมุสลิมและเครือข่าย • หน่วยงานภาครัฐ	• ทบทวนประเด็นสิทธิมนุษยชนของผู้หญิงมุสลิมที่ถูกละเมิดจากความรุนแรงในรูปแบบต่างๆ • ทบทวนหลักการที่แท้จริงของศาสนาอิสลามที่ยอมรับความเสมอภาคระหว่างเพศ บทบาท และสิทธิของผู้หญิง ซึ่งสอดคล้องกับ CEDAW • ให้ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายไทยที่เกี่ยวข้องและการบังคับใช้กลไกสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ ช่องทางการร้องเรียนการละเมิดสิทธิมนุษยชนต่อ กสม. • ระดมความคิดเห็นในการพัฒนาแนวปฏิบัติในการส่งเสริมการเข้าถึงความยุติธรรมและการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของผู้หญิงมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้	• ผู้เข้าร่วมได้เรียนรู้เกี่ยวกับปัญหาความรุนแรงในรูปแบบต่างๆ ต่อผู้หญิง • ได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ตลอดจนระดมความเห็นเกี่ยวกับแนวทางแก้ไขปัญหาร่วมกัน
๒. การสัมมนา “แนวปฏิบัติเพื่อส่งเสริมการเข้าถึงความยุติธรรมของผู้หญิงมุสลิมจังหวัดชายแดนภาคใต้” (๑๓ กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๐ ที่กรุงเทพมหานคร) กลุ่มเป้าหมาย ๓๐ คน • นักวิชาการศาสนา • ผู้นำศาสนา • องค์กรผู้หญิงมุสลิมและเครือข่าย	• สร้างความเข้าใจถึงปัญหาอุปสรรคในการเข้าถึงความยุติธรรมของผู้หญิงมุสลิม และความต้องการที่จะได้รับการคุ้มครองจากรัฐ • แลกเปลี่ยนประสบการณ์ความร่วมมือในการแก้ปัญหาการกระทำรุนแรงต่อผู้หญิง โดยผู้นำศาสนาและผู้นำชุมชน • เติมเต็มข้อเสนอแนะของผู้หญิงมุสลิมในการส่งเสริมการเข้าถึงความยุติธรรมของผู้หญิง (ดูตารางข้อเสนอแนะในบทที่ ๕)	

๔) ตัวอย่างประสบการณ์ความร่วมมือระหว่างองค์กรศาสนากับภาคประชาสังคม ปัญหาและความคืบหน้าในการดำเนินการของภาครัฐ

ในการสัมมนาเรื่อง “แนวปฏิบัติเพื่อส่งเสริมการเข้าถึงความยุติธรรมของผู้หญิงมุสลิมจังหวัดชายแดนภาคใต้ เมื่อวันที่ ๑๓ กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๐ ซึ่ง กสม. และองค์กรเครือข่ายร่วมกันจัดขึ้น เพื่อสร้างความเข้าใจและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับการอำนวยความสะดวกและการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของผู้หญิงแก่นักวิชาการศาสนาและผู้นำศาสนา นั้น ผู้เข้าร่วมการสัมมนาได้ให้ความเห็นต่อข้อเสนอแนะของผู้หญิงมุสลิมในการส่งเสริมการเข้าถึงความยุติธรรมของผู้หญิงในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ รวมถึงข้อมูลในสิ่งที่หน่วยงานรัฐกำลังดำเนินการตามคำมั่น และแผนการดำเนินงานของหน่วยงานในเรื่องนี้ ดังนี้

ความร่วมมือขององค์กรผู้หญิงกับผู้นำศาสนา

ดาราราย รักษาสิริพงศ์

ผู้รับผิดชอบ “โครงการจัดทำแนวปฏิบัติในการคุ้มครองผู้หญิงที่ประสบปัญหาความรุนแรงในครอบครัวในชุมชนอิสลาม”
ศูนย์ประสานงานพื้นที่อำเภอแม่สวด มูลนิธิผู้หญิง

“พื้นที่แม่สวดเป็นพื้นที่ติดกับชายแดนพม่า มีความหลากหลายของชาติพันธุ์ ทั้งกลุ่มคนไทยมุสลิมที่อยู่มาแต่เดิม คนมุสลิมที่อพยพย้ายถิ่นเข้ามาจากพม่า และคนมุสลิมที่อยู่ในค่ายผู้ลี้ภัยบริเวณชายแดน ปัญหาของผู้หญิงมุสลิมไม่เกิดขึ้นเฉพาะในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้เท่านั้นแต่เกิดขึ้นที่แม่สวดด้วย ปัญหาของผู้หญิงมุสลิมในพื้นที่อำเภอแม่สวดที่พบ เช่น

๑) เด็กหญิงอายุ ๑๕ ปี ถูกเพื่อนชายฉุดไปข่มขืนและถูกลักพาไปบังคับแต่งงานโดยที่ครอบครัวฝ่ายหญิงไม่ได้รับรู้ด้วย ฝ่ายชายจัดงานแต่งงานเพื่อให้รู้สึกว่าได้พ้นผิดและแสดงให้คนอื่นเห็นว่าได้รับผิดชอบแล้ว เมื่อพากลับมาอยู่กินกันในพื้นที่แม่สวดมีการใช้ความรุนแรงและฝ่ายชายไม่รับผิดชอบเลี้ยงดูลูก ผู้หญิงทำเรื่องขอหย่าแต่เรื่องยังไม่เสร็จสิ้น

๒) ผู้หญิงถูกสามีทำร้าย ทอดทิ้ง ไม่ส่งเสียเลี้ยงดูลูก เพื่อนบ้านรู้เห็นแต่ก็ไม่กล้าห้าม เพราะเกรงว่าสามีอาจเกี่ยวข้องกับยาเสพติด เพื่อนบ้านและคนในชุมชนมักหลีกเลี่ยงไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวทำให้ผู้หญิงไม่มีทางเลือก ไม่มีที่ไป เมื่อเกิดเหตุก็หนีออกจากบ้านเป็นประจำ แต่ก็ต้องกลับมาทุกครั้งเพราะตนเองไม่มีทางไป เหตุผลที่มักนำมาเป็นข้ออ้างในการทำร้าย คือ ผู้หญิงประพฤติไม่ดี เล่นการพนัน คบชู้

๓) ผู้นำศาสนาแต่ละคนใช้ดุลพินิจแตกต่างกันในการอนุญาตให้หย่าหรือไม่อนุญาตให้หย่า บางกรณีผู้หญิงสามารถหย่าได้แต่ต้องจ่ายเงินเพื่อแลกกับการให้ผู้ชายยอมหย่า หากผู้หญิงไม่มีเงินหรือไปปรึกษากับผู้นำที่ต้องการให้ไกลเกลี่ย ก็จะทำให้ไม่สามารถหย่าได้ และต้องถูกกระทำความรุนแรงซ้ำเป็นเวลายาวนาน ทำให้ได้รับผลกระทบทั้งด้านร่างกายและจิตใจ

ช่องว่างในการเข้าถึงความยุติธรรมของผู้หญิงที่ถูกกระทำความรุนแรง

“ผู้หญิงไม่รู้สิทธิ ไม่รู้ว่ามีกฎหมายคุ้มครองความรุนแรงในครอบครัว ผู้หญิงไม่กล้าเอาผิดกับสามีเพราะกลัวบาป จึงเลือกที่จะไม่ไปแจ้งความหรือเล่าเรื่องให้กับผู้อื่นฟัง ผู้หญิงไม่มีความรู้ในเรื่องศาสนา และผู้ชายจึงเป็นบุคคลที่จะสอน และเชื่อตามที่ผู้ชายสอนว่า สามีมีสิทธิทุบตีเพื่อสั่งสอนได้ เพราะผู้หญิงทำตัวไม่ดี

ผู้หญิงจำยอมต้องตกอยู่ในสภาพที่ถูกกระทำ รู้สึกว่าตนเองสมควรแล้วที่จะถูกทุบตีเพราะเราทำตัวไม่ดี ผู้หญิงกลุ่มพม่าที่เป็นมุสลิมในพื้นที่แม่สอดส่วนใหญ่อยู่ในสถานะหลบหนีเข้าเมือง เมื่อเกิดเหตุขึ้นจึงไม่กล้าไปร้องทุกข์ หรือแม้แต่จะไปโรงพยาบาลเพื่อรักษาอาการบาดเจ็บ อีกทั้งยังยากจนไม่มีค่ารถและสื่อสารภาษาไทยไม่ได้

บางครั้งผู้หญิงรวบรวมความกล้าไปแจ้งความร้องทุกข์ต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจ แต่เจ้าหน้าที่ตำรวจยังคงมีความเข้าใจผิดว่า หากเป็นเรื่องในครอบครัวต้องใช้หลักอิสลามไปจัดการกันเอง ตำรวจไม่สามารถช่วยเหลือได้และไม่รับแจ้งความ กรณีความรุนแรงในครอบครัวของคนมุสลิม อีกทั้งในพื้นที่แม่สอดยังไม่มีพนักงานเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว และไม่สะดวกที่จะเดินทางไปแจ้งที่อำเภอเมืองเนื่องจากมีภูเขาคั่นกลาง จากช่องว่างดังกล่าวทำให้ผู้หญิงไม่สามารถหย่าร้างได้ และถูกกดดันให้เป็นฝ่ายที่ต้องให้อภัยสามี”

แนวทางแก้ไขปัญหาร่วมกันกับผู้นำศาสนา

“มูลนิธิผู้หญิงได้เชิญผู้นำศาสนาทั้งในส่วนคณะกรรมการกลางอิสลามจังหวัดตาก และผู้นำศาสนาซึ่งเป็นชาวพม่าที่ได้รับการยอมรับนับถือในชุมชนร่วมพูดคุยแลกเปลี่ยนสถานการณ์และวิเคราะห์ปัญหาร่วมกัน เพื่อระดมความเห็นต่อแนวทางในการช่วยเหลือผู้หญิงและเด็กที่ถูกกระทำรุนแรงในครอบครัว โดยมี ผศ.ดร. สุชาติ เศรษฐมาลินี มาเป็นวิทยากรให้ความรู้เกี่ยวกับสิทธิผู้หญิงตามหลักอิสลาม เพื่อจะสร้างความเข้าใจให้ตรงกันว่า หลักการอิสลามไม่ได้ขัดกับกฎหมายไทยในเรื่องการคุ้มครองผู้ถูกกระทำความรุนแรง

ผลจากการหารือร่วมกัน ผู้นำศาสนาได้เห็นชอบที่จะใช้มาตรการจากเบาไปหาหนัก จาก เยี่ยมบ้าน ตักเตือน กำหนดเงื่อนไขหากมีการกระทำซ้ำ จนถึงจัดให้ผู้หญิงร้องทุกข์ ดำเนินคดีตามกฎหมายกับสามีที่ใช้ความรุนแรง จนถึงที่สุดหากเกินกว่าจะตักเตือน และจัดให้ผู้หญิงร้องขอคุ้มครองสวัสดิภาพตาม พรบ.คุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.๒๕๕๐

เมื่อเร็วๆ นี้ ศาลได้มีคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพไม่ให้ผู้ชายเข้าใกล้หรือเข้ามาคุกคาม ห้ามไม่ให้ดื่มสุรา เพื่อที่จะควบคุมไม่ให้มีความเสี่ยงในการทำร้ายผู้หญิงอีก คำสั่งมีกำหนดระยะเวลา ๖ เดือน หากฝ่าฝืนมีโทษจำคุกครั้งละ ๑ เดือน”

ความสำคัญขององค์กรทางศาสนา และ ศาสนาในการปฏิบัติ

เอกชัย เนติภูมิกุล

กรรมการอิสลามประจำจังหวัดตาก

ความสำคัญขององค์กรทางศาสนา

“เนื่องจากชาวมุสลิมที่อพยพเข้ามาในพื้นที่แม่สอดจะรวมตัวอาศัยหนาแน่นอยู่ในบริเวณที่มีสุเหร่าและมัสยิดหรือในเขตชุมชนอิสลามด้วยความเชื่อมั่นเหนียวแน่นว่าเป็นอิสลามเช่นกันยอมเป็นพี่น้องกัน และมั่นใจในหลักประกันว่าหากเสียชีวิตลงจะมีผู้ดำเนินการฝังร่างตามพิธีทางศาสนาให้เพราะหลักอิสลามให้ชุมชนมีการจัดการศพของผู้ตายได้ด้วยเหตุนี้ผู้นับถืออิสลามจึงมีความรู้สึกเชื่อมั่นและไว้วางใจอย่างหนักแน่นต่อสถาบันทางศาสนามากกว่าสถาบันอื่น ดังนั้น สถาบันทางศาสนาจึงมีบทบาทสำคัญอย่างมากในการแก้ไขปัญหา โดยมีหน่วยงานรัฐและ

หน่วยงานภาคประชาสังคมเข้ามาช่วยเหลือเป็นภาคีร่วมกัน

สำหรับในพื้นที่อำเภอแม่สอดนั้น มูลนิธิผู้หญิง ได้เข้ามาเริ่มดำเนินงานในพื้นที่เป็นเวลาหลายปีแล้ว ในอดีตที่ผ่านมาการดำเนินงานระหว่างมูลนิธิและองค์กรทางศาสนาแยกส่วนกัน กล่าวคือ เมื่อพบปัญหาเหตุการณ์ทำร้ายกันในครอบครัวจนถึงขั้นเสียชีวิต องค์กรภาคประชาสังคมได้เข้าไปดำเนินการให้ความช่วยเหลือ ในขณะที่องค์กรด้านศาสนาแม้จะรับทราบปัญหาแต่ไม่สามารถเข้าไปได้

ต่อมาในช่วงหลังจึงได้มีการพูดคุยปรับเปลี่ยนแนวทางการทำงานให้มีการดำเนินงานร่วมกัน ซึ่งในช่วงสองปีที่ผ่านมาแม้จะยังไม่ประสบความสำเร็จ แต่ก็เริ่มมองเห็นแนวทางการทำงานที่ดีขึ้น โดยองค์กรศาสนาและผู้นำศาสนาต้องให้ความสำคัญ เนื่องจากแม้ผู้นำศาสนาจะมีองค์ความรู้ทางศาสนา แต่ยังขาดทักษะในการใช้องค์ความรู้ทางศาสนานำสู่สังคม ซึ่งเป็นปัญหาที่พบมากในหลายพื้นที่ที่มีผู้รู้ทางศาสนาจำนวนมากแต่ไม่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้”

ตัวอย่างที่ดีจากองค์กรศาสนาทั้งระดับชาติและระดับจังหวัด

“ด้วยความตระหนักในสถานการณ์ข้างต้น จึงได้หารือร่วมกับมูลนิธิผู้หญิงจนได้ข้อสรุปร่วมกันว่า ในกรณีที่เกิดปัญหาในพื้นที่แม่สอดขึ้นจะมีตัวแทนขององค์กรศาสนาเข้าร่วมให้ข้อมูลแก่พนักงานสอบสวนที่สถานีตำรวจว่า กรณีที่เกิดขึ้นนั้นสอดคล้องหรือไม่สอดคล้องกับหลักการทางศาสนา

นอกจากนี้ การที่สำนักจุฬาราชมนตรีได้จัดตั้งสภาเครือข่ายด้านมนุษยธรรม เพื่อให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมขึ้นในช่วงสองปีที่ผ่านมา ซึ่งกระผมเป็นหนึ่งในสภาเครือข่ายด้านมนุษยธรรม และได้รับโอกาสเข้าร่วมประชุมครั้งนี้ จึงถือว่าเป็นบทบาทหนึ่งที่สภาเครือข่ายด้านมนุษยธรรมจะต้องนำประเด็นปัญหานี้เข้าไปหารือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อผลักดันให้เกิดการดำเนินตามระบบอำนาจจากบนลงล่าง และอาจอาศัยช่องทางสภาเครือข่ายด้านมนุษยธรรมในการผลักดันให้ปัญหามีความเบาบางลงต่อไป”

คุณสุเพ็ญศรี พึ่งโคกสูง

ผู้จัดการมูลนิธิส่งเสริมความเสมอภาคทางสังคม

“การดำเนินงานในพื้นที่แม่สอดถือเป็นกรณีตัวอย่างที่ดีและอยากให้พัฒนางานขึ้นไปเป็นศูนย์คุ้มครองบุคคลผู้ถูกระทำความรุนแรงในครอบครัว อย่างไรก็ตามต้องมีการพัฒนาทักษะของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานเพื่อนำไปสู่การสนับสนุน และให้มีการชักชวนผู้ชายเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานเพื่อสร้างความร่วมมือระหว่างกันที่จะร่วมดูแล และพยายามชักชวนหน่วยงานทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมด้วยกัน”

ปัญหาการดำเนินการของรัฐในการส่งเสริมให้ผู้หญิงมุสลิมเข้าถึงความยุติธรรม

พรสม เปาว์ปราโม

รองอธิบดีกรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พม.)

“การดำเนินงานเรื่องความรุนแรงในครอบครัว จะมีหลายกรมร่วมกับกรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัวดำเนินการ รวมถึงกรมกิจการเด็กและเยาวชนที่รับผิดชอบบ้านพักเด็กและครอบครัว โดยในแต่ละจังหวัดจะมีเจ้าหน้าที่สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดทำหน้าที่ประสานงาน นอกจากการทำงานของระหว่างกรมในกระทรวงแล้วยังทำงานในรูปแบบของสหวิชาชีพ เนื่องจาก พม. ไม่สามารถทำงานโดยลำพัง จำเป็นต้องประสานงานกับเจ้าหน้าที่ตำรวจ เจ้าหน้าที่โรงพยาบาลและสาธารณสุข อย่างไรก็ตามพบว่า เจ้าหน้าที่ประสบปัญหาในการทำงานทั้งการถูกข่มขู่หรือถูกฟ้องร้อง เป็นต้น

สำหรับเจ้าหน้าที่ประจำศูนย์ความรุนแรงในครอบครัวเป็นเจ้าหน้าที่ของพัฒนาสังคมและความมั่นคงของจังหวัดตาก ซึ่งเป็นตำแหน่งพนักงานจ้างเหมา เนื่องจากหน่วยงานก็ยังไม่ได้รับความสำคัญในเรื่องของบุคลากรเท่าที่ควร ทำให้เกิดปัญหาการเปลี่ยนงานบ่อยครั้ง ซึ่งถือเป็นโจทย์สำคัญที่จะต้องดำเนินการแก้ไขปัญหาดังกล่าวต่อไปเนื่องจากเจ้าหน้าที่ประจำศูนย์ความรุนแรงในครอบครัวถือเป็นกลไกเดียวที่ทำงานอยู่ในพื้นที่”

ประเด็นผู้หญิงมุสลิม: โจทย์ร่วมของหลายหน่วยงานภาครัฐที่จะต้องทำงานร่วมกับภาคประชาสังคม

“ประเด็นผู้หญิงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ถือเป็นประเด็นที่สำคัญมาก และเป็นประเด็นเฉพาะเจาะจงที่คณะกรรมการประจำอนุสัญญา CEDAW มีความห่วงใยอย่างมาก โดยให้เร่งดำเนินการและรายงานให้ทราบภายในช่วงระยะเวลา ๒ ปี ซึ่งถือเป็นโจทย์ใหญ่ที่ไม่ใช่โจทย์ของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์กระทรวงเดียวแต่เป็นโจทย์ของหน่วยงานภาครัฐที่จะต้องทำงานร่วมกับภาคเอกชนทั้งหมด

ข้อเสนอแนะ การเข้าถึงความยุติธรรมของผู้หญิงมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้

ในที่ประชุมกลไกระดับชาติด้านสตรี ซึ่งมีรองนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน ได้มีการนำข้อห่วงใยของ คณะกรรมการประจำอนุสัญญา CEDAW เข้าพิจารณา ผู้เข้าร่วมประชุมหลายท่านไม่มีความเข้าใจประเด็นปัญหาผู้หญิง ในภาคใต้ เพราะฉะนั้นประเด็นสำคัญแรก คือ การให้ความรู้ความเข้าใจแก่คนในสังคมเกี่ยวกับผู้หญิงในพื้นที่จังหวัด ชายแดนใต้ที่ได้รับผลกระทบทั้งจากการใช้ความรุนแรงและการเลือกปฏิบัติ ประกอบกับภาครัฐไม่มีข้อมูลที่เพียงพอ โดยเฉพาะข้อมูลกลุ่มเฉพาะ เช่น ผู้หญิงในจังหวัดชายแดนใต้และผู้หญิงชนเผ่า”

ความคืบหน้าของรัฐในการส่งเสริมให้ผู้หญิงมุสลิมเข้าถึงความยุติธรรม

กนกรัตน์ เกื้อกิจ

ผู้ช่วยเลขาธิการ คอ.บต.

“สำหรับประเด็นผู้หญิงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ คอ.บต. มีการทำงานกับผู้หญิงโดยเฉพาะเครือข่ายภาคประชาชนค่อนข้างมากขึ้น พอสมควรจากช่วงปีแรกของเหตุการณ์ความไม่สงบ (ปี ๒๕๔๗-๒๕๕๐) จนกระทั่งปัจจุบันนี้พบว่าผู้หญิงเปลี่ยนจากการเป็นผู้เสียหายและรับ การช่วยเหลือมาเป็นผู้หญิงที่ผ่านพ้นวิกฤตแล้วรวมตัวกันให้ความช่วยเหลือ แก่ผู้เสียหายใหม่เป็นผู้นำนมากขึ้น การขับเคลื่อนเพื่อเพิ่มพลังหรือกลยุทธ์ให้ แก่ผู้หญิงซึ่งมีความสำคัญมาก มักจะมาจากการส่งเสริมผ่านภาคประชาสังคม และคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ในขณะที่การดำเนินงานของ หน่วยงานภาครัฐส่วนใหญ่ยังมุ่งเรื่องความเป็นอยู่และปากท้องเป็นหลัก

อย่างไรก็ตาม คอ. บต. ไม่ได้ทอดทิ้งประเด็นผู้หญิงที่เป็นประเด็นความมั่นคงทางด้านสังคม ปัจจุบัน การทำงานของ คอ.บต.ในประเด็นเรื่องผู้หญิงค่อนข้างมีแนวทางที่ชัดเจนขึ้น คอ.บต. ไม่ได้ละเลยประเด็น ความเท่าเทียมระหว่างเพศ และจะทำให้ผู้หญิงมุสลิมเข้าถึงกฎหมายให้มากที่สุด และมีความตั้งใจที่จะให้ผู้หญิง สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้รับสิทธิต่างๆ อย่างเสมอภาคกับชาย

ตามที่ท่านเลขาธิการ คอ.บต. ได้รับปากว่าจะให้ผู้หญิงเข้าไปมีส่วนร่วมในสำนักงานคณะกรรมการอิสลาม ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ขณะนี้ได้ขยายครอบคลุมห้าจังหวัดชายแดนภาคใต้แล้ว โดยให้ผู้หญิงได้มาทำงาน เป็นนักกฎหมายเพื่อทำหน้าที่ให้คำปรึกษาเมื่อเกิดกรณีประเด็นปัญหาผู้หญิงมาร้องเรียนหรือให้ความช่วยเหลือ ซึ่งเป็นการใช้กลไกของผู้หญิงในการขับเคลื่อนเพราะจะไม่มีใครเข้าใจจิตใจได้เท่ากับผู้หญิงด้วยกัน กำลังขยายไป ยังศาล เรือนจำศูนย์ยุติธรรมประจำอำเภอและจังหวัด โดยในหนึ่งจังหวัดจะมี ๖-๗ หน่วยงานที่จะมีประชาชนเข้าไป ติดต่องานทางด้านกฎหมาย รวมไปถึงสถานีตำรวจซึ่งมีนักประชาสัมพันธ์ส่วนใหญ่เป็นผู้หญิงเพื่อให้บริการประชาชน จะเรียกเจ้าหน้าที่ดังกล่าวว่าเป็นเจ้าหน้าที่อำนวยความสะดวกประจำหน่วยงานนั้นๆ อย่างไรก็ตามยังพบว่ามีปัญหา อุปสรรคบางประการ เช่น มีการย้ายเจ้าหน้าที่ทำงานด้านกฎหมายให้ไปทำงานด้านธุรการ ซึ่งทาง คอ.บต. กำลังพยายาม แก้ไขปัญหาดังกล่าวอยู่

นอกจากนี้ คอ.บต. ยังได้มีการประสานงานร่วม กอ.รมน. โดยจะจัดให้มีเจ้าหน้าที่พลเรือนของ คอ.บต. ไปประจำที่ กอ.รมน. เพื่อประสานงานสร้างความรู้ความเข้าใจกับกำลังพลของ กอ.รมน. ให้มีความรู้เรื่อง สิทธิมนุษยชนของพลเรือนกลุ่มต่างๆ เพื่อที่จะได้ปฏิบัติต่อกลุ่มนั้นๆ ได้ได้อย่างเหมาะสม กลุ่มเป้าหมายแรกที่จะ ดำเนินการ คือ เด็ก”

“ประมวลประเด็นสำคัญ
ในการส่งเสริมการเข้าถึงความยุติธรรมของผู้หญิงมุสลิม
จังหวัดชายแดนภาคใต้”

๔

ประมวลประเด็นสำคัญ

ในการส่งเสริมการเข้าถึงความยุติธรรมของผู้หญิงมุสลิม จังหวัดชายแดนภาคใต้

จากการดำเนินกิจกรรมของ กสม. ในรูปแบบต่างๆ ทั้งการอบรม การประชุม การสัมมนาเชิงปฏิบัติการ และการสัมมนาระดับชาติ เพื่อส่งเสริมการเข้าถึงความยุติธรรมของผู้หญิงมุสลิมจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ผ่านมา มีประเด็นที่เป็นแนวคิดและความเห็นที่จะเป็นประโยชน์ในการดำเนินงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อพัฒนาข้อเสนอแนะของผู้หญิงมุสลิมให้เป็นแนวปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมต่อไป ดังนี้

อดีตที่ต้องก้าวข้าม

ชากีร์ พัทธกัญญา^{๒๖}

ผู้แทนคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย

“ความรุนแรงเกิดกับผู้หญิงในทุกสังคม แม้ชุมชนมุสลิมก็ไม่มีข้อยกเว้น แม้ว่าจะมีการอ้างว่าศาสนาอิสลามมีการพูดถึงสิทธิสตรี.... อย่างไรก็ตาม ทุกครั้งที่ทำงานกับมุสลิมหรือหลายๆ คนที่ไม่ใช่มุสลิม โดยเฉพาะกับผู้รู้ทางศาสนา หลายคนจะยกว่าศาสนาอิสลามมีความสมบูรณ์ ประเด็นคือเราไม่ได้มีปัญหากับความสมบูรณ์หรือไม่สมบูรณ์ของศาสนาอิสลาม แต่เรากำลังมีปัญหาเกี่ยวกับวิธีการทำความเข้าใจอิสลามหรือการตีความอิสลาม อิสลามมีความเป็นสากลแต่ก็มีผู้ตีความอย่างมากมาย สิ่งที่เรา กำลังพูดกันไม่ใช่ประเด็นเรื่องสิทธิหรือกฎหมาย แต่เป็นประเด็นเรื่องวัฒนธรรมที่อยู่ในสมอง ฝังรากลึก เรากำลังต่อสู้กับอคติชุดใหญ่อยู่ 2 ชุด คือ

๑) ผู้ชายที่เป็นผู้นำศาสนา ซึ่งบังเอิญเป็นคนอีกรุ่นหนึ่งจึงไม่สามารถที่จะพูดคุยในเรื่องแนวคิดและวิธีการกันได้โดยง่าย... ข้อดีของอิสลามคือ เปิดให้มีการตีความที่หลากหลาย แต่ในขณะเดียวกันเมื่อมีเรื่องวัฒนธรรมเข้ามาเกี่ยวข้อง หมายถึง สภาพแวดล้อมที่เราเติบโตขึ้นมาเป็นแบบใดการตีความก็มาจากสภาพแวดล้อมหรือวัฒนธรรมที่หล่อหลอมมา จึงปฏิเสธไม่ได้ที่จะเกิดการตีความศาสนาอิสลามแบบอื่นที่ไม่เหมือนกับแบบของ ดร.สุชาติ พยายามที่จะบอกเรา เป็นความคิดที่จะต้องต่อสู้กัน ดังนั้นจะอย่างไรที่จะเผยแพร่ความคิดเรื่องการวิพากษ์ ทบทวนการตีความคำสอนในศาสนาที่มีอยู่ให้ขยายออกไป และทำลายชุดความคิดที่มีอยู่ในสังคมโดยเฉพาะ

๒๖ การสัมมนา “แนวปฏิบัติเพื่อส่งเสริมการเข้าถึงความยุติธรรมของผู้หญิงมุสลิมจังหวัดชายแดนภาคใต้ วันที่ ๑๓ กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๐ ที่กรุงเทพมหานคร

อย่างยิ่งสังคมมุสลิม ซึ่งประเด็นนี้สำคัญกว่าประเด็นสิทธิ คิดว่าจำเป็นต้องมีการทำงานร่วมกันระหว่างองค์กรทางศาสนาและองค์กรอื่นๆ วิถีทัศน์เรื่องที่เราได้ดูไปมีผู้นำศาสนาน้อยมากที่ได้เห็น การเผยแพร่ให้ผู้รู้ศาสนาอาจเป็นขั้นตอนแรกของการทำงาน ต่อไปองค์กรทางศาสนา หรือคณะกรรมการกลางจะต้องเข้ามารับเรื่องเหล่านี้ แรงด้านคงมีแน่ แต่อย่างน้อยที่สุดการทำงานในรูปคณะกรรมการร่วมระดับจังหวัดหรือชุมชนอาจเป็นการเริ่มต้นที่ดี

2) ทัศนคติของผู้หญิงรุ่นแม่ผม ซึ่งละเอียดไม่ได้ ที่มองว่าปัญหาเหล่านี้ไม่ใช่ปัญหาที่ผู้หญิงต้องเข้าไปยุ่งเกี่ยว แต่เป็นเรื่องของผู้ชาย นี่เป็นสิ่งที่ผมกังวล นี่เป็นงานของทั้งผู้หญิงและผู้ชายในห้องนี้ที่ต้องช่วยกันแก้ไข”

ยุทธศาสตร์ในการแก้ปัญหาและเพิ่มพลังผู้นำมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้

จรัญ ภักดีธนากุล^{๓๗}

ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

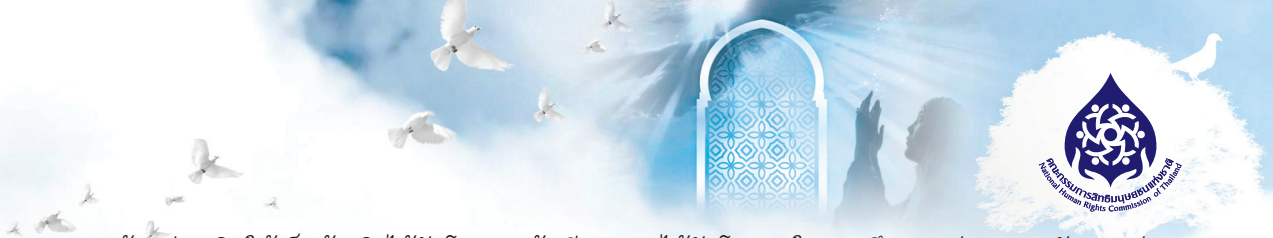
“ถึงแม้อิสลามจะยอมรับให้ใช้ประเพณีความเชื่อของชุมชนประกอบได้ แต่ต้องไม่ขัดแย้งกับหลักกฎหมายอิสลาม โดยเฉพาะที่ปรากฏอยู่ในอัล-กุรอาน เพราะคือกฎหมายของพระเจ้า และได้เน้นย้ำชัดเจนว่าหลักกฎหมายยังต้องคำนึงถึงหลักปฏิบัติอันเป็นบรรทัดฐานพฤติกรรมที่ท่านศาสดามุฮัมมัดได้ปฏิบัติต่อผู้หญิงของท่านนั้น งดงาม ละเอียดย่อนและลึกซึ้งและถือเป็นหลักกฎหมายอิสลามที่ถูกต้องตามประเพณีและความเชื่อของชุมชน การแอบอ้างใดๆ ไม่สามารถจะขัดแย้งได้

ในการแก้ปัญหาผู้หญิงมุสลิมในจังหวัดชายแดนใต้ ซึ่งมีความยากและซับซ้อน สังคมโดยรวม กฎหมายของประเทศ และความคิดเห็นของบุคคลนอกชุมชนมุสลิมยังไม่ใช่มุขำสำคัญในการแก้ไขปัญหา แต่กฎหมายสำคัญคือ ครูบาอาจารย์ ผู้นำศาสนาที่มีความรู้ในหลักกฎหมายอิสลามที่ถูกต้องแท้จริง และการเร่งเผยแพร่ความรู้ที่เป็นคัมภีร์ของศาสนาอิสลามรวมทั้งปัญหาของผู้หญิงมุสลิมโดยผู้นำของชุมชนมุสลิมเองให้สังคมได้รับรู้มากขึ้น ย่อมจะสร้างพลังหรือปฏิกิริยาตอบสนองที่ดีจากทุกฝ่าย จากนั้นจึงค่อยปรับปรุงกฎหมาย กฎชุมชน และการบังคับใช้กฎหมายให้สอดคล้องกับหลักการที่แท้จริงของอิสลาม

หากคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยและคณะกรรมการอิสลามทุกจังหวัดจะจัดให้มีคณะอนุกรรมการด้านสตรี และเชื่อมโยงกับหลักปณิธานของหลักศาสนาอิสลาม หลักกฎหมายอิสลาม ย่อมจะช่วยให้นำไปสู่หนทางที่ดีขึ้น ทุกภาคส่วนต้องดำเนินการ ดังนี้

๒๗ การสัมมนา “แนวปฏิบัติเพื่อส่งเสริมการเข้าถึงความยุติธรรมของผู้หญิงมุสลิมจังหวัดชายแดนภาคใต้ วันที่ ๑๓ กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๐ ที่กรุงเทพมหานคร

(๑) ต้องส่งเสริมให้เด็กผู้หญิงได้รับโอกาสเข้าเรียนและได้รับโอกาสในการศึกษาอย่างเสมอภาคกันระหว่างชายและหญิง เพื่อให้ได้รับโอกาสเติบโตไปสู่ทุกอาชีพตามที่ใฝ่ฝันตามเป้าหมายของตน เพราะเมื่อผู้หญิงมีความรู้และสามารถมีอาชีพ ย่อมจะมีความสามารถในการดำเนินชีวิตด้วยตนเอง อีกทั้งการบิดเบือนและการกดขี่ข่มเหงกระทำได้ยากขึ้น โดยจะเป็นผู้ที่ปฏิบัติตนเหมาะสมตามหลักศาสนาอิสลามทุกประการ แต่จะไม่สยบยอมให้กับการกดขี่ข่มเหงที่บิดเบือนจากหลักปฏิบัติของท่านศาสดา

(๒) จะต้องให้ผู้หญิงมีฐานะทางเศรษฐกิจ คนยากจนและคนโง่เขลาจะถูกกดขี่ข่มเหงไม่ว่าชุมชนไหน หากประสงค์จะแก้ปัญหาควรช่วยให้ผู้หญิงในจังหวัดชายแดนใต้มีโอกาสที่จะเป็นเจ้าของทรัพย์สิน อันจะเป็นอำนาจต่อรอง ทำให้การกดขี่ข่มเหงกระทำได้ยากขึ้น แม้ในกฎหมายมรดกของอิสลามที่กำหนดให้ทำพินัยกรรมได้เพียงหนึ่งในสามของทรัพย์มรดก แต่ในทางปฏิบัติสามารถท้าวศียะฮ์ (คำสั่งเสีย) ซึ่งเป็นการยกให้ก่อนสิ้นชีวิต อันจะช่วยให้ผู้หญิงมีอำนาจต่อรองเพิ่มขึ้นและเชื่อมโยงกับการศึกษาที่อาชีพการงานที่มั่นคง รวมทั้งชุมชนสังคมได้รับความเข้าใจตามหลักศาสนาที่ถูกต้องมากขึ้น ปัญหาเหล่านี้ก็จะคลี่คลาย

ขณะนี้กฎหมายต่างๆ มีพร้อมที่จะคุ้มครองพอสมควรแล้ว แต่ยังมีปัญหาที่การบังคับใช้กฎหมาย ซึ่งจะต้องอาศัยกลไกมากมาย ไม่เฉพาะกลไกกระบวนการยุติธรรม แต่ต้องอาศัยแนวทางปฏิบัติที่ถูกต้องอันมีฐานมาจากความรู้ความเข้าใจ หากยอมรับและสยบนิ่งต่อการบิดเบือนหลักศาสนา ท่านผู้รู้จะต้องปกป้องหลักการที่ดีงามของศาสนาให้สังคมได้รับรู้”

เอกชัย เติญมิกุล^{๒๘}

กรรมการอิสลามประจำจังหวัดตาก

“องค์กรศาสนาควรปรับระบบการทำงานเพื่อรองรับปัญหาที่เกิดขึ้นกับผู้หุ้ญมุสลิม ความจริงกฎหมายตามพระราชบัญญัติบริหารองค์กรศาสนาอิสลามได้ให้อำนาจไว้ค่อนข้างกว้างและสอดคล้องรับกับหลักการศาสนาเพียงแต่องค์กรเหล่านี้ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายไม่สามารถประยุกต์อำนาจหน้าที่เพื่อรองรับปัญหาเหล่านั้นได้ เช่น คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดมีอำนาจหน้าที่ประนีประนอมระงับข้อพิพาทเกี่ยวกับครอบครัวและมรดก โดยพิจารณาเพียงว่าหย่าหรือไม่หย่า แต่ไม่ได้ประยุกต์คิดต่อไปถึงเหตุการณ์การกดขี่ข่มเหง จึงไม่ได้ดำเนินการมากไปกว่านี้ แม้จะมีระเบียบอำนาจหน้าที่ให้ดำเนินการได้

การดำเนินงานในพื้นที่อำเภอแม่สอดไม่จำเป็นต้องยึดรูปแบบขั้นตอนอย่างเป็นทางการ เมื่อเกิดเหตุในพื้นที่อำเภอแม่สอดก็สามารถติดต่อประสานงานกับมูลนิธิผู้หุ้ญเพื่อไปเก็บข้อมูล โดยไม่จำเป็นต้องมีการยื่นเรื่องร้องเรียนไว้ก่อน เมื่อเก็บข้อมูลแล้วก็จะนำเข้าปรึกษาหารือกับอิหม่ามเพื่อดำเนินการต่อไป อย่างไรก็ตาม การตัดสินใจขาดของผู้นำศาสนาอาจพบกับปัญหา คือ การไม่ให้ความสำคัญกับปัญหาและอาจจะละเลยปัญหาดังกล่าว การไม่เข้าใจปัญหาและผู้มีอำนาจตัดสินใจขาดส่วนใหญ่เป็นผู้ชาย แม้ว่าบุคคลดังกล่าวจะมีความรู้ด้านศาสนา แต่อาจไม่มีทักษะในการตรวจสอบ วิเคราะห์ และรับฟังข้อมูลปัญหาที่เกิดขึ้น

ข้อเสนอในการดำเนินงานของคณะกรรมการกลางอิสลามประจำจังหวัด

“การดำเนินงานในพื้นที่แม่สอดเมื่อเกิดปัญหาขึ้นและนำเสนอต่อประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดตาก ประธานกรรมการฯ จะมอบหมายให้กรรมการอิสลามประจำจังหวัดตากซึ่งมีอาชีพทนายความเข้าไปดำเนินการรวบรวมและตรวจสอบข้อเท็จจริงเพื่อสรุปความเห็นเสนอต่อคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดตากต่อไป ซึ่งใช้ระบบคล้ายกับกระบวนการยุติธรรมซึ่งมีชั้นพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ และระบบศาล

ดังนั้น จึงขอเสนอให้ดำเนินการเรื่องนี้ผ่านคณะกรรมการกลางประจำจังหวัดเพื่อผลักดันให้เกิดรูปแบบการดำเนินงานให้สอดคล้องกับตามอำนาจหน้าที่ เช่น กรณีเกิดปัญหาความรุนแรงต่อผู้หุ้ญในสังคมมุสลิมจังหวัดชายแดนภาคใต้ คณะกรรมการกลางอิสลามควรมีการกำหนดแนวทางที่ชัดเจน ซึ่งคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดก็จะนำไปขยายดำเนินการตามนโยบายของคณะกรรมการกลางต่อไป โดยไม่ใช้การดำเนินงานเพียงมีหนังสือสั่งการหรือหนังสือขอความร่วมมือ

ผมเห็นด้วยกับการจัดตั้งคณะกรรมการในคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดเพื่อจัดการปัญหากรณีที่เกิดความรุนแรงต่อผู้หญิงขึ้นเป็นการเฉพาะ ซึ่งอาจเชิญผู้มีความรู้ทางศาสนาหรือผู้ที่มีความรู้ที่เป็นหญิงเข้ามาเป็นหนึ่งในคณะกรรมการเมื่อเกิดเหตุความรุนแรงขึ้นให้คณะกรรมการซึ่งเป็นหญิงได้พบผู้เสียหายเพื่อดำเนินการในเบื้องต้น จากประสบการณ์การทำงานช่วยเหลือสังคมกรณีการให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยน้ำท่วมในพื้นที่อำเภอแม่สอดที่ผ่านมา พบว่า อาสาสมัครซึ่งเข้ามาช่วยเหลือสังคมส่วนใหญ่เป็นผู้หญิง

ข้อเสนอต่อ กสม.

“กสม. ควรเปิดพื้นที่ให้มีการหารือกับคณะกรรมการกลางอิสลามและสำนักจุฬาราชมนตรี เพื่อให้ตระหนักถึงความสำคัญของประเด็นปัญหาความรุนแรงต่อสตรี และแสวงหาแนวทางร่วมกันในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวให้เกิดผลในทางปฏิบัติ อีกทั้งควรมีการติดตามผลการดำเนินงานและปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้น

คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดควรมีหน่วยงานซึ่งรับผิดชอบประเด็นนี้เป็นการเฉพาะ รวมทั้งมีการประเมินผลการทำงานในรอบปีให้เกิดผลในรูปธรรมที่ชัดเจนขึ้น ปัญหาในพื้นที่แม่สอดก็มีความรุนแรงไม่น้อยกว่าในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ ซึ่งที่ผ่านมาคนในชุมชนมุสลิม คนในท้องถิ่น และผู้นำศาสนาไม่นำพาในปัญหานี้เนื่องจากส่วนใหญ่เป็นคนต่างด้าว ทำให้เกิดการสะสมปัญหามากขึ้น ในขณะเดียวกันเจ้าหน้าที่ตำรวจ พนักงานสอบสวน และเจ้าหน้าที่หน่วยงานรัฐก็ยังไม่เข้าใจประเด็นเพศสภาพและสิทธิมนุษยชนของผู้หญิงอย่างลึกซึ้ง จึงเพิกเฉยต่อปัญหาเนื่องจากรับรู้ว่าคุณนำของท้องถิ่นไม่ได้ให้ความสนใจต่อปัญหานี้ และยังมีความเข้าใจที่ไม่ถูกต้อง เช่น ความเข้าใจว่าคู่สมรสที่สมรสกันตามกฎหมายแล้วนั้น สามารถทำร้ายภรรยาได้และเป็นเรื่องในครอบครัว

ผศ. ดร. สุชาติ เศรษฐมาลินี^{๒๙}

สถาบันศาสนา วัฒนธรรม และสันติภาพ มหาวิทยาลัยพายัพ

“จริงๆ ศาสนาอิสลามยอมรับกฎหมายชน ให้ความสำคัญกับวัฒนธรรม วิถีปฏิบัติในท้องถิ่น แต่ก็ต้องไม่ขัดกับหลักการใหญ่ของศาสนา ต้องดูว่าละเมิดสิทธิมนุษยชน ละเมิดผู้หญิงหรือไม่ สำหรับข้อเสนอแนะที่เป็นรูปธรรมสำหรับสร้างความยุติธรรม ความเสมอภาคให้กับผู้หญิงผมคิดว่า

- องค์การใดในพื้นที่ที่ผู้หญิงถูกกระทำ ถูกทำร้ายแล้วอ้างหลักทางศาสนานั้น สามารถทำหนังสือโดยตรงต่อจุฬาราชมนตรี ซึ่งมีผู้ทรงคุณวุฒิ ที่จะวินิจฉัยชี้ขาดประเด็นเกี่ยวกับศาสนาซึ่งจะให้ความยุติธรรม

- กระทรวงยุติธรรมต้องมาให้การดูแลเสริมการทำงานขององค์กรศาสนาเพื่อให้การคุ้มครองผู้หญิงด้วย

- คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดต้องให้ความสำคัญ ให้ผู้หญิงมีบทบาท สร้างพื้นที่ให้ผู้หญิง อย่างน้อยจะต้องตั้งอนุกรรมการฝ่ายกิจการสตรีขึ้นมาให้ผู้หญิงได้มีพื้นที่ในการช่วยกันพัฒนาสังคม ให้เราได้มีการปฏิบัติต่อกันและกันบนพื้นฐานของความเสมอภาค ความเท่าเทียมความยุติธรรม ซึ่งคือแก่นของศาสนาอิสลาม

- ต้องส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีความพร้อม ในการให้ความคุ้มครองผู้หญิงมุสลิมจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ถูกกระทำด้วยความรุนแรงทางเพศและความรุนแรงในครอบครัว”

ศาสตราจารย์เกียรติคุณ ดร.อมรา พงศาพิชญ์^{๓๐}

ประธานกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

- กลไกยุติธรรมชุมชนต้องมีมติเรื่องผู้หญิงด้วย ต้องมีผู้หญิงในสภาชุรอ (สภาการศึกษาหารือ) เอาประเด็นผู้หญิงไปถกกันในสภานี้

- การประสานงานอย่างเป็นระบบในจังหวัดชายแดนใต้ยังไม่มี อาจต้องเริ่มที่ ศอ.บต. โดยให้มีโต๊ะผู้หญิงเพื่อช่วยประสานงาน รับคำร้องเรียนของผู้หญิงที่มีอยู่มากและมีกลุ่มหรือองค์กรผู้หญิงให้ความช่วยเหลือผู้หญิงที่ได้รับความเดือดร้อน”

^{๒๙} นำเสนอในวิดิทัศน์ เรื่อง “เรื่องเล่าได้อิญาบ” เสนอในการสัมมนาระดับประเทศ เรื่อง แนวปฏิบัติเพื่อส่งเสริมการเข้าถึงความยุติธรรมของผู้หญิงมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เมื่อวันที่ ๒๑ เมษายน ๒๕๕๘ ที่ โรงแรมสุโกศล กรุงเทพมหานคร

^{๓๐} อ้างแล้ว

การพัฒนาข้อเสนอของผู้หญิงมุสลิมเป็นแนวปฏิบัติเพื่อคุ้มครองผู้หญิงและเด็กหญิง : ภารกิจต่อไปของหน่วยงานภาครัฐและองค์กรศาสนา

อังคณา นีละไพจิตร^{๓๑}

กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ชุดที่ ๓

ประธานอนุกรรมการด้านสิทธิสตรีและความเสมอภาคทางเพศสภาพ

“ในระยะแรกที่ได้พูดคุยกับกลุ่มผู้หญิง ดิฉันพบว่าผู้หญิงมุสลิมใน จชต. ต้องเผชิญกับปัญหาที่ซับซ้อนมากมายภายใต้เหตุการณ์ความไม่สงบที่เกิดขึ้นยาวนานกว่าสิบปี ผู้หญิงหลายคนยังต้องเผชิญกับปัญหาความรุนแรงในครอบครัว ความรุนแรงทางเพศ รวมถึงปัญหาทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม และความยากจน นอกจากนี้การที่ผู้หญิงส่วนมากในชนบทเป็นผู้ที่มีการศึกษาน้อยทั้งการศึกษาด้านศาสนาและการศึกษาทั่วไป ทำให้ผู้หญิงไม่สามารถนำปัญหาที่เกิดขึ้นไปหารือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องรวมถึงองค์กรศาสนาเพื่อแก้ไขได้ ทำให้ผู้หญิงหลายคนมีความรู้สึกไม่ปลอดภัยในการดำเนินชีวิต หลายคนมีชีวิตอยู่บนความหวาดกลัว และมีความต้องการจบชีวิตตนเองเพื่อยุติปัญหานั้น

ในฐานะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ดิฉันให้ความสำคัญกับเรื่องการเข้าถึงความยุติธรรมของผู้หญิงมาก เนื่องจากการเข้าถึงความยุติธรรมของผู้หญิงเป็นก้าวอย่างสำคัญในการรับประกันว่าผู้หญิงทุกคนจะได้รับสิทธิของตน ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และตามหลักการศาสนาอิสลามที่ให้ความคุ้มครองและรับรองสิทธิและความเสมอภาคของหญิงและชาย เพื่อนำไปสู่การปรับปรุงกฎหมาย ระเบียบ หรือคำสั่งต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง และเพื่อให้เกิดกลไกการคุ้มครองอย่างแท้จริง โดยให้ผู้กระทำผิดต้องรับโทษตามกฎหมาย และให้ผู้เสียหายได้รับการฟื้นฟู เยียวยา และได้รับการชดเชยต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ

การร่วมมือกันขององค์กรศาสนา คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ รวมถึงหน่วยงานและองค์กรด้านการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของผู้หญิงในความพยายามหาแนวทางปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหาอุปสรรคการเข้าถึงความยุติธรรมของผู้หญิงจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากระบบกฎหมายและระบบยุติธรรมเป็นรากฐานสำคัญของสังคม กรณีที่กฎหมายและระบบยุติธรรมเป็นมิตรกับผู้หญิง และเอื้อประโยชน์ในการคุ้มครองผู้หญิงย่อมจะเป็นส่วนสำคัญในการสร้างพื้นฐานความเข้มแข็งในแง่มุมต่างๆ ของชีวิตผู้หญิง และจะนำไปสู่การเคารพศักดิ์ศรีและความเสมอภาครวมถึงจะนำไปสู่การมีส่วนร่วมในการพัฒนา และการตัดสินใจร่วมกันของหญิงและชายในทุกมิติ

ดิฉันหวังอย่างยิ่งว่าทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องจะนำข้อเสนอของผู้หญิงมุสลิมไปพัฒนาเป็นแนวปฏิบัติ เพื่อสร้างกลไกการคุ้มครองผู้หญิงและเด็กหญิงให้เกิดขึ้นจริงในสังคมต่อไป”

๓๑ การสัมภาษณ์ “แนวปฏิบัติเพื่อส่งเสริมการเข้าถึงความยุติธรรมของผู้หญิงมุสลิมจังหวัดชายแดนภาคใต้ วันที่ ๑๓ กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๐ ที่กรุงเทพมหานคร

ความเห็นทั่วไปจากผู้เข้าร่วมประชุม

- กรณีการละเมิดสิทธิต่างๆ ที่เกิดขึ้นทั้งในเรื่องความรุนแรงต่อผู้หิญามุสลิมหรือประเด็นสิทธิมนุษยชนอื่นๆ เป็นปัญหาในเรื่องโครงสร้างเชิงอำนาจในแต่ละระดับในสังคม และเป็นแรงกระตุ้นหรือทำให้เกิดกรณีการละเมิดสิทธิต่างๆ เช่น อำนาจในฐานะผู้บังคับบัญชาต่อผู้ใต้บังคับบัญชา อำนาจทางเศรษฐกิจ อำนาจในฐานะผู้นำชุมชน หรืออำนาจของผู้นำศาสนา ฯลฯ

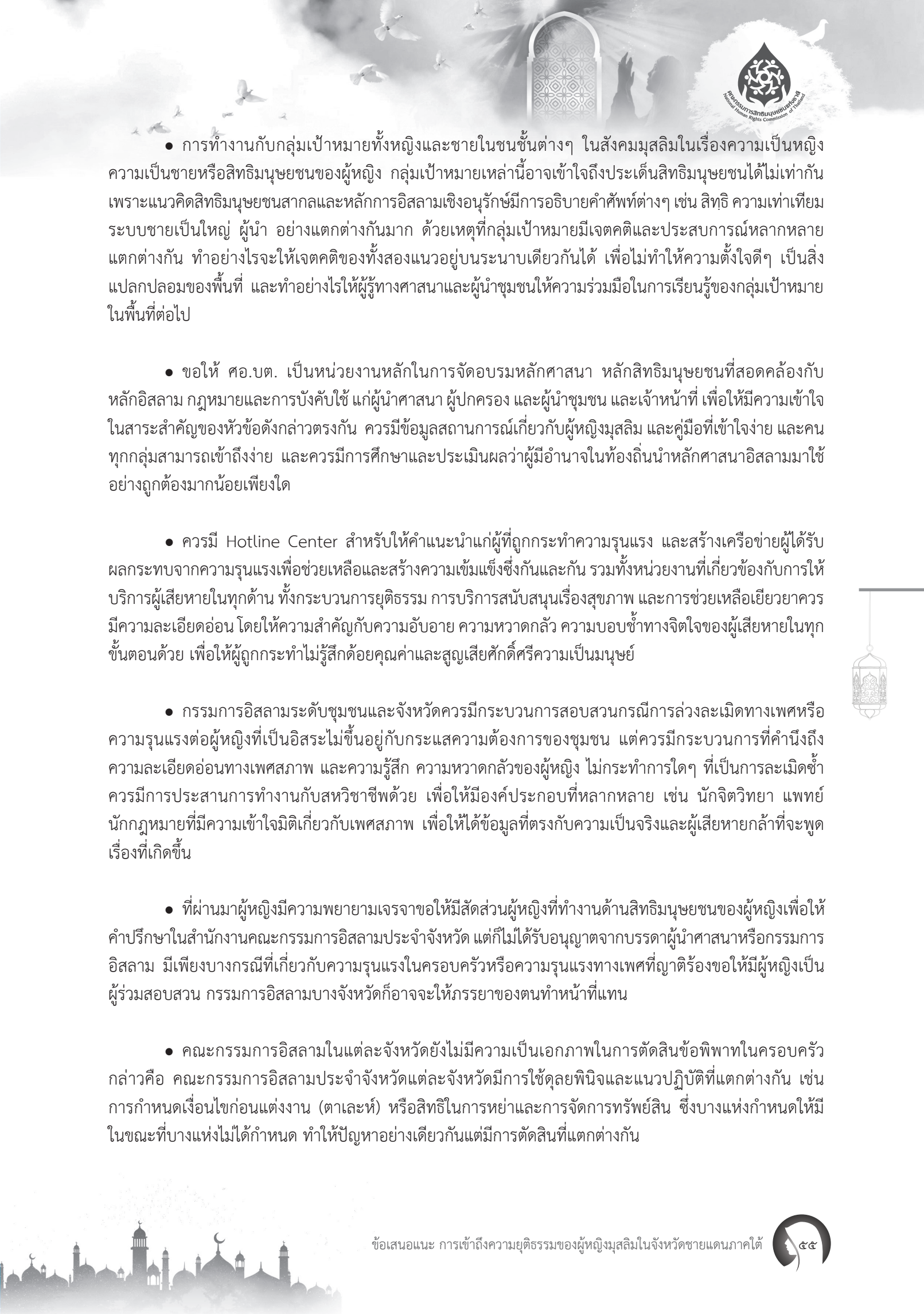
- ผู้เสียหายเข้าไม่ถึงกลไกเพื่อความยุติธรรมของรัฐ เรื่องความรุนแรงต่อผู้หิญาส่วนมากมักจบลงที่การไกล่เกลี่ย เนื่องจากฝ่ายผู้เสียหายอาจเกรงกลัวอิทธิพลของฝ่ายผู้กระทำหรือไม่อยากให้เป็นเรื่องเป็นราว จึงไม่แจ้งความเนื่องจากความอับอาย หรือเจ้าหน้าที่อาจไม่มีความเข้าใจในมิติความอ่อนไหวทางเพศสภาพและมองว่าเป็นเรื่องของครอบครัว ไม่ใช่เรื่องร้ายแรงจึงให้ชุมชนจัดการกันเอง ทำให้ไม่มีการแจ้งความ ไม่มีการลงบันทึกประจำวัน และไม่ส่งเรื่องต่อไปให้คณะกรรมการกลางอิสลามประจำจังหวัด ที่ผ่านมาผู้หิญาพยายามเรียกร้องขอมีบทบาทในคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด เพื่อการมีส่วนร่วมในการให้ความเห็นและร่วมพิจารณาปัญหาเกี่ยวกับครอบครัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งความรุนแรง แต่ยังไม่ได้รับการตอบรับ

- ผู้หิญามุสลิมมักคิดว่าเรื่องศาสนาเป็นเรื่องของผู้ชาย ทั้งๆ ที่ศาสนาเป็นเรื่องของทุกคน มีโรงเรียนสอนศาสนาอยู่มากมาย แต่ผู้หิญาได้เรียนรู้หลักศาสนาอิสลามและปฏิบัติตามประเพณีที่สืบทอดกันมาแบบท่องจำโดยไม่เข้าใจหลักการศาสนาอย่างลึกซึ้ง จึงทำให้ไม่สามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างถูกต้องในชีวิตประจำวัน ความท้าทายคือ ระบบการเรียนการสอนด้านศาสนาในท้องถิ่นยังไม่มีมีการปรับตัวทั้งในเชิงเนื้อหาและการจัดกระบวนการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับประเด็นปัญหาเฉพาะของผู้หิญา

- กลุ่มผู้หิญามุสลิมต้องการรู้เรื่องหลักอิสลามเพิ่มเติมให้มีความรู้ความสามารถและทักษะเพียงพอในการตีความศาสนา หรือวิเคราะห์ได้ว่าสิ่งใดคือกฎระเบียบที่ผู้นำในชุมชนสร้างขึ้นเอง (กฎชุมชน) และสิ่งใดคือหลักศาสนา ทำให้ไม่สามารถตั้งคำถามหรือโต้แย้งข้อกล่าวอ้างต่างๆ ที่ถูกกำหนดเพื่อรองรับความชอบธรรมในการเลือกปฏิบัติต่อผู้หิญา หรือนำเสนอความเห็นที่แตกต่างของตนเองต่อผู้ชายและผู้ปกครองได้อย่างสันติและได้รับความเข้าใจ ทั้งนี้ ผู้เกี่ยวข้องต้องช่วยให้ผู้หิญาสามารถขจัดความกลัว ความไม่มั่นใจในความรู้ รวมทั้งต้องจัดการความคิดของชุมชนมุสลิมที่ว่า ผู้หิญาไม่จำเป็นต้องมีความรู้ทางศาสนาเพื่อให้มีความสามารถในการตีความศาสนา เทียบเท่าผู้ชาย ประเด็นสำคัญที่ควรให้ความสำคัญ คือ ผู้หิญาในชุมชนมีความแตกต่างกันทั้งสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม ทำให้ผู้หิญามีโอกาส มีส่วนร่วม และได้รับประโยชน์ในชุมชนไม่เท่ากัน จึงควรให้มีการส่งเสริมศักยภาพให้ผู้หิญาทุกคนมีความรู้ และเข้าถึงโอกาสในการมีส่วนร่วมอย่างเท่าเทียมกันโดยไม่มีการเลือกปฏิบัติด้วยเหตุผลทางเศรษฐกิจหรือสถานะทางสังคม

- ปัจจุบันผู้หิญามุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ยังไม่สามารถเข้าถึงความยุติธรรมตามที่รับรองในหลักการศาสนาอิสลาม หรือรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย หรืออนุสัญญาระหว่างประเทศฉบับต่างๆ ที่ประเทศไทยเป็นภาคีอย่างที่จะควรจะเป็น ทั้งนี้ ไม่ใช่เป็นเพราะไม่มีกฎหมายคุ้มครอง เพราะช่องทางในการเข้าถึงความยุติธรรมมีหลายช่องทาง เช่น ผ่านกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ โดยยุติธรรมชุมชน สภานายความ ศูนย์ดำรงธรรม ฯลฯ แต่ที่ยังเข้าถึงความยุติธรรมไม่ได้ เนื่องจากชุมชนอิสลามใช้กฎชุมชนเป็นใหญ่ หากผู้เสียหายใช้ช่องทางของภาครัฐข้างต้นเมื่อกลับมาที่ชุมชนมักถูกต่อต้านจนทำให้อยู่ในชุมชนไม่ได้ ผู้ที่รู้หลักศาสนาอย่างแท้จริงอย่างที่ได้รับความรู้จากวิทยากรก็มักถูกต่อต้านจนอยู่ในชุมชนไม่ได้ ในขณะที่ผู้หิญาที่ไม่มีความรู้ทางศาสนาก็จะถูกละเมิดต่อไป คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยจะอย่างไรที่จะทำให้ชุมชนได้รับรู้ความรู้เช่นเดียวกับที่ผู้เข้าร่วมโครงการนี้ได้รับ

• การทำงานกับกลุ่มเป้าหมายทั้งหญิงและชายในชนชั้นต่างๆ ในสังคมมุสลิมในเรื่องความเป็นหญิง ความเป็นชายหรือสิทธิมนุษยชนของผู้หญิง กลุ่มเป้าหมายเหล่านี้อาจเข้าใจถึงประเด็นสิทธิมนุษยชนได้ไม่เท่ากัน เพราะแนวคิดสิทธิมนุษยชนสากลและหลักการอิสลามเชิงอนุรักษนิยมมีการอธิบายคำศัพท์ต่างๆ เช่น สิทธิ ความเท่าเทียม ระบบชายเป็นใหญ่ ผู้นำ อย่างแตกต่างกันมาก ด้วยเหตุที่กลุ่มเป้าหมายมีเจตคติและประสบการณ์หลากหลายแตกต่างกัน ทำอย่างไรจึงจะให้เจตคติของทั้งสองแนวอยู่บนระนาบเดียวกันได้ เพื่อไม่ทำให้ความตั้งใจดีๆ เป็นสิ่งแปลกปลอมของพื้นที่ และทำอย่างไรให้ผู้รู้ทางศาสนาและผู้นำชุมชนให้ความร่วมมือในการเรียนรู้ของกลุ่มเป้าหมายในพื้นที่ต่อไป

• ขอให้ ศอ.บต. เป็นหน่วยงานหลักในการจัดอบรมหลักศาสนา หลักสิทธิมนุษยชนที่สอดคล้องกับหลักอิสลาม กฎหมายและการบังคับใช้ แก่ผู้นำศาสนา ผู้ปกครอง และผู้นำชุมชน และเจ้าหน้าที่ เพื่อให้มีความเข้าใจในสาระสำคัญของหัวข้อดังกล่าวตรงกัน ควรมีข้อมูลสถานการณ์เกี่ยวกับผู้หญิงมุสลิม และคู่มือที่เข้าใจง่าย และคนทุกกลุ่มสามารถเข้าถึงง่าย และควรมีการศึกษาและประเมินผลว่าผู้มีอำนาจในท้องถิ่นนำหลักศาสนาอิสลามมาใช้อย่างถูกต้องมากน้อยเพียงใด

• ควรมี Hotline Center สำหรับให้คำแนะนำแก่ผู้ที่ถูกกระทำความรุนแรง และสร้างเครือข่ายผู้ได้รับผลกระทบจากความรุนแรงเพื่อช่วยเหลือและสร้างความเข้มแข็งซึ่งกันและกัน รวมทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการให้บริการผู้เสียหายในทุกด้าน ทั้งกระบวนการยุติธรรม การบริการสนับสนุนเรื่องสุขภาพ และการช่วยเหลือเยียวยาควรมีความละเอียดอ่อน โดยให้ความสำคัญกับความอับอาย ความหวาดกลัว ความบอบช้ำทางจิตใจของผู้เสียหายในทุกขั้นตอนด้วย เพื่อให้ผู้ถูกกระทำไม่รู้สึกด้อยคุณค่าและสูญเสียศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

• กรรมการอิสลามระดับชุมชนและจังหวัดควรมีกระบวนการสอบสวนกรณีการล่วงละเมิดทางเพศหรือความรุนแรงต่อผู้หญิงที่เป็นอิสระไม่ขึ้นอยู่กับการแสวงหาความต้องการของชุมชน แต่ควรมีกระบวนการที่คำนึงถึงความละเอียดอ่อนทางเพศสภาพ และความรู้สึก ความหวาดกลัวของผู้หญิง ไม่กระทำการใดๆ ที่เป็นการละเมิดซ้ำ ควรมีการประสานการทำงานกับสหวิชาชีพด้วย เพื่อให้มีองค์ประกอบที่หลากหลาย เช่น นักจิตวิทยา แพทย์ นักกฎหมายที่มีความเข้าใจมิติเกี่ยวกับเพศสภาพ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ตรงกับความเป็นจริงและผู้เสียหายกล้าที่จะพูดเรื่องที่เกิดขึ้น

• ที่ผ่านมาผู้หญิงมีความพยายามเจรจาขอให้มีส่วนผู้หญิงที่ทำงานด้านสิทธิมนุษยชนของผู้หญิงเพื่อให้คำปรึกษาในสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด แต่ก็ไม่ได้รับอนุญาตจากบรรดาผู้นำศาสนาหรือกรรมการอิสลาม มีเพียงบางกรณีที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงในครอบครัวหรือความรุนแรงทางเพศที่ญาติร้องขอให้ผู้หญิงเป็นผู้ร่วมสอบสวน กรรมการอิสลามบางจังหวัดก็อาจจะให้ภรรยาของตนทำหน้าที่แทน

• คณะกรรมการอิสลามในแต่ละจังหวัดยังไม่มีความเป็นเอกภาพในการตัดสินใจพิพากษาในครอบครัว กล่าวคือ คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดแต่ละจังหวัดมีการใช้ดุลยพินิจและแนวปฏิบัติที่แตกต่างกัน เช่น การกำหนดเงื่อนไขก่อนแต่งงาน (ตาเลาะห์) หรือสิทธิในการหย่าและการจัดการทรัพย์สิน ซึ่งบางแห่งกำหนดให้มีในขณะที่ยังไม่ได้กำหนด ทำให้ปัญหาอย่างเดียวกันแต่มีการตัดสินใจที่แตกต่างกัน

“ข้อเสนอแนะของผู้หญิงมุสลิมเพื่อพัฒนาแนวปฏิบัติ
ในการส่งเสริมการเข้าถึงความยุติธรรมของผู้หญิง
ในจังหวัดชายแดนภาคใต้”

๕

ข้อเสนอแนะของผู้หญิงมุสลิมเพื่อพัฒนาแนวปฏิบัติ ในการส่งเสริมการเข้าถึงความยุติธรรมของผู้หญิง ในจังหวัดชายแดนภาคใต้

ข้อเสนอแนะของผู้หญิงมุสลิมต่อกลไกทางศาสนา และกลไกฝ่ายปกครอง องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นผลลัพธ์ที่ได้จากการพิจารณาและปรับปรุงเพิ่มเติมโดยผู้เข้าร่วมในกิจกรรมต่างๆ ที่ กสม. และเครือข่ายร่วมกันจัดขึ้นในช่วง ๓ ปีที่ผ่านมา จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการพัฒนาแนวปฏิบัติขององค์กรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อส่งเสริมการเข้าถึงความยุติธรรมของผู้หญิงมุสลิมชายแดนภาคใต้ ดังนี้

๑) ข้อเสนอแนะต่อกลไกศาสนา

ระดับ กลไกที่รับผิดชอบ	ความรุนแรงในครอบครัว/ ความรุนแรงทางเพศในชุมชน	การละเมิดสตรีมุสลิมโดยเจ้าหน้าที่รัฐ (ฝ่ายพลเรือนและฝ่ายความมั่นคง)
ชุมชน - ผู้นำศาสนา - กรรมการมัสยิด	• ให้ผู้หญิงมีส่วนร่วมในอนุกรรมการ/ที่ปรึกษาประจำ มัสยิดเพื่อเพิ่มมุมมองด้านสิทธิมนุษยชนของผู้หญิง และความเสมอภาคระหว่างเพศในกระบวนการตัดสินใจแก้ปัญหาความรุนแรงต่อหญิงและเด็กหญิงของผู้นำศาสนา • ตรวจสอบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำความรุนแรงที่เกิดขึ้น โดยการรับฟังอย่างรอบด้าน ซักถามข้อมูลของผู้หญิงที่ถูกละเมิดด้วยความเข้าใจ มีทัศนคติที่ดีต่อผู้หญิงที่ถูกกระทำด้วยความรุนแรงและคำนึงถึงสิทธิของผู้เสียหาย • เข้าใจบทบาทหน้าที่ของหน่วยงานรัฐ สามารถติดต่อ ประสานงานกับหน่วยงานของรัฐแทนผู้เสียหายได้ เพื่อให้การช่วยเหลือเยียวยาเบื้องต้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่คู่ขัดแย้งเป็นผู้มีอิทธิพลในชุมชน - ให้สิทธิผู้หญิงที่ถูกบังคับแต่งงานไปแล้วขอหย่าได้ • ร่วมกับผู้นำชุมชนกำหนดกฎ/ระเบียบชุมชนให้สอดคล้องกับหลักการอิสลามเชิงบวกเพื่อป้องกันการกระทำความรุนแรงและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของผู้หญิงและเด็กให้สามารถเข้าถึงความยุติธรรมและใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างเป็นสุข อาทิ - ให้มีการแจ้งความดำเนินคดีแก่ผู้กระทำการข่มขืนหญิงและเด็กหญิงเพื่อให้มีการลงโทษตามกฎหมาย	• ร่วมกับผู้นำชุมชนประสานกับผู้บังคับบัญชาของเจ้าหน้าที่รัฐเพื่อช่วยเหลือหญิงผู้เสียหายในการเรียกร้องสิทธิกรณีไม่รับผิดชอบ ไม่สมัครใจแต่งงาน ไม่รับดูแลหญิงในฐานะภรรยา • ร่วมกับผู้นำชุมชนเจรจากับหน่วยงานต้นสังกัดของเจ้าหน้าที่รัฐเรียกร้องให้มีการตรวจสอบข้อเท็จจริง และติดตามให้มีบทลงโทษสำหรับเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีความสัมพันธ์กับหญิงในชุมชน เพื่อให้เป็นแนวทางปฏิบัติร่วมกันระหว่างหน่วยงานฝ่ายความมั่นคงและชุมชนท้องถิ่น

ระดับ	ความรุนแรงในครอบครัว/ ความรุนแรงทางเพศในชุมชน	การละเมิดสิทธิมุสลิมโดยเจ้าหน้าที่รัฐ (ฝ่ายพลเรือนและฝ่ายความมั่นคง)
	- ห้ามมิให้มีการบังคับแต่งงาน - ให้สิทธิผู้หญิงที่ถูกบังคับแต่งงานไปแล้วขอหย่าได้ - ให้แจ้งพ่อแม่/ผู้ปกครองที่อยู่ห่างไกลทราบ ก่อนที่จะทำการแต่งงาน (นิกะห์) ให้แก่วัยรุ่น • มีบทบาทนำในการปรับเปลี่ยนเจตคติของชุมชนต่อหญิงและเด็กที่ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในโอกาสต่างๆ ผ่านช่องทางการสื่อสารที่มีอยู่แล้วในชุมชน เช่น สอดแทรกในบทธรรมเทศนา (บทคุตบะห์) ให้กล่าวถึงสถานการณ์ความรุนแรงต่อสตรีในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ หลักการเชิงบวกของศาสนาอิสลาม ในการคุ้มครองสิทธิสตรี และกระตุ้นเตือนผู้ชายและสมาชิกในชุมชนให้ตระหนักถึงหน้าที่ความรับผิดชอบ (อะมานะฮ์) และการทำความดี (อิบาดะห์) ผ่านการปฏิบัติที่ดีต่อสตรี และกระตุ้นให้มีความสำนึกต่อบาปในการละเมิดต่อผู้หญิงในชุมชน เพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมทั้งระดับบุคคลและชุมชนที่ไม่ยอมอดทนต่อความรุนแรงต่อผู้หญิงในทุกรูปแบบอีกต่อไป	• ร่วมกับผู้นำชุมชนประสานกับฝ่ายความมั่นคงในพื้นที่เพื่อจัดเวทีแลกเปลี่ยนความรู้ทางศาสนา วัฒนธรรม ข้อคำนึงเกี่ยวกับความอ่อนไหวของสถานการณ์เด็กและสตรีในพื้นที่ และเสนอแนะแนวปฏิบัติแก่เจ้าหน้าที่ที่เข้ามาในชุมชน
จังหวัด คณะกรรมการ อิสลามประจำ จังหวัด	• ให้ผู้หญิงมีส่วนร่วมในคณะกรรมการอิสลามจังหวัดในอัตราร้อยละ ๒๐ โดยให้มีกระบวนการสรรหาผู้หญิงที่มีความละเอียดอ่อนต่อสิทธิมนุษยชนของผู้หญิงและความเสมอภาคระหว่างเพศร่วมเป็นกรรมการ • จัดให้มีฝ่าย/โต๊ะให้คำปรึกษาเพื่อเป็นพื้นที่ปลอดภัยและสามารถเข้าถึงง่ายแก่ผู้หญิงที่ประสบความรุนแรง โดยคัดเลือกผู้หญิงที่มีความละเอียดอ่อนต่อประเด็นสิทธิมนุษยชนของผู้หญิงและความเสมอภาคระหว่างเพศ เข้าใจปัญหาและความต้องการของหญิงที่ถูกกระทำ และมีความรู้เรื่องการนำมาตราฐานสากลด้านสิทธิสตรีที่สอดคล้องกับหลักอิสลามมาใช้ ในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของผู้หญิงภายใต้บริบทของวัฒนธรรมท้องถิ่นมาเป็นผู้ให้คำปรึกษา • เพิ่มเนื้อหาเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของผู้หญิงที่สอดคล้องกับหลักการเชิงบวกของศาสนาอิสลามในการอบรมก่อนแต่งงาน โดยให้มีวิทยากรที่มีความรู้ความเข้าใจเรื่องสิทธิมนุษยชนของผู้หญิงเข้าร่วมให้ความรู้ด้วย อาทิ - ความสัมพันธ์และสิทธิหน้าที่ระหว่างสามีและภรรยา - ความไม่ชอบธรรมในการใช้ความรุนแรงต่อภรรยาและสมาชิกในครอบครัว	• มีส่วนร่วมในการจัดอบรมให้แก่เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองและฝ่ายความมั่นคงด้านองค์ความรู้เกี่ยวกับหลักการทางศาสนา และประเพณี วัฒนธรรม เพื่อเป็นแนวทางการปฏิบัติในพื้นที่

ระดับ	ความรุนแรงในครอบครัว/ ความรุนแรงทางเพศในชุมชน	การละเมิดสิทธิมุสลิมโดยเจ้าหน้าที่รัฐ (ฝ่ายพลเรือนและฝ่ายความมั่นคง)
	- การกำหนดเงื่อนไขก่อนแต่งงาน (ตาละห์)^{๓๒} ให้ครอบคลุมประเด็นเกี่ยวกับความรุนแรงทางร่างกายและจิตใจ - สิทธิในการหย่าร้างและสิทธิของผู้หญิงภายหลังการหย่า - มรดกและการจัดการทรัพย์สิน • จัดอบรมเสริมสร้างความเข้าใจแก่ผู้นำศาสนาในจังหวัดชายแดนภาคใต้เกี่ยวกับหลักอิสลามเชิงบวกในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของผู้หญิงตามมาตรฐานสากล และ แนวทางการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีและส่งเสริมความเสมอภาคของผู้หญิงขององค์การความร่วมมืออิสลาม (Organization of the Islamic Cooperation-OIC) เพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมทั้งระดับบุคคลและชุมชนที่ไม่ยอมอดทนต่อความรุนแรงต่อผู้หญิงในทุกรูปแบบอีกต่อไป • จัดทำแนวปฏิบัติสำหรับผู้นำศาสนาในการร่วมกับผู้นำชุมชนและเจ้าหน้าที่สหวิชาชีพให้ความคุ้มครองผู้หญิงและเด็กที่ถูกกระทำด้วยความรุนแรง • ประชุมผู้นำศาสนาในพื้นที่เพื่อรับทราบนโยบายและแนวทางปฏิบัติที่จัดทำขึ้น เพื่ออำนวยความสะดวกยุติธรรมแก่หญิงและเด็กตามกฎหมายอาญาอย่างเคร่งครัด • จัดอบรมเสริมสร้างความเข้าใจแก่ผู้นำศาสนาในจังหวัดชายแดนภาคใต้เกี่ยวกับหลักอิสลามเชิงบวกในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของผู้หญิงตามมาตรฐานสากล และ แนวทางการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีและส่งเสริมความเสมอภาคของผู้หญิงขององค์การความร่วมมืออิสลาม (Organization of the Islamic Cooperation-OIC) เพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมทั้งระดับบุคคลและชุมชนที่ไม่ยอมอดทนต่อความรุนแรงต่อผู้หญิงในทุกรูปแบบอีกต่อไป • จัดทำแนวปฏิบัติสำหรับผู้นำศาสนาในการร่วมกับผู้นำชุมชนและเจ้าหน้าที่สหวิชาชีพให้ความคุ้มครองผู้หญิงและเด็กที่ถูกกระทำด้วยความรุนแรง • ประชุมผู้นำศาสนาในพื้นที่เพื่อรับทราบนโยบายและแนวทางปฏิบัติที่จัดทำขึ้น เพื่ออำนวยความสะดวกยุติธรรมแก่หญิงและเด็กตามกฎหมายอาญาอย่างเคร่งครัด	

๓๒ เงื่อนไขก่อนแต่งงาน (ตาละห์) เป็นเงื่อนไขที่หญิงและชายร่วมกันกำหนดขึ้นก่อนที่จะแต่งงานกัน ดังนั้น จึงสามารถกำหนดเงื่อนไขอื่นได้นอกจากหลักศาสนาได้

ระดับ	ความรุนแรงในครอบครัว/ ความรุนแรงทางเพศในชุมชน	การละเมิดสิทธิมนุษยชนโดยเจ้าหน้าที่รัฐ (ฝ่ายพลเรือนและฝ่ายความมั่นคง)
ประเทศ - คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย - สำนักจุฬาราชมนตรี	- เปิดโอกาสให้ผู้หญิงร่วมเป็นกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยเพื่อให้ข้อเสนอแนะหรือความเห็นเกี่ยวกับการส่งเสริมการเข้าถึงความยุติธรรมของผู้หญิง - พัฒนาหลักสูตรการสร้างเสริมความเข้าใจสำหรับผู้นำศาสนาในจังหวัดชายแดนภาคใต้เกี่ยวกับหลักอิสลามเชิงบวกในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของผู้หญิงตามมาตรฐานสากลและแนวทางการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีและส่งเสริมความเสมอภาคของผู้หญิงขององค์การความร่วมมืออิสลาม (Organization of the Islamic Cooperation-OIC) เพื่อนำไปจัดอบรมแก่ผู้นำศาสนาในระดับจังหวัด - บังคับใช้กฎหมายอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้อย่างเคร่งครัดและให้มีประสิทธิภาพ อาทิ ค่าเลี้ยงดูบุตร การจัดการทรัพย์สินของผู้หญิง การกำหนดเงื่อนไขก่อนแต่งงาน (ตาเลห์) ที่ครอบคลุมประเด็นความรุนแรงทางร่างกายและจิตใจ เพื่อให้เป็นแนวปฏิบัติเดียวกันทุกจังหวัด - จัดทำแนวพื้ตัวร่วมกันโดยคำนึงถึงการคุ้มครองปกป้องต่อผู้หญิง โดยรับฟังความเห็นจากผู้รู้ทางศาสนาและผู้เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน และเผยแพร่แก่ผู้นำศาสนาเพื่อใช้ในการปฏิบัติงานในพื้นที่	

๒) ข้อเสนอแนะต่อกลไกฝ่ายปกครอง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยราชการ และภาคประชาสังคมที่เกี่ยวข้อง

ระดับ	ความรุนแรงในครอบครัว/ ความรุนแรงทางเพศในชุมชน	การละเมิดสิทธิมนุษยชนโดยเจ้าหน้าที่รัฐ (ฝ่ายพลเรือนและฝ่ายความมั่นคง)
ตำบลและอำเภอ - ฝ่ายปกครอง - องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น - หน่วยราชการ - ภาคประชาสังคม	- ผู้นำชุมชนรับเรื่องร้องเรียนและให้ความช่วยเหลือผู้เสียหายในการเรียกร้องสิทธิ โดยคำนึงถึงกระบวนการแสวงหาข้อเท็จจริงที่โปร่งใส ไม่มีอคติต่อผู้หญิง ตระหนักถึงหลักสิทธิมนุษยชนสากล รวมทั้งศูนย์พัฒนาครอบครัวให้มีความสำคัญและแสวงหาแนวทางแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นกับผู้หญิงในจังหวัดชายแดนใต้ - ผู้นำชุมชนร่วมกับผู้นำศาสนาในการกำหนดกฎ/ระเบียบชุมชนในการจัดการกรณีความรุนแรงต่อผู้หญิงและลงโทษผู้กระทำผิดให้สอดคล้องกับหลักการอิสลามเชิงบวกเพื่อป้องกันการกระทำรุนแรง และคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของผู้หญิงและเด็กให้สามารถเข้าถึงความยุติธรรมและใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างเป็นสุข	ผู้บังคับบัญชาของหน่วยเฉพาะกิจต่างๆ เข้มงวดกวดขันความประพฤติของเจ้าหน้าที่ประจำท้องถิ่น และกำหนดบทลงโทษในการควบคุมไม่ให้เจ้าหน้าที่ที่มีความประพฤติไม่สอดคล้องกับวินัยขององค์กรและวัฒนธรรมท้องถิ่น

ระดับ	ความรุนแรงในครอบครัว/ ความรุนแรงทางเพศในชุมชน	การละเมิดสิทธิมุสลิมโดยเจ้าหน้าที่รัฐ (ฝ่ายพลเรือนและฝ่ายความมั่นคง)
	- ฝ่ายปกครองพัฒนาโครงการรณรงค์ โดยให้มีศูนย์ดำรงธรรมระดับอำเภอและมีหน่วยรับเรื่องร้องเรียนสำหรับผู้หญิง ให้มีผู้แทนจากภาคประชาชนเข้าร่วม หรือให้มีการตั้งศูนย์อำนวยความสะดวก นอกเหนือจากสี่เสาหลักซึ่งเป็นกลไกเดิมที่มีอยู่แล้วในระดับตำบล เช่น ศูนย์สันติสุข โดยเปิดโอกาสให้สตรีมีส่วนร่วมทำงานและประสานให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ถูกระทำเมื่อเกิดเหตุความรุนแรงแก่ผู้หญิงและเด็ก - องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น - บรรจุโครงการยุติความรุนแรงต่อสตรีในแผนพัฒนา ตำบล/เทศบาล - สนับสนุนงบประมาณในการสร้างเครือข่ายผู้หญิง ในการทำงานของอาสาสมัครชุมชน - จัดอบรมสร้างเสริมสมรรถนะแก่อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน กลุ่มองค์กรสตรีในชุมชน เพื่อสามารถให้ความช่วยเหลือเบื้องต้นแก่ผู้หญิงกรณีความรุนแรงในครอบครัวได้ ให้มีทักษะในการให้คำปรึกษาแก่หญิงและเด็กที่ประสบปัญหาความรุนแรง สามารถเก็บความลับและส่งต่อหน่วยงานอื่นๆ ได้ รวมทั้งพัฒนาทักษะในการติดต่อประสานงาน เพื่อให้หญิงและเด็กที่ประสบปัญหาได้รับความช่วยเหลือเยียวยาและเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของผู้หญิง - องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีความพร้อมจัดให้มีบริการคุ้มครองผู้หญิงมุสลิมจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวและความรุนแรงทางเพศ - จัดการอบรมสร้างความตระหนักแก่ผู้นำศาสนาและผู้นำชุมชนให้เข้าถึงจิตใจของผู้เสียหายอย่างน้อย ๒ ครั้ง/ปี ด้วยงบประมาณอย่างเพียงพอ โดยมุ่งเน้นโครงการอบรมความรู้เรื่องมาตรฐานกลไกด้านสิทธิมนุษยชนทั้งในและต่างประเทศ - โรงพยาบาลหรือสถานพยาบาลในพื้นที่มีบุคลากรที่มีความสามารถและทักษะในการให้คำปรึกษาที่ละเอียดอ่อนต่อสิทธิมนุษยชนและเคารพการตัดสินใจของผู้หญิง - โรงเรียนส่งเสริมให้เด็กได้จบการศึกษาภาคบังคับ ป้องกันไม่ให้เด็กออกจากโรงเรียนกลางคันมาแต่งงาน ในกรณีที่นักเรียนตั้งครรภ์ ให้โรงเรียนดำเนินมาตรการต่างๆ เพื่อให้นักเรียนสามารถศึกษาต่อไปได้อย่างมีความสุข - จัดเวทีพูดคุย/อภิปรายแลกเปลี่ยนในชุมชนอย่างสม่ำเสมอ เพื่อสร้างเสริมสมรรถนะและเพิ่มพลังแกนนำเยาวชนหญิงให้มีความตระหนักและสามารถป้องกันตนเองจากความรุนแรงรูปแบบต่างๆ	

ระดับ	ความรุนแรงในครอบครัว/ ความรุนแรงทางเพศในชุมชน	การละเมิดสิทธิมนุษยชนโดยเจ้าหน้าที่รัฐ (ฝ่ายพลเรือนและฝ่ายความมั่นคง)
จังหวัดและประเทศ - ฝ่ายปกครอง - องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น - หน่วยงานราชการ - ภาคประชาสังคม	- กระทรวงมหาดไทยมีนโยบายมิให้กฎ/ระเบียบชุมชนที่ละเมิดสิทธิมนุษยชนของผู้หญิงและเด็ก ไม่เป็นอุปสรรคต่อการเข้าถึงความยุติธรรมของผู้หญิง และประเมินผลกระทบของกฎ/ระเบียบชุมชนที่มีต่อสิทธิและการเข้าถึงความยุติธรรมของผู้หญิง โดยเน้นศึกษาวัฒนธรรมและวิถีปฏิบัติในท้องถิ่นตามหลักอิสลาม - กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พม.) จัดตั้งฝ่ายกิจการสตรีในจังหวัดชายแดนใต้โดยให้การสนับสนุนองค์กรสตรีมุสลิมให้เข้ามามีส่วนร่วมในการรณรงค์ยุติความรุนแรงต่อเด็กและสตรี สนับสนุนงบประมาณในการสร้างเครือข่ายและการทำงานของภาคประชาสังคมในจังหวัดชายแดนใต้ - พม. สนับสนุนการเพิ่มกลไกระดับอำเภอเพื่อรับเรื่องร้องเรียนและให้ความช่วยเหลือแก่ผู้หญิงโดยมีสถานที่ดูแล/ศูนย์ให้คำปรึกษาผู้ได้รับผลกระทบระดับอำเภอ “Help Center” แบบ One-Stop Service ประจำชุมชน สถานที่ดูแล/ศูนย์ดังกล่าวต้องได้รับการสนับสนุนจากผู้นำทางการและผู้นำศาสนาคณะทำงานในศูนย์ One-Stop Service ประกอบด้วย ผู้นำชุมชน ผู้นำศาสนา โรงพยาบาล พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด โดยให้มีสัดส่วนของสตรีอย่างเหมาะสมให้คำปรึกษา/ช่วยเหลือเบื้องต้นเพื่อชี้ให้เห็นทางเลือกที่หลากหลายในการแก้ไขปัญหาให้กับผู้หญิง ทำหน้าที่กระจายข่าวสารข้อมูลความรู้แก่ผู้หญิงและเด็ก โดยให้ผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้อำนวยการบริหาร - พม.ประชาสัมพันธ์ข้อมูล ให้ความรู้และงบประมาณสนับสนุนการจัดอบรมแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐและอาสาสมัครชุมชน รวมทั้งการเผยแพร่คู่มือเรื่องแนวทางปฏิบัติทักษะวัฒนธรรมแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐและประชาชนทั่วไป - กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว (สค.) บูรณาการแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาสถานภาพสตรีจังหวัดชายแดนภาคใต้เข้าในแผนพัฒนาสตรีระดับชาติ ระยะ ๕ ปี/ระยะยาว และกำหนดนโยบายการส่งเสริมการเข้าถึงความยุติธรรมและการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของผู้หญิงสำหรับจังหวัดชายแดนภาคใต้	- ศอ.บต. จัดทำคู่มือทักษะวัฒนธรรมหรือ ปรับปรุงเพิ่มเติมจากคู่มือของ กอ.ส. โดยเพิ่มเรื่องความอ่อนไหวของพื้นที่ในกรณีสตรี เพื่อใช้ในการอบรมเจ้าหน้าที่ของรัฐทั้งฝ่ายพลเรือนและฝ่ายความมั่นคงที่ย้ายเข้ามาประจำการในจังหวัดชายแดนภาคใต้ - กองอำนวยการร่วมรักษาความมั่นคงภายใน (กอ.รมน.) ภาค ๔ ส่วนหน้า และ ศชต. มีหน่วยงาน/ฝ่ายรับเรื่องร้องเรียน เรื่องการละเมิดสิทธิผู้หญิงที่เกี่ยวข้องกับเจ้าหน้าที่ฝ่ายความมั่นคง - กอ.รมน.ภาค ๔ ส่วนหน้าจัดอบรมทหารเรื่องแนวปฏิบัติตัวในชุมชนทักษะวัฒนธรรมที่รวมเรื่องความสัมพันธ์ชายหญิงในชุมชน รวมทั้งเข้มงวดกวดขันความประพฤติของผู้ที่จะมาปฏิบัติงานในท้องถิ่น ไม่ปล่อยให้ผู้กระทำความผิดต่อผู้หญิงในท้องถิ่นลอยนวล

ระดับ	ความรุนแรงในครอบครัว/ ความรุนแรงทางเพศในชุมชน	การละเมิดสิทธิมุสลิมโดยเจ้าหน้าที่รัฐ (ฝ่ายพลเรือนและฝ่ายความมั่นคง)
	• ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้(ศอ.บต.) มียุทธศาสตร์และแผนปฏิบัติการในการพัฒนาสถานภาพสตรีชายแดนใต้เพื่อให้มั่นใจว่าผู้หญิงมุสลิมได้รับการคุ้มครองและส่งเสริมสิทธิมนุษยชนตามมาตรฐานสากล โดยให้การป้องกันแก้ไขความรุนแรงต่อผู้หญิง การเข้าถึงการศึกษาการเข้าถึงการฝึกทักษะอาชีพ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจทางการเมืองและการบริหาร กำหนดให้มีสัดส่วนของผู้หญิงในคณะกรรมการระดับชาติในการพัฒนาชายแดนใต้และด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยให้มีความชัดเจนในระยะกลางและระยะยาว • ศอ.บต. ตั้งฝ่าย/หน่วยงานย่อยเพื่อรับผิดชอบดูแลรับคำร้องเรื่องความรุนแรงทางเพศต่อผู้หญิงในจังหวัดชายแดนใต้ทั้งภายในครอบครัวและชุมชน และติดตามการละเมิดที่เกิดจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ ทำหน้าที่รับเรื่องร้องเรียนกรณีการละเมิดสิทธิสตรี และความรุนแรงในครอบครัว และให้ความช่วยเหลือเยียวยาเบื้องต้นโดยประสานงานกับฝ่ายสังคมสงเคราะห์และเจ้าหน้าที่สหวิชาชีพ • ให้ศูนย์ดำรงธรรมเพิ่มกลไกรับเรื่องร้องเรียนความรุนแรงในครอบครัวและความรุนแรงทางเพศรวมทั้งให้ทำหน้าที่ตรวจสอบข้อเท็จจริงในกระบวนการยุติธรรม ให้เกิดการประสานงานของสหวิชาชีพ คือ พนักงานสอบสวน โรงพยาบาล (ตรวจร่างกาย) ร่วมกันทำงานในขั้นตอนการสอบปากคำเด็ก / ตำรวจออกหมายจับผู้กระทำผิด/อัยการส่งฟ้อง ให้ศาลพิพากษาลงโทษ (โทษ ๔-๒๐ ปี + ปรับ) ให้สภาพนายความฟ้องร้องดำเนินคดีเรียกค่าเสียหายแทนผู้หญิงและเด็ก จิตแพทย์ และนักสังคมสงเคราะห์เข้าให้ความช่วยเหลือเยียวยาผลกระทบต่อจิตใจ • ให้กลไกยุติธรรมในชุมชนตระหนักถึงปัญหาความรุนแรงรูปแบบต่างๆ ที่กระทบต่อผู้หญิง และรณรงค์กับผู้นำชุมชนและผู้นำศาสนาเพื่อส่งเสริมให้ผู้หญิงและเด็กที่ประสบความรุนแรงในรูปแบบต่างๆ ได้รับความคุ้มครองและเข้าถึงความยุติธรรม รวมทั้งรณรงค์กับเจ้าหน้าที่ตำรวจในพื้นที่ให้ตระหนักถึงความสำคัญของการดำเนินคดีทางอาญาและการให้ความช่วยเหลือผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมทางการ	• กอ.รมน.ภาค ๔ ส่วนหน้าจัดทำแนวปฏิบัติของหน่วยงานทหารและบทลงโทษเจ้าหน้าที่ที่ละเมิดแสวงหาประโยชน์ทางเพศ

ระดับ	ความรุนแรงในครอบครัว/ ความรุนแรงทางเพศในชุมชน	การละเมิดสิทธิมุสลิมโดยเจ้าหน้าที่รัฐ (ฝ่ายพลเรือนและฝ่ายความมั่นคง)
	• กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.) จัดอบรมความรู้เรื่องสิทธิมนุษยชน สิทธิสตรี มาตรฐานสากลด้านสิทธิมนุษยชนและหลักการอิสลามเชิงบวกในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของสตรี รวมทั้งความรู้เกี่ยวกับกลไกการให้ความช่วยเหลือผู้ถูกกระทำให้แก่กรรมการอิสลามประจำจังหวัด เพื่อให้มีการจัดอบรมถ่ายทอดความรู้แก่โต๊ะอิหม่าม ครูสอนศาสนาในชุมชนต่างๆ กสม. จัดตั้งหน่วยงานย่อยให้กระจายทั่วถึงในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ให้ทำงานด้านวาระสตรีเป็นหลักสามารถดำเนินการแทนผู้หญิงในกรณีไม่ได้รับความเป็นธรรม • โรงพยาบาลประจำจังหวัดทำหน้าที่ให้ความรู้ และสนับสนุนมีส่วนร่วมในการทำงานของอาสาสมัครหมู่บ้าน และให้ความช่วยเหลือในกระบวนการยุติธรรม เช่น การตรวจร่างกายเพื่อเก็บหลักฐาน การให้หมิงจิตวิทยาเข้าไปช่วยงานยุติธรรมพัฒนาแนวทางในการดูแลสุขภาพและสิทธิอนามัยเจริญพันธุ์ของผู้หญิง รวมถึงการเว้นระยะการมีบุตร/การคลอดที่ปลอดภัย / และการเฝ้าระวังการขีบอวยวะเพศหญิง • ในการปรับปรุงร่างกฎหมายอิสลามว่าด้วยครอบครัว มรดก พ.ศ. ให้มีสาระที่บรรจุแนวทางในการให้ผู้หญิงสามารถเข้าถึงความยุติธรรมได้ง่าย รวดเร็ว ไม่เสียค่าใช้จ่าย โดยผู้หญิงมุสลิมในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้จะต้องมีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็น	

๖ บทสรุป

ประเทศไทยเป็นภาคี CEDAW ซึ่งเป็นกลไกหลักในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของผู้หญิงและส่งเสริมความเสมอภาคระหว่างหญิงชายมาหลายทศวรรษ และร่วมรับรองข้อมติคณะมนตรีความมั่นคง ๑๓๒๕ ของสหประชาชาติที่จะส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้หญิงในการตัดสินใจทุกระดับในกระบวนการสันติภาพ การมีส่วนร่วมทางการเมือง รวมถึงเสนอและแก้ไขกฎหมาย ทั้งการป้องกันก่อนมีความขัดแย้งจนถึงการฟื้นฟูหลังความขัดแย้ง ใช้มาตรการพิเศษและมาตรการที่เหมาะสมคุ้มครองผู้หญิงและเด็กหญิงจากความรุนแรงด้วยเหตุแห่งเพศโดยเฉพาะอย่างยิ่งการข่มขืนและการละเมิดทางเพศรูปแบบอื่นๆ อย่างไรก็ตามไม่อาจปฏิเสธได้ว่า ผู้หญิงมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ยังคงเผชิญกับปัญหาความรุนแรงในครอบครัวและความรุนแรงทางเพศหลากหลายรูปแบบในชุมชน ปัญหาเหล่านี้เป็นเรื่องที่ผู้หญิงมุสลิมเหล่านี้จำต้องเก็บงำไว้เพียงลำพัง ไม่กล้าเปิดเผยให้บุคคลภายนอกครอบครัวได้รับรู้ ด้วยเห็นเป็นเรื่องน่าอาย เกรงการตีตราจากสังคม และเสี่ยงต่อสวัสดิภาพความปลอดภัย หากผู้กระทำเป็นผู้มีอิทธิพล ทำให้ปัญหาที่เกิดขึ้นไม่ได้ถูกพูดถึงในที่สาธารณะเท่าที่ควรและไม่ได้รับการแก้ไขจากหน่วยราชการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และผู้นำศาสนาได้อย่างเหมาะสมทันทั่วถึง

ข้อค้นพบในการดำเนินโครงการการเข้าถึงความยุติธรรมของผู้หญิงมุสลิมจังหวัดชายแดนภาคใต้ ของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติร่วมกับภาคีเครือข่าย พบว่ากระบวนการยุติธรรมของรัฐและองค์กรทางศาสนา ยังไม่ได้รับฟังเสียงเรียกร้องของผู้หญิงที่ประสบปัญหาเท่าที่ควร มีหลายกรณีที่เจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมขั้นต้นเข้าใจผิดว่าการกระทำความรุนแรงในครอบครัวและความรุนแรงทางเพศระหว่างชาวมุสลิมเป็นเรื่องที่มุสลิมต้องจัดการแก้ปัญหาตนเอง มีหลายกรณีที่เจ้าหน้าที่ภาครัฐมีความรู้ความเข้าใจและทักษะในการจัดการกับปัญหาไม่เพียงพอ และมีหลายกรณีที่การจัดการปัญหาเป็นไปตามความเชื่อ ประเพณี ทศนคติ หรือกฎชุมชนที่ไม่สอดคล้องกับหลักการศาสนาอิสลาม ไม่คำนึงถึงความละเอียดอ่อนต่อมิติทางเพศสภาพในการแก้ไขปัญหาและผลกระทบต่างๆ ที่ผู้หญิงมุสลิมได้รับ ตลอดจนหลายครั้งที่มักมีการอ้างเหตุผลทางศาสนาเพื่อรับรองความชอบธรรมในการใช้ความรุนแรงต่อผู้หญิง โดยขาดการคำนึงถึงบริบทและเจตนารมณ์ของหลักการศาสนาอิสลามในการคุ้มครองผู้หญิง

บริบทความรุนแรงที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องกับผู้หญิงมุสลิมดังกล่าวจึงเป็นปัญหาที่ต้องรีบเร่งแก้ไขทั้งในระดับโครงสร้างและระดับปัจเจก การแก้ปัญหาในระดับโครงสร้าง เช่น ความจำเป็นต้องมีกฎหมาย กฎ ระเบียบ คำสั่ง และนโยบายที่คำนึงถึงความละเอียดอ่อนต่อมิติทางเพศสภาพเพื่อให้มั่นใจว่ารัฐมีมาตรการที่เหมาะสมและเพียงพอ กับความต้องการของผู้ถูกระทำ มีแนวปฏิบัติที่ชัดเจนและเป็นไปได้ มีการคุ้มครองที่เข้าถึงง่าย ทันเวลา รวมถึงมีการฟื้นฟูเยียวยาต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นเพื่อให้ผู้หญิงเหล่านั้นสามารถจะดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมั่นคงและมีศักดิ์ศรีส่วนการแก้ปัญหาในระดับปัจเจกก็จำเป็นต้องสร้างค่านิยมการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และปรับสัมพันธภาพเชิงอำนาจระหว่างเพศให้สมดุลขึ้น ทั้งในกระบวนการอบรมเลี้ยงดูในครอบครัวและชุมชน กระบวนการเรียนการสอนในสถานศึกษาทุกระดับ รวมทั้งกระบวนการผลิตและเผยแพร่สื่อต่างๆ ด้วย อย่างไรก็ตาม เมื่อมีบริบทของการตีความทางศาสนาที่ไม่สอดคล้องกับหลักการอิสลาม และแบบอย่างการดำเนินชีวิตของท่านศาสดามุฮัมมัด

(ช.ล.) ซึ่งท่านได้ปฏิบัติต่อภรรยาและบรรดาบุตรสาวของท่านอย่างงดงาม ละเอียดอ่อน และด้วยความรักและเมตตาต่อผู้หญิงในยุคของท่าน ซึ่งควรยึดถือเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตของมุสลิม จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่องค์กรทางศาสนาจะร่วมกับภาครัฐในการสร้างความรู้ความเข้าใจแก่ผู้นำศาสนาถึงหลักการอิสลามที่ถูกต้องแท้จริง และเร่งเผยแพร่ความรู้ที่ถูกต่อนั้นให้แก่สังคมมุสลิมและสังคมไทยโดยรวม

ด้วยความเจ็บปวดและความทุกข์ยากที่ผู้หญิงมุสลิมในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ต้องเผชิญ ด้วยพันธกรณี ที่รัฐต้องคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของผู้หญิง ช่วยเหลือเยียวยาและฟื้นฟู รวมทั้งอำนวยความสะดวกให้ผู้หญิงมุสลิม เข้าถึงความยุติธรรมได้อย่างทันท่วงที องค์กรที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและองค์กรทางศาสนาจึงต้องไม่ปล่อยให้ผู้หญิงมุสลิมชายแดนภาคใต้ต้องเผชิญปัญหานี้อยู่เพียงลำพังได้อีกต่อไป ความรุนแรงอันเจ็บปวดร้าวลึกในรูปแบบต่างๆ นี้สามารถยุติได้ หากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการอำนวยความสะดวกในพื้นที่ให้ความสนใจปัญหาที่เกิดขึ้นและรับฟังเสียงของผู้หญิงมุสลิมอย่างจริงจัง เสียงของพวกเธอทั้งหลายที่ได้ถูกประมวลเป็น **“ข้อเสนอแนะของผู้หญิงมุสลิมเพื่อพัฒนาแนวปฏิบัติในการส่งเสริมการเข้าถึงความยุติธรรมของผู้หญิงในจังหวัดชายแดนภาคใต้”** จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการพัฒนาแนวปฏิบัติในการจัดการกับปัญหาความรุนแรงในครอบครัวและความรุนแรงทางเพศในชุมชนในขั้นตอนต่างๆ ของหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคประชาสังคม และองค์กรทางศาสนา ให้สามารถอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้หญิงมุสลิมที่สอดคล้องกับหลักศาสนาอิสลาม มาตรฐานสากล โดยไม่เลือกปฏิบัติและไม่ลดทอนคุณค่าและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้หญิงตามเจตนารมณ์ของศาสนาอิสลามอีกต่อไป

๗ ภาคผนวก

ภาคผนวก ๑ หลักการเชิงบวกของศาสนาอิสลามต่อผู้หญิงมุสลิมและความเสมอภาคระหว่างเพศ

ภาคผนวก ๒ สรุปสาระสำคัญปฏิญญาองค์การความร่วมมืออิสลามเรื่องผู้หญิง (OIC Declaration on Women)

ภาคผนวก ๓ องค์การริเริ่มและร่วมมือดำเนินโครงการ “การเข้าถึงความยุติธรรมของผู้หญิงมุสลิม จังหวัดชายแดนภาคใต้”

ภาคผนวก ๔ ข้อตกลงระดับความมั่นคง ๑๓๒๕ เรื่องผู้หญิง และ สันติภาพและความมั่นคง

ภาคผนวก ๑

หลักการเชิงบวกของศาสนาอิสลามต่อผู้หญิงมุสลิมและความเสมอภาคระหว่างเพศ^๑

ผศ. ดร. สุชาติ เศรษฐมาลินี^๒

บทนำ

อิสลามเป็นศาสนาที่พระเจ้าเป็นเจ้าประทานลงมายังโลกนี้เพื่อสร้างดุลยภาพและความสันติสุขให้กับสังคมมนุษย์ อิสลามได้ถูกประทานลงมาในสังคมอาหรับที่มีสภาพป่าเถื่อนโหดร้าย โดยท่านนบีมุฮัมมัด (ซ.ล.)^๓ ได้เผยแพร่นิยามอิสลามและทำตนเป็นแบบอย่างที่ดีงามจนแปรสภาพสังคมอาหรับอันป่าเถื่อนกลายเป็นสังคมแห่งความรู้และมีอารยธรรมอันดีงามโดยใช้ระยะเวลาเพียง ๒๓ ปี

ประเด็นเรื่องสิทธิและความเสมอภาคทางเพศนับเป็นเรื่องสำคัญเรื่องหนึ่งที่ศาสนาอิสลามได้วางแนวทางไว้อย่างสมบูรณ์เพื่อทำการแปรเปลี่ยนและยกระดับสถานภาพของผู้หญิงให้สูงส่งทัดเทียมผู้ชาย บทความนี้ต้องการนำเสนอว่าในคำสอนของศาสนาอิสลามนั้น ได้ให้หลักการเชิงบวกที่ให้สิทธิต่อผู้หญิงและความเสมอภาคระหว่างเพศเพื่อแสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงสภาพสังคมที่แตกต่างไปจากยุคก่อนอิสลามอย่างถอนรากถอนโคนภายในระยะเวลาอันสั้น อย่างไรก็ตาม เป็นที่น่าทึ่งที่แม้จะมีสังคมมุสลิมที่บิดเบือนและไม่เข้าใจเป้าหมายของอิสลามดังกล่าว ซึ่งอาจเป็นไปได้โดยเจตนาหรือโดยความไม่รู้ก็ตาม ทำให้ผู้หญิงมุสลิมไม่สามารถเข้าถึงสิทธิดังกล่าว และที่สำคัญมีผู้หญิงมุสลิมจำนวนไม่น้อยที่ถูกทำร้ายในครอบครัวโดยการอ้างหลักการของศาสนา ดังนั้น การทำความเข้าใจในหลักการคำสอนของศาสนาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างเพศจึงนับเป็นเงื่อนไขสำคัญประการหนึ่งในการช่วยปกป้องสิทธิของผู้หญิงที่จะไม่ถูกละเมิด และสามารถอยู่ร่วมกับผู้ชายได้อย่างมีเกียรติศักดิ์ศรีในสังคม

สิทธิและบทบาทของสตรีในอิสลาม

การจะทำความเข้าใจหลักการของศาสนาอิสลามต่อประเด็นเรื่องผู้หญิงนั้น เราต้องเข้าใจภาพของสังคมอาหรับในยุคก่อนอิสลาม ซึ่งเป็นสภาพป่าเถื่อนที่มองผู้หญิงเป็นเพียงวัตถุทางเพศและปฏิบัติต่อผู้หญิงอย่างไร้ความเมตตาตามที่ อัล-กุรอ่านได้บรรยายสภาพไว้ว่า

“และเมื่อผู้ใดในหมู่พวกเขาได้รับข่าวว่าได้ถูกผู้หญิง ใบน้ําของเขากลายเป็นหมองคล้าและเศร้าสลด เขาจะซ่อนตัวเองจากกลุ่มชนเนื่องจากความอับอายที่ได้ถูกแจ้งแก่เขา เขาจะเก็บเอาไว้ด้วยความอับยศหรือฝังมันในดิน ฟังรู้เถิดสิ่งที่พวกเขาตัดสินใจนั้นมันชั่วแท้ๆ” (อัล-กุรอ่าน ๑๖: ๕๘-๕๙)

อิสลามได้ค่อยๆ มาเปลี่ยนมุมมองต่อผู้หญิงและยกระดับพวกเธอให้สูงขึ้น โดยเริ่มตั้งแต่การสั่งห้ามการฆาตกรผู้หญิง ดังโองการพระเจ้าเป็นเจ้าว่า

๑ เอกสารประกอบโครงการการอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่องการส่งเสริมการเข้าถึงความยุติธรรมของผู้หญิงมุสลิม รุ่นหนึ่ง วันจันทร์ที่ ๒๒ ถึงวันอังคารที่ ๒๓ ธันวาคม ๒๕๕๘ และ รุ่นสอง วันพุธที่ ๓๔ ถึง วันพฤหัสบดีที่ ๒๕ ธันวาคม ๒๕๕๗ ณ โรงแรมซีเอส ปัตตานี

๒ สถาบันศาสนา วัฒนธรรมและสันติภาพ-มหาวิทยาลัยพายัพ, กรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย และคณะทำงานจุฬาราชมนตรี

๓ ซ.ล. อักษรย่อสำหรับคำศุติที่ใช้กล่าวหรือเขียนหลังการกล่าวนามของท่านศาสดามุฮัมมัด (ซ.ล.) มีความหมายว่า “ขอความโปรดปรานแห่งอัลลอฮ์และความสันติจงมีแด่ท่าน” ย่อมาจาก “ซอลลอลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลิม”

“และเมื่อทารกหญิงที่ถูกฝังทั้งเป็นถูกถามด้วยความผิดอันใดเขาจึงถูกฆ่า” (อัล-กุรอาน ๘๑:๘-๙)

อิสลามมองว่าผู้ชายและผู้หญิงต่างมีเกียรติศักดิ์ศรีที่เท่าเทียมกัน ครั้งหนึ่ง อุมม์ สะละมะฮ์ ภรรยาของท่าน นบีมุฮัมมัด (ซ.ล.) ได้ถามท่านนบีว่า “ทำไมอัล-กุรอาน พูดถึงแต่ผู้ชาย ไม่พูดถึงผู้หญิงบ้างเลย?” จนกระทั่งวันหนึ่ง พระผู้เป็นเจ้าจึงได้ลงเฝ้าองค์การมายังท่านนบีโดยกล่าวถึงความเท่าเทียมกันระหว่างผู้ชายและผู้หญิงว่า

“แท้จริงบรรดาผู้มอบนอมชายและหญิง บรรดาผู้ศรัทธาชายและหญิง บรรดาผู้รักดีชายและหญิง บรรดาผู้สัตย์จริงชายและหญิง บรรดาผู้อดทนชายและหญิง บรรดาผู้ถ่อมตัวชายและหญิง บรรดาผู้บริจาคทานชายและหญิง บรรดาผู้ถือศีลอดชายและหญิง บรรดาผู้รักษาวัยวะเพศของพวกเขาที่เป็นชายและหญิง บรรดาผู้รำลึกถึงอัลลอฮ์ อย่างมากที่เป็นชายและหญิงนั้น อัลลอฮ์ได้ทรงเตรียมไว้สำหรับพวกเขาแล้ว ซึ่งการอภัยโทษและรางวัลอันใหญ่หลวง” (อัล-กุรอาน ๓๓: ๓๕)

นอกจากนั้น อัล-กุรอาน ยังได้กล่าวถึงความเท่าเทียมของผู้ชายและผู้หญิงไว้อีกในหลายๆ โองการ (อายะฮ์) ได้แก่

“ผู้ใดปฏิบัติความดีไม่ว่าจะเป็นเพศชายหรือเพศหญิงก็ตาม โดยที่เขาเป็นผู้ศรัทธา ดังนั้น เราจะให้เขาดำรงชีวิตที่ดี และแน่นอนเราจะตอบแทนพวกเขาซึ่งรางวัลของพวกเขาที่ดียิ่งกว่าที่พวกเขาได้เคยทำไว้” (อัล-กุรอาน ๑๖: ๖๗)

“ผู้ใดที่กระทำความชั่ว เขาจะไม่ได้รับการตอบแทน เว้นแต่เพียงเท่านั้น และผู้ใดที่กระทำความดีจากเพศชายหรือเพศหญิงก็ตาม และเขาเป็นผู้ศรัทธาด้วย คนเหล่านั้นแหละพวกเขาจะได้เข้าสวนสวรรค์ จะได้รับปัจจัยยังชีพในนั้นโดยปราศจากการคำนวณ” (อัล-กุรอาน ๔๐: ๔๐)

และมีรายงานว่า นบี (ซ.ล.) กล่าวไว้ว่า “มนุษย์ทุกคนต่างมีความเท่าเทียมกัน (ท่านเปรียบเทียบความเท่าเทียมดังกล่าวดั่งก้านของหวี) คนอาหรับไม่ได้ดีกว่าคนที่ไม่ใช่อาหรับ คนผิวขาวไม่ได้ดีกว่าคนผิวดำ และผู้ชายไม่ได้ดีกว่าผู้หญิง ผู้ที่เป็นที่ชื่นชอบ ณ ที่อัลลอฮ์ (ซ.บ.)^๔ นั้น ได้แก่ผู้ที่เกรงกลัวพระองค์และประกอบในคุณความดี”

จะเห็นได้ว่า ในทัศนะอิสลามนั้นมีการปกป้องสิทธิสตรีในด้านต่างๆ ได้แก่

(๑) สิทธิการมีอิสระที่จะเป็นเจ้าของทรัพย์สิน

สตรีมุสลิมมีสิทธิที่จะจัดการเงินทองและทรัพย์สินของตนเองได้อย่างเป็นอิสระ มีสิทธิที่จะซื้อ ขาย กู้ยืม หรือทำสัญญาต่างๆ เธอสามารถบริจาคเงิน หรือทำธุรกิจใดๆ ที่ถูกต้องตามหลักศาสนา สิทธิดังกล่าวไม่สามารถแปรเปลี่ยนไปได้ ไม่ว่าเธอจะมีสถานภาพเป็นคนโสดหรือแต่งงาน เธอมีสิทธิที่จะบริจาคซะกาต^๕ และมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางเศรษฐกิจต่างๆ มากมาย

(๒) สิทธิที่จะเลือกคู่ครองและบอกเลิก

อิสลามมองว่าสถาบันการแต่งงานเป็นที่สถาบันแห่งคุณความดีและความงดงาม การแต่งงานเป็นการยินยอมพร้อมใจของคนสองคน เพื่อหลอมรวมความสัมพันธ์ทางจิตวิญญาณและอารมณ์ที่สมบูรณ์ในการมีชีวิตอยู่ในสังคม อัล-กุรอาน ระบุไว้ว่า

^๔ ซ.บ. อักษรย่อสำหรับคำสดุดีที่ใช้กล่าวหรือเขียนหลังการกล่าวพระนามของอัลลอฮ์ (ซ.บ.) มีความหมายว่า “มหาบริสุทธิ์และความสูงส่งยิ่งแด่พระองค์” ย่อมาจาก “ซุบฮานะฮูวะตะอาลา”

^๕ ซะกาต เป็นบทบัญญัติของศาสนาอิสลามที่กำหนดให้มุสลิมที่มีทรัพย์สินถึงพิกัดอัตราที่ศาสนากำหนดไว้ในวันรอมฎอนจะต้องจ่ายทรัพย์สินนี้ออกไปจำนวนหนึ่งในอัตราที่ศาสนากำหนดไว้ให้แก่ผู้ที่มีสิทธิได้รับ

“และจะอยู่กับพวกนางด้วยดี หากพวกเจ้าเกลียดพวกนาง ก็อาจเป็นไปได้ว่า การที่พวกเจ้าเกลียดสิ่งหนึ่ง ขณะเดียวกัน อัลลอฮ์ ทรงให้มีในส่วนนั้น ซึ่งความดีอันมากมาย” (อัล-กุรอ่าน ๔: ๑๙)

ท่านนบี (ซ.ล.) กล่าวว่า “ผู้หญิงนั้นคือ คู่แฝดของผู้ชาย” ดังนั้น การพร้อมใจกันของทั้งสองเป็นสิ่งสำคัญ ในการสร้างความสุขและความมั่นคงในครอบครัว

ดังนั้น อิสลามจึงส่งเสริมให้ผู้หญิงได้เลือกคู่ครองด้วยตัวเอง ควบคู่กับการเห็นชอบของผู้ปกครอง เคยมีผู้หญิงที่ถูกพ่อแม่บังคับให้แต่งงานกับชายที่เธอไม่ชอบ ได้มาร้องเรียนต่อท่านนบี (ซ.ล.) และท่านยอมรับในการร้องเรียนและให้ยกเลิกการแต่งงานนั้น และสตรีมุสลิมยังมีสิทธิในการบอกเลิกสามีหากเธอไม่ได้รับการปฏิบัติที่ดี อัล-กุรอ่าน กล่าวถึงการหย่าร้างว่า ต้องเป็นไปด้วยความพอใจของทั้งสองฝ่าย

“แต่ถ้าทั้งสอง (สามี-ภรรยา) ต้องการหย่า อันเกิดจากความพอใจและการปรึกษาหารือกันจากทั้งสองคน แล้วก็ไม่มีบาปใดๆ แก่เขาทั้งสอง” (อัล-กุรอ่าน ๒: ๒๒๗)

(๓) สิทธิในการศึกษา

อัล-กุรอ่าน และหะดีษได้ส่งเสริมให้ผู้หญิงได้รับการศึกษาอย่างเท่าเทียมผู้ชายอิสลามได้ เรียกร้องให้มุสลิมทุกคนแสวงหาความรู้โดยไม่ได้จำกัดเพศแต่อย่างใด อัล-กุรอ่าน ได้เปรียบเทียบว่าคนที่ฉลาดกับคนโง่เขลาไร้การศึกษานั้นจะเท่าเทียมกันได้อย่างไร

ท่านหญิงอาอิชะฮ์ ภรรยาของท่านเองก็เป็นผู้รายงานวจนะของท่านหลายพันบทต่อชนรุ่นหลัง และท่านหญิงก็มีชื่อเสียงในด้านกวีนิพนธ์ แพทยศาสตร์ และนิติศาสตร์อิสลาม เช่นเดียวกับอุบัยดีเยะฮ์และสติญญา เมื่อท่านศาสดาเสียชีวิตลง นางก็ได้เป็นแม่ทัพ โดยไม่มีใครคัดค้านด้วยเหตุผลที่นางเป็นผู้หญิงเลยแม้แต่คนเดียว ผู้หญิงหลายคนก็มีความรู้จนได้เป็นนักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญทางศาสนา

(๔) สิทธิในการเป็นตัวของตัวเอง

ในอิสลามจะให้สิทธิผู้หญิงในการรักษาสิทธิของตนเอง โดยไม่จำเป็นต้องเปลี่ยนชื่อสกุลตามสามีเมื่อทำการแต่งงาน หรือเมื่อหย่าขาดจากสามี สิทธิที่จะได้ความสุขทางเพศ (ตามทำนองคลองธรรมในสถาบันครอบครัว) อิสลามมองการมีความสัมพันธ์ทางเพศภายใต้สถาบันการแต่งงานที่ถูกต้องนั้นเป็นเรื่องของธรรมชาติ และความต้องการทางจิตใจที่จะให้มีความสุขซึ่งกันและกันระหว่างสามีภรรยา ทำให้สถาบันครอบครัวเกิดความมั่นคงและสืบทอดสมาชิกให้กับสังคม มีหะดีษ รายงานไว้ว่า ขณะที่สามีจ้องมองภรรยาของเขาด้วยความรักความพึงพอใจนั้น อัลลอฮ์ (ซ.บ.) จะมองเขาด้วยความพึงพอใจและความเมตตาเช่นกัน

(๕) สิทธิในการได้รับมรดก

สตรีมุสลิมได้รับการคุ้มครองโดยกฎหมายที่จะได้รับมรดกจากครอบครัว ซึ่งจะเป็นสิทธิอันชอบธรรมของเธอเอง อัล-กุรอ่านได้กล่าวเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้ว่า

“ผู้ศรัทธาทั้งหลาย ไม่อนุมัติแก่พวกเจ้า การที่พวกเจ้าจะเอาบรรดาหญิงเป็นมรดกด้วยการบังคับ และไม่อนุมัติเช่นเดียวกับการที่พวกเจ้าจะขัดขวางนางเพื่อพวกเจ้าจะเอาบางส่วนของสิ่งที่พวกเจ้าได้ให้แก่พวกนาง” (อัล-กุรอ่าน ๔: ๑๙)

(๖) สิทธิในการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองและการมีส่วนร่วมในสาธารณะอิสลาม

ในยุคแรกๆ ส่งเสริมให้ผู้หญิงได้เข้าไปมีส่วนร่วมและแสดงความคิดเห็นในที่สาธารณะเกี่ยวกับกิจกรรมทางการเมืองและกิจกรรมของสังคมโดยรวม สตรีที่มีชื่อเสียงโดดเด่นในบทบาทสาธารณะ ได้แก่ ท่านหญิงอัยชะฮ์ และอุมม์ ซะละมะฮ์ ในบทความของ ยศวดี บุญเกียรติ และวัลลภา นีละไพจิตร กล่าวว่า “สตรีในประวัติศาสตร์อิสลามได้เคยแสดงความคิดเห็นในเรื่องของกฎหมาย ประโยชน์สาธารณะ และเป็นฝ่ายขัดแย้งกับ คอลีฟะฮ์ (ผู้ปกครองมุสลิม) จนกระทั่งคอลีฟะฮ์ ต้องยอมรับข้อโต้แย้งของพวกเธอเหล่านั้น” ดังเช่นที่บันทึกไว้ในสมัยของคอลีฟะฮ์ อุมร์ อิบนิ อัลค็อตตอบ สิทธิในการแสดงความคิดเห็นของสตรีมุสลิมอาจจะมาจากการมีส่วนร่วมในสังคมนับตั้งแต่สมัยต้นๆ ที่ยังมีการทำสงครามกันอย่างกว้างขวาง ผู้หญิงมุสลิมเข้าร่วมในกองทัพในฐานะพยาบาลรักษาผู้บาดเจ็บเตรียมเสบียงและรับใช้ม้ารบ เมื่อพูดถึง “การออกเสียง” อาจจะทำให้นึกไปถึงการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่บุคคลมีสิทธิในการออกเสียงเลือกผู้แทนราษฎรให้ไปทำหน้าที่ในสภา ในกรณีนี้ประเทศมุสลิมจำนวนมากให้สิทธิแก่ผู้หญิงในการออกเสียงลงคะแนนเช่นเดียวกับชาย จะมีเพียงไม่กี่ประเทศเท่านั้นที่กำหนดว่าสตรีที่มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งจะต้องมีการศึกษาถึงระดับที่กำหนดหรือกำหนดระยะเวลาในอนาคตที่จะให้สิทธิแก่สตรีในการออกเสียงเลือกตั้ง แต่นักวิชาการศาสนาหลายคนกล่าวว่า อิสลามให้สิทธิในการออกเสียงแก่สตรี ทั้งนี้เพราะทั้งในอัล-กุรอานและซุนนะฮ์ไม่เคยห้ามไม่ให้สตรีออกเสียงแสดงความคิดเห็นเลย

(๗) สิทธิที่จะได้รับความเคารพ

ในทัศนะอิสลาม จะต้องปฏิบัติต่อผู้หญิงด้วยความรัก ความเอาใจใส่ และการให้เกียรติ ท่านนบี (ซ.ล.) กล่าวว่า หากผู้ชายมีการปฏิบัติต่อสตรีเป็นอย่างดียิ่งเท่าไร ไม่ว่าต่อผู้เป็นภรรยา ลูกสาว พี่-น้องสาว พวกเขาก็จะยิ่งเป็นผู้มีความศรัทธามากยิ่งขึ้น

ในคุตบะฮ์ (เทศนา) อามาลาของท่านนบี (ซ.ล.) ได้เตือนพวกเราถึงภาระหน้าที่ การให้เอาใจใส่และให้เกียรติต่อผู้หญิง ท่านได้กล่าวว่า “จงอย่าเกรงต่ออัลลอฮ์ (ซ.บ.) ในเรื่องเกี่ยวกับผู้หญิง แท้ที่จริงแล้วพวกท่านแต่งงานกับพวกเธอด้วยความไว้วางใจในพระผู้เป็นเจ้า และร่างกายของพวกเธอเป็นที่ชอบด้วยคำพูดแห่งพระผู้เป็นเจ้า ดังนั้นพวกท่านจึงมีสิทธิเหนือตัวนาง และพวกนางก็มีสิทธิเหนือตัวพวกท่านเช่นเดียวกัน”

ดังนั้น ผู้หญิงในทัศนะอิสลามจึงเป็นผู้ที่มีเกียรติศักดิ์ศรี มีความอิสระเป็นของตนเอง ได้รับการคุ้มครองโดยกฎหมาย เป็นพลเมืองที่มีเสรีภาพ เป็นบ่าวของอัลลอฮ์ (ซ.บ.) และเป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบต่อสังคม เป็นคนที่มีความสามารถ มีหัวใจ มีจิตวิญญาณ และมีสติปัญญาเช่นเดียวกับผู้ชาย และมีสิทธิพื้นฐานที่จะแสดงความสามารถในกิจกรรมด้านต่างๆ ได้อย่างเท่าเทียมกับผู้ชาย

อิสลามกับความรุนแรงในครอบครัว

ถึงแม้จะได้กล่าวถึงหลักการเชิงบวกของอิสลามข้างต้นในการให้สิทธิต่อผู้หญิงและการมีความเสมอภาคระหว่างเพศ แต่ในสภาพความเป็นจริงของสังคม (ทั้งสังคมมุสลิมและไม่ใช่มุสลิม) การกดขี่ทำร้ายผู้หญิงยังคงดำเนินไปในปัจจุบัน และมีการตั้งคำถามต่อสังคมมุสลิมว่าเป็นสังคมที่ “อิสลามอนุญาตให้ผู้ชายมุสลิม (สามี) สามารถเขียนตีภรรยาได้หรือไม่?”

ก่อนจะตอบคำถามข้างต้น ประเด็นผู้หญิง (ภรรยา) ถูกทำร้ายโดยผู้ชาย (สามี) นั้น นับเป็นปัญหาใหญ่ในแทบทุกสังคม เช่น

ในประเทศสหรัฐอเมริกา

- ในทุกๆ นาที มีบุคคลจำนวน ๒๐ คน ที่ตกเป็นเหยื่อการใช้ความรุนแรงจากคนที่เกลียดชัง
- มีผู้หญิงที่ถูกทำร้ายโดยสามีในทุกๆ ๙ วินาที
- มีผู้หญิง ทุกๆ ๑ ใน ๔ คนจะเคยถูกทำร้ายโดยคนเกลียดชัง (สามี) ในช่วงชีวิตของเธอ
- จำนวนผู้หญิงที่ถูกทำร้ายในครอบครัวมีมากกว่าจำนวนผู้ประสบอุบัติเหตุ จำนวนการลักขโมย แลจำนวนการถูกข่มขืนรวมกัน
- การทำร้ายผู้หญิงเกิดขึ้นในทุกเชื้อชาติ ทุกชนชั้น ทุกศาสนา ทุกอาชีพ และทุกฐานะการศึกษา
- มีผู้หญิงที่ตั้งครรภ์ราว ๒๕% - ๔๕% ถูกทำร้ายในขณะที่ตั้งครรภ์อยู่
- ผู้หญิงทุกๆ ๑ ใน ๖ คน เคยมีประสบการณ์ถูกข่มขืน หรือพยายามข่มขืน

ในประเทศไทย

- จากการสำรวจพบว่า ความรุนแรงในครอบครัวมีจำนวนเพิ่มสูงขึ้น โดยในปี พ.ศ. ๒๕๕๕ พบว่า มีครัวเรือนที่มีการใช้ความรุนแรงสูงถึงร้อยละ ๓๐.๘
- อัตราการหย่าร้างเพิ่มสูงขึ้นจากร้อยละ ๑๒.๘ ในปี พ.ศ. ๒๕๕๓ เป็นร้อยละ ๓๓ ในปี พ.ศ. ๒๕๕๕
- กระทรวงศึกษาธิการเผยปัญหาเด็กและสตรีในปัจจุบัน ถูกกระทำความรุนแรงอยู่ในเกณฑ์น่าวิตก สถิติล่าสุดในปี พ.ศ. ๒๕๕๖ พบรวม ๓๑,๙๖๖ ราย เป็นเด็ก ๑๙,๒๒๙ ราย สตรี ๑๒,๖๓๘ ราย เฉลี่ยวันละ ๘๗ ราย ซึ่งปัญหาอันดับ ๑ ที่พบในเด็ก ๑๐-๑๕ ปี คือการล่วงละเมิดทางเพศ ส่วนในสตรีคือการถูกทำร้ายร่างกาย
- ความรุนแรงที่เกิดกับผู้หญิง จากสถิติมักเกิดจากคนในครอบครัว หรือเป็นบุคคลที่เรียกว่าสามี ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๕๐
- พ.ศ. ๒๕๕๖ พบไทยมีผู้หญิงและเด็กถูกกระทำความรุนแรงมากขึ้นสูงถึง 87 รายต่อวัน ในจำนวนนี้เป็นหญิงร้อยละ ๔๐ และเด็กร้อยละ ๖๐ ซึ่งการกระทำความรุนแรงต่อผู้หญิงมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น เนื่องจากพฤติกรรมการกระทำความรุนแรงของผู้ชาย ผู้หญิงที่ถูกกระทำยังอายที่จะแสดงให้สังคมรับรู้ทำให้ไม่สามารถแก้ปัญหาตั้งแต่ต้นเหตุได้

ในพื้นที่ ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้

เมื่อพิจารณาความรุนแรงใน ๓ จังหวัด ชายแดนภาคใต้ คือ จังหวัดยะลา ปัตตานี และนราธิวาส พบว่าจากผลการสำรวจข้อมูลสถานการณ์ความรุนแรงในครอบครัวในจังหวัดยะลามีกว่ามากที่สุด (ดูรายละเอียดในภาคผนวก ก)

กลับสู่คำถาม ทำไมความรุนแรงในครอบครัวจึงดำรงอยู่ในสังคมมุสลิม เหตุผลสำคัญที่ชายมุสลิมจำนวนมากใช้อ้างเพื่อเป็นเหตุผลรองรับในการตบตีภรรยา คือ การยกโองการในคัมภีร์อัล-กุรอาน (ซึ่งมวลมุสลิมถือว่าเป็นวจนะของพระเจ้าเป็นเจ้าซึ่งเป็นทั้งแนวทางและกฎหมายในเรื่องราวต่างๆ ของวิถีชีวิตมนุษย์) โดยยกมาเพียงโองการเดียวที่ว่า “บรรดาชายนั้น คือผู้ที่ทำหน้าที่ปกครองเลี้ยงดูบรรดาหญิง เนื่องด้วยการที่อัลลอฮ์ ได้ทรงให้บางคนของพวกเขาเหนือกว่าอีกบางคน และด้วยการที่พวกเขาได้จ่ายไปจากทรัพย์สินของพวกเขา บรรดาภรรยาเหล่านั้นคือ ผู้จงรักภักดีผู้รักษาในทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่ลับหลังสามี เนื่องด้วยสิ่งที่อัลลอฮ์ทรงรักษาไว้ และบรรดาหญิงที่พวกเจ้าหวั่นเกรงในความต้อติ่งของนางนั้น ก็จงกล่าวตักเตือนนางและทอดทิ้งนางไว้แต่ลำพังในที่นอน และจงเขียนนาง แต่ถ้านางเชื่อฟังพวกเจ้าแล้ว ก็จงอย่าหาทางเอาเรื่องแก่นาง แท้จริงอัลลอฮ์เป็นผู้ทรงสูงส่งผู้ทรงเกรียงไกร” (อัล-กุรอาน ๔: ๓๔)

โดยคำว่า “จงเขียนนาง” เป็นการแปลจากภาษาอาหรับในโองการนี้ที่มาจากคำว่า **وَاضْرِبُوهُنَّ** หรือจากรากศัพท์ว่า “ทุบหรือปะ”

มีประเด็นถกเถียงจากกลุ่มนักวิชาการมุสลิมที่เห็นว่า การทำร้ายภรรยาเป็นสิ่งต้องห้ามและขัดกับหลักการอิสลาม โดยชี้ให้เห็นว่า โดยหลักการใหญ่ของกฎหมายอิสลามนั้นให้คุณค่าเกี่ยวกับความรัก ความเมตตาธรรม และความยุติธรรมเกี่ยวกับเรื่องราวในครอบครัว แต่ปัจจุบันกลุ่มที่มีแนวคิดสุดโต่งกลับทำลายคุณค่าอันงดงามนี้

นักวิชาการกลุ่มนี้เห็นว่า การทำร้ายผู้หญิงโดยทางสรีระไม่ว่าจะโดยรุนแรงหรือเพียงเบาๆ เป็นการละเมิดกับหลักการใหญ่ของเป้าหมายการสร้างครอบครัวในทัศนะอิสลามที่มุ่งหวังให้คู่สามี-ภรรยา ต่างต้องเคารพและให้ความรักซึ่งกันและกัน

๑) ประเด็นการตีความหมายของอัล-กुरอ่าน

มีนักวิชาการอิสลามเห็นว่า การแปลความหมายของอัล-กुरอ่าน จำเป็นต้องอาศัยความเข้าใจอย่างลุ่มลึก ไม่เพียงแต่มุ่งหาเหตุผลของการลงโองการหนึ่งๆ และเหตุการณ์ที่เชื่อมโยงกับโองการนั้น หากยังต้องเข้าใจถึงความตั้งใจที่อยู่เบื้องหลังของโองการนั้น ซึ่งต้องมีความรู้ในภาษาอาหรับคลาสสิกที่ใช้ในอัล-กुरอ่าน และต้องอาศัยความรู้ด้านภาษาที่ใช้ในที่ต่างๆ กันในอัล-กुरอ่าน และเราจะต้องพิจารณาถึงการอธิบายโดยท่านนบีและอัครสาวก

ดังนั้น การจะทำความเข้าใจโองการดังกล่าว เราต้องสำรวจตรวจสอบบริบทของการลงโองการนั้นๆ ทั้งในบริบททางประวัติศาสตร์ และบริบทโดยรวมของอัล-กुरอ่านในลักษณะสารแห่งความเป็นมนุษย์นิยม จะเห็นได้ว่า อัล-กुरอ่าน ได้ลงโองการนี้มาในสภาพที่การทำร้ายคู่ครอง การฆ่าฟัน และแม้แต่การฆ่าทารก (ผู้หญิง) เป็นเรื่องราวปกติในสังคมขณะนั้น แต่พระเจ้าเป็นผู้เป็นเจ้าได้ส่งนบีมุฮัมมัด (ซ.ล.) มาเพื่อเปลี่ยนแปลงสภาพสังคมป่าเถื่อนดังกล่าว ให้เป็นสังคมที่มีอารยะผ่านการสถาปนาเป็นระเบียบกฎหมายอันใหม่ขึ้นมา ซึ่งสิทธิของทั้งผู้ชายและผู้หญิงต้องได้รับการปกป้องอย่างเสมอภาคกันทั้งในระดับปัจเจกบุคคล และในกฎเกณฑ์ของสังคม

โองการนี้จึงต้องมองจากบริบทของบรรทัดฐานทางสังคมอาหรับ ในยุคก่อนอิสลาม ซึ่งผู้หญิงถูกปฏิบัติเยี่ยงทาสอย่างโหดร้าย หรือถูกทอดทิ้ง ปล่อยให้หิวอดอยาก และถูกทำร้ายเยี่ยงสัตว์ ซึ่งต่อมา โองการในอัล-กुरอ่าน ได้สอนให้มุสลิมมองว่าทั้งผู้ชายและผู้หญิงนั้นไม่ได้มีความแตกต่างกันในเรื่องความศรัทธา โดยทั้งสองต่างมีสิทธิและหน้าที่ และได้รับสัญญาจากพระเจ้าเป็นเจ้าอย่างเท่าเทียมกันในการที่จะตอบแทนรางวัลในความดีงาม อัล-กुरอ่าน จึงได้นำสารของการแปรเปลี่ยนสู่ความเมตตาและจิตวิญญาณที่เท่าเทียมกันในสังคม ซึ่งคนยังเข้าใจในคุณค่านี้กันอยู่น้อยมาก

ในสังคมยุคก่อนอิสลามนั้น พฤติกรรมการสำส่อนทางเพศเป็นเรื่องปกติ และได้ก่อให้เกิดปัญหาต่างมากมาย รวมทั้งการตั้งครภีโดยไม่ได้ต้องการ อัล-กुरอ่านได้จำกัดความสัมพันธ์ทางเพศในสถาบันครอบครัว ดังนั้น ในโองการที่ ๔: ๓๔ คำว่า “การไม่จงรักภักดีและความต้อตึง (**نُشُورٌ**)” ของภรรยานั้น นักวิชาการยุคคลาสสิกให้ความหมายว่าเป็นเรื่องการมีความสัมพันธ์ทางเพศแบบไม่เลือก ไม่ใช่เรื่องของการไม่เชื่อฟัง

ในบริบทของการลงโองการนี้ และจากคำสอนทั้งหมดของท่านนบีจะมีลักษณะเป็นกระบวนแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่ดีต่างๆ แบบค่อยเป็นค่อยไปในหลายๆ ขั้นตอน โดยที่พระเจ้าเป็นผู้เป็นเจ้าไม่เคยคาดหวังว่าจะต้องเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอย่างพลิกฝ่ามือในชั่วข้ามคืน ดังนั้น เราจึงเห็นการปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์ระหว่างหญิง-ชาย อย่างค่อยเป็นค่อยไปตลอดช่วงเวลา ๒๓ ปีของการเผยแผ่อิสลามโดยการนำสารจากพระเจ้าเป็นเจ้าผ่านท่าน นบีมุฮัมมัด (ซ.ล.) โดยในช่วงแรก จากสังคมยุคก่อนอิสลาม ที่ความสัมพันธ์ทางเพศระหว่างหญิง-ชาย ยังไม่ได้มีการจำกัด ต่อมา อัล-กुरอ่านเริ่มส่งเสริมให้มีการแต่งงาน และห้ามการมีเพศสัมพันธ์นอกการสมรส ซึ่งอาจดูเหมือนว่าเจตนาของโองการนี้ต้องการปกป้องพฤติกรรมของผู้หญิงที่อาจทำลายรากฐานของครอบครัว แต่อัล-กुरอ่านก็ได้กำหนดพฤติกรรมของผู้ชายด้วยเช่นกัน ดังในโองการที่ ๔: ๑๒๘ ว่า “และหากหญิงใด เกรงว่าจะมีการป้างา หรือมีการฉ้อโกงให้จากสามีของนางแล้วก็ไม่มีบาปใดๆ แก่ทั้งสองที่จะตกลงประนีประนอมกันอย่างใดอย่างหนึ่ง และการประนีประนอมนั้นเป็นสิ่งดีกว่า และจิตใจคนนั้นถูกให้มีความตระหนี่มาด้วย และหากพวกเจ้ากระทำความดี และมีความยำเกรงแล้ว แท้จริงอัลลอฮ์นั้นทรงรู้อย่างถ่องแท้ในสิ่งที่พวกเจ้ากระทำกัน”

จะเห็นได้ว่า แม้ว่าจะมีการลงเฝ้าอัล-กุรอานในการจำกัดวิถีปฏิบัติทางสังคมบางอย่างในบริบทประวัติศาสตร์ในอดีต แต่ก็ยังมีช่องทางให้นักวิชาการได้มีการตีความใหม่ๆ ให้สอดคล้องกับบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งหากเราได้เข้าใจในวิธีการเช่นนี้แล้วก็จะช่วยให้ศาสนาสามารถดำรงบทบาทอยู่ได้อย่างข้ามยุคสมัย และในทุกสถานการณ์ อัล-กุรอาน โองการที่ ๔: ๓๔ ในบริบทของการตีความจากอัล-กุรอานจากโองการอื่นๆ

อิสลามเป็นศาสนาที่ยกระดับมาตรฐานสูงสุดด้านศีลธรรมและจริยธรรมอยู่เสมอเมื่อเอ่ยถึงความสัมพันธ์ของมนุษย์ การจะทำความเข้าใจ โองการที่ ๔: ๓๔ เราต้องเข้าใจความสำคัญของสถาบันครอบครัวในอิสลามจากอัล-กุรอาน ซึ่งเชื่อมโยงทั้งความสัมพันธ์ในระดับปัจเจกบุคคลและระดับสังคมโดยรวม ดังนั้น เราจึงต้องพิจารณาว่า พระผู้เป็นเจ้ากล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างสามี-ภรรยา ไว้ว่าอย่างไร

อิสลามต้องการปกป้องและยกระดับคุณค่าของสถาบันครอบครัว พระผู้เป็นเจ้าได้กล่าวไว้ในคัมภีร์อัล-กุรอาน ซ้ำแล้วซ้ำอีกถึงความสำคัญของครอบครัว และคู่สมรส เช่น

وَمِنْ كُلِّ شَيْءٍ خَلَقْنَا زَوْجَيْنِ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ

“และจากทุกๆ สิ่งนั้น เราได้สร้าง (มัน) ขึ้นเป็นคู่ๆ เพื่อพวกเจ้าจะได้ใคร่ครวญ” (อัล-กุรอาน ๕๑: ๔๙)

อัล-กุรอาน พรรณนาถึงมนุษย์ว่ากำเนิดมาจากวิญญาณหนึ่งเดียวกัน จากการสร้างสรรค์ของพระผู้เป็นเจ้า แล้วให้เป็นผู้ชายและผู้หญิง

خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ ثُمَّ جَعَلَ مِنْهَا زَوْجَهَا

“พระองค์ทรงสร้างพวกเจ้าจากชีวิตหนึ่ง แล้วจากชีวิตนั้นทรงทำให้เป็นของคู่ครองของมัน” (อัล-กุรอาน ๓๙: ๖)

يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيرًا وَنِسَاءً وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي تَسَاءَلُونَ بِهِ وَالْأَرْحَامَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا

“มนุษยชาติทั้งหลาย ! จงยำเกรงพระเจ้าของพวกเจ้าที่ได้บังเกิดพวกเจ้ามาจากชีวิตหนึ่ง และได้ทรงบังเกิดจากชีวิตนั้นซึ่งคู่ครองของเขา และได้ทรงให้แพร่สะพัดไปจากทั้งสองนั้น ซึ่งบรรดาชายและบรรดาหญิงอันมากมาย และจงยำเกรงอัลลอฮ์ที่พวกเจ้าต่างขอกัน ด้วยพระองค์ และพึงรักษาเครือญาติ แท้จริงอัลลอฮ์ทรงสอดส่องดูพวกเจ้าอยู่เสมอ” (อัล-กุรอาน ๔: ๑)

เมื่อพระผู้เป็นเจ้าได้สร้างชายและหญิงจากวิญญาณหนึ่งเดียวกันแล้ว ทั้งสองจึงต้องแบ่งปันความรัก ความเมตตา ความสุภาพอ่อนโยน เคารพและให้เกียรติซึ่งกันและกัน ดังในอัล-กุรอาน กล่าวว่า

وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ

“และหนึ่งจากสัญญาณทั้งหลายของพระองค์คือ ทรงสร้างคู่ครองให้แก่พวกเจ้าจากตัวของพวกเจ้า เพื่อพวกเจ้าจะได้มีความสุขอยู่กับนาง และทรงมีความรักและความเมตตาระหว่างพวกเจ้า แท้จริงในการนี้แน่นอน ย่อมเป็นสัญญาณแก่หมู่ชนผู้ใคร่ครวญ” (อัล-กุรอาน ๓๐: ๒๑)

ในที่นี้ พระผู้เป็นเจ้าได้กล่าวถึงสามีและภรรยาในฐานะที่เป็นเหมือนบ้านที่ต่างต้องให้ความสุขกันและกัน พระผู้เป็นเจ้าจึงบ่งบอกให้สามีและภรรยาต้องมีสิทธิและภาระหน้าที่ที่เท่าเทียมกัน โดยเฉพาะในเรื่องพฤติกรรมต่อกันและกันเพื่อให้บ้านเกิดความสุข ความรัก ความเอื้ออาทรต่อกันจึงเป็นเงื่อนไขสำคัญของชีวิตการแต่งงาน ซึ่ง อัล-กุรอาน ได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ในการแต่งงานว่า

هُنَّ لِبَاسٌ لَكُمْ وَأَنْتُمْ لِبَاسٌ لِهِنَّ

“นางทั้งหลายนั้น คือเครื่องนุ่งห่ม (อาภรณ์) ของพวกเจ้า และพวกเจ้าก็คือเครื่องนุ่งห่ม (อาภรณ์) ของพวกนาง” (อัล-กุรอ่าน ๒: ๑๘๗)

เครื่องนุ่งห่มจึงเป็นสัญลักษณ์ของการปกป้อง รักษาเกียรติและให้ความสวยงามแก่ผู้สวมใส่ ดังนั้น สามิและภรรยาจึงต้องปฏิบัติต่อกันและกันตามแนวทางของอัล-กุรอ่าน

ในโองการแรกของบทว่าด้วย “ผู้หญิง” พระผู้เป็นเจ้าได้เรียกร้องให้มนุษย์

وَلَا تَمْسِكُوهُنَّ ضِرَارًا لِّتَعْتَدُوا وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ فَقَدْ ظَلَمَ نَفْسَهُ

“และพวกเจ้าจงอย่ายับยั้งพวกนางไว้โดยมุ่งก่อความเดือดร้อน เพื่อพวกเจ้าจะได้ข่มเหงรังแก และผู้ใดกระทำเช่นนั้น แนนอนเขาก็ข่มเหงตนเอง” (อัล-กุรอ่าน ๔: ๓๔)

وَعَاشِرُوهُنَّ بِالْعُرُوفِ فَإِنْ كَرِهْتُمُوهُنَّ فَعَسَى أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَيَجْعَلَ اللَّهُ فِيهِ خَيْرًا كَثِيرًا

“และจงอยู่ร่วมกับพวกนางด้วยดี หากพวกเจ้าเกลียดพวกนาง ก็อาจเป็นไปได้ว่า การที่พวกเจ้าเกลียดสิ่งหนึ่งขณะเดียวกันอัลลอฮ์ก็ทรงให้มีในสิ่งนั้น ซึ่งความดีอันมากมาย” (อัล-กุรอ่าน ๔: ๑๙)

จะเห็นได้ว่าอิสลามได้ให้หลักการเชิงบวกต่อผู้หญิงมากมายในอัล-กุรอ่าน ดังนั้น มุมมองแบบอนุรักษนิยมที่หยิบยกโองการมาเพื่อสนับสนุนการทำร้ายผู้หญิงนั้น ต้องตระหนักให้มากถึงคำพูดของท่านนบีมุฮัมมัด (ช.ล.) ที่ได้กล่าวถึงเป้าหมายของอิสลามว่า

“ฉันถูกส่งมาเพื่อเป็นตัวแทนของผู้มีศีลธรรมอันสมบูรณ์แบบ” ด้วยเหตุนี้ พระผู้เป็นเจ้าจึงกล่าวไว้ในอัล-กุรอ่าน โองการ ๒: ๒๓๗ ว่า “และพวกเจ้าอย่าลืมหากการทำความดี (ความเมตตา) ในระหว่างพวกเจ้า”

๒) ประเด็นทางภาษาของคำว่า “ภู่อรอบะ”

จากโองการ ๔: ๓๔ ที่ใช้อ้างในการตีความนั้น มาจากการแปลภาษาจากรากศัพท์ “ภู่อรอบะ” แปลว่า “ตี” ในขณะที่คำๆ นี้มีการใช้ในอัล-กุรอ่าน ถึง ๕๘ ครั้ง ในหลากหลายรูปแบบ และต่างมีความหมายตามบริบทที่แตกต่างกันไป เช่น บางคำกริยาอาจแปลได้ว่า “เคาะ” “ผสม” “แยก” “เคลื่อนย้าย” “บิน” “ออกไปเดินเล่น” “อพยพ” เป็นต้น

ในหลายๆ แห่ง คำกริยา “ภู่อรอบะ” เป็นคำขยายคำอื่นๆ ที่เป็นคำนามหรือสรรพนาม ที่เป็นกรรมของประโยค เช่น “ยื่นข้อเสนอให้กับบางคน” “กางเต็นท์” เป็นต้น

การจะทำความเข้าใจความหมาย “ภู่อรอบะ” ในโองการนี้ได้ดีที่สุดคือ การพิจารณาหาความหมายนี้จากอัล-กุรอ่าน ซึ่งมีมากกว่า ๕๐ แห่ง ซึ่งจะเห็นได้ว่า คำๆ นี้ ถูกใช้ในที่อื่นๆ ของอัล-กุรอ่านโดยไม่ได้หมายถึงการ “เฆี่ยนตี” แต่มีความหมายที่หลากหลาย (ดูใน อัล-กุรอ่าน ๔: ๓๔) ๔๓:๕๗; ๒:๒๖; ๑๓:๑๗; ๖๖:๑๐; ๒:๖๑; ๒๐:๗๗; ๓:๑๕๖; ๔๓: ๕๘; ๕๗:๑๓; ๒๔:๓๑ เป็นต้น)

๓) ประเด็นความสำคัญของแบบอย่างโดยท่านนบีมุฮัมมัด (ช.ล.)

สุดท้าย หากเราพิจารณาโองการ ๔: ๓๔ จากพฤติกรรมของท่านนบีมุฮัมมัด (ช.ล.) เพื่อเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิต ดังที่พระผู้เป็นเจ้าได้กล่าวไว้ว่า

“ผู้ใดเชื่อฟังรอซูล แนนอนเขาก็เชื่อฟังอัลลอฮ์แล้ว” (อัล-กุรอ่าน ๔: ๘๐) และ พระผู้เป็นเจ้ากล่าวว่า

“จงกล่าวเถิด (มุฮัมมัด) ว่า หากพวกท่านรักอัลลอฮ์ ก็จงปฏิบัติตามฉัน อัลลอฮ์ก็จะทรงรักพวกท่าน และจะทรงอภัยให้แก่พวกท่านซึ่งโทษทั้งหลายของพวกท่าน และอัลลอฮ์นั้นเป็นผู้ทรงอภัยโทษ ผู้ทรงเมตตาเสมอ” (อัล-กุรอ่าน ๓: ๓๑)

ดังนั้น การปฏิบัติตามแบบฉบับของท่านนบี (ซ.ล.) จึงเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นสำหรับผู้ศรัทธาอิสลามทุกคน จะเห็นได้ว่า ท่านนบี (ซ.ล.) สอนให้เราต้องมีความรัก ความเมตตาต่อผู้หญิง และยังได้ห้ามการทำร้ายผู้หญิง ซึ่งเราต้องสรุปได้แล้วว่า คำว่า “ถูกร้อบะ” ไม่อาจแปลความหมายได้ว่า เป็นการเขียนตีทำร้าย

มีรายงานว่า หลังจากได้มีโองการที่ ๔: ๓๔ เมื่ออัครสาวกบางท่านแปลว่าความหมายว่าสามารถเขียนตีภรรยาได้ และได้ทำร้ายภรรยา ท่านนบี (ซ.ล.) ได้ห้ามพฤติกรรมดังกล่าว และได้กล่าวว่า

“แท้ที่จริงแล้ว ได้มีผู้หญิงกลุ่มใหญ่ได้มารวมตัวกันที่บ้านของฉันนี้ และได้ตัดพ้อเกี่ยวกับสามีของพวกเขาจนหาคนตีไม่ได้เลยในหมู่พวกท่าน”

และท่านนบี (ซ.ล.) ได้สอนอัครสาวกว่า

“จงให้อาหารแก่เธอเหมือนที่ท่านกิน ให้เสื้อผ้าเหมือนที่ท่านสวมใส่ และจงอย่าเขียนตีหรือทำร้ายพวกเธอ”

“ฉันขอเตือนท่านในเรื่องให้ทำดีต่อผู้หญิง พวกเธอคือ สหายและผู้ช่วยเหลือท่านอย่างจริงจัง แท้จริงท่านมีสิทธิเหนือผู้หญิง และผู้หญิงก็มีสิทธิเหนือท่านเช่นกัน”

คำสอนนี้จึง แสดงให้เห็นถึงปรัชญาความศรัทธาในอิสลามดังที่ท่านนบี (ซ.ล.) กล่าวว่า

“ไม่มีการทำร้ายและแก้แค้นกันและกันในศาสนา”

และท่านนบี (ซ.ล.) ยังได้กล่าวอีกว่า

“จงเกรงกลัวอัลลอฮ์ ในการให้ความเคารพให้เกียรติต่อผู้หญิง เพราะแท้ที่จริงแล้วพวกเธอคือหุ้นส่วนและผู้ให้การช่วยเหลือพวกท่าน และแท้จริง พวกเธอมีสิทธิเหนือท่าน และท่านก็มีสิทธิเหนือเธอ”

ท้ายที่สุด ท่านนบี (ซ.ล.) จึงกล่าวว่า

“ผู้ที่ดีที่สุดในหมู่พวกท่าน คือผู้ที่กระทำดีที่สุดต่อครอบครัว และฉันคือ ผู้ที่ดีที่สุดในหมู่พวกท่านที่ทำดีต่อครอบครัว”

ท่านนบีได้ห้ามการเขียนตีผู้หญิง โดยเปรียบไว้ว่า “จงอย่าทุบตีบ่าว (ผู้หญิง) ของพระผู้เป็นเจ้า” “จงอย่าเขียนตีภรรยาของท่านเยี่ยงทาส” และ “ท่านไม่ละอายใจบ้างหรือในการเขียนตีภรรยาเยี่ยงทาส โดยท่านเขียนตีเธอในตอนกลางวัน และก็มีเพศสัมพันธ์กับเธอในตอนกลางคืน”

และคำสอนโดยทั่วๆ ไปที่ท่านนบี (ซ.ล.) สอนไว้คือ

“จงตอบรับเมื่อมีคนเรียก/เชิญ จงอย่าปฏิเสธของรางวัล (ที่มีคนมอบให้เป็นน้ำใจ) และจงอย่าทำร้าย/ตีไม่ว่าจะเป็นมุสลิมหรือคนทั่วไปก็ตาม”

ท่านหญิงอาอิชะฮ์ ได้กล่าวถึงท่านนบี (ซ.ล.) ไว้ว่า

“ท่านนบี (ซ.ล.) ไม่เคยเขียนตีภรรยาหรือบ่าวรับใช้ของท่านเลย”

ดังนั้น จากหลักฐานและเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ได้สะท้อนถึงแง่มุมเชิงบวกในคำสอนของศาสนาอิสลาม ที่มีเป้าหมายในการสถาปนาสันติสุข ความรัก ความยุติธรรม ความเท่าเทียมและความมั่นคงให้เกิดขึ้นในสังคม ความรุนแรงในครอบครัวโดยเฉพาะการทำร้ายเด็กและผู้หญิงจึงเป็นสิ่งที่ไม่อาจยอมรับจากแง่มุมคำสอนของศาสนาอิสลามทั้งจากการพิจารณาตัวบทในอัล-กุรอาน และแบบอย่างจริยวัตรของท่านนบีมุฮัมมัด (ซ.ล.)

ภาคผนวก

(ก) สถานการณ์ความรุนแรงในครอบครัวของ ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้ (ยะลา ปัตตานี และนราธิวาส)

เมื่อพิจารณาความรุนแรงใน ๓ จังหวัด ชายแดนภาคใต้ คือ จังหวัดยะลา ปัตตานี และนราธิวาส พบว่า จากผลการสำรวจข้อมูลสถานการณ์ความรุนแรงในครอบครัวในจังหวัดยะลามีมากที่สุด โดยมีรายละเอียดดังนี้

๑. จังหวัดยะลา มีครอบครัวที่ไม่อบอุ่นมากที่สุด รวมทั้งในครอบครัวมีบุคคลที่มีอารมณ์รุนแรงหรือชอบใช้กำลังมากที่สุด และในรอบ ๑ ปีที่ผ่านมา มีผู้ที่เคยถูกระทำความรุนแรง (ทางร่างกาย จิตใจ และทางเพศ) มากที่สุด ทำนองเดียวกันกับ มีการกระทำความรุนแรงต่อกันโดยบุคคลในครอบครัวมากที่สุด และมีผู้ที่ไม่เคยคิดหรือไม่เคยทำเพื่อการป้องกันแก้ไขการกระทำความรุนแรงในครอบครัวมากที่สุด เช่นเดียวกัน

๒. ในจังหวัดยะลา มีผู้ที่ไม่คิดแก้ไขปัญหาถ้ามีความรุนแรงในครอบครัวมากที่สุด และมีผู้ที่ไม่ทราบ/ไม่เคยได้ยิน พ.ร.บ.คุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. ๒๕๕๐ ช่วยคุ้มครองสิทธิผู้ถูกกระทำช่วยบำบัดปรับเปลี่ยนพฤติกรรมผู้กระทำไม่ให้กลับมากระทำซ้ำ และรักษาความสัมพันธ์อันดีในครอบครัว มากที่สุดใน ๓ จังหวัดชายแดนใต้

๓. ด้านความรุนแรงในครอบครัวของคนในชุมชน พบว่า ในรอบ ๑ ปีที่ผ่านมา จังหวัดยะลา มีผู้ที่เคยพบเห็น/ทราบการกระทำความรุนแรงในครอบครัว (ทางร่างกาย/จิตใจ/เพศ) ของคนในชุมชนมากที่สุด

๔. ด้านความรุนแรงในที่สาธารณะ/ชุมชน จังหวัดยะลา มีคนในชุมชนเคยถูกระทำความรุนแรงจากบุคคลอื่นที่รู้จักกัน เช่น ญาติ แฟน กิ๊ก เพื่อน เพื่อนบ้าน หรือคนในชุมชน เป็นต้น มากที่สุด รวมทั้ง คนในชุมชนเคยถูกระทำความรุนแรงจากบุคคลอื่นที่ไม่รู้จักกัน เช่น คนร้าย/คนแปลกหน้า จากปัญหาความขัดแย้ง/การเมือง/ปล้น/จี้/อาชญากรรม เป็นต้น มากที่สุด

๕. ด้านความรุนแรงในสถานที่ทำงาน โดย ในรอบ ๑ ปีที่ผ่านมา จังหวัดยะลามีผู้ที่ทำงานเคยถูกระกระทำหรือพบเห็นการกระทำความรุนแรงในสถานที่ทำงานมากที่สุด รวมทั้ง ถ้ามีความรุนแรงเกิดขึ้นในสถานที่ทำงาน กลุ่มตัวอย่างไม่คิดจะทำอะไรเพื่อแก้ไขปัญหา

ทั้งนี้ ในภาพรวม จังหวัดยะลามีผู้ที่มีความเครียด/วิตกกังวลจากการเกิดความรุนแรงด้านต่างๆ โดยมากที่สุด คือ ความรุนแรงในชุมชนโดยบุคคลอื่นๆ ที่ไม่รู้จักกัน เช่น คนร้าย/คนแปลกหน้า จากปัญหาความขัดแย้ง/การเมือง/ปล้น/จี้/อาชญากรรม เป็นต้น โดยมีความเครียด มากกว่า ๒ จังหวัด (ปัตตานีและนราธิวาส)

แหล่งข้อมูล: รายงาน ผลการสำรวจสถานการณ์ความรุนแรงในภาพรวม ๗๖ จังหวัด ปี พ.ศ. ๒๕๕๖ โดย ศูนย์การเฝ้าระวังและเตือนภัยทางสังคม สำนักมาตรฐานการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

(ข) ตัวอย่างของคำพูดที่เป็นหลักการเชิงบวกเกี่ยวกับผู้หญิง

๑) “ไม่มีประชาชาติใดที่จะสามารถก้าวสู่ความรุ่งเรืองได้ เว้นเสียแต่ว่าผู้หญิงในประชาชาตินั้นๆ จะยืนอยู่เคียงข้างไปกับผู้ชาย”

(มุฮัมหมัด จินนะฮ์ – ผู้ก่อตั้งประเทศปากีสถาน)

๒) “และจากทุกๆ สิ่งนั้น เราได้สร้าง (มัน) ขึ้นเป็นคู่ๆ เพื่อพวกเขาจะได้ใคร่ครวญ”

(อัล-กุรอาน ๕๑: ๔๙)

๓) “และบรรดาผู้ศรัทธาชาย และบรรดาผู้ศรัทธาหญิงนั้น บางส่วนของพวกเขาดังเป็นผู้ช่วยเหลืออีกบางส่วน ซึ่งพวกเขาจะใช้ให้ปฏิบัติในสิ่งที่ชอบและห้ามปรามในสิ่งที่ไม่ชอบ”

(อัล-กุรอาน ๙: ๗๑)

๔) “เฉพาะชายที่มีเกียรติที่จะปฏิบัติต่อผู้หญิงอย่างให้เกียรติ ส่วนชายผู้ไร้เกียรติเท่านั้นที่จะดูถูกและไม่ให้เกียรติต่อผู้หญิง”

(อัล-หะดีษ รายงานโดย อิบนิ อะชะกร์)

๕) “ใครก็ตามที่มีลูกผู้หญิงและเขาไม่ได้ฝังเธอทั้งเป็น ไม่ได้ดูถูกเธอ และไม่ได้เลือกรักลูกชายมากกว่าลูกผู้หญิง บุคคลนั้นจะได้เข้าสู่สวรรค์”

๖) “แท้จริงข้าจะไม่ให้สูญเสียซึ่งงานของผู้ทำงานคนหนึ่งคนใดในหมู่พวกเขาไม่ว่าจะเป็นชายหรือหญิงก็ตาม โดยที่บางส่วนของพวกเขานั้นมาจากอีกบางส่วน”

(อัล-กุรอาน ๓: ๑๕๕)

๗) “แท้จริง ผู้หญิงคือ คู่แฝดของผู้ชาย”

(อัล-หะดีษ รายงานโดย อะบูดาวูด และติรมีซีย์)

๘) “ผู้ใดปฏิบัติความดีไม่ว่าจะเป็นเพศชายหรือเพศหญิงก็ตาม โดยที่เขาเป็นผู้ศรัทธา ดังนั้น เราจะให้เขาดำรงชีวิตที่ดี และแน่นอนเราจะตอบแทนพวกเขาซึ่งรางวัลของพวกเขา ที่ดียิ่งกว่าที่พวกเขาได้เคยกระทำไว้”

(อัล-กุรอาน ๑๖: ๙๗)

๙) “ผู้มีศรัทธาที่สมบูรณ์ที่สุด คือ ผู้ที่มีมารยาทที่ดีที่สุด และผู้ที่มีการยาทที่ดีในหมู่พวกท่านคือ ผู้ที่ปฏิบัติดีที่สุดต่อผู้หญิง”

(อัล-หะดีษ รายงานโดย ตีรมีซีย์)

๑๐) “มนุษย์ทุกคนต่างมีความเท่าเทียมกัน (ท่านเปรียบเทียบความเท่าเทียมดังกล่าวตั้งก้านของหวี) คนอาหรับไม่ได้ดีกว่าคนที่ไม่ใช่อาหรับ คนผิวขาวไม่ได้ดีกว่าคนผิวดำ และผู้ชายไม่ได้ดีกว่าผู้หญิง ผู้ที่เป็นที่ชื่นชอบ ณ อัลลอฮ์ (ช.บ.) นั้นได้แก่ผู้ที่เกรงกลัวพระองค์และประกอบในคุณความดี”

(อัล-หะดีษ)

๑๑) “ทุกสิ่งบนโลกนี้ล้วนเป็นของขวญจากพระผู้เป็นเจ้า และของขวญที่มีคุณค่ามากที่สุดบนโลกนี้ได้แก่สตรีที่ดี”

(อัล-หะดีษ)

๑๒) “จงอย่าเกรงต่อ อัลลอฮ์ (ช.บ.) ในเรื่องเกี่ยวกับผู้หญิง แท้ที่จริงแล้วพวกท่านแต่งงานกับพวกเธอด้วยความไว้วางใจในพระผู้เป็นเจ้า และร่างกายของพวกเธอเป็นที่ชอบด้วยคำพูดแห่งพระผู้เป็นเจ้า ดังนั้น พวกท่านจึงมีสิทธิเหนือตัวนาง และพวกนางก็มีสิทธิเหนือตัวพวกท่านเช่นเดียวกัน”

[ในเทศนาอำลาของท่านนบีมุฮัมหมัด (ช.ล.)]

๑๓) “สิทธิของผู้หญิงนั้นศักดิ์สิทธิ์ และสิทธินั้นจะต้องได้รับการปกป้องรักษา”

[ในเทศนาอำลาของท่านนบีมุฮัมหมัด (ช.ล.)]

๑๔) “นางทั้งหลายนั้นคืออาภรณ์ของพวกเจ้า และพวกเจ้าก็คืออาภรณ์ของพวกนาง”

(อัล-กุรอาน ๒: ๑๘๗)

(ค) ตัวอย่างความเป็นนักต่อสู้ของผู้หญิงมุสลิมในสถานการณ์ความขัดแย้ง

หมอ ฮาวา อับดี ชาวโซมาเลีย

นักต่อสู้กับปัญหาความยากจน ฆาตกรรม การข่มขืน ปัญหาสุขภาพ

ประเทศโซมาเลียต้องประสบกับสภาวะสงครามภายในชาติเดียวกันตั้งแต่ปี ๑๙๘๓ ที่ชนเผ่าต่างๆ มากมายต่างเข่นฆ่ากันและกัน จนกลายเป็นสงครามกลางเมือง จนในปี ๒๐๑๐ ที่ หมอ ฮาวา อับดี ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้กับชาวโซมาเลีย

หมอ ฮาวา อับดี เกิดครอบครัวชนนากลุ่มเล็กๆ ในเมืองโมกาดิชู ประเทศโซมาเลียในปี ๑๙๔๗ เธอกำพร้าแม่ตั้งแต่อายุ ๑๒ ขวบ และคุณพ่อเธอพยายามให้การศึกษาจนเธอได้รับทุนเรียนแพทย์และเมื่อสำเร็จก็กลับมารับใช้ผู้คนในชนบท เธอได้กลายเป็นผู้หญิงที่เป็นแพทย์เพียงคนเดียวของประเทศซึ่งผู้หญิงไม่เคยถูกมองเห็นหรือได้ยิน หลังจากเกิดสงครามกลางเมืองในโซมาเลีย หมอ ฮาวา อับดี เลือกที่จะอยู่เผชิญกับภาวะสงคราม

โดยใช้เงินทั้งหมดของครอบครัวเธอเพื่อสร้างโรงพยาบาลขนาด ๔๐๐ เตียง คนไข้ของเธอส่วนใหญ่เป็นผู้หญิงและเด็ก เธอได้กล่าวว่า “ฉันได้ทำงานในท่ามกลางสถานการณ์ที่ยากลำบากและเต็มไปด้วยอันตรายมากมาย แต่เมื่อมองไปที่สายตาผู้คนทั้งหลายที่ต้องการฉัน ฉันจึงเลือกที่จะอยู่เพื่อให้การช่วยเหลือพวกเขาเพราะฉันสามารถที่จะทำอะไรบางอย่างเพื่อพวกเขาได้”

อย่างไรก็ตาม การรักษาคณไข้มิได้ทำให้พวกเขาปลอดภัยจากสงคราม ในช่วงต้น ปี ค.ศ. 1990 หมอ ฮาวา อับดี จึงได้เปิดฟาร์มของครอบครัวเธอสำหรับเป็นที่พักพิงของคนหนีภัยสงคราม มีคนจำนวนนับพันได้เข้ามาสร้างหอพักชั่วคราวในฟาร์ม และต่อมาชุมชนของเธอกลายเป็นแหล่งพักพิงของคนหนีภัยสงครามจำนวนมากกว่า ๙๐,๐๐๐ คน และต่อมาจึงได้มีการขยายอาคารเพื่อสร้างเป็นโรงเรียนให้การศึกษาแก่เด็กจำนวน ๘๐๐ คน รวมทั้งห้องเรียนสำหรับการศึกษาผู้ใหญ่เกี่ยวกับการทำอาหาร เพาะปลูก เย็บปักถักร้อย และการประมง

ในวันหนึ่ง ในปี ค.ศ. ๒๐๑๐ หมอ ฮาวา อับดี ตื่นขึ้นเนื่องจากสงครามการต่อสู้กันหน้าตาต่าง กระสุนปืนยิงเข้ามาในกำแพงบ้าน โดยมีกลุ่มนักรบมุสลิมมากกว่า ๗๕๐ คน รายล้อมอยู่นอกบ้านของเธอและพยายามเข้ารีดค้นโรงพยาบาล ขณะนั้นไม่มีเจ้าหน้าที่ของรัฐที่จะมาให้ความช่วยเหลือได้ เธอยังคงจำได้ถึงกรณีที่มิชายคนหนึ่งตะโกนใส่เธอว่า

“ทำไมเธอถึงมาทำโรงพยาบาล เธอแก่แล้วและเธอก็เป็นผู้หญิง”

หมอ ฮาวา อับดี หญิงแก่วัย ๖๔ สูงเพียง ๑๕๕ ซม. จึงยืนกล่าวอย่างหนักแน่นว่า

“ใช่ เธอยังหนุ่ม และเธอเป็นผู้ชาย แต่เธอได้ทำอะไรให้กับสังคมของเธอบ้าง? ฉันจะไม่ไปจากโรงพยาบาลของฉัน หากฉันตาย ฉันจะตายพร้อมกับประชาชนของฉันและด้วยเกียรติศักดิ์ศรีของฉัน”

ในขณะที่เกิดจลาจลอย่างหนักบริเวณอ่าว ได้มีสองเหตุการณ์เกิดขึ้นในโซมาเลียซึ่งไม่ค่อยมีใครได้รู้เห็น คือมีสตรีมุสลิมผู้เป็นชาวอพยพต่างยืนหยัดเคียงข้างหมอ ฮาวา อับดี และหัวหน้าชนเผ่าที่ต่อสู้กันมานานกว่า ๒๕ ปี ได้ตกลงร่วมกันที่จะปกป้องหมอ ฮาวา อับดี และในที่สุด ด้วยความละเอียดต่อการประท้วงของผู้หญิง ตลอดจนการปกป้องจากนักรบของชนเผ่าต่างๆ ทำให้พวกนักรบหัวรุนแรงยอมถอยกลับไป จนในที่สุด คุณหมอ ฮาวา อับดี เป็นที่รู้จักในระดับนานาชาติ และชาวโซมาเลียต่างสรรเสริญผู้หญิงกับสงครามว่า “เราไม่เพียงแต่จะเป็นเหยื่อที่สิ้นหวังของสงครามกลางเมือง แต่เรายังเป็นผู้นำ เราเป็นผู้สร้างสันติภาพ เรามีความหวังต่ออนาคตของคนรุ่นต่อไป... เราสามารถที่จะทำได้ทุกสิ่ง”

ในที่สุด ประชาชนต่างเรียกร้องให้หมอ ฮาวา อับดี เป็นนายกเทศมนตรีหญิงคนแรกของเมือง

ภาคผนวก ๒

สรุปสาระสำคัญของปฏิญญาองค์การความร่วมมืออิสลามเรื่องผู้หญิง (OIC Declaration on Women)

เรียบเรียงโดย อังคณา นีละไพจิตร และ ผศ. ดร. สุชาติ เศรษฐมาลี

ประเทศไทยได้รับการพิจารณาให้เข้าเป็นประเทศผู้สังเกตการณ์ (Observer State) ขององค์การความร่วมมืออิสลาม-Organization of the Islamic Cooperation (OIC) เมื่อวันที่ ๑ ตุลาคม ๒๕๔๑ ทั้งนี้ องค์การความร่วมมืออิสลามได้ให้ความสำคัญต่อการจัดการเลือกปฏิบัติ และส่งเสริมความเสมอภาคของผู้หญิง และเด็กในการที่จะมีชีวิตรอด (ลดการบาดเจ็บในเด็ก การเสียชีวิตในเด็กกลุ่มเสี่ยงอันเป็นสาเหตุมาจากการติดเชื้อ HIV/AIDs) สิทธิในการพัฒนา (สุขภาพของผู้หญิง/เด็กหญิง การศึกษา, อาชีพ, สุขภาพ อนามัยเจริญพันธุ์ฯ) และสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองจากการกระทำความรุนแรง การล่วงละเมิดทางเพศ และการแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบ (การลดการทำรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็กหญิงที่เพิ่มมากขึ้น การเข้าสู่กระบวนการทางกฎหมายของเด็ก การแสวงหาประโยชน์จากเด็ก, การให้เด็กมีสิทธิในการได้รับการดูแลจากพ่อแม่อย่างสมบูรณ์, เด็กที่ไม่มีสถานะทางกฎหมาย และเด็กที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์ความขัดแย้งทางอาวุธและสถานการณ์ฉุกเฉิน)

ในการประชุมรัฐมนตรีขององค์การความร่วมมืออิสลาม (OIC) เกี่ยวกับบทบาทของผู้หญิงในการพัฒนาของประเทศสมาชิกองค์การความร่วมมืออิสลาม ครั้งที่ ๓ เมื่อวันที่ ๑๙-๒๑ ธันวาคม ๒๕๕๓ ณ กรุงเทพมหานคร ประเทศอิหร่าน ภายใต้หัวข้อเรื่อง “ผู้หญิง ครอบครัว และเศรษฐกิจ” (Women, Family and Economy) และการประชุมรัฐมนตรีองค์การความร่วมมืออิสลาม (OIC) ครั้งที่ ๔ ภายใต้หัวข้อ “การเสริมพลังการมีส่วนร่วมของผู้หญิง และบทบาทของผู้หญิงต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจในกลุ่มประเทศสมาชิกองค์การความร่วมมืออิสลาม (Strengthening Women’s participation and Roles in Economic Development in OIC Members State)” เมื่อวันที่ ๔-๖ ธันวาคม ๒๐๑๒ ณ กรุงจาการ์ตา ประเทศอินโดนีเซีย โดยสาระสำคัญของคำประกาศดังกล่าวมีความมุ่งมั่นที่จะยึดทางนำจากคำสอนของศาสนาอิสลามซึ่งเน้นความจำเป็นในการดูแลเอาใจใส่ผู้หญิงและให้สิทธิพวกเธออย่างเต็มเปี่ยมเพื่อการบรรลุความเท่าเทียมทางเพศ ความยุติธรรมระหว่างเพศ รวมทั้งเสริมสร้างความเข้มแข็งให้สตรีในในทุกๆ ด้าน โดยมีข้อตกลงที่ประกาศร่วมกัน ดังนี้

๑) ให้ความสำคัญในเรื่องเพศสภาพ ในฐานะที่เป็นกุญแจหลักที่นำไปสู่ความเสมอภาคทางเพศ ความยุติธรรมระหว่างเพศ และการเสริมพลังการทำงานให้แก่ผู้หญิงในทุกมิติ

๒) ให้ความเท่าเทียมในสิทธิของผู้หญิงทุกกลุ่มโดยความเคารพในความหลากหลายทางศาสนาและวัฒนธรรมในกลุ่มประเทศสมาชิกองค์การความร่วมมืออิสลาม

๓) สนับสนุนการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยยึดบุคคลเป็นศูนย์กลางการพัฒนา รวมถึงการพัฒนาทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน ผ่านการเตรียมความพร้อมทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน การศึกษาตลอดชีวิต การเรียนรู้ด้วยตนเอง การฝึกอบรม และการจัดให้มีบริการสุขภาพขั้นพื้นฐานให้แก่ผู้หญิงและเด็กหญิง

๔) สร้างมาตรการที่จำเป็น ในการขจัดความยากจนโดยมีหลักประกันว่าผู้หญิงจะได้รับการเข้าถึงอย่างเท่าเทียมในการจ้างงานและการมีงานทำ โดยผ่านการจัดอุปสรรคทั้งทางด้านโครงสร้างและด้านกฎหมาย เพื่อให้ผู้หญิงมีโอกาสทางเศรษฐกิจในการสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจสำหรับการพึ่งพาตนเองโดยผ่านการพัฒนาอุตสาหกรรมในครัวเรือน

ข้อเสนอแนะ การเข้าถึงความยุติธรรมของผู้หญิงมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้

๕) นำไปสู่การขจัดปัญหาความยากจน โดยการส่งเสริมให้ผู้หญิงมีงานทำและเป็นงานที่มีคุณค่า รวมถึงขจัดปัญหาเชิงโครงสร้างและกฎหมายที่เป็นอุปสรรคต่อการทำงานของผู้หญิง การเสริมสร้างโอกาสและศักยภาพการพัฒนาเศรษฐกิจแก่ผู้หญิงเพื่อให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ ทั้งที่เป็นอาชีพในลักษณะการประกอบอาชีพในครัวเรือน และการประกอบอาชีพในอุตสาหกรรมในครัวเรือน

๖) ตระหนักในความสำคัญของบทบาทของผู้หญิงในการเป็นเกราะคุ้มกันให้กับสถาบันครอบครัวและสังคม ให้มีความมั่นคง ทำการพัฒนาความถนัดและความคิดสร้างสรรค์ให้กับผู้หญิงเพื่อเพิ่มโอกาสในการมีงานทำ ตลอดจนส่งเสริมให้ผู้ชายได้มีการริเริ่มเชิงบวกเพื่อขจัดอคติทางเพศและการใช้ความรุนแรงต่อผู้หญิง

๗) การใช้ความรุนแรงต่อผู้หญิงในทุกรูปแบบไม่ว่าจะเป็นที่บ้าน ที่ทำงาน หรือที่ใดๆ ในสังคม ถือเป็น การละเมิดสิทธิตามคำประกาศสิทธิมนุษยชนแห่งอิสลาม ดังนั้น จึงต้องเน้นการให้ความเคารพในเกียรติศักดิ์ศรีของ ผู้หญิงและปกป้องความรุนแรงทั้งทางกายและทางจิตใจ

๘) ให้ความสำคัญต่อการสถานภาพของผู้หญิงที่ใช้ชีวิตในพื้นที่ขัดแย้ง

๙) พยายามอย่างจริงจังเพื่อป้องกันการใช้ความรุนแรงต่อผู้หญิงในทุกรูปแบบ ได้แก่ การอบรมด้านกฎหมาย เกี่ยวกับความอ่อนไหวทางเพศ ข้อกฎหมายในกรณีผู้หญิงที่ตกเป็นเหยื่อของความรุนแรง รวมทั้งเรียกร้องให้รัฐบาล สร้างกลไกในการป้องกันเหยื่อเพื่อช่วยให้เหยื่อสามารถเผชิญกับบาดแผลความเจ็บปวดทางจิตใจที่ได้รับ

๑๐) จะต้องยืนยัน และทุ่มเทการทำงานให้เป็นผลอย่างจริงจังในเรื่อง “ให้ปลดปล่อยตัวประกันที่เป็นผู้หญิง และเด็ก รวมทั้งผู้หญิงและเด็กที่ถูกคุมขังจากความขัดแย้งที่ใช้ความรุนแรง” ซึ่งเป็นไปตามหลักกฎหมายระหว่าง ประเทศขององค์การสหประชาชาติเกี่ยวกับการปกป้องพลเมืองและการต่อสู้กับการจับเป็นตัวประกัน

๑๑) ให้ความสำคัญกับการเสวนาศาสนาระหว่างผู้หญิงที่เป็นมุสลิมกับผู้หญิงในศาสนาอื่นๆ โดยตระหนัก ว่าคำสอนและคุณค่าของอิสลามนั้นย่อมไปกันได้กับศาสนาอื่นๆ

๑๒) ลงมือปฏิบัติทั้งมาตรการเฉพาะ และมาตรการชั่วคราวบางประการเพื่อจัดการเลือกปฏิบัติต่อผู้หญิง และเด็กหญิงในกระบวนการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจทุกระดับ และปฏิบัติการเพื่อเพิ่มจำนวนของผู้หญิงในฐานะ ผู้แทนในการเสนอกฎหมาย การบริหารและองค์กรศาลยุติธรรม และบทบาทของผู้หญิงในภาคส่วนสาธารณะ และการบริการการต่างๆ

๑๓) เพิ่มโอกาสผู้หญิงให้เข้าถึงการบริการทางสังคมและสุขภาพ รวมถึงการจัดตั้งกองทุนและการสนับสนุน งบประมาณที่เพียงพอในการช่วยเหลือผู้หญิง/เด็กหญิง และกลุ่มคนชายขอบที่ไม่มีโอกาสเข้าถึงบริการ หรือผู้หญิง ที่มีฐานะยากจนในการเข้าถึงบริการทางสังคมและสุขภาพ

๑๔) ให้มีการจัดบริการทางการศึกษาให้แก่ผู้หญิง และเด็กหญิงในหลากหลายรูปแบบ เช่น การฝึกอาชีพ เพื่อยกระดับ เพื่อพัฒนาทักษะการทำงาน และเพิ่มศักยภาพของผู้หญิงในการเข้าถึงแหล่งงานในตลาดแรงงานได้

๑๕) ปรับปรุงคุณภาพการศึกษาทุกระดับ ทั้งเด็กหญิงและเด็กชาย โดยผ่านการปรับปรุงกระบวนการเรียนรู้ การฝึกอบรมครูผู้สอน และการพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอน

๑๖) พัฒนาหลักสูตรในทุกระดับการศึกษาเพื่อให้ผู้เรียนตระหนักในเรื่องความอ่อนไหวทางเพศ เพื่อเข้าใจ ถึงสาเหตุที่ทำให้เกิดอคติทางเพศทั้งในการทำงานและชีวิตทางสังคม

๑๗) เพิ่มจำนวนนักเรียน นักศึกษาหญิง ควบคู่ไปกับการคงรักษานักเรียน นักศึกษาหญิง โดยการ สนับสนุนให้มีการจัดทุนการศึกษา การเข้าถึงแหล่งทุนทางการศึกษา การสนับสนุนครอบครัวและชุมชน การสนับสนุน เงินและแรงจูงใจให้กับครอบครัว รวมถึงการจัดการศึกษาภาคบังคับที่ไม่เสียค่าใช้จ่าย

๑๘) สร้างหลักประกันให้ผู้หญิงทุกคนในการเข้าถึงทรัพยากรทางเศรษฐกิจอย่างเท่าเทียม ได้แก่ ที่ดิน การผลิต การเงิน และวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี เป็นต้น รวมทั้งให้ผู้หญิงได้เข้าถึงโครงการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาทักษะความสามารถด้านต่างๆ

๑๙) สนับสนุนให้เกิดความลงตัวระหว่างการทำงานของหญิงกับความรับผิดชอบในครอบครัวโดยการสนับสนุนนโยบายที่เป็นมิตรกับครอบครัว ได้แก่ การลาคลอดและการอำนวยความสะดวกในการดูแลเด็ก การให้แม่ทำงานจากที่บ้าน รวมทั้งการให้หลักประกันความมั่นคงในการทำงานแก่ผู้หญิงหลังการลาคลอด โดยต้องคำนึงถึง ความสำคัญกับบทบาทของผู้หญิงในครอบครัว

๒๐) สร้างหลักประกันว่าผู้หญิงทุกคนสามารถเข้าถึงทรัพยากรทางเศรษฐกิจ ได้แก่ ที่ดินทำกิน ปังจัย การผลิต การเข้าถึงแหล่งเงินทุนทั้งในระดับชุมชนและสังคม รวมถึงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีผ่านกระบวนการอบรม ที่มีเป้าหมายเพื่อการพัฒนาทักษะและศักยภาพ

๒๑) ปรับปรุงการเข้าถึงแหล่งเงินทุน โดยพัฒนากฎหมายทางการเงิน การฝึกอบรมและเพื่อเพิ่มทักษะ การจัดการทางการเงิน

๒๒) ให้หลักประกันว่าผู้หญิงทุกคนสามารถเข้าถึงแหล่งงานได้ รวมถึง การพัฒนานวัตกรรมการทำงานทั้ง ในรูปแบบของการทำงานส่วนตัว และการทำงานรวมกลุ่ม และวิสาหกิจชุมชน

๒๓) จัดทำแนวทางการตรวจสอบการเข้าถึงความเสมอภาคทางเพศ โดยออกกฎ และระเบียบที่มีขอบเขต กลุ่มเป้าหมายรวมถึงผู้หญิง ผู้มีฐานะยากจนและกลุ่มคนชายขอบต่างๆ เพื่อสนับสนุนให้กลุ่มเป้าหมายเหล่านี้สามารถ เข้าถึงความยุติธรรม และสามารถนำไปบังคับใช้ในการเข้าถึงทรัพยากรที่นำไปสู่การลดปัญหาความยากจน และความไม่ยุติธรรมต่างๆ ทั้งนี้ การพัฒนาตามแนวทางกฎหมายที่ว่าจะต้องให้ความสำคัญกับมุมมองความเสมอภาค ทางเพศทั้งในทางกฎหมาย และโอกาสการเข้าถึงความยุติธรรม สถาบัน องค์การรัฐและภาคประชาสังคมในการสนับสนุน การทำงานของผู้หญิง

๒๔) พัฒนาโครงการที่เหมาะสมภายใต้บรรยากาศทางสังคมที่ทำให้รู้สึกปลอดภัยผ่านรูปแบบการทำงาน เครือข่าย เพื่อช่วยเหลือผู้หญิงที่มีฐานะยากจนด้วยการสร้างระบบทางการเงิน และการฝึกอบรมต่างๆ ที่สอดคล้อง กับความจำเป็นและความต้องการเพื่อเติมเต็มทักษะ และศักยภาพที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิตของผู้หญิง

๒๕) สนับสนุนให้คณะกรรมการอิสระด้านสิทธิมนุษยชนของ OIC (IPHRC) ให้ความสำคัญต่อไปเกี่ยวกับ สิทธิของผู้หญิงและเด็กตามหลักการและคุณค่าของศาสนาอิสลามในด้านความยุติธรรมและความเท่าเทียม

๒๖) ส่งเสริมให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในทุกภาคส่วน ได้แก่ องค์กรภาคเอกชน สถาบันวิชาการ ภาคประชาสังคม องค์กรการกุศล และองค์กรสาธารณะโดยทั่วไป โดยร่วมมือกับภาครัฐในการสนับสนุนความเท่าเทียมทางเพศ ความยุติธรรมทางเพศ และการพัฒนาความก้าวหน้าให้ผู้หญิงในด้านการทำงาน

๒๗) สนับสนุนให้สมาชิกของ OIC ได้ใช้กลไกที่มีอยู่ของ OIC ในการแลกเปลี่ยนบทเรียนและขยาย ความร่วมมือระหว่างกัน ตลอดจนขอเชิญชวนให้รัฐบาลได้ร่วมมือกับองค์กรพัฒนาผู้หญิงของ OIC ในการออกกฎ ข้อบังคับเพื่อให้มีผลบังคับใช้อย่างจริงจังในการพัฒนาบทบาทของผู้หญิงในการพัฒนากลุ่มสมาชิก OIC

ภาคผนวก ๓

องค์การริเริ่มและร่วมมือดำเนินโครงการ

“การส่งเสริมการเข้าถึงความยุติธรรม และการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของผู้หญิงมุสลิม ในจังหวัดชายแดนภาคใต้”

เพื่อเป็นการเพิ่มการเข้าถึงความยุติธรรมของผู้หญิงมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติในฐานะองค์กรตรวจสอบและรายงานการละเมิดสิทธิมนุษยชน และองค์กรพัฒนาเอกชนด้านผู้หญิง องค์กรทางศาสนา และสถาบันการศึกษา ที่มุ่งส่งเสริมสิทธิมนุษยชนของผู้หญิง จึงได้ร่วมกันริเริ่มโครงการ “การส่งเสริมการเข้าถึงความยุติธรรมและการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของผู้หญิงมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้” ขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) นำเสนอสถานการณ์ปัญหาและอุปสรรคการเข้าถึงความยุติธรรมของผู้หญิงมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ๒) นำหลักสิทธิมนุษยชนในอิสลามเกี่ยวกับผู้หญิง และอนุสัญญาการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบของสหประชาชาติ (CEDAW) มาปรับใช้เพื่อปกป้อง คุ้มครองและส่งเสริมการเข้าถึงความยุติธรรมของผู้หญิงมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ และ ๓) ระดมความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากหน่วยงานภาครัฐและองค์กรเครือข่ายทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในการปรับปรุงแนวปฏิบัติเพื่อส่งเสริมการเข้าถึงความยุติธรรมของผู้หญิงมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้

ศาสตราจารย์เกียรติคุณ ดร. อมรา พงศาพิชญ์ ประธานกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ชุดที่ ๒ เน้นว่า

“...การทำงานเรื่องผู้หญิงมุสลิมเป็นเรื่องละเอียดอ่อน ปัญหาการเลือกปฏิบัติต่อผู้หญิงในครอบครัวมีอยู่ในระดับสูง โครงการนี้จะทำให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีความเข้าใจเรื่องความรุนแรงต่อผู้หญิงในรูปแบบต่างๆ และเข้าใจความซับซ้อนของปัญหามากขึ้น จากประสบการณ์ที่เคยทำงานกับผู้นำศาสนาในชุมชนมุสลิมชายแดนใต้ พบว่าหากพบการปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมต้องกล้าที่จะตั้งคำถามต่อผู้เกี่ยวข้อง จึงหวังว่าผู้เข้าร่วมกิจกรรมจะรู้จักตั้งคำถามกับผู้นำศาสนาเกี่ยวกับการปฏิบัติหรือการตีความทางศาสนาบางประการเพื่อหาคำตอบเกี่ยวกับปรากฏการณ์การเลือกปฏิบัติที่เกิดขึ้น อยากให้ผู้หญิงตั้งคำถาม ให้อำนาจปัจจุบันทั่วโลกคิดอย่างไร ทำอย่างไรในการปรับปรุงงานด้านการอำนวยความสะดวก”

ในขณะที่อังคณา นีละไพจิตร กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ชุดที่ ๓ ในฐานะประธานอนุกรรมการด้านสิทธิสตรีและความเสมอภาคทางเพศสภาพให้ความเห็นว่า

“..ในฐานะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ดิฉันให้ความสำคัญกับเรื่อง การเข้าถึงความยุติธรรมมาก เพราะการเข้าถึงความยุติธรรมของผู้หญิงเป็นก้าวอย่างสำคัญในการให้ผู้หญิงทุกคนได้รับสิทธิของตนตามที่กฎหมายบัญญัติ และตามหลักการศาสนาที่ให้ความคุ้มครองและรับรองสิทธิและความเสมอภาค อีกทั้งยังเป็นการให้ผู้ละเมิดสิทธิต้องรับผิดชอบ และให้มีการเยียวยาชดเชยความเสียหายแก่ผู้หญิงทั้งด้านร่างกายและจิตใจ เนื่องจากระบบกฎหมายและระบบยุติธรรมเป็นรากฐานสำคัญของสังคม กรณีที่กฎหมายและระบบยุติธรรมเอื้อประโยชน์ให้ผู้หญิงจะเป็นพื้นฐานในการสร้างความเข้มแข็งในแง่มุมต่างๆ ของชีวิตผู้หญิง และจะเป็นเงื่อนไขที่นำไปสู่การเคารพศักดิ์ศรีและความเสมอภาคทางเพศ ซึ่งส่งผลให้เกิดการพัฒนาของมนุษย์ในทุกมิติที่เป็นความพยายามร่วมกัน”

องค์กรภาคีโครงการฯ ประกอบด้วย

๒.๑ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ มีอำนาจหน้าที่ในการตรวจสอบและรายงานการกระทำหรือการละเลยการกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน หรืออันไม่เป็นไปตามพันธกรณีระหว่างประเทศเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนที่ประเทศไทยเป็นภาคี เสนอมาตรการการแก้ไขที่เหมาะสมต่อบุคคลหรือหน่วยงานที่กระทำหรือละเลยการกระทำดังกล่าว เสนอแนะนโยบายและข้อเสนอในการปรับปรุงกฎหมายกฎข้อบังคับ ต่อรัฐสภาและคณะรัฐมนตรีเพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ส่งเสริมการศึกษาวิจัยและการเผยแพร่ความรู้ด้านสิทธิมนุษยชน ส่งเสริมความร่วมมือและการประสานงานระหว่างหน่วยราชการ องค์การเอกชนและองค์กรอื่นในด้านสิทธิมนุษยชน ตลอดจนจัดทำรายงานประจำปีเพื่อประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนภายในประเทศเสนอต่อรัฐสภา

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติให้ความสำคัญกับการคุ้มครองและส่งเสริมสิทธิมนุษยชนของผู้หญิงมุสลิมโดยเฉพาะอย่างยิ่งในจังหวัดชายแดนภาคใต้มาโดยตลอดผ่านกิจกรรมต่างๆ รวมถึงความร่วมมือกับคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานีในการจัดตั้งศูนย์ประสานงานสิทธิมนุษยชนจังหวัดชายแดนภาคใต้ขึ้นที่วิทยาเขตปัตตานี เพื่อทำหน้าที่รับเรื่องร้องเรียนที่เกิดขึ้นในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส ดำเนินการช่วยเหลือและรวบรวมข้อเท็จจริงเบื้องต้นเกี่ยวกับการกระทำหรือการละเลยการกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนตามที่มีผู้ร้องเรียน

๒.๒ สำนักจุฬาราชมนตรี สำนักจุฬาราชมนตรีเป็นองค์กรทางศาสนาอิสลาม ทำหน้าที่เป็นฝ่ายเลขานุการให้จุฬาราชมนตรี ซึ่งเป็นผู้นำสูงสุดของมุสลิมในประเทศไทยตามพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. ๒๕๔๐ คือให้คำปรึกษาและเสนอความเห็นต่อทางราชการเกี่ยวกับกิจการศาสนาอิสลาม แต่งตั้งคณะผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อให้คำปรึกษาเกี่ยวกับบทบัญญัติอิสลาม ออกประกาศแจ้งผลการตรวจวินิจฉัยเพื่อกำหนดวันสำคัญทางศาสนา และประกาศข้อวินิจฉัยต่างๆ ตามบทบัญญัติอิสลาม

๒.๓ สถาบันศาสนา วัฒนธรรม และสันติภาพ มหาวิทยาลัยพายัพ สถาบันนี้ก่อตั้งขึ้นเพื่อสนับสนุนและส่งเสริมความเข้าใจอันดีระหว่างชุมชนต่างศาสนา สร้างความร่วมมือทั้งภายในและระหว่างศาสนาต่างๆ ทั่วโลก ผ่านกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เชิงวิชาการและกิจกรรมประสานประโยชน์ในความต่างทางศาสนาและวัฒนธรรม อันจะนำไปสู่การสร้างสรรค์สันติภาพทั้งในระดับชุมชนท้องถิ่นและในระดับโลก

สถาบันฯ มีโครงการบริการทางวิชาการที่ใช้กับการเรียนการสอน เช่น การสอนรายวิชาศาสนาเปรียบเทียบ การพัฒนาบุคลากร การวิจัยเชิงวิจัยอาวุโส “มิติทางปรัชญาและวัฒนธรรมของการสร้างสันติภาพ” การให้บริการปรึกษาทางยุทธศาสตร์สันติวิธีและการสร้างความสมานฉันท์แก่หน่วยงานราชการ โดยให้คำปรึกษาแก่สภาความมั่นคงแห่งชาติเกี่ยวกับการแก้ปัญหาความขัดแย้งในจังหวัดชายแดนภาคใต้ การศึกษาหารูปแบบใหม่ในการสร้างบุคลากรที่ทำงานด้านการสร้างสันติภาพให้แก่สังคม การส่งเสริมและพัฒนากิจการสานเสวนาระหว่างศาสนา เป็นต้น

๒.๔ มูลนิธิผู้หญิง มูลนิธิผู้หญิงเป็นองค์กรพัฒนาเอกชนที่มุ่งให้ความช่วยเหลือแก่ผู้หญิงที่ทุกข์ยากและด้อยโอกาสในสังคม ให้การศึกษาและผลิตสื่อที่เหมาะสมแก่ผู้หญิงในสาขาอาชีพต่างๆ ส่งเสริมสิทธิของผู้หญิงตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights) ของสหประชาชาติ และอนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ (Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women-CEDAW) ดำเนินการวิจัยและเผยแพร่ข้อมูล ให้ความร่วมมือกับองค์การสาธารณะประโยชน์อื่นๆ รวมทั้งส่งเสริมสิทธิของผู้บริโภค สื่อสารมวลชน และใช้สื่อสารมวลชนเพื่อสาธารณะประโยชน์

กิจกรรมหลักของมูลนิธิผู้หญิง คือ การให้บริการทางสังคม การสร้างความตระหนักในชุมชน และการรณรงค์เผยแพร่ เช่น ให้ความช่วยเหลือแก่ผู้หญิงที่ประสบปัญหาความรุนแรงในครอบครัวและความรุนแรงทางเพศ ถูกข่มขืน ลวนลาม ถูกล่อลวง การให้คำปรึกษาด้านกฎหมายและสังคมสงเคราะห์ การจัดหาที่พักพิงชั่วคราว และการรักษาพยาบาล การเผยแพร่ข้อมูลต่างๆ แก่ผู้หญิงที่ต้องการเดินทางไปต่างประเทศ การช่วยเหลือเด็กและ

ข้อเสนอแนะ การเข้าถึงความยุติธรรมของผู้หญิงมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้

หญิงต่างชาติที่เข้ามาทำงานในประเทศไทยที่ถูกเอาเปรียบและถูกกระทำความรุนแรงในรูปแบบต่างๆ ให้ได้รับการคุ้มครองตามหลักสิทธิมนุษยชน การอบรมอาสาสมัครเพื่อคุ้มครองช่วยเหลือผู้หญิงและเด็กในชุมชนทั้งชาวไทยและเยาวชนชาวเขาที่ประสบปัญหาความรุนแรงทางเพศ ความรุนแรงในครอบครัว เพื่อร่วมกันรณรงค์เผยแพร่สร้างจิตสำนึกของคนในชุมชนให้ตระหนักถึงปัญหาที่เกิดกับผู้หญิงและเด็ก การติดตามและรวบรวมข้อมูลการละเมิดสิทธิมนุษยชนของผู้หญิงในด้านต่างๆ เพื่อใช้ในการผลักดันกฎหมายและนโยบายที่สร้างความเป็นธรรมให้แก่ผู้หญิง และการผลิตเป็นสื่อเผยแพร่แก่สมาชิกและผู้สนใจ

๒.๕ มุลนียุติธรรมเพื่อสันติภาพ มุลนียุติธรรมเพื่อสันติภาพก่อตั้งขึ้นด้วยความเชื่อว่าการเคารพสิทธิมนุษยชนและหลักนิติธรรมเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ และเป็นเงื่อนไขจำเป็นในการลดความขัดแย้ง และสถาปนาสันติภาพอย่างยั่งยืน มุลนียุติธรรมให้ความสำคัญกับการส่งเสริมการเข้าถึงความยุติธรรม ยุติการงดเว้นโทษ จึงให้ความสำคัญในการผลักดันนโยบายด้านยุติธรรม และปรับปรุงกฎหมาย ขณะเดียวกันก็ส่งเสริมการทำงานระดับรากหญ้าและสนับสนุนเหยื่อของการละเมิดสิทธิมนุษยชนในการต่อสู้เพื่อความยุติธรรมด้วยสันติวิธี มุลนียุติธรรมเชื่อว่า สิ่งกระตุ้นที่สำคัญที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงคือ ตัวชุมชนเอง ดังนั้นจึงทุ่มเทพลังงานและทรัพยากรที่มีไปกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนรวมทั้งผู้เสียหายและครอบครัว

กิจกรรมหลักของมุลนียุติธรรม ได้แก่ ๑) การรณรงค์สิทธิมนุษยชนเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนมีความรู้และทักษะในการคุ้มครองคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ๒) สร้างความเข้มแข็งให้ภาคประชาสังคมในการช่วยเหลือผู้เสียหาย โดยจัดการอบรมสิทธิมนุษยชนและกฎหมายแก่อาสาสมัครในพื้นที่ เพื่อให้ความรู้และส่งเสริมทักษะการเก็บข้อมูล การพัฒนาระบบฐานข้อมูล และการรายงาน สังเกตการณ์คดี การระดมทุนให้ครอบครัวผู้เสียหาย จัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับผู้เสียหายจากประเทศอื่นๆ สนับสนุนให้มีการเจรจากับหน่วยงานในพื้นที่และปฏิบัติการเร่งด่วน ๓) สร้างความตระหนักสาธารณะ และเจตจำนงทางการเมืองขององค์กรที่ทำงานด้านการอำนวยความสะดวกในประเทศไทยโดยผ่านการจัดสัมมนา การรณรงค์ และรวบรวมข้อมูลเพื่อจัดทำรายงานการละเมิดสิทธิให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมถึงคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ และ ๔) ส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนตามมาตรฐานสากล โดยจัดส่งข้อมูลและรายงานการละเมิดสิทธิมนุษยชนให้กับตัวแทนทางการทูต องค์กรพัฒนาเอกชนระหว่างประเทศ ผู้รายงานพิเศษและคณะมนตรีสิทธิมนุษยชนแห่งองค์การสหประชาชาติ ร่วมมือกับเครือข่ายระหว่างประเทศ เพื่อให้การสนับสนุนผู้เสียหาย โดยการทำความเข้าใจรณรงค์แบบเร่งด่วนและการรณรงค์อื่นๆ

๒.๖ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี คณะรัฐศาสตร์มีพันธกิจในการสร้างทรัพยากรมนุษย์ที่มีทักษะและองค์ความรู้เพื่อการพัฒนาและการปกครองทางสังคม สร้างและบูรณาการองค์ความรู้เพื่อประชาธิปไตย สันติสุข และความเป็นธรรมในสังคม รวมทั้งสร้างและพัฒนาศักยภาพองค์กรสู่ความเป็นเลิศนอกเหนือจากจะมีการฝึกในการจัดการเรียนการสอน การวิจัย การบริการวิชาการในการเสริมสร้างองค์ความรู้ด้านรัฐศาสตร์เพื่อการพัฒนาคุณภาพของการศึกษาในพื้นที่ตามยุทธศาสตร์ของมหาวิทยาลัยแล้ว คณะรัฐศาสตร์ยังมีการกิจที่สำคัญคือ การส่งเสริม คุ้มครองสิทธิมนุษยชน และเสริมสร้างสันติสุขชายแดนภาคใต้ได้อย่างยั่งยืน ในฐานะที่เป็นพื้นที่พิเศษทั้งในแง่ของสถานการณ์ความไม่สงบ ความเชื่อ วัฒนธรรมประเพณีที่มีความหลากหลาย คณะรัฐศาสตร์ยังให้ความสำคัญกับการสร้างความร่วมมือกับองค์กรภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชนในท้องถิ่น เพื่อการพัฒนาองค์ความรู้และความเชี่ยวชาญในสาขาที่สร้างคุณประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวมเป็นสำคัญ

ในด้านการส่งเสริม คุ้มครองสิทธิมนุษยชน คณะรัฐศาสตร์ได้ร่วมมือกับคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติตั้งศูนย์ประสานงานสิทธิมนุษยชนจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อเปิดโอกาสให้คนในพื้นที่ได้มีพื้นที่ปลอดภัยในการร้องเรียนปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชน นอกจากนี้ คณะฯยังมีโครงการให้นักศึกษาได้เข้าร่วมกิจกรรมการเผยแพร่ความรู้ด้านสิทธิมนุษยชน รวมถึงสิทธิเด็กและสิทธิสตรีแก่ประชาชนทั่วไป

ภาคผนวก ๔

ข้อมติคณะมนตรีความมั่นคง ๑๓๒๕ เรื่อง ผู้หญิง และ สันติภาพและความมั่นคง (UN Security Council Resolution ๑๓๒๕ on Women and Peace and Security)^๑

ข้อมติคณะมนตรีความมั่นคง ๑๓๒๕ ได้รับการรับรองอย่างเป็นทางการเป็นเอกฉันท์จากมติคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ เมื่อวันที่ ๓๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๔๓ ข้อมติที่ ๑๓๒๕

คณะมนตรีความมั่นคง

ระลึกถึงข้อมติที่ ๑๒๖๑ (๑๙๙๙) วันที่ ๒๕ สิงหาคม ค.ศ. ๑๙๙๙ ข้อมติที่ ๑๒๖๕ (๑๙๙๙) วันที่ ๑๗ กันยายน ค.ศ. ๑๙๙๙ ข้อมติที่ ๑๒๙๖ (๒๐๐๐) วันที่ ๑๙ เมษายน ค.ศ. ๒๐๐๐ และข้อมติที่ ๑๓๑๔ (๒๐๐๐) วันที่ ๑๑ กันยายน ค.ศ. ๒๐๐๐ และถ้อยแถลงการณ์ที่เกี่ยวข้องของประธานคณะมนตรี ตลอดจนถ้อยแถลงที่ประธานคณะมนตรีฯ แถลงต่อสื่อมวลชนเนื่องในโอกาสวันสิทธิสตรีและสันติภาพระหว่างประเทศแห่งสหประชาชาติ (วันสตรีสากล) ๘ มีนาคม ค.ศ. ๒๐๐๐ (SC/๖๘๑๖)

และระลึกถึงคำมั่นของปฏิญญาปักกิ่งและแผนปฏิบัติการเพื่อความก้าวหน้าของสตรี (A/๕๒/๒๓๑) และถ้อยความที่ปรากฏในสรุปผลการประชุมสมัชชาทั่วไปสหประชาชาติสมัยพิเศษที่ ๒๓ เรื่อง “ผู้หญิงปี ๒๐๐๐: ความเสมอภาคระหว่างเพศ การพัฒนาและสันติภาพเพื่อศตวรรษที่ ๒๑” (A/S-๒๓/๑๐/Rev.๑) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับผู้หญิงและความขัดแย้งที่มีการใช้กำลังอาวุธ

ตระหนักถึงจุดประสงค์และหลักการของกฎบัตรแห่งสหประชาชาติและความรับผิดชอบพื้นฐานของคณะมนตรีความมั่นคงภายใต้กฎบัตรฯ เพื่อการรักษาสันติภาพและความมั่นคงระหว่างประเทศ

แสดงความกังวลถึงพลเรือน โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้หญิงและเด็ก ซึ่งเป็นส่วนใหญ่ของผู้ที่ได้รับผลกระทบเชิงลบจากความขัดแย้งที่มีการใช้กำลังอาวุธ รวมทั้งที่เป็นผู้ลี้ภัย ผู้พลัดถิ่นในประเทศของตน และตกเป็นเป้าหมายของบรรดานักรบและกลุ่มติดอาวุธมากขึ้น และยังตระหนักถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อสันติภาพและการปรองดองที่ยั่งยืน

ยืนยันบทบาทสำคัญของผู้หญิงในการป้องกันและแก้ปัญหาความขัดแย้งและการสร้างสันติภาพ และเน้นย้ำถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมอย่างเท่าเทียมเต็มที่ในความพยายามทุกวิถีทางเพื่อรักษาและส่งเสริมสันติภาพและความมั่นคง และความจำเป็นที่จะเพิ่มบทบาทของพวกเธอในการตัดสินใจที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและแก้ปัญหาความขัดแย้ง

ยืนยันถึงความจำเป็นที่จะต้องนำกฎหมายมนุษยธรรมและสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศที่คุ้มครองสิทธิของผู้หญิงและเด็กผู้หญิงในช่วงที่มีความขัดแย้งและหลังความขัดแย้งมาใช้อย่างเต็มรูปแบบ

เน้นถึงความจำเป็นที่ทุกฝ่ายจะประกันว่าการกำจัดกับระเบิดและแผนงานสร้างความตระหนักถึงภัยของกับระเบิดคำนึงถึงความต้องการพิเศษของผู้หญิงและเด็กผู้หญิง

ตระหนักถึงความจำเป็นเร่งด่วนในการบูรณาการมุมมองทางเพศสภาพเข้าสู่การปฏิบัติการรักษาสันติภาพกระแสหลัก และในการนี้ รับรู้ถึงปฏิญญาวินด์ฮอคและแผนปฏิบัติการนามิเบียในการบูรณาการมุมมองเพศสภาพเข้าสู่การปฏิบัติการกระแสหลักในการสนับสนุนด้านสันติภาพหลากหลายมิติ (S/๒๐๐๐/๖๙๓)

๑ <http://unsct.com/en/resolutions/1325>, Resolution 1325 (Women and peace and security) Abstract. ข้อมติคณะมนตรี ความมั่นคง ๑๓๒๕ ถือเป็นข้อมติแรกของคณะมนตรีความมั่นคงที่เจาะจงถึงผลกระทบจากสงครามต่อผู้หญิง และการมีส่วนร่วมของผู้หญิงในการแก้ปัญหาความขัดแย้งตลอดจนสันติภาพที่ยั่งยืน

ตระหนักถึงความสำคัญของข้อเสนอแนะที่ปรากฏในถ้อยแถลงของประธานคณะมนตรีฯ ต่อสื่อมวลชนเมื่อวันที่ ๘ มีนาคม ค.ศ. ๒๐๐๐ ให้มีการฝึกอบรมหลักสูตรผู้เชี่ยวชาญสำหรับบุคลากรด้านการรักษาสันติภาพทุกคนในเรื่องการป้องกัน ความต้องการพิเศษ และสิทธิมนุษยชนของผู้หญิงและเด็กในสถานการณ์ความขัดแย้ง

ตระหนักว่าความเข้าใจในผลกระทบของความขัดแย้งที่มีการใช้กำลังอาวุธต่อผู้หญิงและเด็กหญิง การจัดการเชิงสถาบันที่มีประสิทธิภาพที่ประกันการคุ้มครองแก่ผู้หญิงและเด็กหญิง และการมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ของผู้หญิงและเด็กหญิงในกระบวนการสันติภาพสามารถส่งผลช่วยสำคัญในการดำรงและส่งเสริมสันติภาพและความมั่นคงระหว่างประเทศ

โดยที่รับรู้ถึงความจำเป็นในการรวบรวมข้อมูลด้านผลกระทบของความขัดแย้งที่ใช้กำลังอาวุธต่อผู้หญิงและเด็กหญิง

๑. กระตุ้นให้รัฐภาคีประกันการเพิ่มตัวแทนของผู้หญิงในการตัดสินใจทุกระดับ ทั้งในระดับประเทศ ระดับภูมิภาค และระดับสถาบันระหว่างประเทศ ตลอดจนกลไกต่างๆ ในการป้องกัน การจัดการและการแก้ปัญหาความขัดแย้ง

๒. สนับสนุนเลขาธิการสหประชาชาติให้ดำเนินแผนปฏิบัติการเชิงกลยุทธ์ (A/49/587) ที่เรียกร้องให้เพิ่มการมีส่วนร่วมของผู้หญิงในการตัดสินใจทุกระดับ ในการแก้ปัญหาความขัดแย้งและกระบวนการสันติภาพ

๓. สนับสนุนให้เลขาธิการฯ แต่งตั้งผู้หญิงให้เป็นผู้แทนและทูตพิเศษเพื่อสานต่อการทำงานของเลขาธิการฯ ให้ลุล่วง ในเรื่องนี้จึงเรียกร้องให้รัฐภาคีส่งรายชื่อผู้สมัครให้เลขาธิการฯ เพื่อรวบรวมเข้าในทะเบียนรายชื่อส่วนกลางที่มีการปรับให้เป็นปัจจุบันอย่างสม่ำเสมอ

๔. สนับสนุนให้เลขาธิการฯ หาแนวทางเพิ่มบทบาทและการมีส่วนร่วมของผู้หญิงในงานปฏิบัติการภาคสนามของสหประชาชาติ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งในหมู่ผู้สังเกตการณ์ทางการทหาร ตำรวจอาสา และบุคลากรด้านสิทธิมนุษยชนและมนุษยธรรม

๕. แสดงความตั้งใจในการผนวกมุมมองทางเพศสภาพเข้าในการปฏิบัติการรักษาสันติภาพ และสนับสนุนให้เลขาธิการฯ ประกันว่าการปฏิบัติการภาคสนามมีมิติทางเพศสภาพเป็นองค์ประกอบด้วย ตามความเหมาะสม

๖. ร้องขอให้เลขาธิการฯ จัดหาแนวทางและเอกสารประกอบการฝึกอบรมด้านการคุ้มครองสิทธิ และความต้องการเฉพาะของผู้หญิง รวมทั้งด้านความสำคัญของการให้ผู้หญิงร่วมในทุกมาตรการของการรักษาสันติภาพและสร้างสันติภาพ เชิญชวนรัฐภาคีรวมแนวทางและเอกสารการฝึกอบรมเหล่านี้ ตลอดจนการฝึกอบรมสร้างความตระหนักเกี่ยวกับเอชไอวี/เอดส์ เข้าในโครงการฝึกอบรมระดับประเทศสำหรับกองทหารและตำรวจอาสาเพื่อเตรียมความพร้อมในการทำงาน และร้องขอเลขาธิการฯ ให้ประกันว่าบุคลากรพลเรือนในปฏิบัติการรักษาสันติภาพจะได้รับการฝึกอบรมทำนองเดียวกัน

๗. สนับสนุนให้รัฐภาคีเพิ่มการสนับสนุนทางการเงิน เทคนิคเฉพาะด้าน และการวางแผนจัดการเรื่องทรัพยากรตามความสนใจสำหรับความพยายามในการฝึกอบรมเรื่องความละเอียดอ่อนทางเพศสภาพ รวมถึงการฝึกอบรมที่ดำเนินการโดยกองทุนและแผนงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งกองทุนการพัฒนาเพื่อสตรีแห่งสหประชาชาติ^๒ และกองทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ และโดยสำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ ตลอดจนองค์กรอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

๘. เรียกร้องให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องยึดเอามุมมองทางเพศสภาพเป็นสำคัญในการต่อรองและดำเนินการตามข้อตกลงสันติภาพ ทั้งนี้รวมถึง

^๒ กองทุนการพัฒนาเพื่อสตรีแห่งสหประชาชาติ (United Nations Development Fund for Women) ได้รับการยกฐานะเป็น UN Women ในปี ค.ศ. ๒๐๑๐ โดยสมาชิกทั่วไปแห่งสหประชาชาติ ให้เป็นองค์กรเพื่อการส่งเสริมความเสมอภาคระหว่างเพศและเพิ่มพลังของผู้หญิงแห่งสหประชาชาติ โดยรวบรวมองค์กรในกำกับสหประชาชาติที่รับผิดชอบด้านความเสมอภาคระหว่างเพศอีก ๓ องค์กรเข้าด้วยกัน ได้แก่ ๑) องค์กรเพื่อความก้าวหน้าของสตรีแห่งสหประชาชาติ (Division for the Advancement of Women - DAW) ๒) สถาบันวิจัยและฝึกอบรมระหว่างประเทศเพื่อความก้าวหน้าของสตรี (International Research and Training Institute for the Advancement of Women - INSTRAW) และ ๓) สำนักงานที่ปรึกษาพิเศษด้านประเด็นทางเพศสภาพและความก้าวหน้าของผู้หญิง (Office of the Special Adviser on Gender Issues and Advancement of Women (OSAGI))

(ก) ความต้องการเฉพาะของผู้หญิงและเด็กหญิงในช่วงการส่งกลับ การตั้งถิ่นฐานใหม่ การฟื้นฟูการกลับเข้าสู่ชุมชนเดิม และช่วงการบูรณะหลังความขัดแย้ง

(ข) มาตรการที่สนับสนุนความคิดริเริ่มด้านสันติภาพและกระบวนการฟื้นฟูเมืองดั้งเดิมของผู้หญิงท้องถิ่นในการแก้ปัญหาความขัดแย้ง และมาตรการที่ผนวกมุมมองผู้หญิงเข้าในทุกกลไกของการตกลงด้านสันติภาพ

(ค) มาตรการที่ประกันการคุ้มครองและเคารพสิทธิมนุษยชนของผู้หญิงและเด็กหญิง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในฐานะที่พวกเธอเกี่ยวข้องกับรัฐธรรมนูญ ระบบการเลือกตั้ง ตำรวจและตุลาการ

๙. เรียกร้องให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้งที่ใช้กำลังอาวุธเคารพกฎหมายระหว่างประเทศเรื่องสิทธิและการคุ้มครองผู้หญิงและเด็กหญิง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในฐานะพลเมือง โดยเฉพาะแจ้งข้อผูกพันที่ทุกฝ่ายมีภายใต้อนุสัญญาเจนีวา ค.ศ. ๑๙๔๙ และพิธีสารเพิ่มเติม ค.ศ. ๑๙๗๗ อนุสัญญาผู้ลี้ภัย ค.ศ. ๑๙๕๑ และพิธีสาร ค.ศ. ๑๙๖๗ อนุสัญญาจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ ค.ศ. ๑๙๗๙ และพิธีสารเลือกรับ ค.ศ. ๑๙๙๙ และอนุสัญญาสิทธิเด็ก ค.ศ. ๑๙๘๙ และพิธีสารเลือกรับ ๒ ฉบับ ณ วันที่ ๒๕ พฤษภาคม ค.ศ. ๒๐๐๐ และให้ตระหนักถึงธรรมนูญกรุงโรมว่าด้วยศาลอาญาระหว่างประเทศ

๑๐. เรียกร้องให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้งที่ใช้กำลังอาวุธใช้มาตรการพิเศษในการคุ้มครองผู้หญิงและเด็กหญิงจากความรุนแรงอันเนื่องมาจากฐานคิดเรื่องเพศสภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการข่มขืนและการล่วงละเมิดทางเพศรูปแบบอื่นๆ ตลอดจนความรุนแรงอื่นๆ ในสถานการณ์ความขัดแย้งที่ใช้กำลังอาวุธ

๑๑. เน้นย้ำถึงความรับผิดชอบของรัฐบาลในการยุติการไม่ต้องรับโทษและดำเนินคดีผู้ที่รับผิดชอบต่อการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ อาชญากรรมต่อมนุษยชาติ อาชญากรรมสงคราม รวมถึงผู้ที่เกี่ยวข้องกับการล่วงละเมิดทางเพศและความรุนแรงรูปแบบอื่นๆ ต่อผู้หญิงและเด็กหญิง ในกรณีนี้ ย้ำถึงความจำเป็นที่จะต้องแยกอาชญากรรมเหล่านี้จากทบทวนยุตินิติโทษกรรม หากเป็นไปได้

๑๒. เรียกร้องให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้งที่ใช้กำลังอาวุธ เคารพในธรรมชาติความเป็นพลเมืองและมนุษยธรรมในค่ายผู้ลี้ภัยและการตั้งถิ่นฐานของผู้ลี้ภัย ให้ตระหนักถึงความต้องการพิเศษของผู้หญิงและเด็กหญิงในการออกแบบการจัดการค่ายและการตั้งถิ่นฐานของผู้ลี้ภัยด้วย และให้ระลึกถึงมติ ๑๒๐๘ (๑๙๙๘) วันที่ ๑๙ พฤศจิกายน ค.ศ. ๑๙๙๘ และมติ ๑๒๙๖ (๒๐๐๐) วันที่ ๑๙ เมษายน ค.ศ. ๒๐๐๐

๑๓. สนับสนุนให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการวางแผนเพื่อการปลดอาวุธ การถอนกำลังทหาร และการกลับเข้าสู่สังคม ให้คำนึงถึงความต้องการที่แตกต่างกันของผู้หญิงและผู้ชายที่เป็นอดีตผู้ต่อสู้ และความต้องการของบุคคลที่ต้องพึ่งพาหญิงและชายเหล่านี้

๑๔. ยืนยันอย่างหนักแน่นถึงความพร้อมที่จะคำนึงถึงผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นต่อประชากรที่เป็นพลเรือนโดยตระหนักถึงความต้องการพิเศษของผู้หญิงและเด็กหญิงเพื่อที่จะพิจารณาข้อยกเว้นทางมนุษยธรรมที่เหมาะสมเมื่อใดก็ตามที่มาตรการต่างๆ ถูกนำมาใช้ภายใต้มาตราที่ ๔๑ ของกฎบัตรแห่งสหประชาชาติ

๑๕. แสดงความตั้งใจที่จะประกันว่าพันธกิจของคณะมนตรีความมั่นคงคำนึงถึงมิติทางเพศสภาพและสิทธิของผู้หญิงรวมทั้งได้ผ่านการปรึกษาหารือกับกลุ่มผู้หญิงในประเทศและในระดับนานาชาติแล้ว

๑๖. เชิญชวนเลขาธิการฯ ให้ดำเนินการศึกษาผลกระทบของความขัดแย้งที่ใช้กำลังอาวุธต่อผู้หญิงและเด็กหญิง บทบาทของผู้หญิงในการสร้างสันติภาพ และมิติทางเพศสภาพของกระบวนการสันติภาพและการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง และเชิญชวนให้เสนอผลการศึกษานี้ต่อคณะมนตรีความมั่นคง ตลอดจนเผยแพร่แก่รัฐบาลทุกประเทศ

๑๗. ขอให้เลขาธิการฯ รายงานถึงความก้าวหน้าในการบูรณาการมิติทางเพศสภาพตลอดการดำเนินงานรักษาสันติภาพกระแสหลัก รวมถึงรายงานแง่มุมต่างๆ ที่เกี่ยวกับผู้หญิงและเด็กหญิงด้วยตามความเหมาะสม

๑๘. ตัดสินใจที่จะทำงานในเรื่องนี้อย่างเข้มข้นต่อไป

สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

ศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติ ๘๐ พรรษา ๕ ธันวาคม ๒๕๕๐

อาคารรัฐประศาสนภักดี (อาคารบี) ชั้น ๖-๗ ๑๒๐ หมู่ที่ ๓ ถนนแจ้งวัฒนะ

แขวงทุ่งสองห้อง เขตหลักสี่ กรุงเทพฯ ๑๐๒๐๐

โทรศัพท์ : ๐-๒๐๔๐-๓๔๐๐, ๐-๒๐๔๐-๓๕๐๐

www.nhrc.or.th